

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**OSMANLI TÜRK ANAYASALARINDA HÜKÜMET SİSTEMLERİ:
2007 SONRASI SİSTEM TARTIŞMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cem BENOĞULLARI

Tez Danışmanı
Doc. Dr. Murat ERCAN

Bilecik, 2019

10089886

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**OSMANLI TÜRK ANAYASALARINDA HÜKÜMET SİSTEMLERİ:
2007 SONRASI SİSTEM TARTIŞMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cem BENOĞULLARI

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Murat ERCAN**

Bilecik,2019

10089886

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
JÜRİ ONAY FORMU

BŞEÜ-KAYSIS Belge No	DFR-172
İlk Yayın Tarihi/Sayısı	03.01.2017 / 28
Revizyon Tarihi	
Revizyon No'su	00
Toplam Sayfa	1

Öğrencinin Adı Soyadı: Cem BENGOĞULLARI

Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Programı : Kamu Yönetimi

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Murat ERCAN

Tezin Özgün Adı : Osmanlı Türk Anayasalarında Hükümet Sistemleri: 2007 Sonrası Sistem Tartışmaları

Tezin İngilizce Adı : The Governmental Systems in the Ottoman Turkish Constitutions and the Post-2007 System Discussions

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 29 / 08 / 2019

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ /OY ÇOKLUĞU ile Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: . Doç. Dr. Murat ERCAN

Üye . Dr. Öğretim Üyesi Ali YURDAKUL

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Görkem ALTINÖRS

Üye :

Üye :

İmza

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / 20.... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

“Osmanlı Türk Anayasalarında Hükümet Sistemleri: 2007 Sonrası Sistem Tartışmaları adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Cem BENGÖĞULLARI

ÖNSÖZ

Öncelikle, tez yazım aşamasında yanımda olan ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Murat ERCAN'a, Yüksek Lisans ders dönemi içerisinde bilgi ve emeklerini bizlerden esirgemeyen: Azmi ÖZCAN, Ali AYATA, Hüseyin SADOĞLU, Yavuz CANKARA, Pınar Özden CANKARA, Hakan OLGUN hocalarıma ve Sosyal Bilimler Enstitüsü yönetici ve çalışanlarına teşekkürler ederim.

Bu zorlu yüksek lisans tez yazım sürecinde ve çalışmanın teknik olarak gözden geçirilmesinde emeği olan Ahmed Yasin GÜRKAN kardeşime, içtenlik, dostluk ve yakınlıklarıyla yanımda olan Halil Cem ÖZTÜRK ve Cem YALÇIN kardeşlerime, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığındaki kıymetli, güler yüzlü mesai arkadaşlarıma teşekkürler ederim. Çok büyük emek ve fedakârlıklarla bugünlere gelmemde tarif edilmez katkıları bulunan Babam, Burhan BENGOĞULLARI ile Annem, Serpil BENGOĞULLARI'na, hayatıma girdiği günden itibaren verdiği eşsiz destek ile çalışma ve başarılarımda katkısı büyük olan eşim Çiğdem BENGOĞULLARI'na, tüm aileme vefa, minnet ve sevgi ile şükranlarımı sunmayı borç bilirim.

Tezimi, gözlerini kırpmadan canlarını Vatan uğruna feda eden Aziz Şehitlerimizin ve İsimless kahramanlarımızın Aziz Anılarına ithaf ediyorum.

ÖZET

Osmanlı Türk Anayasalarında hükûmet sistemleri ve 2007 sonrası sistem tartışmaları adını alan Yüksek Lisans Tezi, Osmanlı-Türk siyasî hayatında uygulanan hükûmet sistemlerinin, tarihî gelişim ve seyri içerisinde geçirdiği değişim ve dönüşümü, bu kapsamda yaşanan tartışmaları, bir süreç analizini de içerisine alacak şekilde incelemiştir. Hükûmet sistemlerinin Türk Anayasalarında ele alınış biçimi, yapılan anayasa değişiklikleri, sisteme yapılan eleştirileri ve konunun muhatapları tarafından değerlendirilmesi siyasî, hukukî ve sosyal gelişmeler göz önünde tutularak ele alınmıştır.

Hükûmet sistemi tartışma ve arayışlarının netice olarak ABD tipi Başkanlık hükûmet sistemi bağlamından Türk Tipi bir Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi perspektifine dönüşmesini, yapılan anayasa değişikliklerini ve getirilen anayasal kurumların yeni sistemde konumlanmasını, işleyişini ve dezavantajlarını hukukî ve siyasî boyutlarıyla inceleyen çalışmanın, önümüzdeki birkaç dönem daha sürecek gibi görünen hükûmet sistemi tartışmaları ve çalışmalarına bu anlamda katkı sağlayacağını umut etmekteyim.

Anahtar Kelimeler: Hükûmet sistemleri, cumhurbaşkanı, parlamenter sistem, yarı-başkanlık sistemi, başkanlık sistemi, anayasa, sistem tartışmaları.

ABSTRACT

The Master Thesis, which is named as the governmental systems in the Ottoman Turkish Constitutions and the post-2007 system discussions, examined the changes and transformations of the governmental systems applied in the Ottoman-Turkish political life in the historical development and course, and the debates in this context, including a process analysis. The way the government systems are handled in the Turkish constitutions, the constitutional amendments made, the criticisms made to the system and the evaluation of the issue by their interlocutors have been dealt with in consideration of political, legal and social developments.

The study, which looks at the legal and political dimensions of the government system, from the context of the US type Presidential government system to the perspective of the Turkish type Presidential government system, the constitutional amendments made and the position, functioning and disadvantages of the constitutional institutions in the new system will continue for the next few periods. I hope that this will contribute to the discussions and studies of the government.

Key Words: government systems, president, parliamentary system, semi-presidential system, the presidential system, the constitution, system discussions.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM HÜKÜMET SİSTEMLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. GENEL OLARAK HÜKÜMET SİSTEMLERİ	6
1.1.1. Parlamenter Sistem	7
1.1.1.1.Genel Olarak.....	7
1.1.1.2.Yürütme Organının Durumu: İki Başlı Yürütme.....	8
1.1.1.3.Yürütme Organının Göreve Gelişi.....	8
1.1.1.4.Yürütme Organının Yasama Organına Karşı Sorumluluğu.....	9
1.1.1.5. Yürütmenin yasamayı fesih yetkisine haiz olması.....	10
1.1.1.6. Devlet Başkanının Sorumsuzluğu.....	10
1.1.1.7. Parlamenter Sistemin Üstünlükleri ve Zayıf Yönleri.....	11
1.1.1.7.1. Parlamenter Sistemin Üstün Yönleri.....	11
1.1.1.7.2. Parlamenter Sistemin Zayıf Yönleri.....	13
1.1.2. Başkanlık Sistemi.....	14
1.1.2.1. Genel Olarak.....	14
1.1.2.2. Başkanlık Sisteminde Yürütme İle Yasama Organı Arasında İşbirliği ve Tekileşim Araçları.....	17
1.1.2.3. Veto Yetkisi.....	18
1.1.2.4. Bütçe.....	18
1.1.2.5. Atamalar.....	19
1.1.2.6. Milletlerarası Anlaşmaların Onaylanması.....	19
1.1.2.7. Suçlama(İmpeachment).....	19
1.1.2.8. Başkanlık Sisteminin Avantaj ve Dezavantajları.....	19
1.1.2.9. Başkanlık Sisteminin Avantajları.....	19
1.1.2.9.1. İstikrarlı Yönetimler Meydana Getirir.....	19
1.1.2.9.2. Güçlü Yönetimlere Yol Açar.....	20
1.1.2.9.3. Daha Demokratik Yönetimler Sağlar.....	20
1.1.2.9.4. Fren ve Denge Sistemiyle Aşırılıkları Engeller.....	21
1.1.2.9.5 Yasama Faaliyetlerini Daha İşlevsel ve Kaliteli Hale Getirir.....	22
1.1.2.10. Başkanlık Sisteminin Dezavantajları.....	22
1.1.2.10.1. Rejim Krizlerine Yol Açar.....	22
1.1.2.10.2. Siyasal Kutuplaşmaya Neden Olur.....	23
1.1.2.10.3. Esnek Olmaması ve Katılık Problemi.....	23

1.1.2.10.4. Çifte demokratik Meşruiyet Sorunu.....	23
1.1.2.10.5. İktidarın Kişiselleşmesine ve Otoriterliğe Yol Açması.....	23
1.1.3. Yarı-Başkanlık Sistemi.....	24
1.1.3.1. Tarihsel Gelişim.....	24
1.1.3.2. Yarı Başkanlık Sisteminin Özellikleri.....	26
1.1.3.2.1. Cumhurbaşkanının Halk tarafından seçilmesi.....	26
1.1.3.2.2. Cumhurbaşkanının Geniş Yetkiler ile Donatılması.....	26
1.1.3.2.3. Meclisin Güvenine Dayanmak Zorunda Olan Hükümetin Varlığı.....	27
1.1.3.3. Yarı Başkanlık Sisteminde Aksama: Cohabitation ve Dönemleri.....	27
1.1.4. Meclis Hükümeti Sistemi.....	28
1.1.4.1. Meclis Hükümeti Sisteminde Yasama Organı.....	29
1.1.4.2. Meclis Hükümeti Sisteminde Yürütme Organı.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK ANAYASALARINDA HÜKÜMET SİSTEMLERİ

2.1. 1876 KANUNİ ESASİ VE HÜKÜMET SİSTEMİ	32
2.1.1. 1909 Anayasa Değişiklikleri	33
2.2. 1921 TEŞKİLAT-I ESASİYE VE HÜKÜMET SİSTEMİ	34
2.2.1. 1923 Değişiklikleri.....	36
2.3. 1924 ANAYASASI VE HÜKÜMET SİSTEMİ.....	36
2.4. 1961 ANAYASASI VE HÜKÜMET SİSTEMİ	37
2.5. 1982 ANAYASASI VE HÜKÜMET SİSTEMİ.....	42
2.5.1. Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm.....	44
2.5.2. 1982 Anayasasında Yer Alan Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm Unsurları.....	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2007 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ VE SİSTEM ÜZERİNDEKİ TARTIŞMALAR

3.1. 2007 ANAYASADEĞİŞİKLİKLERİ.....	47
3.1.1. 2007 Anayasa Değişikliği Maddeleri.....	51
3.2. AK PARTİ KAPATMA DAVASI.....	54
3.3. 2010 YILI ANAYASA HALKOYLAMASI.....	55
3.4. TÜRK SİYASAL HAYATINDA BİR İLK: 2011 SEÇİMLERİ.....	56
3.5. SİVİL ANAYASA GİRİŞİMİ.....	56
3.5.1. Anayasa Uzlaşma Komisyonunun Kuruluşu.....	57
3.5.2. Katılım, Veri Toplama Ve Değerlendirme Aşaması.....	58
3.5.3. Metin Aşaması.....	59
3.5.4. Uzlaşma Komisyonu Neden Başarılı Olamadı?.....	59
3.6. 2013 VE SONRASI SİSTEM DEĞİŞİKLİĞİNE GİDEN SÜREÇ.....	60
3.6.1. Gezi Hadiseleri.....	61

3.5.2. Başkanlık Tartışmaları.....	62
3.5.3. 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin Siyasî Tesirleri.....	65
3.6. KIRILMA NOKTASI 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ VE SONRASINDA YAŞANAN GELİŞMELER.....	67
3.6.1. Anayasa Değişiklik Teklifi.....	68
3.6.2. Yenikapı Ruhu Ve Yeni Sistemin Mimarı Cumhur İttifakı.....	70
3.6.3. Seçimlerin Erkene Alınması Ve Cumhurbaşkanlığı Sistemine Geçiş.....	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ

4.1. BAŞKANLIK SİSTEMİ TARTIŞMALARINDA LEHTE VE ALEYHTE OLAN GÖRÜŞLER.....	74
4.2. REFERANDUM SONUCU KABUL EDİLEN DEĞİŞİKLİKLER.....	81
4.2.1. Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Yasama Organı.....	81
4.2.1.1. Veto Yetkisi	89
4.2.1.2. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri.....	89
4.2.2. Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Yargı Organı.....	98
4.2.3. Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Yürütme.....	99
4.2.3.1. Genel Olarak Yürütme.....	99
4.2.3.2. Cumhurbaşkanı Seçimi.....	103
4.2.3.3. Cumhurbaşkanı'nın Cezai Sorumluluğu.....	105
4.2.3.4. Cumhurbaşkanı'nın İdari İşlem ve Eylemlerinin Yargı Denetimine Açılması.....	107
4.2.3.5. Cumhurbaşkanı'nın Görev ve Yetkileri.....	107
4.2.3.6. Cumhurbaşkanı Yardımcıları, Cumhurbaşkanı Vekâlet ve Bakanlar.....	110
4.2.3.6. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanı Seçimlerinin Yenilenmesi.....	112
4.3. ABD TİPİ BAŞKANLIK SİSTEMİ İLE TÜRK TİPİ CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ ARASINDAKİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR.....	114
4.4. CUMHURBAŞKANLIĞI TEŞKİLATI.....	117
4.4.1. Genel Olarak Cumhurbaşkanlığı Teşkilat Yapısı Ve İşleyişi.....	117
4.4.2. Bakanlıklar.....	120
4.4.3. Cumhurbaşkanlığı Makamı.....	123
4.4.4. Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı.....	125
4.4.5. Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Cumhurbaşkanı'na Vekalet.....	126
4.4.6. Politika Kurulları.....	126
4.4.7. Cumhurbaşkanlığı Ofisleri.....	128
4.5. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ, TESPİT, ANALİZ VE DEĞERLENDİRMESİ.....	134
4.6. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ GÜNCELLEME TARTIŞMALARI VE SİSTEMİN GELECEĞİ.....	139
4.7. BÜROKRATİK VESAYET DEVAM MI EDİYOR? : "ÖRNEK VAKA İNCELEMESİ".....	145
SONUÇ	149
KAYNAKÇA	161

GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde devletlerin oluşmasıyla belirginleşen ve kurumsallaşan iktidar olgusu ve bunun zaman içerisinde gelişimi tüm devletlerde benzer bir şekilde gerçekleşmemiştir. Kralların yahut o günkü hükümdarların şahsında temerküz eden iktidar ve onun paylaşımı süreç içerisinde toplumdan ve değişik güç odaklarından gelen değişim istekleriyle farklı şekillere bürünmüştür. Döneminin yegâne gücü ve karar vericisi durumundaki hükümdarların otoriteleri karşısında onun gücünün ve iktidarının sınırlandırılması amacıyla başlayan halk hareketleri toplumun değişik güçleri arasındaki işbirliği sonucu iktidarın kurumsallaşması ve yapılanması niteliğine bürünmüştür. Tek güç olan hükümdarın yönetimine ve yürütme yetkisine karşısında onun egemenliğini sınırlayan yasama meclisleri oluşturulmuştur. Gelişen ekonomik ve sosyal şartlar hak ve özgürlükler kapsamında Kralların iktidarını sınırlayan yeni güç, denge ve denetim mekanizmaları gelişmiştir.

Başlangıçta savaşmak ve güvenlik temelinde var olan devlet ile onun işleyişini sağlayan iktidarlar, bu gelişim ve dönüşüm karşısında kayıtsız kalmamış güç ve yetkilerini yeni kurumlarla paylaşmak zorunda kalmıştır. Tabii tarih içerisinde iktidar ve ona karşı yürütülen mücadeleler zaman zaman çok şiddetli olmuştur. Allahtan başka kimseye sorumlu olmadığına inanan hükümdarlar, yasama meclisleri aracılığıyla halka ve onun meşru temsilcilerine karşı da sorumlu olmaya başlamış, iktidarları onların lehine sınırlandırılmıştır.

Bu bağlamda iktidar-güç dengesi ve ilişkileri kapsamında kurumsallaşan yönetim anlayışı farklı şekillerde tezahür etmiştir. Devlet içerisinde kurumsallaşan yürütme-yasama ilişkilerinin niteliği yeni tipler meydana getirmiştir. Devlet aygıtı içerisinde güçlerin ilişkileri ve bunların geleceğine ilişkin, zamanın düşünürleri de kayıtsız kalmamış farklı düşünce ve yönelimlerle kendi toplumlarına ve diğer toplumlara öncü olmuşlardır.

İngiltere’de kendi şartları içerisinde tarihsel gelişim ve dönüşüm süreci içerisinde oluşan parlamento ve parlamenter sistem bir ana tip olarak diğer devletlere de zaman içerisinde model olmuştur. İngiltere’de doğan fakat Fransa’da gelişen ve sistemleştirilen kuvvetler ayrılığı kuramı yönetime yeni boyut kazandırmıştır. Bu

kapsamda İngiltere'ye karşı ABD kolonilerince başlatılan bağımsızlık savaşı neticesinde kazanılan zaferden sonra yeni devletin oluşumunda kuvvetler ayrılığı kuramından etkilenilerek kendisine karşı mücadele edilen anavatanın sistemine bir tepki olarak ABD'nin kurucu babalarının kurucu felsefesi olarak bu kuram rehber olmuştur. Devlet kuvvetlerinin birbirinden kesin olarak ayrıldığı, ayrı seçimlerle iktidara gelen ve değişik araçlarla birbirlerini denetleyen ve dengeleyip uyumlu bir etkileşimle onlara işlerlik sağlayan Başkanlık Sistemi adı verilen hükümet sistemi kabul edilmiştir.

Kendi şartları içerisinde sosyal kültürel yapı demografik şartlar demokrasi kültürü, uzlaşma siyasal partilerin yapısı vs. nedenlerle bu sistemler kendi anavatanlarında ve özgül şartları içerisinde düzgün işlemiş ve diğer ülkelerde de örnek alınarak uygulamaya konulmuştur. Fakat öykünülen bu sistemler, örnek alındıkları ülkelerin özgül şartlarından farklı nitelikte bir yapıya sahip olduklarından alınan o "prototipler" kendi ülkelerinde sistemlerin alındığı anavatanlarındaki gibi işlememiştir.

Bu bağlamda model alan ülkelerde sistemlerde revizyona gidilerek "prototiplerden" başkalaşmış, model alan ülkelerin kendi şartlarına uyarlanmış yeni tipler ve melez sistemler meydana gelmiştir. Parlamenter sistem örnek alan ülkelerde İngiltere örneğinde işlememiş; yapı ve kültür farklılığı sonucu siyasal ve hükümet istikrarsızlığı meydana getirmiştir. ABD tipi Başkanlık Sistemi de örnek alınan ülkelerde sağlıklı işlememiş anti demokratik müdahalelere zemin hazırlamıştır. Başkanlık hükümet sistemini örnek alan Latin Amerika ülkelerinde yönetim kişiselliğe kaymış otoriter yönetimler ortaya çıkmıştır.

Görüldüğü üzere kendi "prototipi" içerisinde avantajlı görülen sistemler başka sistemlerde dezavantaj bir karşılık bulmakta ve örnek alınan ülkelerde sağlıklı bir niteliğe bürünebilmektedir. Bu açıdan iyi ve kötü sistem ayrımı her ülkenin kendi siyasal, sosyal, kültürel ve tarihsel şartlarına göre değişebilmekte; bir ülkede iyi işleyen hükümet sistemi başka bir ülkede sistemi tıkayabilmektedir. Dolayısıyla hükümet sistemleri pragmatik olarak siyasal etkinlik, çoğulcu siyasi yapı ve siyasal istikrarı temine yönelik olarak farklı ülkelerde yeniden tasarlanmaya ve uygulamaya konulmuştur.

Tarihi gelişim içerisinde güç ve iktidar Monarşik yapıda egemen olan kral ya da hükümdardan Yasama Meclislerince daha sonra da meclislerden yürütme organına

gececek bir seyir izlemiştir. Kuvvetlerin karşılıklı işbirliği etkileşim ve konumuna göre kuvvetler birliği ve kuvvetler ayırımına dayalı ortaya çıkan hükümet sistemleri değişik şekillerde adlandırılmıştır.

Yasama organı ile yürütme organı arasındaki ilişkilerin rijit olmadığı ilişkilerin karşılıklı işbirliğine dayalı yumuşak geçişin olduğu Parlamenter sistem ile güçler arasında ilişkinin keskin sınırlarla ayrıldığı ve her iki organın da doğrudan halk tarafından seçildiği ve çifte meşruluğa neden olduğu Başkanlık sistemi Kuvvetler ayrılığına dayalı hükümet sistemlerinin uygulamada en fazla rastlanılan modelleridir.

Tam da bu noktada tarihsel bir geçmişi de içine alacak şekilde Osmanlı-Türk Anayasaların'da görülen ve yukarıda değinilen gelişmelere paralel gelişmeler yaşanmıştır. Türk devletlerinde Padişahın şahsında toplanan iktidar zaman içerisinde sınırlanmış omun iktidarını sınırlayan ve çevreleyen yapılar oluşturulmuştur. Monarşik olan yapı süreç içerisinde bir kesimin hareketi ile Padişah iktidarının sınırlandırılabilceği noktasında cesaret vermiş ve sonraki gelişmelere zemin hazırlamıştır. Bu anlamda Senedi İttifak, Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ile ilerleyen süreç 1876 yılında Kanuni Esasinin kabulüyle Padişahın iktidarını sınırlayan yasama meclislerinin oluşturulduğu Meşrutî bir yönetimin oluşması ile neticelenmiştir. Dönemin önde gelen sivil ve asker bürokrasisince yönetimde meydana gelen değişim yeterli görülmemiş ve rejimin gerçek meşrutî yönetime dönüşmesi amacıyla hareketler başlatılmıştır. Dönemin konjonktürel yapısı ülkenin içerisinde bulunduğu hal ve şartlar neticesinde 1909 Anayasa Değişiklikleri kabul edilerek sistem gerçek bir meşrutî yönetime dönüşmüş fakat savaş şartları vs. sebeplerle uzun süreli işleyememiştir. Bu anlamda dönemin sivil ve asker bürokrasi önderlerince kurulması tasarlanan yönetim biçimi kurulsada daimi olamadan zamanla uygulamadan kalkmıştır.

Osmanlı-Türk Anayasalarında Hükümet Sistemleri: 2007 Sonrası Sistem tartışmaları isimli bu tez çalışmasında tarihsel süreç içerisinde oluşan kuvvetler ayrımı ilkesi ve bu ayırma dayalı hükümet sistemleri ve bunların uygulanışı, avantaj ve dezavantaj gibi konuları incelenerek temel oluşturulacaktır.

Osmanlı-Türk siyasî hayatında uygulanan hükümet sistemlerinin, tarihî gelişim ve seyri içerisinde geçirdiği dönüşümü, bu kapsamda yaşanan tartışmaları, bir süreç analizini de içerisine alacak şekilde incelenip hükümet sistemlerinin Türk

Anayasalarında ele alınış biçimi, yapılan anayasa değişiklikleri, sisteme yapılan eleştirileri ve konunun muhatapları tarafından değerlendirilmesi siyasî, hukukî ve sosyal gelişmeler göz önünde tutularak ele alınacaktır.

Türk siyasal hayatında kabul edilen Parlamenter sistemin istikrarsızlıklara neden olduğu, bürokratik vesayete neden olarak güçsüz yönetimler oluşturduğu tezi doğrultusunda yaşanan tartışmalar tüm yönleriyle incelenmiş olup hükûmet sistemi tartışma ve arayışlarının netice olarak ABD tipi Başkanlık hükûmet sistemi bağlamından Türk Tipi bir Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi perspektifine dönüşmesini, yapılan anayasa değişikliklerini ve getirilen anayasal kurumların yeni sistemde konumlanmasını, işleyişini ve dezavantajlarını hukukî ve siyasî boyutlarıyla inceleyen çalışmanın kabul edilen Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin geleceği ile ilgili öngörülerle neticelenecektir.

Bu kapsamda tez çalışmasının birinci bölümünde, Kuvvetler Ayrılığı ve Birliği temelinde kabul görmüş hükûmet sistemlerinin tanıtılması ile bu sistemlerin tarihi oluşum ve gelişim içerisindeki işleyişi ile bu sistemlerin avantaj ve dezavantajlarına değinilecektir.

İkinci bölümde ise Birinci bölümde temellenen konular doğrultusunda Türk Anayasalarınca kabul görmüş hükûmet sistemleri üzerinde durularak temel alınan sistemdeki tipine uygunluğu denetlenerek oluşan sistemin gerçek niteliği ortaya konulacaktır. Ayrıca tarihi seyir içerisinde yasama yürütme yetkilerinin değişimleri ve Parlamenter sistemin daha etkin olarak işlemesi açısından 1982 Anayasasının kabul ettiği Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm Kurallarına değinilecektir.

Tez çalışmasının üçüncü bölümünde ise Parlamenter sistem tartışmalarının alevlenmesine neden olan ve sistemin yeni bir sisteme dönüşümünü sağlayacak sürecin yaşandığı 2007 Anayasa Değişiklikleri ile anayasada yapılan değişikliklerin sistem üzerinde meydana getirdiği değişiklikler incelenecektir. 2007 Anayasa değişiklikleri sonucu Cumhurbaşkanının halkça seçimi ile hükûmet modelinin yeni bir sisteme dönüşüp dönüşmediği sorunsalı incelenecektir. 2017 halk oylaması neticesinde işleyişe geçen Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemine giden tarihî sürecin tahlili yapıp, yeni sistemin bir senelik tatbiki neticesinde artıları, eksileri masaya yatırılacaktır. Türk siyasal hayatında izler meydana getiren Sivil anayasa çalışmaları, Gezi hadisesi, 17/25

Aralık girişimi, 10 Ağustos Cumhurbaşkanlığı seçimi ve 15 Temmuz FETÖ darbe girişimi ele alınarak bu süreç sonunda sistemin Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine dönüşmesine yol açan gelişmeler ele alınacaktır.

Çalışmanın son bölümünde ise, 16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliklerinin halkoylaması sonucu kabul edilen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi kurumsal yapı ile etraflı bir şekilde alınarak sistemin meydana getirdiği değişiklikleri eleştiriler ve işlerlik kapasitesi açısından ele alınarak, sistem üzerinde başlatılan güncelleme tartışmaları ve sistemin geleceği ile ilgili değerlendirmelerin yapılması ile çalışma sonlandırılacaktır.

Hükümet sistemleri şahıslardan bağımsız bir şekilde telakki edilemez. Hangi sistem olursa olsun onu tatbik edecek olan yine insandır. Her sistemin kendisine göre müspet ve menfi tarafları vardır. Her toplum ihtiyaçları ve taleplerini gözeterek kendisine münasip olan sistemi benimseme gayesindedir. Burada mühim olan hangi sistem olursa olsun hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan hakları gibi değerlerden taviz verilmemesi gerektiğidir. Sistemin işleyeceği toplumun seviyesi ve toplumun içinden çıkacak siyasilerin olgunluğu sistemlerin sıhhatli bir şekilde işlemesi bakımından oldukça mühimdir. Tez, bu hususlar ışığında sistem tartışmaları üzerinde yeni sistemi değerlendirmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HÜKÛMET SİSTEMLERİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. GENEL OLARAK HÜKÛMET SİSTEMLERİ

Hükûmet sistemlerinin tasnifindeki ana ilke, kuvvetler ayrılığıdır. Genel olarak baktığımızda Kuvvetler ayrılığı kuramının hakikî kurucusu olarak Montesquieu olarak bilinen Charles Louis de Secondat (1689-1755) kabul edilir. Düşünür bu teorisini Kanunların Ruhu(1748) adlı eserinde ‘İngiliz Anayasası’ bölümünde dile getirmektedir. Montesquieu’ye göre devlet yasama, yürütme ile yargıdan oluşan üç ayrı kuvvet bulunduğunu ve bu üç kuvvetin ayrı ellerde toplanması gerektiğinin ileri sürmüştür. Bu üç aynı elde veya organda toplanırsa bunun tiranlığa yol açacağını savunmuştur. Bu anlamda bu organlardan birinin diğerinin rolüne soyunması örneğın yasamanın uyuşmazlıkları çözmeye yönelik kazai fonksiyonu icraya kalkışması veya yürütmenin kanun yapmaya yönelmesi yahut da yargını yasamaya yön vermeye çalışması bir ülkedeki hürriyet düzenini altüst edecektir(Gözler, 2013: 74).

Siyasal partilerin siyasal hayattaki rolleri ve egemenlikleri ve iktidar partisinin yürütmeyi kontrolü ile günümüz itibarıyla geline aşamada Kuvvetler ayrılığı kuramı eski önemini büyük oranda yitirmiş olup, Klasik anlamda Sistemin, Montesquieu’nün Literatüre Kazandırdığı Manada belirttiği mânâda işleyişini sağlayan yasama ve yürütme kuvvetleri arasında ayırım yapmak güçleşmiştir.

Bu bağlamda sınıflandırma, yasama ile yürütme kuvvetleri arasındaki karşılıklı münasebetlerin şekline göre yapılmaktadır. Hükûmet modelleri yasama ve yürütme gücünün tek elde toplanması ya da farklı organlara verilmesi olarak kuvvetler birliği ve kuvvetler ayrılığı olarak ikili bir tasnife tutulmaktadır. Kuvvetler birliği yürütme ve yasamanın bu iki kuvvetten birinde toplanması ile meydana gelir. Yürütme tek hakim olursa diktatörlük ve monarşiler; yasamada birleştiği takdirde ise meclis hükûmet sistemi mevzuu bahistir(Özbudun, 2002: 329; Tunç, 2018: 155, Teziç, 1998: 395).

Kuvvetler ayrılığı modelleri, bu ayrılığın özelliklerine göre başkanlık ve parlamenter olarak iki farklı tür şeklinde değerlendirilir. Başkanlık modellerinde yürütme ve yasama erkleri kesin ve net bir şekilde ayrılmaktadır. Parlamenter modellerde ise daha yumuşak bir ayrışma göze çarpmaktadır. Yarı Başkanlık sistemi

ise bu iki modelin birtakım hususiyetlerini bünyesinde barındıran bir yapıya sahip karma sistemdir(Gözler, 2013: 73 vd).

1.1.1. PARLAMENTER SİSTEM

1.1.1.1. Genel Olarak

Parlamente hükümet sistemi, yasama ve yürütme erklerinin birbirlerinden yumuşak biçimde ayrıştığı bir hükümet sistemidir(Özbudun, 2014: 357). Bu sistem, 18. Yüzyılda İngiltere’de siyasî evrim neticesinde meydana gelmiş ve siyaset bilimi literatüründe İngiltere’ye ithafen “Westminster” modeli olarak da tanımlanmaktadır. Kraliçenin otoritesinin yanında halkı temsilen bir meclis oluşturma düşüncesinden hareketle tatbik edilmeye başlanan parlamente yapı süreci içerisinde başarılı olmuştur. Evveliyatı dualist(ikici) bir yapıda olan parlamente model, gitgide hükümdarın aleyhine bir gelişme göstererek meclis daha da kuvvetlenmiştir(Turhan, 1989: 46).

Parlamente modellerde hükümet yani yürütme, yasamanın içinden çıkar ve yürütmenin siyasî sorumluluğu yasamaya karşıdır(Turhan, 1989: 43; Atar, 2011: 144). Klasik parlamente sistemde, yasama ve yürütme arasındaki karşılıklı ilişkiler denge ve eşitlik ilkesine bağlı olarak işlemektedir(Demir, 1998: 19). Parlamente sistemin işleyişindeki bu denge ve eşitlik zaman içerisinde parlamento yürütmenin başat bir hale gelmesiyle yürütme organının etki ve gücü daha belirgin hale gelmesiyle sonuçlanmıştır(Kuzu, 2011: 55).

Yasama organı içinden çıkan, ondan kaynaklanan yürütme organı ile varlığından kaynaklandığı yasama organı arasında yakın ilişki ve işbirliği bulunmaktadır. Yasama ve yürütme organlarının işbirliği, “işlevsel” ile “organik” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Yürütmenin yasamadan doğması ve ondan kaynaklanması organik bağı göstermektedir. Ayrıca, parlamento içerisinde komisyonlarda ve genel kurulda beraberce işleyen yapı fonksiyonel anlamda kendini Kanun yapımında göstermekte; bu bağlamda yürütme organı tarafından hazırlanan yasaların kabulü ancak yasama organında görüşülüp kabul edilmesiyle mümkün olmaktadır. Yasama Meclisince kabul edilen yasalar bu defa yürütmenin bir kısım ameliyeleriyle tatbik edilmektedir. Parlamento tarafından kabul edilen yasalar devlet başkanına gönderilmekte gerektiğinde tekrar görüşülmek üzere meclise iade edilmekte, lüzum

görülmeyenler ise devlet başkanınca yayımlanmaktadır. Yasama-yürütme ilişki işbirliği etkileşimi bütçe çalışmaları içerisinde de devam etmektedir.

Bu açıklamalardan sonra, parlamenter modelin başlıca özelliklerini sıralayabiliriz:

1.1.1.2.Yürütme Organının Durumu: İki Başlı Yürütme

Parlamenter hükümet sisteminde yürütme organının yapı itibariyle ikili(dualist) olduğu ifade edilmektedir(Gözler, 2010: 243; Fendoğlu, 2010: 10; Atar, 2002: 154). Parlamenter hükümet sisteminde bir yanda adına devletlerin niteliğine ve geleneklerine göre Cumhuriyet rejimlerinde Cumhurbaşkanı, Monarşi geleneklerine sahip devletlerde Kral diğer yanda Başbakan ve bakanların oluşturduğu kolektif bir organ olan ve adına Kabine hükümet de denilen Bakanlar kurulundan oluşan dualist(ikili) bir yürütme organı vardır. Parlamenter sistem, gelenekleri içerisinde tarihsel bir süreçle kendi şartları içerisinde gelişmiş başlangıçta krala ait yetkiler zamanla parlamentoya geçmiş kralın yanında ona yardımcı olan bakan statüsündeki kişi sivrilerek kabinede Başbakan sıfatını almıştır. Başa geçen kralların sosyo-psikolojik özellikleri sonucunda da krallar gitgide kabine toplantılarına başkanlık yapmayı terk etmişler ve adını Başbakan alan kişilik Kabineye, Bakanlar Kuruluna başkanlık etmeye başlamıştır. Bu anlamda Başbakan Bakanlar Kurulu içerisinde eşitler arası birinci konumuna yükselmiştir. Devlet Başkanı devletin başı olarak devlet organlarının verimli ve uyumlu bir şekilde işbirliğinin sağlanması ile devleti temsil ile yetkili kılınmakta Başbakan ise hükümetin başı olarak hükümet üyelerinin uyumu ve çalışmasından sorumlu olmaktadır.

1.1.1.3.Yürütme Organının Göreve Gelişi

Parlamenter hükümet sisteminde ikili bir yapıda olan yürütme organının sorumsuz kanadı Monarşik geleneği olan ülkelerde veraset usulü yoluyla irsi olarak başa geçmekte; yönetimi cumhuriyet olan devletlerde Cumhurbaşkanı ise Parlamento tarafından seçilmektedir. Yürütmenin diğer kanadı Bakanlar Kurulunun göreve gelmesi, sert kuvvetler ayrılığının geçerli olduğu Başkanlık hükümeti sisteminden farklı olarak seçmenlerce doğrudan seçimle gelmemektedir. Bakanlar Kurulu

parlamentodan doğmakta ve onun içinden belirlenmektedir. Parlamenter sistemde Devlet Başkanınca, seçimlerde en fazla oyu alan partinin başkanına hükümeti kurma görevi verilmekte ve genelde parlamento üyelerinden oluşan bakanlar kurulu listesi devlet başkanına sunulmakta ve hükümet göreve başlamaktadır. Devlet başkanının parlemontoda sayısal dengeyi göz önüne alarak hükümet kurma görevini parlemonto çoğunluğuna dayanan ve ondan güvenoyu alabilecek bir kimseyi hükümet kurma görevini vermesi anlamlı ve mantıklı olacaktır. Aksi bir durum güvenoyu alamama riski ile karşı karşıya kalacaktır. Bu kapsamda bakanların salt parlamento üyesi olması parlamenter sistemin zorunlu bir unsuru olmamakta bir veya birden fazla bakan parlamento dışından atanabilmektedir. Parlamenter sistem geleneğinde Başbakanın parlamento içinden seçilip, atanması yani milletvekili olması, geleneği bulunmaktadır.

1.1.1.4.Yürütme Organının Yasama Organına Karşı Sorumluluğu

Parlamenter hükümet sisteminde Bakanlar Kurulunun siyasal açıdan sorumluluğu Meclise karşı olmaktadır(Özbudun, 2002: 329). Cumhuriyet ile yönetilen devletlerde Cumhurbaşkanı; Monarşik geleneğe sahip ülkelerde veraset yoluyla başa gelen kral yahut kraliçe, yürütme organının sorumsuz kanadını oluştururken: Başbakan ve bakanlardan oluşan ve kolektif bir organ olan ve adına Kabine hükümet de denilen Bakanlar Kurulunun Parlamento karşısında sorumluluğu bulunmaktadır. Devlet başkanının yasama organına karşı bir sorumluluğu olmadığı gibi parlamento tarafından görevden azli de sözkonusu değildir. Devlet Başkanının istifası ise önemli bir krizin göstergesidir. Parlamento içinden çıkan Bakanlar Kurulu Parlamentonun güvenine mazhar olduğu müddetçe görevde kalabilmektedir.

Kuvvetlerin sert ayrımına dayanan Başkanlık hükümet modelinde Başkan ve Parlemonto ayrı ayrı halk tarafından doğrudan seçilmekte ve meşruiyete sahip olmakta ve birbirlerinin varlığına hukuken son verememektedirler Bu husus başkanlık hükümet sistemiyle parlamenter hükümet sistemi arasındaki en mühim farklılık olmaktadır. Parlamenter hükümet sisteminde ise yasama organı sahip olduğu anayasal denetleme araçlarıyla Bakanlar kurlulunun sorumluluğunu test edebilme olanağına sahip bulunmaktadır. Yasama organı hükümetin kurulması aşamasında veyahut göreve devam ederken Bakanlar Kurulu üyelerine güvenoylaması sonucu güvensizlik oyu

vererek görevine son verebilecektir. Bu amaçla Parlamenter sistemde başkanlık hükümet sisteminin aksine parlamenter hükümet sisteminde yürütmenin yasamanın güvenine dayanması ve bunu devam ettirmesi istikrar açısından da önem arz etmektedir.

Tarihi seyir içerisinde mutlak monarşi rejiminden meşruti monarşi yönetimine geçiş aşamasında dualist parlamenter sistemde Kabinenin sorumluluğu hem krala hem de Parlamento'ya karşı iken; Monist parlamenter sisteme geçişle birlikte Devlet Başkanının yetkilerinin sembolik düzeye çekilmesiyle birlikte Kabinenin sorumluluğu yasama organına karşı hasredilmiştir. Ülkemizde de bir dönem geçerli olan çift meclisli parlamento yapısında Hükümetin sorumluluğu halk tarafından seçilen Millet Meclislerine karşı bulunmaktaydı.

Bakanlar kurulunun yasama organına karşı sorumluluğu bireysel ve kolektif olmak üzere iki türdür. Gerek her bir bakan bakanlar kurulunun işlemlerine karşı kolektif olarak sorumlu tutulmakla beraber kendi bakanlığının işlemlerine karşı da bireysel olarak sorumlu tutulabilecektir.

1.1.1.5. Yürütmenin Yasamayı Fesih Yetkisine Haiz Olması

Önceki bahiste anlatıldığı üzere Parlamenter hükümet sisteminde yasama organı güvensizlik oyu vererek hükümeti düşürme yetkisi karşısında yürütme organı gerekli koşullar altında seçimlerin yenilenmesi yetkisini kullanarak meclisin görevine son verebilmektedir. Bu anlamda yasama organı ve yürütme organı karşılıklı olarak silahların eşitliği olmağına sahip olarak birbirlerinin hukuki varlıklarına son verebilmektedirler. Bu yetki Devlet Başkanı tarafından resen kullanabileceği gibi Bakanlar Kurulunun veya Başkanının istemi üzerine de kullanılabilir.

1.1.1.6. Devlet Başkanının Sorumsuzluğu

Devlet Başkanı monarşik geleneklerden gelen Kral olsun Cumhuriyet rejimlerinde Cumhurbaşkanı olsun siyasal açıdan bir sorumluluğunun bulunmaması Parlamenter hükümet sisteminin en belirgin özelliklerindedir. Parlamenter sistemde Devlet Başkanının yetkileri sembolik olmakta Cumhurbaşkanı'na verilen tek başına

yapabileceği işlemler de genel olarak devletin temsili ile ola törensel işlemlerdir. Bu bağlamda siyasi açıdan sorumsuz olan Devlet Başkanı aynı zamanda yetkisiz olmakta ve Devlet Başkanı tarafından yapılan işlemlere işlemin niteliğine göre Başbakan, Bakanlar veya Bakanlar Kururlunun katılmasıyla sorumluluk bu makamlar tarafından üstlenilmiştir. Anayasa hukukunda karşı imza ilkesi denilen bu kural işlerliğini ve tarihsel geçmişini bu karşılıklı ilişkilerin gelişimi ve değişimi sonucu kazanmıştır.

Devlet başkanının yasama organına karşı siyaseten bir sorumluluğu olmadığı gibi parlamento tarafından görevden azli de sözkonusu değildir(Özbudun, 2004: 330). Devlet Başkanının istifası ise önemli bir krizin göstergesidir.

Devlet Başkanının cezai sorumluluğuna gelince Devlet başkanının cezai sorumluluğu "kral hata yapmaz" özdeyişiyle meşhur anlayış çerçevesinde gelişmiştir. Ayrıca kral bir bakanı öldürürse bundan başbakan sorumludur; başbakanı öldürürse kimse sorumlu değildir"(Başgil, 1960: 341)söylemi de klişe olarak kullanılmaktadır.

Devlet başkanının cezai sorumsuzluğu görev alanıyla olmak kaydıyla geçerli olmakta ve bunun tek istisnası "yüksek ihanet" olarak adlandırılan vatana ihanettir(Teziç, 2012: 481).

1.1.1.7. PARLAMENTER SİSTEMİN ÜSTÜNLÜKLERİ VE ZAYIF YÖNLERİ

1.1.1.7.1. Parlamenter Sistemin Üstün Yönleri

Yürütme organının yasamadan kaynaklandığı ve ona karşı sorumlu olduğu Parlamenter hükümet sisteminde yürütme organı her daim yasama organının güvenini taşımak zorunda olup olası siyasi tıkanma ve krizlerde var olan ortamı yumuşatmak ve kilitlenmeleri açmak güvenoylaması mekanizması ile mümkün olmaktadır. Bu anlamda meydana gelen tıkanıklığı gidermek için yasamanın "güvensizlik oyu" vererek hükümeti düşürmesi ve yeni oluşumlara fırsat vererek sistemin nefes almasını sağlayabilecektir. Bu bağlamda tıkanıklık bu yolla giderilmesi mümkün olmazsa parlamenter sstem diğer kurumu fesih mekanizması devreye girecek ve bu defa karşı eşit silah olarak yürütmenin yasamayı feshi gündeme gelebilecek ve siyasal hayatta oluşabilecek tıkanıklıklar giderilebilecektir.

Bu kapsamda başkanlık sistemine oranla parlamenter sistem bünyesinde tikanıklıklara çözüm olarak bünyesinde argümanlara sahiptir(Uluşahin, 1999: 84-92).

Pratikte Parlamentolarda zaman içerisinde yürütmenin etkisinin siyasal partiler aracılığıyla etkinliğinin artması yasama ve yürütmenin birbirlerini dengeleme ve işbirliğine yönlendirme imkânı sağlayan “güvensizlik oylaması” ve “fesih” mekanizmaları işlevini yitirmektedir.

Güçlü bir parti disiplinine sahip bir partinin mecliste çoğunluğu oluşturması nedeniyle “güvensizlik oylaması” yeterli çoğunluk sağlanamayacağından işletilemeyecek, fesih yetkisi de yasama ile yürütme arasındaki kuvvetler dengesi bağlamındaki uzlaştırma fonksiyonunu yitirip seçmen tercihlerine bağlı hale getiren mekanizmaya dönüşecektir(Turhan, 1989: 53).

Başkanlık hükümet sisteminde var olan toplam sıfır oyunu yürütme genelde dört yıllığına doğrudan halk tarafından seçilmekte ve bu süre zarfında kuvvetlerin sert ayrılığı ilkesi dolayısıyla yasama organı yürütmenin görevine son veremeyecek, halkın desteğini kaybeden etkinliğini yitirmiş de olsa bir hükümetin devamına katlanmak zorunluluğu doğacaktır. Parlamenter sistemde ise “güvensizlik oylaması” yolu ile sisteme işlerlik kazandırılarak dört sene yahut beş sene hükümeti değiştirmek için beklenilmeyecek sisteme esneklik ve dinamizm kazandırılacaktır.

Yine bu durumun sonucu olarak iktidara gelemeyen parti veya partiler işlevsel olacak, siyaset dışı kalmayacak, dışlanmayacaktır. İktidar karşısında muhalefet olarak varlığını devam ettiren parti veya partiler, olası bir hükümet değişikliğinde iktidar yahut ortağı olabilecektir.

Parlamenter sistem, bu yapısıyla iktidar olma çoğunluğuna sahip olamayan küçük partilere de zaman zaman sistemde etkili olabilme imkânı vermektedir. Bu açıdan sistemdeki tüm partiler demokratik hayat içerisindeki varlığını devam ettirebilmekte ve tamamen zıt kutuplarda olsa dahi iktidarda bir arada bulunmak zorunda kalabilmektedirler.

Meşruiyet kaynağı açısından da durum Başkanlık sisteminden farklılık arz etmektedir. Yasama ve yürütme organlarının doğrudan seçmenlerce seçildiği ve meşruiyet gücüyle donatıldığı sistemin aksine parlamenter sistem de yasama ve yürütme organları meşruiyet kaynakları açısından tektir(Kalaycıoğlu, 2005: 19).

Güçler arasında meşruiyet kaynaklı bir çatışma çıkma olasılığı da böylece azalmaktadır.

Parlamente sistemde sorumsuz ve tarafsız olan Devlet Başkanı yasama organı ile yürütme arasında oluşabilecek muhtemel sorunlarda dengeyi ve uyumu sağlamak amacıyla taraflar arasında hakem ve arabulucu rolüyle uzlaştırıcı bir etki sağlayabilecektir(Yazıcı, 2005: 132). Partiler üstü konumuyla ülkeyi temsil eden tarafsız Devlet Başkanı taraflar arasında yaşanan çatışmalarda inisiyatif alabilecek ve siyasal hayattaki tikanlıkları giderici bir rol alabilecektir.

1.1.1.7.2. Parlamento Sisteminin Zayıf Yönleri

Parlamente sistemin yukarıda belirtilen güçlü olumlu özellikleri karşısında zayıf yönleri olduğuna da dikkat çekilmiştir.

Parlamente sisteme yöneltilen eleştirilerin en başında “istikrarsız hükümetlere yol açması” yer almaktadır. İktidarın her daim yasamanın güvenine sahip olma zorunluluğu, hükümetin “güvensizlik oylaması” ile iktidardan azledilmesi sonucu ihtimalini de bünyesinde taşımaktadır. Parlamento da sağlam çoğunluklara dayanmak elzem olduğundan parlamento çoğunluğuna dayanmayan yahut desteğini yitiren parti veya partiler iktidarı kaybedebilmektedir.

İngiltere dışında parti disiplini ilkesine sahip iki partili sistem olmaması nedeniyle Parlamento hükümet sistemiyle idare edilen ülkelerde çok partili dağınık ve parçalanmış bir siyasi yapı bulunmakta ve her zaman istikrarı sağlayacak çoğunlukları oluşturmak mümkün olmamaktadır.

Bu bağlamda tek parti tarafından mecliste çoğunluk oluşturulamamakta ve hükümet kurulamamakta dolayısıyla birden fazla partinin bir araya gelmesiyle koalisyon hükümetleri oluşmakta bunlar da uzun ömürlü olamamakta siyasal hayatta etkili ve verimli icraatlara imza atamamakta bu durum da istikrarsızlığa yol açmaktadır.

Parlamente sistemin düşük nitelikli bir demokrasiye yol açtığı iddiası ileri sürülmektedir. Bu bağlamda seçmenlerce doğrudan seçilememe, hesap sorulabilirlik, önceden bilinebilirlik ve istikrarsızlığa neden olma gibi hususlar nedeniyle düşük

değerde bir sistem haline gelmektedir. Başkanlık sisteminde yürütme doğrudan seçmenlerce seçilmekte ve hükümet kurulmakta bu anlamda seçmenler olası bir seçim döneminde kimden hesap soracağını önceden kestirebilmektedirler. Parlamenter hükümet sisteminde parlamento doğrudan seçmenlerce belirlenmekte onun içinden çıkan hükümet idareye yön verebilmekte bu da demokratik teamüller açısından düşük bir nitelik oluşturmaktadır. Ayrıca Parlamenter sistemle idare edilen ülkelerin çoğunda tek parti tarafından iktidarı oluşturulacak meclis çoğunluğuna sahip olunamamakta ve koalisyonlara yol açmaktadır. Bu da koalisyon dönemlerinde yapılan icraatlerden hangi parti veya partilerden hesap sorulacağı noktasında belirsizlik oluşturmaktadır. Başarı herkesin olurken; başarısızlığın sebebi parti tespit edilememektedir.

Son olarak da önceden bilinebilirlik açısından seçmenler seçimlerde oy kullanırken pusulada yer alan partilere oy vermekte kimin iktidar olacağını bilememekte, oy verilen partilerin hangi partilerle bir araya geleceği ve parti liderlerinin kimleri destekleyeceği gibi hususlar önceden öngörülüp buna yönelik olarak gelecekle ilgili olarak tercihler yapılamayacaktır. Sonuç olarak belki de seçmenlerce tasvip görülmeyen partilerle koalisyonlar kurulabilecektir.

1.1.2. BAŞKANLIK SİSTEMİ

1.1.2.1. Genel Olarak

Başkanlık sistemi, kendi sosyal ve politik yapısında tarihsel bir değişim ve dönüşüm sonucu oluşan doğal olarak gelişmiş sistem olmayıp, İngiltere'ye karşı başlatılan bağımsızlık hareketi neticesinde insan aklının geliştirdiği demokratik sistemler ile kişisel iktidarı uyumlaştıran bir sistem olarak Amerika'da doğmuştur(Kuzu, 2011: 19; Turhan, 1989: 33; Özer, 1981: 19; Güneş, 1956: 24).

Bu bağlamda bu sistem, sistemi kurgulayan kurucu babaları sistemin kendine özgü işleyiş alanları, felsefesi ve kurulmak istenen yapı bağlamında ABD Başkanlık sistemi kendine özgü ve sistemin kendi tipini oluşturmuştur. Daha sonra ABD dışında bu sistemi tatbik etmeye çalışan Latin Amerika devletleri, gerçek anlamda bu sistemi taklit etmeye çalışmışlar, gerek sistemin kurucu babalarının sisteme atfettikleri felsefeyi idrak edememeleri gerekse ABD'nin kendi tarihi, sosyal ve siyasal yapısının farklı olması nedenleriyle başarılı olamamışlardır.

Günümüzde yaklaşık otuz sekiz ülkede Başkanlık hükümet sisteminin tatbik edilmeye çalışıldığı ve bu ülkelerden sistemin uygulanışı olarak en başarılı örneğin Venezuela olduğu, Latin Amerika ülkelerinden Kosta Rika ve Venezuela'nın en uzun başkanlık serüvenüne sahip ülkeler olduğudur(Yaman, 2014: 85).

Amerika Birleşik Devletlerinde sistemin kurucu babaları bir bakıma kensine karşı bağımsızlık mücadelesi gerçekleştirdikleri İngiltere'nin sistemine muhalif olarak kuvvetlerin yumuşak ayrımını değil; kuvvetlerin birbirinden sert bir biçimde ayrılmasını fakat bir arada uyum, denge, deneim ve etkileşim içerisinde çalışmalarını sağlayacak bir yapı kurgulamışlardır(Teziç, 2013: 368). Bu kapsamda yasama organı (Kongre) ve Yürütme organı(Başkan) ayrı ayrı ve doğrudan halk tarafından seçilmekte ve birbirlerinin hukuki varlıklarına son verememektedirler. Yasama ve yürütme organları gerek organik açıdan gerekse fonksiyonel açıdan birbirinden izole edilmiştir.

Başkanlık sisteminde Başkanın doğrudan seçilme durumunu ihtiyatla karşılamak gerekmektedir. Amerika Birleşik Devletlerin'de Başkan aslında ikinci seçmenlerce seçilmektedir. Bu kapsamda halk önce kendilerini yönetecekleri seçecek seçmenleri seçmekte onlar da Başkanı oylarıyla seçmektedirler. Böylelikle Başkan ve Başkan yardımcısı dört yıl için göreve gelmektedir. Başkanlık sisteminde yürütme yetkisi başkan tarafından kullanılmaktadır. Başkan Parlamenter sistemdeki gibi bir kurul olmayan kabine üyelerini doğrudan kendisi belirlemekte ve atamaları senatoca onaylanmaktadır. Başkana görevinde yardımcı olan Sekreterler Başkana tabi olmakta ve gerektiğinde onun tarafından görevden azledilebilmektedir.

Başkan tarafından atanan Kabine üyeleri (sekreterler), kendi başlarına bir yetkisi olmayan onun, emriyle hareket eden ve ona muhalefet edemeyen danışmanları durumundadırlar(Lijphart, 1995: 67). Başkanlık sisteminde siyasal açıdan esas itibariyle Başkan eîştir yürütme organı olmakta ve Başkanın yasama organına karşı bir üstünlüğü görülmektedir(Tunç, 1988: 5).

Bu açıklamaların akabinde, başkanlık modelinin ana özelliklerini(Lijphart, 1995: 31) şöyle sıralayabiliriz:

- Yasama ile yürütme erklerini kesin ve net bir şekilde birbirinden ayırmıştır.
- Başkanı, doğrudan veya dolaylı yoldan halk seçer.

- Yasama ile yürütme erkleri birbirlerinin mevcudiyetini son veremezler.
- Hükûmetin kuruluşu ve idaresi başkana aittir.

Başkanlık hükümet sisteminde yürütme organı monist (tekçi) yapıda tek kişi olarak Başkanın şahsında toplanmıştır. Başkanlık hükümet sisteminde, parlamenter sistemde var olan devlet başkanı ve başbakan ile bakanlardan oluşan kollektif organ olan Bakanlar kurulu gibi ikili yürütme yapısı bulunmamaktadır. Sistem Başkanın şahsında temerküz etmekte devlet Başkanı ve hükümet başkanı olarak hükümet politikaları onun tarafından belirlenmektedir.

Başkan, halk tarafından seçilmektedir. Başkanlık sisteminde Başkan, ABD’de ikinci seçmenlerce dört yıllığına halk tarafından seçilmektedir. Başkan ve ona gerektiğinde vekâlet edecek ve Senatonun da Başkanı olacak Başkan Yardımcısı da Başkanla birlikte seçilmektedir.

ABD Başkanlık sisteminde Yasama organı yürütme organı seçimlerinden bağımsız olarak farklı zamanda yapılan bir seçimle işbaşına gelmektedir(Yazıcı, 2005: 127). Yasama organı Kongre adı altında Senato ve Temsilciler Meclisinden müteşekkil olup iki meclisli bir yapı arz etmektedir. Yasama organının çift meclisli olması başkanlık sisteminin olmazsa olmaz bir özelliği değildir. Bu durum ABD’nin kendi siyasal, tarihi ve sosyolojik gelişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Başkanlık sisteminde yürütme ve yasama organları organik ve fonksiyonel anlamda birbirinden bağımsızdır. Parlamenter sistemdeki gibi yürütme yasamadan kaynaklanmamakta ve onun güvenine dayanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla, yasama organı güvensizlik oyu vererek Başkanı görevden düşüremeyecektir. Başkan ve Yasama organı meşruiyetini ayrı ayrı halktan alarak göreve gelmektedir. Bu anlamda 4 yıl seçilen Başkan olağanüstü bir durum meydana gelmedikçe görevine devam edecektir. Bu duruma karşılık Başkan da yasama organını feshedemeyecektir. Yasama ve yürütme organı seçimleri ayrı zamanlarda yapılmaktadır. Anayasa yapıcıları tarafından bilinçli olarak oluşturulan bu durum Başkan ile Yasama organının birlikte uyum içinde çalışmasına katkı sağlamak amacıyla düşünülmüştür.

Başkanlık modelinde yasama ve yürütme organlarının işlevsel ayrılık ve bağımsızlığı nedeniyle yürütme organı üyeleri yasama organı üyesi olamamakta ve yasama faaliyetlerine katılamamaktadır. Yasama ve yürütme faaliyetleri birbirlerinden

bağımsız olarak yerine getirilmekte, Yürütme siyasası Başkan tarafından belirlenmekte ve onun tarafından hükümet edilmektedir.

Bu bağlamda yasama üyeliği ile yürütme üyeliği birleşmemekte, yasama işlevi parlamento tarafından yerine getirilirken ve kanunlar yasama tarafından yapılmaktadır. Başkan da parlamento tarafından yapılan kanunlara dayanarak idare faaliyetlerini icra etmektedir. Sistem içerisinde güçler arasındaki uyum ve işbirliği “frenler ve dengeler” sistemiyle sağlanmaktadır(Erdoğan, 2001: 174; Erdoğan, 1996: 6; Akçalı, 2016: 79).

Netice itibariyle Başkanlık sistemi yalnızca ABD’de gerçek kurum ve kurallarıyla tatbik edilmiş; Latin Amerika ve Doğu Avrupa ülkeleri gibi demokrasi kültürü henüz gelişmemiş ülkelerde sistem işlememiş askeri müdahale ve siyasi bunalımlara neden olmuştur(Yücel ve Tunç, 2009: 8-12).

ABD’de seçmenler arasında çok aşırı kutuplaşmalar olmaması, disiplinli olmayan iki partili siyasal yapı ile partiler arasındaki ideolojik farklılıkların çok olmaması, meselelerin aşılmasını gayet kolaylaştırmakta ve ABD’de Başkanlık sisteminin iyi netice vermesini sağlamaktadır(Yücel ve Tunç, 2009: 33-35). Öte taraftan, lobiciliğin varlığı da, modelin başarılı şekilde işlemesine vesile olmaktadır. Siyasal parti ve yürütme ile yasama organı arasında köprü görevi üstlenen lobiler, bu yapılar arasında arabuluculuk vazifesi icra etmektedir(Kuzu, 2011: 42-43). Kendine has şartlarına bağlı olarak Başkanlık sisteminin ABD’de muntazam ve iyi bir şekilde işlediği ifade edilmektedir(Anayurt, 2019: 234).

1.1.2.2. BAŞKANLIK SİSTEMİNDE YÜRÜTME İLE YASAMA ORGANI ARASINDA İŞBİRLİĞİ VE ETKİLEŞİM ARAÇLARI

Yasama ve yürütme kuvvetlerinin organik ve fonksiyonel anlamda birbirinden kesin çizgilerle ayrıldığı Başkanlık sisteminde bu organların tamamen birbirinden kopuk bağımsız bir hal almasına yol açmamakta bilakis bir organın diğerini kontrol altında tutarak kurucu felsefeye uygun olarak denge ve fren mekanizması yoluyla işbirliği ve etkileşim dâhilinde varlıklarının devamını sağlamaktadır.

Yasama organından doğmayan ve ona karşı bir sorumluluğu bulunmayan yürütme organik olarak yasamanın işlevine katılamamaktadır. Bu anlamda Başkan ve kabine üyeleri yasama faaliyetlerine katılamamakta yasama üyeliğiyle yürütme organı üyeliği birleşmemektedir. Yasama kanun önerme ve kabulü yetkisi parlamentonun münhasır alanında kalmakta; Başkan ve yürütme organının diğer üyeleri bu alana müdahil olamamaktadır.

1.1.2.2.1.Veto Yetkisi

Yürütme ve yasama alanındaki işbirliği alanlarının en önemlisi kanunların kabulü ile olmaktadır. Başkanın bu noktadaki en önemli yetkisi kanunları veto etmektir(Gözler, 2001: 34-36). Bu yetki Başkanın eline önemli bir güç vermekte ve Kongrenin Başkanla uzlaşma ve işbirliği yolunu seçmesini sağlamaktadır. Şöyle ki Başkan tarafından yasaların veto edilmesiyle birlikte artık yasalar hem Temsilciler meclisinde hem de Senatonun üçte iki çoğunlukça kabul edilmek zorunda kalacaktır. Bu da oldukça yüksek bir orandır ve yasaların Başkan tarafından kabul edilmesi ve onun tarafından bir engelleme olmaması için Başkanla Kongre arasında uzlaşma zemini aranacaktır. Bu anlamda ABD’de Başkan’ların uygun bulmadığı yasaların hayat bulması ihtimali Başkan’a rağmen çok uzak bir ihtimal olmaktadır.

1.1.2.2.2. Bütçe

Başkan’ın işlevselliği bütçe aracılığıyla gerçekleştirme proje program ve harcamalar için Başkanın bütçeye ihtiyacı olmakta. Bu noktada Kongre bütçeyi onaylama değiştirerek onaylama şeklindeki yetkisini Başkana karşı bir silah olarak kullanmakta yeri geldiğinde hükümeti kilitleyip işlevsizleştirebilmektedir. Bu durumla karşılaşmak istemeyen Başkan Kongreyle işbirliği ve uzlaşma kanallarını sürekli açık tutmak zorunda kalacaktır.

1.1.2.2.3. Atamalar

Yürütme organı içerisinde olağan atamalar kural olarak Başkanın yetkisindedir. Bakanların atanması ve bazı yüksek düzeyli kamu görevlilerinin atanması Senatonun onayına tabi olmaktadır. Bu anlamda da Başkan ve Kongre arasında bir kesişme sözkonusu olmaktadır. Muhakkak olarak Başkanın bu atamalarda belirleyici rolü olmakla beraber Başkan Senato arasında uzlaşma elzem olmaktadır.

1.1.2.2.4. Milletlerarası Anlaşmaların Onaylanması

Uluslararası ilişkiler kapsamında sözleşmeler yapmak Başkanın yetkisi dâhilinde olmakla beraber bu anlaşmalar Senato tarafından onaylanmak suretiyle yürürlüğe girmekte ve geçerli olmaktadır(Özbudun, 2005: 106; Özer, 2010: 176).

1.1.2.2.5. Suçlama ve Cezalandırma(İmpeachment)

Bu usul Başkanın cezai sorumluluğuna yol açan bir uygulamadır. ABD Başkanı ve bir kısım üst düzey yöneticiler ve federal yargıçlar için tatbik edilen bir yoldur. Başkan açısından bu yolun işletilebilmesi için Temsilciler Meclisi tarafından başlatılan bir suçlama ve Senatonun üçte ikisinin kararı gerekmekte, yargılama yolu açılan Başkan yargılanmak üzere mahkemeye gönderilmektedir. Netice itibariyle bu yol Başkanın görevinin bitmesine yol açabilecek bir güçtedir(Eroğul, 2006: 98).

1.1.2.2.6. Başkanlık Sisteminin Avantaj ve Dezavantajları

1.1.2.2.6.1. Başkanlık Sisteminin Avantajları

Başkanlık sisteminin İstikrarlı ve güçlü bir idare imkânı sağlaması, başkanın doğrudan halkın iradesiyle demokratik yöntemlerle seçilmesi, başkanlığın kuvvetli tarafları olarak görülebilir(Uluşahin, 1999: 99-159).

1.1.2.2.6.2. İstikrarlı Yönetimler Meydana Getirir.

Başkanlık sisteminde yürütme organının dört yıl süre için halk tarafından seçilmesi, yasamanın güvenine dayanmak zorunda olmaması ve onun tarafından görevine son verilememesi yönetimde istikrarı sağlamaktadır. Bu bağlamda parçalı

çok partili siyasal yapının bulunduğu Parlamenter sistemlerde bulunan istikrarsız yapılardan kaynaklı hükümet krizleri görülmesi olanaksız olmaktadır.

1.1.2.2.6.3. Güçlü Yönetimlere Yol Açar.

Başkanlık sistemi güçlü yönetimler meydana getirmektedir. Meşruiyet kaynağı olarak doğrudan halk tarafından seçilen Başkan yürütme organının merkezi halinde tek başına belirlediği politikalarla siyasete yön verebilmekte ve güçlü bir yönetim meydana getirmektedir(Yanık, 1997: 129; Kuzu, 2000: 34-35; Gözler, 2002: 96-97). Yasama organı tarafından güvensizlik oylaması ile görevine son verilemeyen Başkan seçim dönemi boyunca büyük bir özgüven içerisinde karar alabilmekte ve politikalarını rahatça uygulayabilmektedir. Başkanlık sisteminde tüm yetkiler gerçek ve tek güç olarak Başkanda temerküz etmekte ve tek başlı yönetimin sağladığı güç ve kolaylık sayesinde seri ve hızlı hareket etme imkânı sağlamakta ve bu olanak olağanüstü durumlarda çok önemli bir unsur olmaktadır(Turan, 2005; Kuzu, 2000: 34-37).

1.1.2.2.6.4. Daha Demokratik Yönetimler Sağlaması

Halk tarafından doğrudan seçilmesi Başkana daha temsili bir nitelik katmakta ve ona demokratik bir hüviyet kazandırmakta, seçmenlerce daha en başta oy verirken kimin hükümeti kuracağını öngörebilmesi ve seçim dönemi sonunda yapılan icraatlara ilişkin sorumluluk müessesesi olarak hesap sorulacak makamın belli olması bu sisteme demokratik bir kimlik kazandırmaktadır.

1.1.2.2.6.5. Fren ve Denge Sistemiyle Aşırılıkları Engellemesi

“Fren ve Denge”(check and balance) sistemi Yasama ve yürütme arasında uyum ve işbirliğini sağlayarak sistem içerisinde yürütmenin aşırılıklara kaçmasını önlemektedir. Bu bağlamda ABD’de Başkan’la aynı siyasal çoğunluğa sahip olsa bile Yasama organında Başkan istediği desteği her zaman bulamamakta ve bu noktada Yasama organı denge ve fren mekanizması haline gelerek Başkanı frenleyebilecektir.

Bu bağlamda Başkan yürütme yetkisini yerine getirebilmek için Yasamanın işbirliğine ihtiyaç duymakta ve yasama organı ile uyumlu bir şekilde çalışmak zorunda olmaktadır. Aksi bir davranış yürütme organını kilitleyebilecektir. Yasama faaliyeti yasama organı tarafından yapılmakta, yürütme organı kanun yapım faaliyeti içerisinde yer almamakta bu noktada yasamanın desteğine muhtaç olmaktadır. Başkan topluma sunacağı projelerin kaynak ihtiyacını bütçe aracılığıyla karşılar. Bütçe Başkan tarafından hazırlanmakta ve Kongre tarafından onaylanmaktadır. Bu noktada da yasama ile çatışmaya giren Başkana karşı yasama organı bütçe kozunu kullanarak yürütmeyi kilitleyerek işlevsiz hale getirebilecektir.

Bu noktalarda yürütmenin işlevselliği yasamaya bağımlı olmak durumunda kalacak ve bir ifadeyle “başkanın yüksek kudreti yağmur altındaki tuz yığını gibi erir gider”(Başgil, 1960(b): 318; Kuzu, 2000: 36).

Yüksek düzeyli kamu görevlilerinin atanması ile Başkan tarafından imzalanan uluslararası anlaşmalarının onayının yasama organına tabi olması gibi zorunluluklar yasama organı ve yürütme organının işbirliğini kaçınılmaz kılması bu organların anayasal sınırlar içerisinde kontrollü hareket etmesine ve Başkanın da aşırılıklara kaçmadan faaliyetlerini sürdürmesini sağlamaktadır. Bu itibarla sistem onu tasarlayanların kurguladığı şekilde, kuvvetlerin birbiriyle ne çok ayrı olup birbirlerinden tamamen bağımsızlaşmalarını ve uzaklaşmalarını ne de bir kuvvetin diğerine başat hale gelerek tek otorite olmasına izin vermeyecek şekilde işlemektedir.

Bu kapsamda sistem kurucuları, sistemde zafiyet yaşanmasının önüne geçmek amacıyla ve sert engellemeleri frenlemek amacıyla mekanizmalar öngörmüştür. Bu mekanizmalar organların birinin diğerini sistemden saf dışı etmesi ve işlevselliğini ortadan kaldırmak için değil birbirlerini dengede tutmak ve töleresi için öngörülmüştür. Aksi halde sistemde tıkanmalar ve siyasal bunalımlar meydana gelecektir.

1.1.2.2.6.6. Yasama Faaliyetlerini Daha İşlevsel ve Kaliteli Hale Getirmesi

Başkanlık sisteminin avantajlarından biri de yasama organını kendi görev alanına çekmesi ve yasama kalitesini arttırmasıdır. Bu kapsamda kuvvetler ayrılığı sayesinde yasama organı üyeliği ve yürütme organı üyeliği birleşmeyeceği için milletvekilleri bakan olmak için çalışmak yerine kendi özbenlikleriyle daha verimli bir

şekilde yasama faaliyetlerine katılacaklardır.

Amerikan sisteminde siyasal partilerin disiplinli partiler olmayışı nedeniyle milletvekilleri daha bağımsız ve özgür bir şekilde hareket etmekte, yeri geldiğinde çekinmeden ve endişe duymadan partisine muhalefet edecek şekilde oy kullanabilmekte ve parlamento çalışmalarına daha verimli bir şekilde katılabilmektedir (Özbudun, 2000: 309).

1.1.2.2.7. Başkanlık Sisteminin Dezavantajları

Başkanlık sisteminde katılık problemi, toplam sıfır oyun ilkesi gereği sistemde kazananın bütünü kazandığı kaybedenin de her şeyi kaybetmesi nedeniyle kutuplaşmaya yol açması, siyaset yarışına dışarıdan katılanlara açık olması tenkit edilen taraflarını oluşturmaktadır(Yazıcı, 2002: 38-53; Yazıcı, 2005: 137). Yine, iktidarın şahsîleşmesi tehlikesi(Uluşahin, 1999: 84-141; Yazıcı: 2005: 139-141; Oder, 2005: 51) ve otoriterleşmesi(Turan, 2005: 119). Sistemin rejim krizlerine kapı aralaması da başkanlık sisteminin mahzurları olarak ileri sürülmüştür(Gözler, 2010: 583).

1.1.2.2.7.1. Rejim Krizlerine Yol Açması

Başkanlık sisteminde karşılıklı fesih ve güvensizlik oylaması gibi mekanizmaların bulunmaması nedeniyle sistemde tikanıklar meydana gelme ihtimali bulunmaktadır. Parlamenter sistemde var olan bu usüller sistemde krizlerin demokratik yollarla aşılabilmesini sağladığı ileri sürülmekte çatışan tarafların uzlaşamaması ve istikrarsızlık nedeniyle krizler pratikte sistem dışı aktörlerin müdahil olmasıyla çözülmektedir.

1.1.2.2.7.2. Siyasal Kutuplaşmaya Neden Olması

Kazananın her şeyi kazanıp kaybaedeninde her şeyi kaybetmesine yol açan toplam sıfır oyunu nedeniyle seçimleri ufak bir farkla dahi kaybeden muhalif parti, partiler sistem dışına itilmektedir. Bu durum hoşnutsuz bir kitle meydana getirmekte ve sistemde kutuplaşmaya zemin hazırlamaktadır.

1.1.2.2.7.3. Esnek Olmaması ve Katılık Problemi

Belirli bir dönem göreve gelen yürütme organı (Başkan) zaman içerisinde işlevselliğini yitirip başarısız olsa dahi seçimlerin yapılmasına dek görevinden görevinden alınamamakta bunun için seçimlerin yapılması beklenilecektir, bu durum da sistemin zayıf noktası olmaktadır(Yazıcı, 2005: 128; Akçalı, 2013: 408). Bu durum sistemin işlerliğini sağlayacak ve sistemi rahatlatacak mekanizmalardan yoksunluk nedeniyle esnek olmamakta rijit bir hal olarak hantallığa dahi varabilecek bir yapıya neden olabilmektedir. Karşılıklı organların da uzlaşmaz tavırlarıyla sistem kilitlenip işlevini yitirebilecektir.

1.1.2.2.7.4. Çifte demokratik Meşruiyet Sorunu

Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organı olarak ikisinin de doğrudan halk tarafından seçilmesi onlara meşruiyet sağlamakta bu da çifte meşruiyet krizine yol açabileceği ileri sürülmüştür(Yazıcı, 2002: 53-59; Yazıcı, 2005: 133; Uluşahin, 1999: 106). Başkan ile olası farklı siyasi çoğunluklardan oluşan kongre yapısı arasında inatlaşmalar ve çatışmalar ortaya çıkabilmekte ve sistemde tıkanmalar meydana gelebilmektedir.

1.1.2.2.7.5. İktidarın Kişiselleşmesine ve Otoriterliğe Yol Açması

Başkanlık sisteminde, yürütme organı Başkanın şahsında temerküz etmekte, Başkan yegane ve tek güç merkezi haline gelmektedir. Halk tarafından doğrudan seçilmenin de verdiği meşruiyet güç pekişmesiyle Başkan olduğundan daha farklı bir konuma gelebilmekte sistemde her şeyin varlığına tabi olduğu hissine kapılarak otoriterleşme eğilimi göstererek iktidarını kişiselleştirebilmektedir.

Siyasi kompozisyon olarak farklı yasama çoğunluğuyla karşılaşan ve istediğini alamayan Başkan, halk tarafından seçilme meşruiyet iddiası ileri sürerek farklı yollara tevessül ederek sistemde yasama organını devreden çıkaracak uygulamalarla, kararnamele ülkeyi idare yoluna gitmekte ve antidemokratik yollara tevessül eceği hususu ileri sürülmüştür(Kalaycıoğlu, 2005: 21).

1.1.3 YARI BAŞKANLIK SİSTEMİ

1.1.3.1 Tarihsel Gelişim

Fransız demokrasi tarihinin gelişim seyrine paralel yönetimde etkinlik ve istikrar bu süreçlerin yaşandığı İngiltere gibi istikrarlı olmamıştır. 1789 Fransız ihtilali özelinde kabul edilen millet egemenliği ve demokratik dönüşümler mutlak bir monarşi yönetimindeki Fransada siyasal yapının dönüşümünü de belirlemiştir. Bu manada 1789 Fransız İhtilaliyle kabul edilen demokratik değişim ve dönüşümün seyri istikrarlı olmamış, 19. Yüzyılda bu dönüşüm gel-gitler içerisinde şekillenen güç yapısı bu günlere gelmiştir.

Bugünkü Fransız siyasal yapısı ve hükümet sisteminin şeklinin temellerine neden olan değişim ve dönüşüm Fransada III. ve IV. Cumhuriyet dönemindeki istikrarsız yapılardan kaynaklı bir arayış ve paratiğin sonucu ortaya çıkmıştır. Şöyleki, bu dönemlerde siyasal yapılar açısından farklılık olmaması benzer sorunların da devamına yol açmıştır. İkinci dünya savaşı öncesi başlayan III. Cumhuriyet dönemi 1946 yılında IV. Cumhuriyet dönemine giriş ile neticelenmiştir.

IV. Cumhuriyet dönemi, ortalama ömrü bir yılı bulmayan yirmi hükümetin kurulduğu, istikrarsız ve siyasal açıdan parçalanmışlığın yaşandığı bir dönem olmuştur. 1958 yılı Fransa da hükümet bunalımlarının neden olduğu istikrarsızlıklar Fransa'da bir hükümet darbesi ile neticelenmiş, Cezayirde görevli Fransız Genarellerce başlatılan ayaklanma süreci De Gaulle'un Başbakan olmasıyla neticelenmiştir.

Siyasal istikrarsızlıklar ve parçalanmışlıklar yönetimde etkinkik oluşturulamaması Fransada güçlü bir devlet yönetimi arayışlarına neden olmuş ve bugünkü hükümet modeli de bu bu arayışların sonucu kabul edilmiştir. 1958 yılında Anayasada yapılan değişikliklerle Cumhurbaşkanına güçlü yetkiler vermiş ve De Gaullenin Başkanlığında V. Cumhuriyet dönemine geçilmiştir(Yücel, 2003: 345)

1962 yılında Fransız Anayasasında yapılan ve Cumhurbaşkanı'nın doğrudan halk tarafından seçilmesine olanak sağlayan değişikliklerle Fransa'daki hükümet sistemi hemen hmen bugünkü şeklini almıştır.

Tarihsel süreç içerisinde Fransa'da uygulanmasıyla gündeme gelen ve konusunda uzman siyaset bilimci tarafından adlandırılan Yarı Başkanlık hükümet sistemi bu ülke ile anılmış ve diğer ülkelere de model olmuştur. Bu anlamda konuyu 1970 yılında bilimsel düzlemde ilk defa açıklayan siyaset bilimcisi Maurice Duverger olmuştur(Elgie, 1999: 1).

Yarı Başkanlık hükümet sistemi, Başkanlık hükümet sistemi ile parlamenter hükümet sisteminin unsurlarını bünyesine alarak melez, hibrit bir sistem meydana getirmiştir(Yazıcı, 2002: 92; Anayurt, 2018: 412; Akçalı, 2016: 94). Yine bu sistem parlamenter sistemler ile başkanlık sistemlerinde yaşanan sorunlara çözüm olarak düşünülen bir model olmuştur(Demir, 2013: 831). Bu sistemin, işleyiş içerisindeki konuma göre Parlamenter sistem ile Başkanlık sistemi arasında gidip geldiği de belirtilmiştir(Yazıcı, 2002: 93).

Yarı başkanlık sisteminde yürütme, Cumhurbaşkanı ile Başbakan ve hükümet arasında bölüştürülmüştür. Şunu ifade etmek gerekirse Yarı Başkanlık sistemindeki işleyiş ile Parlamenter sistemin işleyişi arasında farklılık bulunmaktadır. Parlamenter sistem içerisinde sorumsuz ve yetkisiz bir Cumhurbaşkanının törensel ve sembolik yetkileri bulunmakta yürütmeye ait esas yetkiler Başbakan tarafından icra edilmektedir. Bu anlamda yürütme üzerinde esas söz sahibi olan başbakandır. Yarı başkanlık sisteminde ise durum farklılık arz etmektedir şöyleki, Anayasanın verdiği güçlü yetkilerle sistemin proto tipi olan Fransada sistemin baş aktörü Cumhurbaşkanı olmaktadır.

Bu bağlamda Yarı başkanlık hükümet sisteminde cumhurbaşkanlığı makamı sembolik bir konum olmaktan öte icrai bir makam olarak ortaya çıkmaktadır. Bakanlar kurulunu gerçek başkanı Cumhurbaşkanıdır ve Başbakanın bu kurula başkanlık etmesi istisnai ve türevsel kalmaktadır. Önemli kararların alındığı kurul kararları Cumhurbaşkanının imzasıyla yürürlük kazanmaktadır(Oytan, 1982: 87).

1.1.3.2 Yarı Başkanlık Sisteminin Özellikleri

Yarı Başkanlık Sistemine adını veren Duvergere göre bu sistemin üç özelliği bulunmaktadır. Bunlar: Cumhurbaşkanının seçiminin doğrudan halk tarafından seçilmesi, Cumhurbaşkanına geniş yetkiler ile donatılması ve uyasama organına karşı

sorumlu olan ve güvenine dayanmak zorunda olan Başbakan ve Bakanlardan oluşan hükümetin bulunmasıdır((Elgie, 1999: 3)

1.1.3.3 Cumhurbaşkanı'nın Halk Tarafından Seçilmesi

Fransız sisteminde, 1962 Anayasa değişiklikleriyle Cumhurbaşkanı'nın doğrudan halk tarafından seçilmesi kuralı benimsenmiştir. Daha önce 1958 yılında V. Cumhuriyet döneminin başlamasıyla dolaylı olarak üyeleri milletvekilleri, senatörler, il meclisi üyeleri ve belediye meclisi üyeleri olan bir seçmen kurulunca seçilmekteydi(Çam, 1987: 162). Bu bağlamda Parlamenter Cumhuriyetlerde Cumhurbaşkanı'nın meclis tarafından seçilmesine mukabil yarı başkanlık sistemlerinde Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmektedir. Bu durum da halk tarafından seçilen meclis yanında ikinci ve meşru bir organ olarak çifte meşriyete yol açmaktadır.

1.1.3.4. Cumhurbaşkanı'nın Geniş Yetkiler ile Donatılması

Fransa'da Cumhurbaşkanı, Anayasanın verdiği güçlü yürütmeye yönelik yetkileri ve temsil gücü değerlendirildiğinde başat bir aktör konumundadır(Alkan, 2013: 171)

Fransa'da Anayasa ile Cumhurbaşkanı'na Millet Meclisini fesih yetkisinden Referanduma başvurma, üst düzey kamu görevlerini atama, Af yetkisi, İptal Davası açma yetkisi ve en önemlisi olarak Olağanüstü dönemlerde Başbakan, Meclis ve Senato Başkanlarının görüşlerini aldıktan sonra olağanüstü hal ilanının gerektirdiği düzenlemeleri yapabilme yetkisi verilmiştir(Adalet Bakanlığı-Fransız Anayasası)

Cumhurbaşkanı'na Millet Meclisini fesih yetkisi tanınması herhangi bir koşula da bağlanmamıştır. Cumhurbaşkanı'nın bu yetkisini kullanması Mecliste oluşturmak istediği siyasi kompozisyon doğrultusunda kendine hareket alanı oluşturacaktır. Netice itibarıyla Cumhurbaşkanı'nın hukuken varlığına son vermek için fesih yetkisini kullanması durumunda aslında Mecliste hiç arzu etmediği çoğunlukla da karşılaşılabilecek ve bir krizin başlangıcı da olabilecektir(Alkan, 2013: 172-173)

Cumhurbaşkanı'na Meclisi fesih yetkisi tanınması Cumhurbaşkanı'nın uzlaşmaya yönelik hakemlik rolünün yerine getirilmeinde en önemli bir argüman olmaktadır.

1.1.3.5. Meclisin Güvenine Dayanmak Zorunda Olan Hükümet

Yarı başkanlık sisteminde gerek Cumhurbaşkanı gerekse Meclis doğrudan halk tarafından seçilmekte ve her iki organ da meşruiyetini seçmenlerden almaktadır. Bu anlamda sistemde bir çifte meşruiyet durumu ortaya çıkmaktadır. Yarı başkanlık hükümet sisteminde hükümet, Parlamenter sistem özelliği olarak Meclis içinden çıkardan doğar ve ona karşı sorumludur. Meclis hükümetin bu sorumluluğunu soru, gensoru, meclis araştırma, meclis soruşturması gibi denetim araçlarıyla yerine getirmekte ve gerektiğinde güvensizlik oyları ile hükümetin hukuki varlığına son verebilmektedir.

1.1.3.6. Yarı Başkanlık Sisteminde Aksama: Cohabitation ve Dönemleri

Yarı Başkanlık sisteminde Cumhurbaşkanı Anayasadın verdiği yetkilerle sistemde hakim konuma gelmiştir. Halk tarafından doğrudan seçilmek de ona meşruiyet noktasında güç vermiştir. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı ile Meclis ve onun içinden çıkan hükümetin farklı siyasi geleneklerden gelmeleri durumunda sistemde sıkıntı ve çatışmalar yaşanabilecektir. Kohabitasyon bu durumu ifade edilmek üzere literatürde yer almış bir kavram olmaktadır (Elgie, 2010: 45). Bu bağlamda sistemin aktörleri arasında bir yarışma ve çatışma sorunu ortaya çıkmaktadır.

Bu sorun Fransada Cumhurbaşkanının farklı siyasi çoğunluklarla çalışmak zorunda kaldığı dönemlerde (1980 sonrası) yaşanmış ve bu dönemler birlikte yaşama dönemleri olarak adlandırılmıştır. Cumhurbaşkanı ile Parlamento çoğunluğu ve hükümetin benzer siyasi geleneklere sahip olduğu dönemlerde Cumhurbaşkanının sistem içerisindeki başat konumu devam etmekte, bu aktörlerin farklı geleneklerden gelmesi ve güçlü bir başbakanın bulunması durumunda Cumhurbaşkanı geri çekilmekte ve siyasi hâkimiyet alanı Başbakanına kalmaktadır.

Fransa'da Cumhurbaşkanı ile aynı siyasal gelenekten gelmeyen farklı çoğunlukların olduğu dönemler (1982-1988), (1993-1995), (1997-2002) yılların da yaşanmıştır. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı ile farklı siyasal çoğunluk ve Başbakanın görevde bulunduğu bu dönemlerde Fransız hükümet Sistemi Yarı başkanlık hükümet sistemi gibi değil Başbakanın başat olduğu Parlamenter hükümet sistemi gibi işlemiş Cumhurbaşkanı kendini geriye çekmek durumunda kalmıştır.

Sonuç olarak Kohabitasyon dönemlerinde Cumhurbaşkanının Başbakanına görel

geri planda kalması ve Başbakanın sisteme nüfuz edecek güçte bulunması nedeniyle bu dönemler itibariyle Fransız hükümet sisteminin Parlamenter sistem niteliğine yaklaştığı belirtilmiştir(Akçalı, 2016:101; Gözler, 2013: 313).

1.1.4. MECLİS HÜKÛMETİ SİSTEMİ

Klasik kuvvetler ayrımı temelinde yasama ve yürütme kuvvetleri arasındaki ilişkinin niteliğine göre yasama ve yürütmenin yasama organında toplandığı sistem “Meclis Hükûmeti” olarak adlandırılmakta ve kuvvetler birliği sistemi içerisinde yer almaktadır. Bu anlamda aslında tarihi bir gelişim içerisinde kendi özgün şartaları içinde Fransa’da ortaya çıkmış ve uygulanmış olan bu sisteme Konvansiyonel Rejim(Gözler, 2011: 557) adı verilmiştir. Bu kapsamda çok geniş bir uygulama alanı bulamayan bu sistem tatbikinin de güçlüğü sebebeyle pek tercih edilen bir sistem olamamıştır. Bu anlamda Fransız ihtilalinden sonra halk tarafından seçimle oluşturulan “Ulusal Konvansiyon Meclisi tarafından uygulamaya konulmuş olan Meclis hükümeti sistemi 1793 yılında Fransız anayasasına alınmış ve Fransa’da 1795 yılına dek uygulama alanı bulmuştur.

Ülkemizde yeni Türk devletinin 23 Nisan 1920 de kurulması ile kabul edilen hükümet sistemi de niteliği itibariyle meclis hükümeti sisteminin bir türü olduğu kabul edilmektedir. Tarihi gelişim içerisinde Fransız İhtilali ve ortaya çıkardığı Jakoben anlayış bu sistemin yaygınlaşmasını engelleyen bir faktör olarak da görülmüştür (Shukurov, 2003: 17).

Meclis hükümeti sistemi egemenliğin tek ve bölünmez olduğu ve halkın gerçek temsilcileri olan ulusal meclislerce bu egemenliğin doğrudan kullanımını varsayımına dayanmaktadır. Bu anlamda yürütmeye kaynak olan ve meşruiyet sağlayan yasma organı olmakta yürütme türev ve görevlendirilmiş organ niteliğine bürünmektedir. Egemenlik halkın manevi güvünde yasama organında bütünleşmekte ve kimliğini bulmaktadır.

1.1.4.1. Meclis Hükümeti Sisteminde Yasama Organı

Gerçekten de Meclis hükümeti sistemi esasında yürütme yasamadan doğmakta yasama alacağı karar ve kurullarla yürütmeye yön verebilmekte, gerektiğinde yasama tarafından dilediğince görevden alınabilmektedir. Bu bağlamda yürütme organı ayrı ve otonom bir güç olmayıp ancak yasama organına bağlı onun gücüne ve yönlendirmesine bağlı bir unsurdur(Turhan, 1989: 24).

Meclis Hükümetinin ilk belirgin özelliği yürütme ile yasama iktidarlarının mecliste birleşmesidir. Bu hükümet modelinde bir yandan yürütme erkinin parlamentoda bulunmasının şart olduğu iddia edilirken, diğer yandan bu sistemin halk eğerliğinin tam manasıyla Yasama organına aksetmesi icap ettiği vurgulanmaktadır. Bundan dolayı meclis hükümeti modelinde yasama organının tek meclisli olması gerektiği, ikinci meclisin halkın iradesini etkileyebileceği vurgulanmıştır(Turhan, 1989: 27).

Meclis Hükümetinin mühim bir başka özelliği de, işlevselliğin yasama organının şahsında toplanmış olmasıdır. Bunun görünümü Meclisin toplantı çalışma ve varlığına son verme ve yürütme organının varlığına son vermede görülmektedir. Bu noktada Yasama organı ancak kendi alacağı kararla kendi görevine son verebilmekte Parlamenter sistemde geçerli olan Yürütme organının yasamanın görevine son vermesi diye bir husus sözkonusu olamamaktadır. Bu bağlamda meclisin toplantıya çağırılması, gündemin belirlenmesi ve "öz fesih" hakkının kullanılması yasama organının tekelinde ve yetkisindedir(Turhan, 1991: 458). Tüm güç ve yetkilerin odağında meclisin olduğu hükümet modelinde bu durum gayet doğal görülmektedir.

Meclis hükümet sisteminin ayırd edici özelliklerinden biri de, yürütme organının otonom bir yapısı ve gücünün olmamasıdır. Bu kapsamda gerek organizasyon ve kuruluş gerekse fonksiyonel anlamda varlığını yasamadan alan bir yürütme sözkonusudur. Bunun sonucu olarak gündeminin yasama organı tarafından belirlendiği bir yapıda yürütmenin alacağı kararların gerektiğinde yasama organı tarafından iptal edileceği ve kendi iradesi doğrultusunda karar alılabileceğidir.

Bu sistemde hükümetin meclisi feshetmesi mevzubahis olamaz. Yürütme, kendine has bağımsız bir siyaseti olamayan, meclisin siyasetine göre hareket eden, bakanların yasama organınca seçildiği, kolejyal nitelikte olan bir kuruldur.

Hükûmetin üyeleri Meclise karşı sadece kendi yaptıklarından ötürü mesuldurlar. Meclis Hükûmeti modelinde müşterek sorumluluk yoktur(Shukurov, 2003: 18).

Komünist teori de, meclis hükûmeti modelini tercih etmekte ve kuvvetlerin ayrılığını, burjuvazinin ülkeyi yürütme organınının egemen olmasına sağladığı gerekçesiyle eleştirmektedir. Marksistler de kuvvetler birliğini ve meclis hükûmeti sistemini tercih ederler(Turhan, 1989: 33).

Burada yasamanın sürekliliği ilkesine de değinmek gerekecektir. Bu bağlamda egemenliğin gerçek ve tek sahibinin Meclis olması ve kararların onun tarafından alınmasının zorunluluğu neticesinde yürütmenin organik ve fonksiyonel olarak şekillenmesinde yetkinin mecliste olması onun sürekli çalışan bir organ olarak kesintisiz olarak görev ifasını icap ettirmektedir. Bu durum netice itibariyle meclisin çalışmalarını, tatil veya herhangi bir kesinti nedeniyle durduramayacağı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu duruma meclisin sürekliliği ilkesi ya da meclisin istimrarı denmektedir(Özbudun, 1985: 479).

1.1.4.2. Meclis Hükümeti Sisteminde Yürütme

Meclis hükümeti sisteminde yürütme organı bağımsız otonom bir organ olmayıp tamamen ikincil türev bir iktidardır. Yürütme organı meşruiyetini ve fonksiyonelliğini yasama organından almaktadır. Kendi başına bir bağımsızlığı bulunmayan yürütme organı yasamanın sevk idare ve yön vermesiyle görevlerini yerine getirmektedir.

Bu sistemde, egemenlik bölünmez, parçalanamaz tek bir bütün olduğundan onun temsilinin de bölünemeyeceği anlayışı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda yapılacak işlemlerin yasama yetkisi kapsamında hükümet icraatları da dahil olmak üzere millet adına irade açıklamaya yetkili yegane organ Meclise aittir. Tüm ülke genelinde alınan kararlar doğrultusunda yapılacak iş ve işlemler ile faaliyetlerin sevk ve idaresinin tek bir organ tarafından yerine getirilmesinin mümkün olmaması, yasama organından farklı ayrı bir yürütme organını gerektirmektedir. Bu bağlamda Fransız İhtilalaiyle yaygınlaşan tabirle, yürütme organı, bu faaliyetleri yerine getiren bir yasama organı görevlisi olmakta ve meclisin tevdi ettiği yetkileri yine onun adına kullanmaktadır(Teziç, 2004: 402). Bu bağlamda yasama organı tarafından yürütme

görevini yerine getirilmesi amacıyla kendi üyeleri arasından bir heyet veya komite seçmektedir. Bu heyet yasamanın emir ve direktifine bağlı kollejal bir organ olarak görev yapmaktadır(Onar, 2005: 72). Ülkemizde de 1921 Anayasası döneminde bu yürütme yetkisiyle donatılan organa icra vekilleri heyeti adı verilmiştir. Üyeleri teker teker meclisce seçilip onun tarafından görevden alınabiliyordu. Bu heyet, komite adı ne şekilde anılırsa anılsın bağımsız bir kurul olmayıp faaliyetleri yasamanın denetimindedir. Parlamenter sistemde var olan Bakanlar Kurulu gibi bir organ olmayan heyetin yasama organına karşı kolektif bir sorumluluğu da bulunmamaktaydı. Her üye kendi faaliyet alanı içerisindeki iş ve işlemlerden meclise karşı bireysel olarak sorumlu tutulmaktadır. Heyetin göreve başlaması ve devamı için de ayrıca bir güvenoylaması mekanizması da sözkonusu değildir.

Bu sistemde ayrıca bir devlet başkanlığı kurumu da bulunmamaktadır. Başbakan da yoktur. Meclis Başkanı gerektiğinde Devlet başkanına ait yetkileri kullanmaktadır.

Meclis hükûmeti modeli genellikle politik buhran ve yeni siyasi sistemlere geçiş dönemlerinde tatbik edilir. Fransa'da 1792-1795 seneleri arasındaki "Konvansiyon Meclisi" ile Türkiye'deki 1921 Anayasası'ndaki meclis hükûmeti modeli, monarşiden cumhuriyet rejimine geçişte ara rejim olarak göze çarpmaktadır. Hem Fransa'da, hem Türkiye'de, monarşinin tasfiyesiyle cumhuriyet hayata geçince, meclis hükûmeti modeli terk edilmiştir. Zamanımızda, meclis hükûmeti modelini, daimi bir rejim olarak kabul eden ve tatbik eden tek devlet İsviçre'dir(Karatepe, 2013: 225).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK ANAYASALARINDA HÜKÛMET SİSTEMLERİ

2.1. 1876 KANUNİ ESASİ VE HÜKÛMET SİSTEMİ

Kanuni Esasi, Osmanlı İmparatorluğuna meşruti yönetimi getiren Anayasa olmuştur. Bu halde Padişahın otoritesinin ve gücünün kurulacak bir meclisle sınırlandırılması düşünülmektedir. Bu anlamda meşruti bir yönetime geçilirse Osmanlı İmparatorluğunun çöküntüden kurtulabileceği düşünülmektedir.

Kanuni Esasi Meclisi Umumi adı altında iki yapılı bir parlamento öngörmektedir. Bunlardan ilki Heyet-i Mebusan, diğeri de Heyeti Ayan'dır. Anayasayı hazırlayanlar her iki Meclisin yapısını ve oluşumunu farklı esaslara bağlamıştı.

Mensuplarının görev süresi hayat boyu olan Heyet-i Ayan'ın üyeleri padişahca atanmaktaydı. Günümüz senatolarına benzeyen ikinci bir meclis türünden bir meclis olan Heyeti Ayan üyelerinin sayısı Mebusan'ın üye sayısının en çok üçte biri sayısınca olmak mecburiyetindeydi. Heyet-i Ayana üye seçilebilmek için en az 40 yaşında olmak gerekiyordu.

Mebusan meclisinin üyeleri ise halkın oyuyla iki dereceli seçim usulü ile dört yıllığına seçilmekteydi. Bu seçim doğrudan belirleme seçimi değildir önce birinci seçmenler ikinci seçmenleri seçmekte ve bu ikinci seçmenler kendilerini temsil edecek mebusları (temsilcileri). Kanuni Esas-i milletvekili seçilebilme esasları bakımından 30 yaşını doldurmak, Türkçe bilmek ve iflas etmemiş olmak ve kısıtlı olmamak şartlarını belirlemiştir. Seçimlerde basit çoğunluk ve gizli oy kabul edilmiştir.

1876 Anayasası yönetimde ağırlığı Padişaha vererek Parlatmentonun yetkilerini çok dar tutmuştu öncelikle parlamenter sistemde kanun teklif etme yetkisi milletvekillerinin en doğal hak ve yetkisidir fakat Anayasa milletvekillerin kanun önerme yetkisini Padişahın iznine bağlamıştı. Ayrıca kanunlar üzerinde Padişahın mutlak yetkisi vardı ve Padişah tarafından onaylanmadıkça kanunlar yürürlüğe giremiyordu. Yine Anayasa Padişaha Meclisi fesih yetkisi de tanınmaktaydı.

Parlamenter hükûmet sisteminde iki kanatlı yürütme söz konusudur yürütme yetkisi bir yanda sorumsuz bir devlet başkanı ve bir yandan da meclise karşı

sorumluluğu olan başbakan ve hükûmet eliyle yerine getirilmektedir. Fakat Kanuni Esasi hükûmetin sorumluluğunun Meclise karşı olmayıp Padişaha karşı olduğunu hükme bağlamıştı. Ayrıca, meclis üyeleri Padişaha sadakat yemini etmektedir. Ülkenin güvenliğini tehdit edenleri Padişahın ülke dışına sürgün yetkisini de sayarsak Anayasanın getirdiği sistemin Padişahın üstünlüğüne dayandığını yinelememde beis olmayacak ve dahi o günün şartları içerisinde yıllarca esas yetkili bir Padişahın yetkilerini devretmede çok lütufkâr olmayacağıdır. Ayrıca, Heyet-i Ayanın kuruluş, görev ve üyelerinin seçilebilme şartları birlikte düşünüldüğünde Heyet-i Mebusan karşısında denge ve kontrol sistemi kurulmak istendiği izlenimini vermektedir. Bu arada Heyet-i Ayanının en önemli görevinin çıkarılacak kanunların şeri hükümlere uygunluğunu denetlemek olduğu unutulmamalıdır.

2.1.1.1909 Anayasa Değişiklikleri

Kanuni Esasi Batılı anlamda bir meşruti monarşi kurmak istemiş olsa da bu amacı en azından ilk şekli ile gerçekleştirebilmiş değildir. Kanuni Esasinin gerçek anlamda meşruti bir yönetime geçmesi esas itibariyle aşağıda anlatacağım Kanun-i Esasi'de 1909 değişiklikleri ile mümkün olmuştur.

1909 değişiklikleri, yasama, yürütme, yargı kuvvetleri ve temel hak ve hürriyetler sahasında yaptığı düzenlemelerle sistemi gerçek anlamda bir Parlamenter monarşi haline getirmiştir. İleride de belirteceğim üzere 1876 Kanuni Esasi'nin 1909 değişikliği ile oluşturulan yeni yapı, 1961 ve 1982 Anayasalarının getirdiği sistem ülkemizde gerçek anlamda klasik parlamenter sistemin gerçekleşmesi olarak kabul edilmektedir.

1909 değişikliklerinin yasama organı ile olan kısmı konumuz açısından önem arz etmekte olup burada sadece yasama organı ile ilgili değişiklikler üzerinde durulacaktır. 1909 değişiklikleri Padişahın yetkilerini daraltıp Meclisin yetkilerini genişletmiş olup sistemin gerçek anlamda hüviyetine ulaşmasını sağlamıştır. Değişikliklerden ilki Padişah'ın Meclis üzerinde sahip olduğu fesih yetkisi, Ayan meclisinin onayı ve 3 ay içerisinde seçime gidilmesi koşuluna bağlanmıştır.

1909 değişikliği ile artık hükûmet Padişaha karşı sorumlu olmaktan kurtulmuştur. Hükûmet in sorumluluğunun Heyet-i Mebusan'a karşı olduğu açık

olarak belirtilmiştir. Yine bu değişikliklerle parlamenter sistemin esaslarından olan bireysel ve kolektif sorumluluk kabul edilmiştir. Değişikliklerle parlamenter sistemi zedeleyen kanun tekliflerinde Padişahın izin şartı kaldırılmaktaydı, artık mebuslar Padişahın izin almadan kanun teklifi verebileceklerdir. Kanunla alakalı bir diğer değişiklik de kanunlar üzerinde var olan Padişahın mutlak veto yetkisi de geciktirici ve güçleştirici vetoya dönüştürülmüş; Meclislerce kabul edilen kanunların Padişahça iki ay içinde onaylanması; Padişahça bir kez daha görüşülmesi için meclise iadesi halinde ise her iki Meclisin de üçte iki nitelikli çoğunlukla kabul edilmesi durumunda artık Padişahın başka bir seçeneği kalmamakta ve söz konusu düzenleme kanunlaşmaktadır.

1876 Kanun-i Esasi’de 1909 senesindeki değişiklikler sonucunda esas anlamda ortaya çıkan yapıda meclisin hakikî manada parlamento hüviyetine bürünmesi yanında, padişahın elindeki yürütme gücünü alıp yasama organının denetiminde olan bir bakanlar kuruluna vererek güçler arasında birbirine karşı denge mekanizması oluşturmuştur(Demir, 2013: 850).

1909 yılında Kanuni esaside gerçekleştirilen değişiklikler ile Osmanlı devletinin mutlak monarşik sistemden kesin olarak ayrıldığını ve sınırlı monarşi olarak ifade edilebilecek “meşruti-sınırlı-anayasal monarşi” dönemine girdiği söylenebilecektir(Gözler, 2013: 171). 1909 değişikliğiyle Osmanlı siyasî rejimi daha demokratik bir niteliğe bürünmüş, padişahın yetkileri daha sembolik düzeye düşürülmüştür. Siyasî yönden bakınca güçlü demokratik kültür henüz mevcut olmadığından, özellikle de İttihat ve Terakki Cemiyetinin takip baskıcı idare şeklinden, “de jure” olarak vücut bulan parlamenter monarşik yapı, politik olarak sıhhatli bir şekilde işleyememiştir.

2.2. 1921 TEŞKİLAT-I ESASİYE VE HÜKÛMET SİSTEMİ

23 Nisan 1920 tarihinde artık yeni Türkiye Devleti kurulmuştu. Bu yeni kurulan devletin rüştünü ispat etmesi için askeri zaferle bu siyasi zaferi taçlanması gerekiyordu ve 1.İnönü savaşının kazanılması sonucu Yeni Türk Devleti TBMM’nin dayandığı felsefeyi anayasa ile yani 21 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiyle kurumsallaştırmıştır. Bu anlamda Anayasa olağanüstü dönem Anayasasıydı ve

önceliği vatanın ve devletin kurtuluşu idi, bu açıdan çok çabuk karar alması ve bu kararları tatbik etmesi gerekiyordu bu açıdan Anayasa hükümet sistemi olarak Meclis Hükümeti Sistemini kabul etmiştir.

Teşkilat-ı Esasiye'nin en yeni ve en önemli ilkesi Egemenliğin Kayıtsız Şartsız Millete ait olduğuna dair "Milli Egemenlik" ilkesidir. Egemenlik tek, devredilmez bölünmez bir bütün olarak Meclis tarafından idare edilmektedir. Anayasa ile kabul edilen sisteminde, yasama ve yürütme yetkileri Mecliste toplanmış olan Meclis Hükümeti sistemidir. 1921 Anayasasında yargı yetkisi de üyeleri, Meclis üyeleri arasından seçilen İstiklal Mahkemeleri tarafından kullanılmaktaydı.

Teşkilat-ı Esasiye'nin hükümlerini incelediğimizde icra (yürütme) kudretinin ve teşri (yasama) salahiyetinin yegâne ve hakiki mümessilinin Büyük Millet Meclisinde tecelli edeceğini belirtilmektedir. Yine Anayasada yer alan hükümle Türkiye Devletinin, TBMM tarafından yönetileceği ve hükümetin "Büyük Millet Meclisi Hükümeti" ismini taşıyacağı belirtilmektedir.

Teşkilat-ı Esasiye'ye göre bakanlık görevinin Meclisçe seçilecek vekiller aracılığıyla yürütüleceği esas kabul edilmişti. Buna göre, Meclis alacağı kararlarla vekillere yön verebilecek kararlarını etkileyebilecek ve gerekirse vekiller Meclisçe görevden alınabilecektir. Fakat bunun karşısında İcra Vekilleri Heyeti, Meclisin görevine son verememektedir. Bu durum esasında meclis hükümetisisteminin tipik özelliğiydi.

1921 Teşkilatı Esasi'nin kabul ettiği bu sistemde ayrıca Devlet başkanlığı ve başbakanlık kurumu da bulunmamaktadır. İcra vekillerinin başkanı da Meclis Başkanıdır. Ayrıca İcra Vekilleri Heyeti kolektif sorumluluğa sahip bir organ değildi. İcra Vekilleri Heyeti üyelerinin bireysel sorumluluğu bulunmaktaydı.

Görüldüğü üzere 1921 Anayasası'nın kabul ettiği hükümet modeli tamamıyla meclis hükümeti sistemidir yasama ve yürütme Mecliste toplanmıştır. Ayrıca Anayasa'nın kabul ettiği sistemde yargı yetkisi de meclis üyelerince seçilen üyelere sahip İstiklal Mahkemelerince yerine getirilecekti. Meclis her zaman icra vekillerinin (bakanların) işlemlerini denetleyebilir onlara yön verebilecek gerektiğinde onların görevine son verebilecekti fakat yürütme organının, yasama organının görevine son vermek gibi bir yetkisi bulunmamaktadır.

2.2.1. 1923 Değişiklikleri

29 Ekim 1923 tarihinde Meclis Cumhuriyeti ilan etmiş ve Yeni Türk Devletinin rejiminin ne olacağı sorusu cevabını bulmuş oluyordu. Buna göre devlet başkanı Meclis tarafından ve Meclisin üyelerinden bir dönem için seçilecektir. Seçilenler tekrar seçilebilecektir.

Teşkilat-1 Esasiye Kanununda yapılan değişiklikle hükûmetin kuruluş şekli de değiştirilmiş ve Meclis Hükûmeti sisteminden uzaklaşarak Parlamenter sistem usulüne yakın bir usule geçilmiştir. Şöyleki Cumhurbaşkanı, TBMM üyelerinden birisini Başbakan olarak seçip atayacaktı yani Başbakan milletvekili olmak zorundaydı. Bakanlar ise meclis üyeleri arasından Başbakanca seçilecek ve bu şekilde oluşan bakanlar kurulu listesi Cumhurbaşkanıca TBMM'nin onayına sunulacaktır. Görüldüğü üzere hem Başbakanlık ve hem de Bakanlık sıfatı Meclisin onayıyla kazanılmaktadır. Bakanlar kurulu artık kolektif bir organdır.

2.3. 1924 ANAYASASI VE HÜKÛMET SİSTEMİ

Anayasa, Meclisi kendinden önceki 1921 Teşkilat-1 Esasiye gibi tek yapılı bir meclis olarak kabul etmiştir. Meclis seçimleri dört yılda bir yapılacaktır. TBMM millet tarafından seçilen milletvekillerinden oluşmaktaydı ve Anayasada milletvekili sayısı belirtilmemiştir. Her 40.000 seçmene bir temsilci seçilmekteydi dolayısıyla milletvekili sayısı nüfusa göre değişmekteydi. Milletvekili seçilebilmek için 30 yaşını doldurmuş olmak gerekmektedir. Seçme hakkı ise, 18 yaşını doldurmuş yalnız erkek vatandaşlara aittir.

1924 Teşkilat-1 Esasiye' ye göre Kanun çıkarma yetkisi TBMM'ye aittir. TBMM tarafından kabul edilen kanunların aynı zamanda onaylanmak üzere Cumhurbaşkanı'na gönderilmesi gerekmektedir. Cumhurbaşkanı kendisine gönderilen kanunları ya onaylayacaktır ya da tekrar görüşülmek üzere Meclise iade edecektir ki bu yetkisini 10 gün içinde kullanacaktır. Bu ise geciktirici veto yetkisidir. Cumhurbaşkanıca tekrar görüşülmek üzere iade edilen kanun Meclisçe aynen kabul

edilmesi durumunda Cumhurbaşkanı, bu kanunu yayımlayacaktır, kullanabileceği başka bir tasarruf bulunmamaktadır.

Anayasa, Yasaların ne anlama geldiğini ortaya koymak için yapılan Yasaları Yorumlama selahiyetini de Meclise bırakmıştır. Bu durumu 1924 Anayasasının kabul ettiği çoğunlukçu demokrasi anlayışı ile açıklamak gerekecektir. Çoğunlukçu demokrasi anlayışı temellerini J.J.Rousseau'nun düşüncelerinden almaktaydı. Buna göre milli irade eşittir çoğunluk iradesiydi ve bu irade yanılmaz, hata yapmaz ve sarsılmazdı, dolayısıyla çoğunluk iradesi sürekli olarak toplumun iyiliğine yönelik çalışır ve kamunun zararına bir şey gerçekleştirmez düşüncesi hâkim idi. Netice itibariyle Meclis kendi çıkardığı yasalardan ne anlaşılması gerektiğine dahi kendisi karar verecektir. Milletın gerçek ve yegâne temsilcisi TBMM'dir. Nihayetinde kurtuluş savaşı mücadelesi Meclis tarafından yerine getirilmiş ve kazanılmıştır.

Doktrindeki yaygın görüşlerce, 1924 Anayasasınca kabul edilen hükümet sistemi "meclis hükümet sistemi" ve "parlamentar hükümet sistemi" arasında karma bir sistem olarak kabul görmektedir(Gözler, 2010: 31;Gözler, 2013: 181; Özbudun, 2002: 31; Tanör, 2019: 305, Atar, 2011: 24).

1924 Anayasasındaki meclis hükümeti modeline benzeyen taraflar şunlardır (Gözler, 2013: 181).

1924 Anayasasında, TBMM milletin tek ve gerçek temsilcisi olup Millet adına egemenlik hakkını kullanır(m.4). Yasama ile yürütme erkleri Millet Meclisinde belirlenir ve toplanır(m.5). 1924 Anayasasında, parlamento, Hükümeti her zaman denetleyip düşürebilir (m.7/2). Buna mukabil hükümetin yasama organını feshetme yetkisi mevcut değildir.

1924 Anayasasının birtakım yönleri parlâmenter modelin özelliklerini andırmaktadır(Gözler, 2013: 182). Meclis, yasama yetkisini sadece kendi kullanabilecekken (m.6), yürütme gücünü ancak kendi tarafından seçilecek bir Cumhurbaşkanı ve o cumhurbaşkanının tayin edeceği Bakanlar kurulu vasıtasıyla kullanabilir. (m.7). Yani, Meclis yürütme yetkisine teoride sahip olmakla beraber, yürütme kudretini bizzat yerine getirme imkânına sahip değildir. 1924 Anayasasında hükümetin kurulması usûlü tamamen parlamenter hükümet modeliyle örtüşmektedir. Yukarıdaki gibi, 1924 Anayasasındaki 44'üncü maddesinde, Başbakan

Cumhurbaşkanınca; diğer bakanlar ise Başbakan tarafından seçilmektedir. Böylece seçilen Hükûmet Cumhurbaşkanınca “tasdik” edilerek TBMM’nin güvenine sunulmaktadır.

Anyasa, parlamenter modelin “hükûmetin kolektif mesuliyeti” temel ilkesini bariz bir şekilde kabul etmiştir(Özbudun, 2002: 32). Bakanlar kurulunun, hükûmetin ortak politikasından ortak olarak sorulu olduklarını bireysel olarak da kendi yetkilerine giren bakanlık faaliyetlerinden de ayrıca mesuliyetlerinin olduğu ifade edilmiştir(Gözler, 2013: 181).

Bu sebeple, 1924 Anayasası bir hükûmet sistemi olarak “karma sistem” öngörmektedir. Bu modele de “kuvvetler birliği ve görevler ayrılığı modeli” adı verilmektedir. Hakikaten yukarıda ifade edildiği gibi, yasama ile yürütme erkleri teoride birleşmiştir ve bunlar yasamada toplanmıştır (m.5). Lakin parlamento yürütme yetkisini bizzat kendisi değil; Cumhurbaşkanı ve hükûmet marifetiyle kullanabilmektedir. Yürütme vazifesi veya fonksiyonu yasamaya değil, Cumhurbaşkanı ve Hükûmete aittir. Yani, kuvvetler bir, fakat görevler ya da fonksiyonlar ayrıdır(Gözler, 2013: 182).

1924 Anayasası Anayasanın üstünlüğü ile ilgili olarak ‘kanunların Anayasaya aykırı olamayacağını (103. madde) belirtmekle beraber kanunların anayasaya aykırı olması durumunda ne yaptırım uygulanacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Yine bu durum yukarıda belirttiğim çoğunlukçu demokrasi anlayışıyla açıklanmaktadır.

1924 Anayasasının işleyişi değerlendirildiğinde, demokratik olmayan ve güçler birliği anlamında bir hükûmet sisteminden müteşekkil olduğu ifade edilebilecektir. Menderes dönemi toplumdaki uygulamalar ve getirdiği serbestlik dönemi hariç tutularak, 1950-1960 seneleri arasındaki Demokrat Parti iktidarı vesayetçi bürokratik elitlerin aksine çevreye yani halka sahip çıktığından dolayı 27 Mayıs 1960 darbesiyle vazifeden uzaklaştırılmıştır(Yıldız, 2013: 199).

2.4. 1961 ANAYASASI VE HÜKÛMET SİSTEMİ

1961 Anayasası 1924'ten farklı bir şekilde "çift-meclis modelini kabul etmiştir (61 AY, m.63). Fakat bu konuda ilk değildir; yukarıda işlediğimiz gibi 1876 Kanun-i Esasîsi de çift meclisli bir yasama kurmuştu. 1961 Anayasasında "yasama yetkisi TBMM'nindir" (m.5) hükmü vardır. TBMM, "Millet Meclisi" ile "Cumhuriyet Senatosu" adlı iki farklı meclisten meydana gelir (m.63).

Millet Meclisi, genel oyla seçilmiş olan 450 milletvekilinden meydana gelir (m.67). Cumhuriyet Senatosu da üç grup üyeden müteşekkildir. 150 şahıs olan birinci grup üyeler halkın seçtiği; 15 şahıs olan ikinci grup üyeler Cumhurbaşkanınca seçilir. Bu iki grubun görev süresi altı senedir. Üçüncü grup üyeler ömür boyunca görev yapar. Anayasada bunlar "tabîî üyeler" ismiyle geçmektedir. Bunlar da kendi aralarında iki gruba ayrılır. Birinci grup 13 Aralık 1960 tarih ve 157 sayılı Kanunun altında isimleri bulunan Millî Birlik Komitesi başkan ve üyeleri olan darbecilerdir. İkinci grup ise eski cumhurbaşkanlarıdır.

Senatoya üye seçilebilmek için kırk yaş sınır vardır. Aynı zamanda yükseköğrenim yapmış olmalıdır (m.72). Buna mukabil milletvekilliği için otuz yaşını bitirmek ve Türkçe okuyup yazabilmek şartları kafidir (m.68). Milletvekillerinin toplam görev süresi dört senedir (m.69). Seçimler dört senede bir yapılır. Senatörlerin (tabîî üyeler haricindekiler) vazife süresi ise altı senedir (m.73). Fakat Cumhuriyet Senatosu seçimleri her altı yılda bir değil, her iki senede bir yapılır. Her seçimde Senatonun üçte biri yenilenir (m.73).

Meclisin yetkileri, Senatonun yetkilerinden biraz daha ağır basmaktadır. Hükûmet, Senatoya karşı değil, Meclise karşı sorumludur. Yine güven oylaması yalnızca Millet Meclisinde yapılır (m.103). Senatonun güvensizlik oyuyla hükûmeti düşürme gibi bir yetkisi yoktur. Bütçe kanununun kabulünde de son söz yine Millet Meclisine aittir (m.94). Kanun kabul etme süreçlerinde yine son söz Millet Meclisine aittir. Fakat kanun tasarı ve tekliflerinin görüşmelerinde Cumhuriyet Senatosunun birtakım önemli yetkileri mevcuttur. 1961 Anayasasında TBMM'nin kanun Kabul sürecinin oldukça uzun ve karmaşık bir usulü vardır. Anayasanın değiştirilmesinde ise Millet Meclisi ile Senato eşit yetkilere sahiptir. Anayasanın 155'inci maddesinde, Anayasa değişiklik teklifinin kabulü için "Meclislerde ayrı ayrı üye tamsayılarının

üçte iki çoğunluğunun oyu” gerektiği yazar.

1961 Anayasası 1924’ten farklı olarak çoğunlukçu demokrasi anlayışını değil çoğulcu demokrasi anlayışını benimsemiştir. Bu bir anlayış değişimidir genel, yanılmaz sarsılmaz iradenin hata yapabileceği toplumun menfaatlerine aykırı işlemler yapabileceği, kişi hak ve özgürlüklerine zedeleyebileceği müşahade edilmiştir.

1961 Anayasasında, Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı sıkı bir şekilde belirtilmiş olup, bunları sağlayacak bütün pratik malzemeyi getiren ilk anayasamızdır(Tanör, 1994: 19).

1961 Anayasası 1924 Anayasasından farklı olarak geçek anlamda ’Anayasanın üstünlüğü’ ilkesini kabul etmiştir.1961 Anayasası ‘Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz’ hükmü yanında Anayasa Mahkemesini kurarak kanunların yargısal denetimi sistemini kabul etmiştir. Bu anlamda Anayasa, teorik düzeyde bir düzenleme yapmamış Anayasanın üstünlüğü açısından teminat ve denetim sistemini getirmiştir.

Anayasacılık akımının temelinde yattığını gördüğümüz devlet iktidarının erkler arasında bölüşülmesi, pay edilmesi ve sınırlandırılması ilkesi, sadece üç erkin kuvvetlerinin ayrı organlara verilmesini değil, kimi zaman tek bir kuvvetin farklı organlar tarafından bölüşülmesini de içerebilir. Parlamenter sistemde yürütme kuvvetinin, sorumsuz bir devlet başkanı ile sorumlu bir başbakan ve bakanlar arasında bölüşülmesi de bunun bir misalidir. Başka bir misal, yasamanın iki farklı meclis arasında pay edilmesi anlamına gelen iki meclis sistemidir. 1961 Anayasasının getirdiği farklılıklardan biri de, yasamanın Millet Meclisi ile Cumhuriyet Senatosu şeklinde iki meclise bölünmüş olmasıdır(Özbudun, 2010: 41).

Günümüzde bütün federal devletler iki meclisli parlamento yapısını benimsemişlerdir. Ancak iki meclisli bütün ülkeler federal devlettir diyemeyiz. Bu açıdan federal yapı çift meclisi zorunlu kılmaktadır. Federal devletlerde meclislerden biri nüfus esasına göre halkı; diğer meclis de üye devletleri eşit olarak temsil eder.

Ülkemiz gibi üniter devletlerde çift meclis farklı gerekçelerle ortaya çıkmaktadır. Bu gerekçeler: İkinci Meclislerin denge ve fren mekanizması kurabileceği(Özgişi, 2011: 320). Çift meclisler sayesinde kanunlar üzerinde dikkatli ve iyice düşünülerek, aceleye gelmeden çıkarılacaktı. Meclislerin birinin yapacağı bir hatanın diğer meclisçe denetlenebileceği ve düzeltilebileceği, azınlık haklarının

korunabileceği, demokratik hayat standartlarını korunabileceği, hukuk devletinin ve anayasanın üstünlüğünün daha iyi gerçekleştirilebileceğidir.

1950-1960 yılları arasında yaşanan gerilimler ve bunalımın temelinde de iktidarın uygulamaları bu noktalardan eleştirilmekteydi. Bu anlamda ikinci meclis olan Senato seçimlerle gelen genel oya karşı denge olarak düşünülmüş ve kabul edilmiştir(Yavuz, Bülbül, 2012: 240-255). Uygulamada Cumhuriyet Senatosu kendisinden beklenen yararları gerçekleştirememiş, zaman kaybına neden olmuş ve parlamenter sistemi tıkamıştır.

Cumhuriyet Senatosunun Millet Meclisince kabul edilen kanunları denetleme fonksiyonu çok sınırlı kalmış, bu görevi tam olarak hayata geçirememiş, yasama faaliyetlerini yavaşlatmıştır. 1961 Anayasasınca, Senatonun bütçenin kabulü sürecindeki yetkileri de son derece sınırlı olup, hükûmete güvensizlik oyu verme bir yetkisinde yoktur(Eroğul, 1997: 85-87).

Hükûmet sistemine gelince: 1961 Anayasası 1924 Anayasasının aksine gerçek, saf bir Parlamenter sistem kurmuştur. Anayasa yasama ve yürütme yetkilerini ayrı organlara vererek organları birbirinden ayırmıştır. Yürütme organı bir yandan sembolik yetkilere sahip ve sorumsuz Cumhurbaşkanı bir yandan da meclise karşı sorumlu başbakanın başkanlığında bakanlar kurulundan oluşmaktaydı. Yasama güvensizlik oyu ile yürütme organını düşürebileceği gibi yürütme organı da (Cumhurbaşkanı) gerekli şartlar oluştuğunda yasama organını fesih edebilecektir. Ayrıca Cumhurbaşkanı'nın görevine meclis tarafından son verilememektedir. Bu anlamda 1961 anayasası güçler arasında karşılıklı işbirliği ve denge sistemi kurmuştur. Bir yandan yürütme yasamadan doğmakta çoğunluğu elde eden parti iktidara gelmekte organik olarak yasama içinde yer alarak kanunları çıkarabilmekte aynı zamanda işlevsel olarak kabul edilen kanunların uygulanmasını sağlamaktadır. Yasamanın yürütmeyi fesih silahına karşı denge olarak yürütmeye de fesih yetkisi tanınmıştır. Hükûmet in göreve geliş usulü de Parlamenter sistem gereklerine tamamen uygundur: Şöyleki Cumhurbaşkanı, TBMM üyelerinden birisini Başbakan olarak seçip atayacaktı yani Başbakan milletvekili olmak zorundaydı. Bakanlar ise meclis üyeleri arasından veya milletvekili olmayanlar arasından Başbakanca seçilecek ve bu şekilde oluşan bakanlar kurulu listesi Cumhurbaşkanınca atanacaktır(1961 AY: 102/2-3; Gözübüyük,

2017).

2.5. 1982 ANAYASASI VE HÜKÛMET SİSTEMİ

Anayasa tekrardan tek yapılı bir meclis kabul etmiştir bunda 1961 Anayasası döneminde oluşturulan ikinci Meclisin(Cumhuriyet Senatosu) kendisinden beklenen yararı sağlayamamış olması etkili olmuştur yukarıda bu konuyla ilgili izahatımızı yapmıştık. Meclis üye sayısı 400 olarak belirlenmişti. Daha sonra yapılan değişikliklerle önce 450(1987) daha sonra da üye sayısı 550(1995) olarak belirlenmiştir.

Yürütme Organının Kuvvetlendirilmesi Yönündeki Değişiklikler: Hükûmete kanun hükmünde kararname yetkisinin verilmesi (m.64); vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnaları ile nispet ve hadlerine ilişkin hükümlerde değişiklik yapmaya kabinenin yetkili kılınması (m.61); üniversitelerin özerkliğinin zayıflatılması (m.120); TRT'nin özerkliğinin kaldırılması (m.121)(Gözler, 2013: 189).

2007 Anayasa değişikliği öncesine baktığımızda 1982 Anayasasının öngördüğü sistemin saf bir parlamenter sistem olduğu ifade edilebilecektir Mevcut Anayasamızın 2007 Anayasa değişikliğinden önce kabul ettiği hükûmet modeli bir parlamenter sistem olarak nitelendirilebiliriz(Gözler, 2015: 62-,632; 2015: Beceren ve Kalağan, 2007: 174).

Çağlar, 1982 Anayasasının kabul ettiği sistemi, cumhurbaşkanına tanınan yetkilerin parlamenter sistemlere oranla fazlalığına binaen yarı başkanlık ve parlamenter sistemin birleşimi olan "başkanlı parlamenter sistem" olarak ifade etmiştir(Çağlar, 1989: 99).

1982 Anayasasının bu anlamda en belirgin özelliği, yürütme organını ve bu organ içerisinde özellikle Cumhurbaşkanının konumunu güçlendirmesi olmuştur. Anayasa sınırlı da olsa Başbakanı da güçlendirmiştir: Bakanların azlini Cumhurbaşkanından isteyebilmesi ve gerektiğinde bakanlar ile ilgili düzeltici tedbirler alabilmesi bu durumun göstergesidir. Cumhurbaşkanına tanınan yetkiler onun Parlamenter sistemdeki tarafsız ve sorumsuz konumunu açacak ve bu konumuyla bağdaşamayacak düzeyde olmuştur. 1961 Anayasasında uzlaşmayı ve dengeyi sağlayıcı düzeyde sembolik olan Cumhurbaşkanının yetkileri; yeni Anayasada onu hükûmet ten ayrı ve ondan bağımsız karar alabilecek dolayısıyla istikrarı ve dengeyi

bozabilecek konuma yükseltmiştir. Bu bağlamda 1982 Anayasası 1961'dekinden farklı olarak Cumhurbaşkanının tek başına kullanabileceği yetkileri Anayasada düzenlemekle kalmamış; tek başına kullanabileceği yetkilerin sayısını da arttırmıştır. Anayasa, parlamenter sistem içinde hiçbir sorumluluğu olmayan yani yetkisiz olması icap eden Cumhurbaşkanına yasama, yürütme ve yargı sahalarında Parlamenter modeldeki konumunu aşan birçok yetkiler verilmiş, onu yürütme içindeki en güçlü en başat hale getirmiştir.

1982 Anayasasının kurduğu hükümet sistemi, Cumhurbaşkanının yetkilerinin klasik Parlamentarizmdeki konumu aşan bir şekilde daha tesirli olmasına rağmen, esasen parlamenter sistem özelliğini muhafaza ettiği. Bundan ötürü sistemi, parlamenter sistem ile başkanlık modeli arasındaki bir karma ya da melez sistem olarak tanımlamanın abartı olduğu ve bu sisteme Fransız doktrininden esinlenilerek zayıflatılmış Parlamentarizm denilebileceği ifade edilmiştir(Özbudun, 2002: 338).

Kuzu'ya göre ise, 1982 Anayasasının getirdiği hükümet sisteminin nitelik itibariyle bünyesinde taşıdığı rasyonelleştirilmiş parlamentarizm kuralları ile parlamenter system ile yarı başkanlık sistemi arasında kendine özgü”sui-generis” bir sistem olduğudur(Kuzu, 1996a: 41).

1982 Anayasası 1961 Anayasasında görev olarak tasnif edilen yürütmeyi aynı zamanda yetki olarak düzenlemiştir. 1961 Anayasasında görev olan yürütme artık görev ve yetkidir. Bunun pratikteki değeri yürütme organının yasama organından ayrı bir düzenleme yetkisinin olup olmayacağıdır. 1924 ve 1961Anayasalarında yasamanın türevi olan ve onun sunacağı çerçevede düzenleme yapabilen yürütme 1982 Anayasasında tamamen bağımsız mıdır? Bu soruya verilebilecek cevap Anayasada yer alan iki kuralda gizlidir. Birincisi Cumhurbaşkanına tanınan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarma yetkisi ve olağanüstü ve sıkıyönetim dönemlerinde yetki kanununa gerek kalmadan çıkarılacak olağanüstü kanun hükmünde kararnameleridir. Bu iki durumda yetki Anayasa'dan kaynaklanmaktadır ve bu iki durum dışında yürütme organının mahfuz düzenleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu açıdan Anayasada yürütme erki ayrı bir yetki olarak tanımlansa da parlamenter model yapısı içinde meclisin yetkilendirdiği alanda ve onun çizdiği sınırlar içinde faaliyet gösterebilecek bir organdır.

2.5.1.Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm

Parlâmenter sistem içerisinde yaşanan siyasi tıkanıklıkları aşmak, parlamenter sistemin işleyişini aksatan kural ve kurumları atıp onların yerine işleyen usul ve kurumları alarak hükûmetlere istikrar ve etkinlik sağlamak amacıyla kabul edilen kural ara ve bu kuralları barındıran parlâmenter sistemlere genel olarak “rasyonelleştirilmiş parlâmentarizm” adı verilmektedir.

Rasyonelleştirilmiş parlâmentarizm, güçlü bir parlamento ekseriyetine dayanmayan hükûmetlere kuvvet ve istikrar kazandırmaya çalışan hukukî unsurların tümü olarak tanımlanmaktadır. 1949’daki Alman Anayasası, 1958’deki Fransız Anayasası ve 1982’deki Türk Anayasası rasyonelleştirilmiş parlamenterizme emsal anayasalardır. Rasyonelleştirilmiş parlamenterizm belli başlı unsurları şunlardır: Güvensizlik önergesi vermenin sınırlandırılması, serinleme süreleri (cooling-off period) öngörülmesi, güvensizlik oyununda ise üye tamsayısı salt çoğunluğunun aranması şartı, güven oylamalarında da sadece güvensizlik oylarının sayımı, yapıcı güvensizlik oyu ve fesih tehdidi altındaki güvenoyu, bu unsurlar hükûmetin düşürülmesini oldukça güçleştirir. Rasyonelleştirilmiş parlamenterizm fikrinden hareket eden anayasalar, parlamentoda sağlam bir ekseriyete sahip olmayan hükûmetlere, hazırladıkları yasa tasarılarının kabulünü sağlayacak anayasa mekanizmaları da getirmektedirler. Bunlardan bir kısmı şunlardır: Yasa tasarılarının toplu hâlde oylanması, “giyotin” usûlü, teşriî zaruret hâli, yapıcı güvensizlik oyu, fesih tehdidi altında güvenoyu(Gözler, 2013: 100).

2.5.2. 1982 Anayasasında Yer Alan Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm Unsurları

1961 Anayasası siyasî sistemde görülen tıkanıklıkları giderici, siyasî karar alma ve politika üretme kabiliyetini sağlayan mekanizmalara yeteri kadar yer vermemiştir.1982 Anayasasının hükümleri, bu tıkanıklıkları giderme ve böylece siyasî bunalım ihtimallerini azaltma gayesi gütmektedir(Özbudun, 2002: 62).

Bunlar:

Cumhurbaşkanına Anayasada belirtilen durumlarda TBMM seçimlerini yenileme yetkisinin verilmesidir. Gerçi 1961 Anayasası da Cumhurbaşkanına Meclis seçimlerini yenileme yetkisini tanımış olsa da pratikte çok güç şartlara bağlanmıştır(Gözübüyük, 2017: 143). 1982 Anayasası Cumhurbaşkanınca seçimlerin yenilenmesi kurumunu daha gerçekçi kurallara bağlamış ve sürecin işlerliği açısından aradaki süreyi kısaltmıştır.

1961 Anayasası döneminde Cumhurbaşkanı seçimlerinde ortaya çıkan uzamalar ve tıkanmaları giderici değişiklik yapılarak 1961 Anayasasından farklı bir çözüm benimsemiş ve dördüncü tur oylamada Cumhurbaşkanının seçilememesi halinde TBMM seçimleri otomatik fesih yöntemiyle yenilenecektir, o da milletvekillerini bir adayda uzlaşmaya yöneltecektir. Ancak 1982 Anayasasında 2007 senesinde yapılan değişiklikle Cumhurbaşkanını halk tarafından seçilme usulüne son verilmiş olup artık Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilecektir.

1982 Anayasası, 1961 Anayasası döneminde sıkıntı yaşanan diğer bir seçim olan TBMM başkanlığı seçimlerinde de bu tıkanıklığı giderici değişiklik yapmıştır.1982 Anayasası ile Meclis Başkanlığı seçimlerinde dördüncü turda en çok oyu alan kimsenin Meclis Başkanı olacağı kabul edilmiştir.

1961 Anayasası döneminde Anayasa Mahkemesine yasama meclislerince üye seçilmekteydi. Bu seçimler her zaman kolay olmamış, seçimlerde aranan üyetamsayısının salt çoğunluğu sağlanamamış ve seçimler uzamıştır. Bu nedenlerle 1982 Anayasası yasama meclisince Anayasa Mahkemesine üye seçilmesi usulüne son vermiştir. 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle TBMM'nin Anayasa Mahkemesine üye seçmesi yeniden kabul edilmiştir.

1982 Anayasası ile 1921 ve 1924 Anayasalarındaki gibi tek meclisli bir parlamento öngörmüş ve yasama sürecini basitleştirmiş ve kısaltmıştır.

1982 Anayasası hükümetlerin kuruluşunu kolaylaştırırken yıkılışını güçleştirmiştir. Hükümetlerin göreve başlaması sırasında yapılan güven oylamasında toplantıya katılanların salt çoğunluğu yeterli görülürken; hükümetlerin düşürülmesi için aranan çoğunluğu yükselterek üye tamsayısının salt çoğunluğu olarak belirlemiştir.

1982 Anayasası 1961'den farklı olarak Meclisin toplanmasını ve karar alabilmesini kolaylaştırıcı hükümler kabul etmiştir. 1961 Anayasasında Meclislerin toplantı ve karar yeter sayılarını üye tam sayılarının salt çoğunluğu olarak belirlemiştir. 1982 Anayasasında ise TBMM'nin üye tamsayısını en az üçte bir çoğunluk ile toplanacağı ve toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile karar vereceği kabul edilmiştir.

1961 Anayasasında Meclis siyasi parti grubu en az 10 milletvekiliyle kurulabilirken, 1982 Anayasasında meclis siyasi partilerin grupları en az 20 milletvekilinden oluşacaktı bu anlamda Anayasa meclis çalışmalarını kolaylaştırıcı bir hüküm kabul etmekteydi.

Son olarak, hükümet için yapılan güven oylamasında 1982 Anayasasının sadece güvensizlik oylarının sayılmasına yönelik kabul ettiği hüküm de Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm usulleri arasında kabul edilmektedir. Bu hükmün amacı hükümetlerin itibarını korumaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2007 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ VE SİSTEM ÜZERİNDEKİ TARTIŞMALAR

3.1.2007 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ

Anayasamızda 2007 halkoylamasıyla kabul edilen değişiklikten itibaren Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilecektir. Bu değişikliğin akabinde Türkiye’de hükümet sisteminin artık Parlamenter sistemden çıkıp Yarı-başkanlık sistemi haline geldiği yönünde düşünceler ileri sürülmektedir.

Cumhurbaşkanının doğrudan seçmenlerce belirlenmesi tek başına sistemi yarı-başkanlık sistemine dönüştürmeye yeterli midir? Bu durumu 1982 sisteminin kabul ettiği Parlamenter unsur dinamikleriyle ve 2007 Anayasa değişikliği sonrası oluşan durumla değerlendirip açıklanacaktır. Bu açıdan yapılan değişikliklerin uygulandığı ilk Cumhurbaşkanı seçimleri tarihi dikkat alınacak önceki ve sonraki durum değerlendirilecektir.

2007 Anayasa değişikliği öncesinde baktığımızda 2014 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi de dahil olmak üzere 1982 Anayasasının öngördüğü sistemin saf bir parlamenter sistem olduğu ifade edilebilecektir. Anayasanın kurduğu sistem Cumhurbaşkanına parlamenter sistemi aşan yetkiler tanısa da parlamenter hükümet sisteminin bütün özelliklerini taşımaktaydı. Öncelikle yürütme organı iki kanatlıdır. Bir yanda TBMM tarafından seçilen ve siyasî açıdan sorumsuz Cumhurbaşkanı, diğer tarafta Meclis karşısında sorumluluk sahibi Başbakan ve Bakanlar kurulu. Bu sorumluluk bireysel ve kolektif sorumluluk olarak iki çeşittir. Bakanlar Kurulu kolektif bir organ olarak hükümetin icraatından hep birlikte; hem de bakanlar bireysel olarak kendi görev alanıyla ilgili olarak Meclise karşı bireysel sorumluluğa sahiptir(Gözler, 2015: 621-632).

Yine 1982 Anayasasının ilk halinde yürütme yasamadan çıkmıştır seçmenler doğrudan yürütme organını değil yasama organını seçmektedir. Hükümeti kurma yetkisi Cumhurbaşkanı tarafından bir üyeye verilmekteydi ve başbakan mutlaka milletvekili olmak zorundadır.Aynı zamanda yasama organıyla yürütme organı birbirinden kesin olarak ayrılmamıştır yasama organında görevli bir milletvekili

yürütme organında(bakanlar kurulu) görev alabilmektedir. Cumhurbaşkanı belli şartlar altında Meclis seçimlerinin yenilenmesini isteyebilmekteydi ki bu durum 1961 Anayasasını kabul ettiği fesih şartlarından daha gerçekçi esaslara bağlanmıştı.

2007 Anayasa değişikliğinden önce Türkiyenin hükümet sistemi olarak yarı-başkanlık modeline net olarak sahip bulunmadığı bu durumun gerçekleşmesi için Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi gerekecektir(Gözler, 2013: 310).

Mevcut Anayasada 2007 değişikliğinden sonra sisteme baktığımızda tek farkın Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesidir ve diğer bütün unsurlar 2007 değişikliğinden önce de bulunmaktaydı. Bu açıdan tek başına bu değişikliğin sistemi Parlamenter hükümet sisteminden çıkarıp çıkarmadığı konusunda önceden ve her durum için geçerli bir cevap vermek çok zordur. Esas itibariyle sistemin Parlamenter sistem gibi mi yoksa Yarı-başkanlık sistemi gibi işlemesi ülkedeki siyasal koşullar ve meclisin yapısına göre değişecektir.

Devlet Başkanına Meclisi şartsız fesih yetkisi tanımamasına binaen kurulan sistemin şuanki şekliyle bir yarı başkanlık sistemi oluşturmadığını söyleyebiliriz. Nezaman ki, Cumhurbaşkanına bu yetki ile olağanüstü hal şartlarında sağlanacak yetkiler ile güçlendirilip Cumhurbaşkanına yasaları referanduma götürme yetkisi verilirse, hükümet sisteminin yarı başkanlık sistemi olduğu kabul edilecektir(Parsak, 2012: 17,18).

Yine: 2007 yılı Anayasa değişikliklerinin kabulüyle hükümet sistemimizin yarı-başkanlık sistemine daha çok yaklaşıldığı ve ancak sistemin tam olarak yarı başkanlığa geçtiği söylenilemeyecektir (Kahraman, 2012: 444).

Gönenç ise, 2007 Anayasa değişiklikleri sonrası hükümet sisteminin parlamenter hükümet sistemi de Yarı başkanlık sistemi de olmadığını bu anlamda Anayasa değişikliklerinin Cumhurbaşkanının yetkilerini Fransadaki gibi arttırmadığı ve bu sisteme “Başkanlı Parlamenter system” olarak adlandırılacağını ifade etmiştir(Gönenç, 2013: 274).

Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçildiği sistemlerin ‘yarı başkanlık’ sistemi olarak tanımlanması Fransız Siyaset Bilimcisi Maurice Duverger,. Tarafından yapılmış ve bu ntelendirme doktrinde yaygınlık kazanmış ve bu

tanımlamaya ve kavramlaştırmaya uygun olarak sistemler “parlamenter sistem” , “başkanlık sistemi”, ve bunların arasında bulunduğu varsayılan “yarı başkanlık sistemi” olmak üzere üçe ayrılmaya başlanmıştır. Bu anlamda bir ayırım ve kavramlaştırma sonucu, 2007 tarihindeki halkoylaması sonucu Kabul edilen değişikliklerle Türkiye’de Kabul edilen hükümet yarı başkanlık sistemi olduğunu söylemek gerekecektir(Gözler, 2013: 312).

Ancak yarı-başkanlık hükümeti sisteminin kendisi üzerinde nitelendirme açısından çok doğru bir tanımlama ve kavramlaştırma yapılamadığı ve bu açıdan sıkıntılar olduğu noktasında görüşler bulunmaktadır(Gözler, 2015:621 vd.).Yarı Başkanlık hükümet sisteminin Prroto tipi olan Fransadaki pratiklerin bu sistemin aslında bir yarı başkanlık sistemi olmadığı işleyişin cumhurbaşkanı ile Meclis çoğunluğu ve hükümet olan Başbakanını siyasi konumları ile yakından alakalı olduğudur. Bu anlamda Cumhurbaşkanı ile aynı siyasi ekol ve gelenekten gelen Başbakanının hükümet ettiği bir yapının Başkanlık sistemi gibi işleyeceği; aksi durumda da pratiklerinin yaşadığı kohabitasyon(1986-1988, 1993-1995, 1997-2002) yıllarındaki gibi parlamentoya ve sisteme nüfuz edecek bir Başbakanın bulunduğu durumlarda sistemin işleyişi parlamenter model niteliğine yakın olacaktır.

2007 Anayasa Referandumundan sonra Türkiye’deki hükümet sistemi için de tamamıyla aynı şeyler söylenebilecektir. Bu sistemi yarı-başkanlık sistemi olarak nitelemenin Fransadaki işleyişe benzer bir şekilde: Cumhurbaşkanı- Başbakan arasındaki ilişki ve siyasal yakınlık ve uyuma göre farklılaşabilecek; ya Cumhurbaşkanı-Başbakan bütünlüğü içinde Başkanlık sistemi ya da Başbakanın başat olacağı Parlamenter sistem dinamiklerinde işleyeceğidir.

2007 Yılı Anayasa Referandumu sonrası Türk siyasal hayatına siyasi meşruiyet temelinde yeni bir dinamik aktör dâhil oluyordu. Meşruiyet kaynağı olarak gücünü halktan alan Meclis ve dolayısıyla Başbakan yanında meşruiyetini doğrudan halktan alacak bir cumhurbaşkanı sisteme dâhil olacaktı. 2007 yılı 5678 sayılı Kanun ile 1982 Anayasasında aslında 101 ve 102. Maddelerinde yapılan değişiklik aslında cumhurbaşkanını seçilme yöntemini değiştiriyordu. Yapılan yoğun tartışmalar, gerilimler aslında sadece buna yönelikti. Mevcut anayasa bağlamında Cumhurbaşkanının yetkilerini düzenlemiyor ve değiştirmiyordu. Akademik ve siyasi

çevrelerce ve 2007 anayasa değişikliklerinin getirdiği bir değişiklik olarak sistemi parlamenter sistemden Yarı Başkanlık hükümet sistemine dönüştürüp dönüştürmediği hususu epeyce tartışılmıştır(Doğan, 2018: 33).

2007 sonrası siyaset ve akademi çevrelerinde hükümet sistemi tartışmaları uzun bir müddet canlılığını korumuştur. Hangi sistemin daha iyi olduğu ve olacağı tartışmaları çoğu zaman bilimsellikten uzak bir kişi çevresinde öznel yargılar ve korkular ekseninde gerçekleşmiş ve temelinde Türk Siyasal hayatına uzun zamandır damgasını vuran Recep Tayyip Erdoğan yer almıştır. Türk siyasal hayatında hükümet sistemi tartışmaları devlet yönetiminde istikrar ve güç sağlayan Başkanlık hükümet sistemine girişin savunulması çok eskilere dayanmaktadır aslında. Alpaslan Türkeş de güçlü yönetim açısından Başkanlık hükümet sistemini istediği bilinmektedir. Bir parti programı olarak Necmettin Erbakan tarafından o tarihlerde siyasal hayatımıza konu olmuştur.

367 “Anayasa Kararı” ve “Muhtıra” ile ortaya çıkan siyasal bunalıma tepki olarak TBMM iki karar alarak duruma tepki vermiştir: Genel seçimler erkene alınarak 22 Temmuz 2007 tarihinde yapılması kararı Meclisce alınmış ayrıca cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine olanak sağlayan anayasa değişikliklerinin kabulünü sağlayan referandum sürecine gidilmiştir. Sonuçta bir kısım anayasa hukukçusu ile beraber Anayasa Mahkemesi üyelerinin konuyu, siyasi saiklerle anayasaya tamamen aykırı yorumlaması(Eroğul, 2007) ve bu anlamda uzun zamandır sağ partilere hayali olan cumhurbaşkanını halka seçtirme olanağını veriyordu(Eroğul, 2009).

2007 yılı içerisinde yaşananlar Türk Siyasal Hayatı açısından önemli gelişmelere sahne olmuştur. 367 krizi ve 27 Nisan muhtırası siyasi ortamı oldukça germiştir. Bu gelişmeler akabinde yaklaşan genel seçimler siyasal hayatın ve seçimlerin süreci hakkında ipuçları vermektedir. Bu anlamda AK Parti ve Erdoğan yaklaşan 2007 seçimlerini meşru siyaset kurumlarına ve temsilcilerine yönelik sistematik bir şekilde baskı vesayet odaklarınca millet egemenliği ve milletin meşru ve seçilmiş temsilcilerine müdahale edildiği söylemini ileri sürerek seçimlerin büyük önemi üzerine durmuştur.

Seçmenler nezdinde 367 Anayasa krizinde demokratik meşruiyetin haksızlığa uğradığı düşüncesi, siyaset kurumlarına antidemokratik müdahale inancı yaklaşan seçimlerde önemli etken olacaktır. Erdoğan ve AK Parti kurmaylarının bu durumu

lehlerine dönüştüren seçim propagandaları Millet egemenliği ve vesayet odaklarına karşılılık söylemleri seçmenler üzerinde etkisini gösterecekti. 22 Temmuz milletvekilliği seçimlerinde AK Parti % 46,6 oranında oy alarak büyük bir başarı elde etmiştir. Seçim sonuçları seçmenler üzerinde yaşanan siyasi olumsuzluklarda iktidar lehine bir başarı sağlamıştı. Türk siyasal hayatında seçmenlerin siyaset dışı müdahalelere anti demokratik gelişmelere prim vermediğini de göstermesi açısından Temmuz 2007 seçimleri tarihteki önemli yerini almıştır. Bu seçim sonuçları aynı zamanda iktidar partisi tarafından Ekim ayında yapılacak halkoylamasının da bir provası niteliğinde olmuştur. Genel seçimlerin akabinde yapılan 2007 Ekim halkoylaması ile hükümet in desteklediği değişiklikleri içeren anayasa paketi % 69'luk bir oranla kabul edilmiştir.

3.1.1. 2007 Anayasa Değişikliği Maddeleri

Anayasa değişikliklerini içeren 5678 sayılı Anayasa değişiklikleri hakkında kanun ile halkoylaması sonucu kabul edilen değişiklikler şunlardır: (resmigazete, 2007)

“MADDE 1- 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 77 nci maddesinin birinci fıkrasında geçen "beş" ibaresi "dört" olarak değiştirilmiştir.

MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 uncu maddesinin ikinci fıkrasında geçen "seçim tutanaklarını" ibaresinden sonra gelmek üzere “ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını" ibaresi; son fıkrasında geçen "halkoyuna sunulması" ibaresinden sonra gelmek üzere, “Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi" ibaresi eklenmiştir.

MADDE 3- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 96 ncı maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.”

MADDE 4- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 101- Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.”

MADDE 5- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 102 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 102- Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.”

MADDE 6- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 18- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67 nci maddesinin son fıkrası, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılabilmesi için; çıkarılması gereken kanun hükümleri ile seçim kanunlarında yapılacak değişiklikler bakımından dikkate alınmaz.

GEÇİCİ MADDE 19- Onbirinci Cumhurbaşkanı seçiminin ilk tur oylaması, bu Kanunun Resmi Gazetede yayımını takip eden kırkıncı günden sonraki ilk Pazar günü, ikinci tur oylaması ise ilk tur oylamayı takip eden ikinci Pazar günü yapılır.

Anayasanın 101 inci maddesi uyarınca gösterilen adaylar, yazılı muvafakatları ve Anayasanın değişik 101 inci maddesindeki şartları ihtiva eden ve diğer ilgili belgelerle birlikte ilk tur oylama tarihinden otuz gün önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına başvururlar. Adayların başvurularında eksik bilgi ve belgelerin tespit edilmesi halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından, eksikliklerin giderilmesi için üç günlük kesin süre verilir. Bu süre içinde eksikliklerin giderilmemesi halinde adaylar, kendiliğinden adaylıktan çekilmiş sayılırlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Anayasanın 101 inci maddesinde belirtilen nitelikleri taşıdıkları anlaşılan adaylara ilişkin kesin liste iki gün içinde ilan edilir ve Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir.

Cumhurbaşkanı adayı gösterilen kamu görevlisi, aday gösterildiği tarihten itibaren görevinden ayrılmış sayılır. Görevinden ayrılan kamu görevlisinin Cumhurbaşkanı seçilememesi halinde görevine geri dönmesi konusunda ilgili kanun hükümleri uygulanır.

Birinci tur seçim sonuçlarının kesinleşmesinden ikinci tur oylamanın sonuçlanması kadar, ikinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki oy sıralaması esas alınarak sıradaki adayla doldurulması suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanının seçilmesine ilişkin usûl ve esasların kanunla düzenlenmesine kadar, 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun,

22/4/1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu, 23/5/1987 tarihli ve 3376 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun ile diğer kanunların bu maddeye aykırı olmayan hükümleri uygulanır.”

MADDE 7- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır(Gözler, 2007: 17).

5678 sayılı kanun ile Anayasada, Cumhurbaşkanının seçimi ile ilgili yapılan değişiklikler, yalnızca Cumhurbaşkanını kimin seçeceği yekisi konusundan ibaret olmayıp aynı zamanda Cumhurbaşkanlığına aday olabilme ve yapılacak seçimim usulüne yönelik yapılan önemli değişikliklerdir(Zorlu, 2016: 37-38).

Anayasada yapılan bu değişikliklerden sonra seçmenler Cumhurbaşkanını seçmek için yedi sene daha beklemek durumunda kalacaklardı. Türk siyasal hayatında ilk defa doğrudan 21 Ekim 2007 Anayasa Referandumuyla yapılan değişikliklerle halk doğrudan cumhurbaşkanını seçecekti. Cumhurbaşkanını Anayasa tarihimizde TBMM tarafından seçilme usulü de tarihe karışacaktı. Bu yenilik aslında büyük bir dönüşümü ifade etmekteydi. Egemenliğin sahibi millet kendi Cumhurbaşkanını doğrudan kendisi belirleyecekti. Referandum ile yapılan değişikliklerle cumhurbaşkanını artık halk tarafından doğrudan seçilme yönteminin getirilmiş olması hükümet sistemimiz bağlamında çok önemli bir gelişmedir(Kılıç, 2016: 472).

3.1.2. AK PARTİ KAPATMA DAVASI

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 14 Mart 2008’te AK Parti hakkında partinin kapatılması istemiyle Anayasa Mahkemesi’ne müracatta bulunulmuştur. Yakın bir zamanda seçimlerde % 47 oy oranı ile iktidar olan bir siyasal parti bu defa “Yargı Bürokrasisi” tarafından laikliğe aykırı fiillerin mekezi konumuna geldiği iddiasıyla aleyhine kapatılması istemiyle dava açılmıştır. Demokratik seçimler sonucu halkın bu denli yüksek oranda oyunu almış herhangi bir partinin siyaset dışı yollarla bertaraf edilmeye çalışılması ve böyle bir kapatma davasıyla karşılaşması o anki Türkiye’nin siyasal hayatı ve demokratik kurum ve kültürünün ne denli zayıf ve kırılğan olduğunu göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Yaşanan “367 Anayasa Krizi” ve “27 Nisan Muhtırası” ardından yapılan seçimlerde AK Parti oylarını arttırarak yeniden iktidar olmuştur. Siyaset kurumuna yapılan bu müdahaleler, AK Partinin iktidarını kuvvetlendirmiş ve bir bakıma arkasına halkın desteğini daha büyük oranda almasını sağlamıştır. Kapatma davası kamuoyunu ciddi bir şekilde işgal etmiş, kapatma davasının lehinde ve aleyhinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştü.

AK Parti ve yetkilileri, 27 Nisan TSK muhtırasında gösterdikleri duruş ve tavırdan taviz vermeyerek kapatma davası sürecinde de bu tavırlarından geri adım atmamışlardır. Bu bağlamda halk tarafından seçilmiş meşru temsilcisi olarak kimseye boyun eğmeden, bu yetkinin kullanılmasından vazgeçmeyeceklerini ve daha önceden olduğu gibi hükümetin topluma yönelik faaliyetlerini devam ettireceklerini belirtmişlerdir(Yenişafak, 2008).

Sonuçta, Kapatma davasıyla alakalı olarak Anayasa Mahkemesi üyeleri yapılan nihai toplantıda 6’ya karşı 5 oyla AK Parti'nin kapatılması istemi reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç tarafından konuyla alakalı olarak yapılan değerlendirmede, AKP’nin kapatılma isteminin reddedildiğini, fakat üyelerden altısının kapatma kararı, dört üyenin ise AK Partinin Hazine yardımından mahrum bırakılması yönünde oy kullandığını ve AK Partiye, Hazinece son sene yapılan yardımın yarısı orında kesinti yapılması kararının alındığı ifade edilmiştir(Milliyet, 2008).

3.2.2. 2010 YILI ANAYASA HALKOYLAMASI VE SİVİL ANAYASA ÇALIŞMALARI

Türk siyasal hayatında 2010 yılına gelindiğinde AK Parti iktidarı, 26 maddelik değişiklik içeren anayasa değişikliği paketi hazırlanmış, hazırlanan paket parlamentoya sunulmuş ve Meclis Genel kurulunda milletvekillerinin 336’sının kabul oyu vermesiyle anayasa değişikliği teklifi onaylanmak üzere cumhurbaşkanı Abdullah Gül'e sunulmuştur. Anayasa teklifi, anayasa değişikliklerinin kabulü için gerekli olan çoğunluğa ulaşamadığı için cumhurbaşkanınca halkoylamasına sunulmuştur. İktidar partisi AK Parti tarafından referandum “vesayete son verme”, “12 Eylül ile hesaplaşma”, “darbeler dönemini kapatma” söylemlerini içeren bir kampanya süreci

içinde gerçekleştirilmiştir. Anayasa değişikliğini içeren paket 12 Eylül darbesinin yıldönümü olan 12 Eylül 2010 tarihli halk oylamasında halktan %58 'lik bir oy olarak kabul edilmiştir.

3.2.1.Türk Siyasal Hayatında Bir İlk: 2011 Seçimleri

2001 yılında kuruluşundan sonra 2002 yılında girdiği ilk seçimlerde %36,4 lük oy alan AK Parti bundan 5 sene sonra yapılan seçimlerde oyunu arttırarak bu defa 46,6 oy olarak önemli bir başarı elde etmiştir. 2007 Temmuz seçimlerinin akabinde 21 Ekim halkoylaması %69'luk bir oy oranıyla kabul edilmiştir. Daha önce de açıklandığı üzere seçmenin gayri meşru ve demokrasi dışı alanlara tevessüle prim vermemesi kabul oy oranlarını bu kadar yüksek rakamlara çıkarmıştır. 2010 yılı referandumu % 58'lik bir oy oranı ile halk tarafından kabul görmüş, bu süreç de Erdoğan ve AK Parti tarafından başarı ile atlatılmıştır. Elde edilen bu başarılar 12 Haziran 2011 tarihinde Türk siyasal hayatında önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır.12 Haziran seçimlerinde AK Parti % 50 oy oranıyla siyasi tarihimizde daha önce ulaşılamayan bir başarıya imza atacaktır. Yapılan seçim sonuçları AK Parti iktidarının gücünü pekiştirdiğini göstermektedir.

AK Parti iktidarda üç seçim üst üste oylarını arttıran ilk parti olmuştur. Daha önce Demokrat Parti 3. seçimde de iktidar olmuş fakat seçimde aldığı oy bir önceki seçime oranla azalmıştır İktidardaki gücün pekişmesi ortaya çıkan istikrar Türkiye'de olumlu havanın yükselmesine yol açmıştır. Siyasi istikrar gelecek beklentisini olumlulaştırmış siyasi istikrardaki bu olumlu gelişmeler gün ve gün iktisadi yaşama olumlu yansımış ve ekonomide olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

3.2.2. Sivil Anayasa Girişimi

2011 seçimleri sonunda başlayan, ortak bir sivil anayasa çalışmaları doğrultusunda oluşan Komisyon çalışmalarında şiddetli tartışmalar yaşanıp, Komisyon nihai olarak ortak bir metin üzerinde uzlaşmasa da Anayasa yapım sürecine ilişkin değişik toplum kesimlerinin katılım ve beklentilerini kabul ederek sivil anayasa girişimi noktasında önemli dönüm noktası olmuştur. Nihai olarak AK Parti teklifini Anayasa Komisyonuna sunmuş, AK Parti anayasa teklifi içerisinde yer alan Başkanlık

hükûmet teklifi muhalefetçe eleştirilmiş ve karşılık bulmamıştır. Süreç içerisinde 2011 yılı sonrası anayasa çalışmaları ve 2015 yılı sonrası ortak anayasa yapım çalışmalarının neticelenmesi çeşitli saik etmelerce akamete uğramıştır.

3.2.2.1. Anayasa Uzlaşma Komisyonunun Kuruluşu

2011 Genel seçimlerine giderken seçime katılan tüm partileri programlarında ve söylemlerinde “yeni anayasa” vaadi bulunmaktaydı. 2011’de yapılan genel seçimler sonucunda, yeni bir anayasanın yapılması gerektiğini savunan partiler TBMM’ye girmeye hak kazanmışlardı. Bu noktada daha sonra yapılabilecek bir meşruiyet tartışmasına engel bir temsil durumu olduğu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ile temsil olunan siyasi partilerin eline önemli bir imkan geçtiği fikri vurgulanmıştır. (Erdoğan, 2016: 3) Bu anlamda Meclis sivil anayasa yapabilmek açısından, seçim sonuçlarının ortaya çıkardığı katılım oranı olarak %87’ler, temsil olarak %96’lara varan oran ile yüksek bir temsil gücü sağlayarak güçlü bir meşruiyete sahipti ve seçmenlerin yeni anayasa vaatlerine kayıtsız kalmadığının göstergesiydi (Demirkol, 2016: 5; Barın, 2013: 8).

Seçimlerin yapılmasından sonra partiler bu vaatlerin gerçekleştirmek açısından olumlu bir mutabakat alanı bulmuşlardır. Bu doğrultuda seçimlerin hemen ardından yeni Anayasa yapım çalışmaları önemli bir ivme kazanmıştır. Yeni anayasa yapımı ve komisyon kurulması noktasında dönemin TBMM başkanı olan Cemil Çiçek inisiyatif üstlenmiştir. Çiçek, 19 Eylül 2011 tarihinde Anayasa ve Kamu hukuku alanında profesörlerinden oluşan 24 üyeli komisyona başkanlık ederek sürece yönelik ilk aşama gerçekleştirilmiştir. Bu komisyon yeni anayasa çalışmaları kapsamında izlenmesi gereken yol ve usul hakkında önemli bir işlev gerçekleştirmiş ve daha önce 1995 ve 2001 Anayasa değişiklikleri sürecinde önemli katkıları olan ”Uzlaşma komisyonu” modelinde kısaltması AUK olarak da adlandırılan “Anayasa Uzlaşma Komisyonu” meydana getirilmiştir.

AUK, TBMM’de temsil edilen ve grubu bulunan o zaman sayısı dört olan siyasi partilerden, meclisteki milletvekili oran ve sayıları dikkate alınmaksızın partilerce belirlenen eşit (üçer) üyeden oluşmakta, kararlarını oybirliği esasına göre alan mecliste özel bir yer bulunmayan, girişimci kurul niteliği taşıyan bulmakta ve oybirliği esasına göre çalışmaktaydı. Mecliste kendisine tahsisli devamlı bir mekân bulunmayan

Uzlaşma Komisyonu, özel görevli, partiler arası resmi olmayan bir girişimci kurul niteliği taşımaktaydı(İba, 2010: 103).

Bu kapsamda AUK, ilk toplantısını Cemil Çiçek'in oturma başkanlığında yapmış ve komisyon üyelerinin ittifakıyla “Anayasa Uzlaşma Komisyonu Çalışma Usûlleri” adıyla 15 maddelik bir tür Komisyon İktüzüğü kabul edilmiştir. Anayasa hazırlanması süreci dört aşamada oluşacaktır(Barın, 2016: 13).

Birinci aşama: Katılım, veri toplama ve değerlendirme aşaması.

İkinci aşama: İlkelerin belirlenmesi ve metin yazma aşaması.

Üçüncü aşama: Metnin kamuoyuyla paylaşılması ve orada tartışılması aşaması.

Kamuoyunda oluşan görüşler doğrultusunda Anayasa taslağının gözden geçirilip teklif haline getirilmesi”aşaması dördüncü ve son aşama olmaktadır.

Aynı madde hükmü gereğince Komisyon, 2012 senesi sonuna kadar tüm aşamaların bitirilmesini amaçladığı yönünde karar almıştır.

3.2.2.2. Katılım, Veri Toplama Ve Değerlendirme Aşaması

Anayasa Uzlaşma Komisyonu, bu kapsamda 30 Nisan 2012 tarihine kadar Anayasa yazım sürecine başlamadan bir çağrı yaparak tüm sivil toplum kuruluşlarının meslek örgütlerinin katkısının sağlanması amacıyla TBMM Başkanı tarafından bir çağrı yapılmıştı. TBMM Başkanı Cemil Çiçek yaptığı bu çağrı ile “toplumun bütün kesimlerince benimsenecek daha katılımcı, şeffaf ve demokratik bir anayasa” oluşturulması amaçlandığını ifade etmiştir. Çalışmaların ilk aşaması beklentileri karşılayacak şekilde gerçekleştirilmiş ve öngörüldüğü gibi 30 Nisan 2012 tarihinde tamamlanmıştır(Tbmm, 2011).

“Yeni anayasa konusunda 66.015 kişi tarafından görüş bildirilmiştir. Komisyonun e-posta adresine ise 1.872 kişi veya kuruluş tarafından e-posta yoluyla görüş gönderilmiştir. Posta yoluyla Komisyona 1.050 kişi veya kuruluştan görüş intikal ettirilmiştir. Bu görüşler yaklaşık 18.350 sayfa teşkil etmektedir. Anayasa Uzlaşma Komisyonuna 104 üniversite, 5 enstitü, 58 vakıf, 102 dernek, 32 platform, 19 diğer STK, 21 kamu kurumu, 21 siyasi parti, 34 meslek örgütü, 30 sendika (çatı kuruluşları dâhil) olmak üzere 426 kurumsal görüş intikal ettirilmiştir.

Katılım sürecinde Anayasa Uzlaşma Komisyonu, Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu(TESK), HAK-İŞ Konfederasyonu, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu(KESK),Türkiye KAMU-SEN, Memur Sendikaları Konfederasyonu(MEMUR-SEN) ve Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) gibi çatı kuruluşları da ziyaret etmiştir(Tbmm, 2011).

3.2.2.3. Metin Aşaması

Yazım aşaması olarak isimlendirilen ikinci aşamaya 04.05.2012 tarihinde geçilmiştir. 8 Mayıs 2012 tarihli toplantıda Komisyonun aldığı karar uyarınca yeni anayasa taslak metni aşağıdaki 9 başlıktan oluşacaktır: Bu başlıklar: Temel hak ve özgürlükler, Yasama, Yürütme, İdare ve kamu hizmetleri, Yargı, Mali, Ekonomik ve sosyal hükümler, Başlangıç, genel hükümler ve temel ilkeler, Diğer hükümler, Geçici hükümler olarak belirlenmiştir.

Komisyon, tüm aşamalar için hedeflediği süre olan 2012 yılı sonunda, yazım aşamasını dâhi sonuçlandıramamıştır. Sonuç olarak yeni bir anayasanın tümünde uzlaşmanın sağlanamayacağı anlaşıldığından, süreç 2013 yılının sonunda son bulmuştur.

3.2.2.4. Uzlaşma Komisyonu Neden Başarılı Olamadı?

Türk anayasa tarihinde tüm toplum kesimlerinin desteğiyle ilk defa “sivil bir anayasa” hazırlanması noktasında çok önemli uzlaşma ortamı ve imkânı heba edilmiştir. Bu bağlamda nedenler-sonuçlar kapsamında çok şey yazılıp çizilmiştir. Biz komisyonun başarısızlık nedenini Levent Gönenç’in “Türkiye'nin Anayasa Uzlaşma Komisyonu Deneyimi“ adlı, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nda yayımlanan makalesinin konuyla alakalı Komisyonun neden başarısız olduğu, yapılan hataların neler olduğu yönündeki saptamaları: Komisyonun çalışmasında bir aşamadan sonra sivil toplum kuruluşlarını önemsenmemesi, komisyonun çalışması oluşumu misyon ve fonksiyonu hakkında vatandaşların ve ilgili kimselerin yeterince doğru bir şekilde bildirilmediği, şeffaflık ve gizlilik denkleminde abartıldığını ve bunun neticesinde verilmesi gereken bilgilerin dahi kamuoyuyla paylaşılmadığı, maddeler kaleme alınırken medana getirilen yanlışlıklar, Kararların Komisyonda tüm parti temsilcileri tarafından oy birliği ile alınacak olması ve siyasi partilerce sürece gerektiği kadar önme

vermeyişleri şeklinde sıralayan Gönenç ayrıca, AUK deneyiminin ilerde yapılacak çalışmalarda ders niteliğinde olduğu ve gelecekte bu deneyimden yararlanarak bir çalışma yapmanın başarı getirebileceği vurgusuyla yazısını tamamlamıştır(Gönenç, 2015:12).

24. Dönem Milletvekillerine ve Meclise tarihi fırsat vermesi açısından temsilde adalet noktasında seçim sonuçlarının rakamsal verilerce de (Seçmen sayısının % 81, kullanılan geçerli oylarda ise % 96 oranda oluşan temsil oranı) desteklenmesi o güne kadar sivil anayasa çalışmaları kapsamında Meclisin eline geçen geniş konsensuns, moral motivasyon direnci bakımından toplumda hazır bulunan potansiyelin havanda su dövmeye dönen başarısızlıkla sonuçlanmasında: Komisyonunda temsil olunan Siyasal Partilerin “kırmızı çizgi” değil “kırmızı çizgileri”ne heba edildiğidir. Yine başarısızlık nedenleri arasında eişt sayıdaki temsilcilerden oluşan komisyonunda karar alınması için gerekli olan ”oy birliği” kuralı(hem hükümet sistemi tartışmalarının hem de parti önerilerinin bütüncü açıdan mzakersini engellemştir), konjonktrel siyasi gelişmeler ile parti genel başkanlarının takdirine bırakılmış olan uzlaşma komisyonu ve sürecinin olmasıdır(İba, 2016: 60; Barın, 2016: 7, 8).

Aslında Uzlaşma komisyonunu çalışmalarında uzlaşma sağlanamayacağı, Anayasayı hazırlamadan komisyonun dağılabileceği güçlü bir anayasa uzlaşısı için siyasi aktörlerce nelerin uzlaşma konusu yapılacağına dair karar vermelerinin gerektiği belirtilmiştir(Tosun ve Tosun, 2013: 616)

3.3. 2013 VE SONRASI SİSTEM DEĞİŞİKLİĞİNE GİDEN SÜREÇ

2011 seçimlerinden başarı ile çıkan iktidar, oluşan siyasal istikrar ve tek parti gücü ile dönüşümleri gerçekleştirip 2013 yılına daha güçlü bir ekonomik verilerle girmiştir. Uzun bir zaman ekonomik anlamda ülkeye yük getiren ve bağımsız ekonomik kararları alınmasına mani olan IMF’e olan borç, ekonomideki olumlu gidiş ve kararlı ekonomik politikalar neticesinde sona erdirilmiştir. Türkiye'nin 2013 yılı Ocak sonu itibariyle IMF’e borcu dönemin parasıyla 860 milyon dolar civarındayken. Söz konusu borcun Mayıs ortası son taksitinin ödenmesi neticesinde borç, sona erdirilmiştir. Netice itibariyle 20 sene sonra Türkiye IMF'e olan borcunu ilk defa kapatmış ve ülke IMF yükünden kurtulmuştur. (İhlas Haber, 2019)

3.3.1. Gezi Hadiseleri

Mayıs ayı ortalarında bu olumlu gelişmeler yaşanırken 2013 yılının sonunda patlak veren Gezi olayları, siyasi istikrar, ekonomik dönüşüm ve iyileşmelerle oluşan olumlu havayı hedef almıştır. Aslında bu olayların başlamasından çok daha önce işitmeye başladığımız Başbakan Erdoğan'ın "faiz lobisi" söylemleri karşılığını buluyordu. Siyasi ve ekonomik istikrarı hedef alan bu kalkışma 15 günün sonunda kontrol altına alınmıştı ancak ekonomide oluşan bu olumlu havaya ve göstergelere vereceği tahribat 3 yıl boyunca etkisini sürdürecekti.

Gezi Kalkışması ile Türkiye'nin siyasi, ekonomik, sosyal dokusuna zarar vermeyi amaçlayan hareket bastırılmış ancak 2013 yılı sonlarına doğru ülkenin seçilmiş iktidarına yönelik büyük bir operasyon gerçekleştirilecekti. 17/25 Aralık Darbe Girişimi" yolsuzluk adı altında ülkenin büyük bir seçmen çoğunluğunca demokratik ve meşru yollarla seçilen hükûmetine yönelik büyük bir operasyon olarak başlatılmıştır.

Bugün bu noktadan baktığımızda, "Gezi Kalkışması", "17/25 Aralık Darbe girişimi", ve son olarak iki sene sonra gerçekleşecek olan "15 Temmuz darbe girişimi" ile tüm etnik siyasi, iktisadi ve sosyal planlarıyla türk siyasetini ve nihayetinde ekonomisini dizayn edemeyenler bu yollara başvurmuş olduklarını(Karagöl, 2016: 37-50)ve bir çökertme planının uygulanmasına yönelik "Büyük resmi" ortaya koymaktadır.

Başlangıç adı verilen birinci aşamada ilk dört günün tamamen yeşil alanların korunması hassasiyetiyle başlatılan protestoların, yumuşak güç protestoları olarak adlandırılan şiddet içermeyen ikinci aşamadan şiddetin üretildiği aşamaya döndüğü, aşırı örgütlerin, uluslararası ve küresel ölçekteki dış etkenlerin ilgi odağı olup yurdun dört bir yanına yayılarak, olayların kontrolden çıkartılmaya çalışıldığı ve ülke açısından güvenlik problemine çevrildiği ve bu olayların Mısır'daki darbe, Suriyedeki iç çatışmalar ve Tunus'ta sergilenmeye çalışılan Arap Baharı gelişmelerden, Alevi-Sünni gerilimi senaryoları doğrultusunda Suriye istihbarat teşkilatının örgütlemeye çalıştığı (THKP/C, Acilciler diye tabir edilen) örgütün faaliyetlerinden bağımsız değerlendirilemeyeceğidir(Sandıklı, 2014:2,3; Sandıklı ve Kaya, 2013:4).

Gezi Olayların başladığı tarih ekonomik veriler anlamında da çok önem arz etmekte 2013 yılı Mayıs ayında faziz oranları %4.5 civarında oluşarak Türkiye

Cumhuriyeti iktisadi tarihini en dip noktasını görmüştür. Bu oran iktisadi karar alma sürecini etkileyen politika faiz oranıdır. Ülkenin sosyal, siyasi istikrarı yanında esas etkiyi iktisadi dengeye yapmaya çalış politika faizleri gezi olayları neticesinde %8,5 seviyesine çıkmıştır. Kalkışmadan sonra yolsuzluk adı altında hükümeti devirmek amacıyla yapılan 17/25 Aralık girişimi sonrası Merkez Bankası'nın aldığı kararlar neticesinde %12'e çıkarıldan sonra ise uygulanan politikalar neticesinde %8 seviyesine indirilen politika faizleri ekonomide tüm alanları ticaret, büyüme, enflasyon, üretim ve ihracat değişkenlerini etkileyerek Türkiye'nin ekonomik kapasitesini verimsiz kullanmasına bmeden olmuştur(Sabah, 2016).

Gezi olaylarının zamanlamasının türkiyenin uzun sredit devem eden IMF'e borcunu bitirme arefesinde olduğu bir dönemde patlak vermesinin manidar olduğu vurgulanmıştır(Aslan, Taylan ve Baştuğ, 2016:167).

SDE Taksim Gezi Olayları Raporunda, Türkiye'de Gezi Parkı hadisesinin (farklı yaşam tarzları, mahalle baskısı ve öteki kavramı) doğrultusunda bir algı biçimi olarak dile getirilen söylemlerle ortaya atılan ve ön saflarda yer alan protestocu gençlere ithafen kullanılan "yeni toplumsal hareketler ideolojisi" kapsamında değerlendirilmesi gerektiğinin altı çizilmiş Türkiye'nin, demokratik atılımlar yapan ve vesayet yörüngelerine son vererek kendi gücü doğrultusunda kendi medeniyet değerleriyle uyumlu bir yörüngeye girdiğini, bu yörüngesinden çıkarmaya çalışan ve eski rotasına sokmaya çalışan iç ve dış unsurların bulunduğunu ve bu aktörlerinin bu gayretlerinin klasik anlamda ülkenin ekonomisinin yapısını bozacak krizler ve askeri müdahale ortamları oluşturarak malum hedeflerini gerçekleştiremeyecekleridir(SDE, 2013: 26).

3.3.2. Başkanlık Tartışmaları

Türk siyasal hayatında Başkanlık temelinde hükümet sistemleri tartışmaları, kamuoyunu etkileyecek düzeyde ilk defa Turgut Özal tarafından başlatılmıştır. Konu daha sonra Süleyman Demirel tarafından da değişik yönleriyle dile getirilmiştir. İktidarının ilk yıllarında AK Parti ve o dönem Başbakan olan, Erdoğan tarafından güçlü bir şekilde dile getirilen başkanlık sistemi kendisinden daha önce bu istemleri dile getiren partilerin aksine güçsüz olduğu dönemlerde değil; görel olarak daha güçlü olduğu bir dönemde dile getiriliyordu.

Türk Siyasi hayatında zaman zaman sönen; zaman zaman alevlenen başkanlık sistemi tartışmaları 2011 seçimleri sonrasında başlayan ortak bir sivil anayasa çalışmaları sırasında Başkanlık Sistemi teklifinin AK Parti anayasa teklifi içerisinde yer alması neticesinde tekrar başlamış ve bu teklif muhalefet partilerinde karşılık bulmamıştır. 2015 yılı sonrası ortak anayasa yapım çalışmaları da bu bağlamda bir neticeye kavuşamamıştır.

Hükûmet sistemleri bağlamında güçlü yönetim ve istikrara dayalı yürütmenin oluşturulması düşüncesi Türk siyasi hayatında Recep Tayyip Erdoğan'a gelinceye kadar kendinden önceki liderlercede değişik kaynaklar ve platformlar aracılığıyla ifade edilmiştir. Bu kapsamda tarih olarak 1965 yılında yayımlanan Dokuz Işık ile Alpaslan Türkeş, 1970 te kurulup 1971 de faaliyetine son verilen Mili Nizam Partisi programında: Necmettin Erbakan, Başbakanlığı döneminde Turgut Özal ve daha sonra Süleyman Demirel tarafından dillendirilmişti(Yayman, 2016:256-291). Turgut Özal ve Süleyman Demirel'in Başkanlık sistemi tartışmalarında farklı bir konumlarının olduğu her iki siyasetçinin kendi siyasi üslup ve bakış açılarıyla şekillendirdikleri diyalogların daha sonraki dönemde Başkanlık sistemleri tartışmalarının geliştiği farklı mecraların kutuplaşmasında rol oynadığı ifade edilmiştir(İçener, 2015: 330).

Uygulanması istenilen Başkanlık sisteminin kurgusuna yönelik olarak da Alpaslan Türkeş ile Recep Tayyip Erdoğan tarafından ileri sürülen sistem söyleminin daha milli bir karakter taşıyacağı vurgusunun yer aldığı ileri sürülmüştür(Çolak ve Uzun, 2017: 213).

Recep Tayyip Erdoğan döneminde onun ısrarlı savunması ve konjonktürün de buna zemin sağlamasıyla Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemine yönelik değişiklikler yapılara yeni sisteme geçiş gerçekleşebilmiştir. Konjonktür bahsini açtığımız zaman Türk siyasi hayatı 2007 yılında 11. Cumhurbaşkanının Meclisçe seçilmesi sırasında derin kırılmalıklar yaşamış, Türkiye'de her Cumhurbaşkanı seçimlerinde meydana gelen karışıklık, siyaset dışı aktörlerin müdahalesine neden olarak Cumhurbaşkanlığı seçimleri istikrarsızlık unsuru olmaya devam etmiştir. Anayasa mahkemesinin 367 kararı Türk Silahlı Kuvvetleri komuta kademesince yapılan 27 Nisan Bildirisi sonucu kriz erken seçim kararı alınması ve Anayasa değişiklikleri yapılarak aşılmaya çalışılmıştır.

Türk Anayasa tarihi açısından önemli bir kurum olarak, 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte Cumhurbaşkanlığı makamı oluşturulmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilmiştir. Bu kural 10 ağustos 2014 Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın doğrudan halk tarafından seçilmesine kadar tüm anayasalarımızın ortak(Aliefendioğlu, 2011) ve değişmez hükmü olmuştur. Meclis bu doğrultuda ilk Cumhurbaşkanı olarak Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü Cumhurbaşkanı seçmiştir. Tabi Cumhurbaşkanlığı makamı her zaman önemini korumuştur. Gerek Meclisin maddi ve temsilinin Cumhurbaşkanlığı makamında temsil edilmesi, gerekse Atatürk ile başlayıp devam eden ve yakın siyasi Tarihimizde Turgut Özal, Süleyman Demirel, Recep Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanlığı makamını dolduran güçlü şahsiyetler olmuşlardır. 367 krizi ve 27 Nisan girişimi karşısında iktidar da geri atmamış, 22 Temmuz 2007'de seçimlerin erkene alınmasına ve Anayasa Referandumu ile Cumhurbaşkanı seçiminin doğrudan halk tarafından seçilme usulüne olanak sağlayan değişikliklerin kabul edildiği bir süreçle sonlanmıştı.

22 Temmuz seçimleri sonucu AK Parti oylarını %12 arttırarak %46,6 oy alarak Meclise 341 milletvekili olarak girmişti ve tek başına iktidar olmuştu. Meclisin göreve başlamasından sonra 9 Ağustos tarihinde iktidar dayı Zonguldak milletvekili Köksal Toptan, muhalefetten de gelen destek oylarıyla 450 oy ile başkan seçilmişti. Sonraki aşama Cumhurbaşkanlığı seçimiydi ve AK Parti adayı Abdullah Gül üçüncü oylamada 339 oy alarak cumhurbaşkanı seçilmiştir.

“367 Anayasa” krizi, “27 Nisan Muhtırası”nda anlatıldığı üzere Cumhurbaşkanlığı seçimlerini siyasal kriz ve istikrarsızlık unsuru olmaktan çıkarama konusunda iktidara Anayasa değişikliği yapma fırsatı vermiş ve 2007 yılı Anayasa referandumu ile kabul edilen değişikliklerle artık Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilecektir. Bu değişikliklerin hayata geçmesi milletin Cumhurbaşkanı seçmesi ilk defa 2014 yılında test edilecekti. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde AK Parti bu defa aday olarak, Recep Tayyip Erdoğan ismini belirlemişti. Erdoğan'ın karşısına başlangıçta CHP ve MHP'nin ortak çatı aday olarak (Bu partilere destek olarak daha sonra DSP, BTP ve DP de katılmıştır.) İslam Konferansı Teşkilatı'nın eski başkanlığını da bir dönem yapmış olan Ekmeleddin İhsanoğlu'nu göstermişlerdi. HDP de Cumhurbaşkanı aday olarak AK Parti başkanları olan Selahattin Demirtaş'ı belirlemişti.

Seçimlerde Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından propaganda sürecinde “Milletin Adamı”, ”Değişimin Lideri” ve “Milli Güç Hedef 2023” sloganları; rakiplerinden Ekmeleddin İhsanoğlu “Ekmek için Ekmeleddin” sloganı Selahattin Demirtaş ise: “Demokratik Değişim Barışçı Türkiye” sloganını kullanmıştır(Göksu, 2018:138).

3.3.3. 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin Siyasî Tesirleri

Ağustos 2014, Türk Siyasal hayatında tarihi ve önemli bir dönüm noktasıydı. Gezi Olayları ve 17/25 Aralık darbe girişimi ile kendine karşı yapılan bu iki meydan okumaya 31 Mart yerel seçimleriyle oylarını arttırarak karşılık veren Erdoğan ve AK Partinin ikinci karşılığının Cumhurbaşkanı seçimleri sonuçları ile vermesi bakımından önem arz ettiği ileri sürülmüştür(Özipek, 2014: 93-105).

2013 yılı Mayıs ayı başlatılan Gezi olayları, akabinde 17/25 FETÖ yargı darbesi girişimi sürecinden sonra gerçekleşen Cumhurbaşkanının halkoylaması ile seçim süreci, gerek muhalefet parti ve liderleri gerekse sanatçılar tarafından; “tek adam diktatörlüğü,” oluşturacağı “rejimin otoriterleştiği” ile Erdoğan’ın seçilmesi durumunda durumun daha da vahim olacağı propaganda ve algı faaliyetleri ile gergin bir ortamda tamamlanmıştır. Yapılan halk oylamasının ilk turunda Recep Tayyip Erdoğan %51.8 oy oranı ile rakipleri karşısında seçimi açık ara kazanıyordu. Muhalefetin çatı adayı İhsanoğlu %38.3 oy alırken diğer aday Demirtaş ise % 9.6 oy almıştır. Bu anlamda Recep Tayyip Erdoğan halk tarafından dorudan seçilen ilk cumhurbaşkanı olma özelliğini kazanıyordu.

Türk siyasal hayatında Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilme usulünün gelmesiyle birlikte kamuoyunda, akademik çevrelerde, hukuk dünyasında başlayan Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilecek olmasının hükümet sistemini yarı başkanlık, başkanlık sistemine dönüştürüp-dönüştürmediği tartışmaları artık Recep Tayyip Erdoğan’ın Cumhurbaşkanı olmasıyla somut bir hal alıyordu. Bu yeni durum nasıl olacaktı? Sistem nasıl işleyecekti gibi hususlar tartışılmaya başlanmıştı. Cumhurbaşkanının seçim sırasında da vurguladığı gibi artık yerinde oturmayan aktif rol alacak bir Cumhurbaşkanı olacağıın işaretlerini vermişti.

Erdoğan Cumhurbaşkanı olduktan sonra gerçekten de halkoylaması sırasında söylediği gibi aktif olarak ilk olarak başkanlığı altında bakanlar Kurulunu Başkanlığı

altında toplantıya çağırılmıştı. Cumhurbaşkanını bu aktif konumu ve AK Parti ile olan yakın bağı siyaset çevrelerince sıkça eleştirilmişti. 10 Ağustos 2014'te %52'ye yakın oy alarak halk tatarından doğrudan seçilen Recep Tayyip Erdoğan, 28 Ağustos 2014'te, Türkiye Cumhuriyeti'nin 12. Cumhurbaşkanı olarak fiilen göreve başlamıştır. Erdoğan, Cumhurbaşkanlığına aday olmak için partisinden istifa etse de partisi ile olan yakın ilişkisi partili ve taraflı Cumhurbaşkanlığı tartışmalarını başlatmıştır.

1982 Anayasasının tek başına yetkiler vererek güçlendirdiği Cumhurbaşkanı bu defa halk tarafından doğrudan seçilmenin de verdiği meşruiyet ile birlikte sistem içerisinde hâkim bir konuma erişmiştir. Sistem nasıl işleyecekti: Bir yandan halk tarafından seçilmiş ve meşruiyete sahip Cumhurbaşkanı diğer yandan da yine halk tarafından seçilse de dolaylı olarak Meclis üyeleri arasından seçilen Başbakan. Meşruiyetini doğrudan halktan alan iki kurum bir arada nasıl çalışacaktı. Halk tarafından güçlü meşruiyete sahip Cumhurbaşkanı güç ve yetkilerini ileri sürecek olursa ve Başbakan da aynı düşüncelerle hareket ederse ne olacaktı. Çatışma, tıkanıklık yaşanacak mıydı? Tüm bu sorular akıllarda ve uygulamada canlılığını korumaktaydı. Cumhurbaşkanı da Başbakan da aynı partiden ve aynı siyasi geçmiş ve fikri yapıdan gelmekteydi. O gün için bir çatışma olmasa da Cumhurbaşkanı ile Başbakanın siyasi rakip ve çatışma içinde olduğu Meclis üstünlüğüne dayalı bir muhalefet içerisinde sistem nasıl işleyecekti. Bu durumda yaşanacak siyasi krizler ve çatışmaların nasıl atlatılacağı çok büyük bir soru işareti olarak siyasette canlılığını korumaktaydı. Bahsettiğimiz çatışma unsurları daha önce de benzer siyasi tecrübeleri yaşamış olan Fransa'da "cohabitation" dönemleri olarak adlandırılmaktaydı.

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçimi yaşanan bu tartışmalarla 2015 Haziran ayı genel seçimlerine girilmiş ve iktidar partisi olan AK Parti %40,66 oy almasına ve seçimlerde birinci parti olmasına rağmen hükümeti kurabilecek milletvekili çoğunluğunu elde dememişti. Hükümet kurma görevi verilen Davutoğlu tarafından siyasal partilerle yapılan koalisyon görüşmeleri başarıyla sonuçlanamamış ve nihayetinde Anayasal süre olan 45 gün içerisinde hükümetin kurulamaması durumunda Cumhurbaşkanıya tanınan bir yetki olan seçimlerin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi hukuki müessesesi Erdoğan tarafından işletilerek seçimlerin yenilenmesi kararı alınmıştır. Haziran 2015 seçimleri sonucu iktidar partisinin birinci parti olmasına ve %40,66 oy almasına rağmen Parlamenter sistem hükümet kurulmasına izin

vermiyordu. Ekonomik gelişmelerin siyaset kurumundan beklentisi, hükûmet boşluğu, terör olayları ülkede bir anda dengeleri değiştirmiş, toplumda belirsizlik ve endişe oluşturmuştur. AK Parti iktidara geldiği 3 Kasım 2002 seçimlerinden itibaren her seçimde oylarını arttırmış ve hükûmeti kurmuştu. AK Parti seçimlerde yine birinci olmuştu ama hükûmeti kuracak yeterli vekil sayısına ulaşamamıştı.

Kasım/2015'te seçimlerin yenilenmesi sonucu yeniden tek başına iktidar olan ve bu seçimlerde Haziran/2015 seçimlerine kıyasla oyunu büyük oranda arttırarak % 50'ye yakın oy alan AK Parti, seçimlerin galibi olarak Mecliste 317 milletvekili ile temsil edilmeye hak kazanmıştır. Bu elde edilen sonuçlarla AK Parti yeniden hükûmeti kuracak yeterliliğe sahip oluyordu. 1 Kasım 2015 seçimleri siyaset ve ekseninde olan gelişmeleri etkisine alarak normalleşme gerçekleşirse de 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki en büyük silahlı kalkışmayı yaşayacaktı. TSK'ya sızan FETÖ terör örgütü üyeleri darbe girişiminde bulunmuş, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yaptığı çağrıyla halk meydanlara inmiş büyük kahramanlıklar göstererek darbe girişimi engellenmiştir. Bu darbe girişiminde 251 vatandaşımız şehit olmuş yüzlerce kişi yaralanmış ve gazi olmuştur.

3.4. KIRILMA NOKTASI 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ ve SONRASINDA YAŞANAN GELİŞMELER

15 Temmuz FETÖ darbe girişimi Türk siyasal tarihi açısından yeni ve önemli gelişmelere neden olmuştur. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, 15 Temmuz FETÖ darbe girişimi sonrasında türk siyasal hayatında oluşan uzlaşmanın en mühim neticesi olarak görülebilir(Gülener ve Miş, 2017: 7,8).

Darbe girişimi sonrası oluşan mevcut durum AK Parti ve Milliyetçi Hareket Partilerini yakınlaştırmış ve sürecin hızlanmasına tesir etmiştir(Turan, 2018: 45). Daha önceki Anayasa yapım çalışma komisyonlarında AK Partinin Hükûmet sistemi geneli başkanlık sistemi özelinde tekliflerine şiddetle karşı çıkan MHP lideri Devlet Bahçeli ani bir çıkış yaparak gündemi bir anda değiştirmiştir. Devlet Bahçeli siyasi alanda rakibi olan Erdoğan'a "15 Temmuz darbe girişimi" öncesi en sert muhalefeti yapan ve izlenen politikalar kapsamında en şiddetli tenkitleri yapan parti liderlerinin başında yer almıştır. Bahçeli, Erdoğan'a rakip olarak 2014 yılı Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde

CHP ile birlikte hareket etmiş ve seçimlerinde Çatı adayı olarak Ekmeleddin İhsanoğlu'nu desteklemiştir. Bahçeli, 15 Temmuz FETÖ girişimi sonrasında “Devlet ve Beka” vurgusuyla hükûmetin ve Cumhurbaşkanının yanında gecikmeksizin tavrını koymuştur.

Devlet Bahçeli, 15 Temmuz darbe girişimi ile başlayan desteği “Yeni Kapı” ruhuyla pekişmiş ve son olarak da daha önce değişik saiklerle karşı çıktığı ve sönmüş olan hükûmet sistemi tartışmalarına yaptığı açıklamasıyla, yeni bir boyut ve ivme kazandırmış, Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin kabulüne kapı aralanmasında önemli bir aktör olmuştur(Bbc, 2018).

3.4.1.Anayasa Değişiklik Teklifi

15 Temmuz Darbe girişimi öncesinde siyasi alanda Cumhurbaşkanı Erdoğan’a sert anlamda muhalefet eden, Recep Tayyip Erdoğan’ın Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra değişik ortamlarda dillendirdiği başkanlık sistemine karşı çıkan Devlet Bahçeli 11 Ekim 2016’da partisinin Meclis grubu toplantısında "gündeme damgasını vuran" çıkışı yaparak, AK Partiye, "hali hazırdaki hükümet sistemi önerisini tez zamanda Meclis’e getirmesi" yönünde telkinde bulunmuştur.

Bahçeli’nin hâlihazırda Sistemin işleyişi ile ilgili tespitleri ve ileride Cumhurbaşkanlığı içerisinde Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi ile ilgili Anayasa değişikliklerinin kabul edilmesi ile tamamlanan sürecin ipuçları olması açısından 11 Ekim 2016’da grup toplantısında: ”Sistem tartışmalarının siyasi tartışmalarla bir Rejim krizine dönüşebileceği, Hukukun üstünlüğünün her makam ve herkes için geçerli olduğu, Hiçbirşeyin artık 15 Temmuz öncesi olmayacağını ve AK Partinin hali hazırdaki hükümet sistemi önerisini Meclise getirmesini

MHP lideri Devlet Bahçeli’nin bu beklenmedik sistem çıkışı siyasi kulislere şaşkınlık oluşturmuş, siyaset kurumu yeni tepkiler ve dengeler üzerinde konumlanmaya başlamıştır. Şöyle ki Devlet Bahçeli’nin dolayısıyla MHP’nin AK Parti’nin Meclise getireceği Anayasa değişikliklerine nasıl bir tepki ve destek vereceği takip eden günlerde partili yetkililerden gelen açıklamalarla netleşmeye başlamıştır. Bu kapsamda MHP’nin “Kırmızı Çizgileri” netleşmiş oluyordu.

Bu kapsamda yapılacak anayasa çalışmalarına desteğin nasıl olacağı konusunda ilk buluşma Devlet Bahçeli-Binali Yıldırım görüşmesinde masaya yatırılmış Devlet

Bahçeli ve MHP'nin desteğinin ve kırmızı çizgilerinin ne olacağı bu toplantıda kamuoyuyla paylaşılmış oluyordu. Başbakan Binali Yıldırım ile Devlet Bahçeli'nin başa yaptıkları görüşmede Bahçeli AK Parti tarafından hazırlanacak metni görmek istediklerini, Anayasanın ilk dört maddesinin kırmızıçizgileri olduğunu ve Cumhurbaşkanını yetkileri açısından anayasal sınırlara çekilmesi gerektiği hususlarını Başbakan Yıldırım'a iletmiştir. Başbakan Yıldırım da kısa sürede hazırlıklarını tamamlayacaklarını iletmiştir(Hürriyet, 2016).

Yeni Anyasa çalışmaları kapsamında Başbakan ile Devlet Bahçeli görüşmesi sonucu hız kazanan başkanlık sistemi taslak çalışmaları sonucunda, taslak metnin AK Parti tarafından MHP'ye sunulduğu, bu kapsamda iki partinin 2 ya da 3'er üye vermesiyle ortak bir komisyon kurulacağı ve taslak üzerinde çalışacağı bilgisi kamuoyu ile paylaşılmıştır(Ntv, 2016).

Bu kapsamda AK Parti ile MHP heyetler arasında çeşitli görüşmeler ile olgunlaştırılan Anayasa taslağı, Devlet Bahçeli ve Binali Yıldırım'ın onaylarının ardından 10 Kasım 2016 tarihinde TBMM Başkanı İsmail Kahraman'a sunulmuştur.

Parlamente sistemden başkanlık sistemine geçişi öngören ancak içeriğinde "Başkan" yerine "Cumhurbaşkanı" ifadesi kullanılan anayasa değişikliği teklifi Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Anayasa Komisyonu'nda dokuz gün süren görüşmelerin ardından kabul edilmiştir(Bbc, 2016).

AK Parti tarafından Meclise sunulan teklif 21 maddeden oluşmakla birlikte hükümet sistemi değişikliğine uyum amacıyla diğer maddelerdeki ibarelerin değiştirilmesi teklifi ile birlikte daha çok maddeye etki eden bir teklifi içermektedir. AK Partinin MHP ile yapılan müzakere ve uzlaşısı sonucu Meclise 21 madde olarak sunduğu teklif "Yedek milletvekilliği düzenleyen teklifin 5.maddesi", "Cumhurbaşkanına 'kamu kurumlarıyla ilgili kararname çıkarma yetkisi veren 14.maddesi' ve "Cumhurbaşkanını doğuştan türk olmasını öngören teklif maddesi" tekliften çıkarılarak Anayasa değişikliği teklifi 18 maddeye düşürülmüştür.

AK Parti tarafından Meclise sunulan teklifteki maddelerin kabul edilmesi anayasanın 175. Maddesi uyarınca: Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. Değiştirme

teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür(mevzuat gov.tr, 2018).

Değişiklik getiren düzenlemenin tümü madde madde görüşüldükten sonra yapılacak oylamalarının akabinde anayasa hukukunda serinleme süresi olarak kabul edilen iki tam gün ara verilmesi gerekmekte olup, bu süreden sonra tekrardan görüşme yapılmadan 18 madde tek tek yeniden Mecliste oylanması gerekecekti. Bu defa 18 maddenin tek tek Mecilise oylanmasının akabinde teklif paketini tümü üzerinde oylama yapılacaktır.

AK Parti ve MHP tarafından Meclise sunulup, önce komisyonda görüşülüp daha sonra genel kurula sevk edilen 18 maddeden oluşan Anayasa Değişiklik teklifi, 21.01.2017 tarihinde Meclis Genel Kurulunda 339 oy alarak kanunlaşmıştır. Oylamalar sonucunda Meclis oturumunu yöneten Ayşenur Bahçekapılı, Anayasa değişikliği teklifinin kurallara uygun gerçekleştirilen oy verme işlemi sonucunda tamamlandığını ilan etmiştir(Anadolu Ajansı, 2016)

Anayasa değişikliğinin Meclis Genel Kurulunda kabul edilmesiyle birlikte şimdi sürecin devam etmesi için gözler cumhurbaşkanı Erdoğan'a çevrilmişti. Anayasanın 175. Maddesinin kanunların görüşülmesi ve kabul edilmesi hakkındaki usullere atf yaptığı maddenin Cumhurbaşkanına verdiği yetkiye göre Cumhurbaşkanını 15 günlük değerlendirme süresi bulunmaktaydı. Anayasa değişikliğine ilişkin yasayı onaylamaz ise Meclise iade edecek veya onaylayıp Resmi Gazetede yayımlayarak halkoylamasına sunacaktı zira 1982 Anayasası, Anayasa değişikliklerine ilişkin yasaların 2/3 ten az ama 3/5 çoğunluk ve bu çoğunluktan fazla ama 2/3 çoğunluktan az bir oyla kabul edilen anayasa değişikliğinde onaylama yetkisini Cumhurbaşkanı ile halk arasında paylaşmıştır. (<http://www.anayasa.gen.tr>, 2019)

Başka bir ifadeyle bu durumda Anayasa hükmü gereği üçte ikiden az bir çoğunluk oyu ile Meclis'ce kabul edilen anayasa değişikliği salt cumhurbaşkanının kararı ve onamasıyla kesinleşmeyecektir.

3.4.2. Yenikapı Ruhu ve Yeni Sistemin Mimarı Cumhurbaşkanlığı

Anayasa Değişikliklerine ilişkin kanun 21.01.2017 tarihinde Meclis Genel Kurulunca 339 oyla kabul edilerek yasalaştı. Yoğun tartışmalar içerisinde görüşülen ve sonunda kabul edilen teklif Anayasada belirtilen süreç dâhilinde Cumhurbaşkanınca onaylanarak halkoylamasına sunulmak üzere 11 Şubat 2017 tarihinde bu tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Anayasa değişikliğini içeren metin Yüksek Seçim Kurulunun açıkladığı takvim olan 16 Nisan 2017’de yapılan referandum neticesinde halkın % 52’ye yakın bir çoğunlukla kabul edilmiştir.

Devlet Bahçeli, Ocak ayı başında basın yayın temsilcilerine verdiği bir beyanatta 24 Haziran seçimlerinde Partilerince bir Cumhurbaşkanı adayı göstermeyeceklerini ve Erdoğan’ı cumhurbaşkanı adayı olarak destekleyeceklerini ifade etmiştir. Bahçeli’nin Cumhurbaşkanlığı önerisi iktidar partisince karşılık bulmuş ve her iki tarafın yetkilileri Erdoğan ve MHP lideri Cumhurbaşkanlığı hemfikir olduktan sonra AK Parti ile MHP’nin ortaklaşa hazırlayıp gündeme getirdiği Türk tipi ittifak düzenlemesi yoğun görüşmeler sonrası 14 Mart 2018 tarihinde Meclis Genel Kurulunca kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın onayı ile birlikte ittifak yasağı sona ermiş partilerce resmi ittifak yapılmasına olanak sağlayan düzenleme onaylanmış oluyordu (Resmi Gazete, 2018).

İttifak düzenlemesine göre ittifaka katılan partiler açısından partilerden biri barajı geçecek oy oranına ulaşamasa dahi, ittifak yaptığı parti barajı geçiyorsa kaldırıcı etkisi yaparak hepsi birlikte mecliste temsil olunacaktır. Böylece barajın altında kalma konusu küçük partiler açısından çözülmüş oluyordu.

AK Parti ile MHP tarafından Cumhurbaşkanlığı kurulmasının ardından İyi, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi Saadet Partisi ile Demokrat Parti bir araya gelerek Millet İttifakı oluşturulmuş, bu partilerce hazırlanan ‘millet ittifakı’nın protokolü, Yüksek Seçim Kurulu’na (YSK) teslim edilmiştir.

Bu kapsamda yeni anayasa süreci ve 24 Haziran seçimlerinde partiler arası seçim ittifakı kurma olanağını getiren düzenlemelerin yenilikçilik anlamında bir siyasal inovasyon olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda kend, gücü ve oy oranı ile %10’luk seçim

barajı nedeniyle mecliste temsil edilemeyen çoğunluklara temsil olunabilme imkânının getirilmesi siyasal yenilikçilik olarak değerlendirilmiştir(Osmanbaşoğlu, 2019:581).

3.4.3. Seçimlerin Erkene Alınması ve Cumhurbaşkanlığı Sistemine Geçiş

16 Nisan 2017’de yapılan halkoylaması kapsamında kabul edilen düzenleme ile seçimler 03 Kasım 2019 yılında yapılacak ve yapılan anayasa değişiklikleri tamamen devreye girecekti. Bir süre sonra erken tartışmaları gündeme oturmuştur.

İttifak yasasının Mecliste kabulü sonrası yine Devlet Bahçeliden seçimlerin erkene alınması hususunda bir çağrı gelmiştir. Bahçeli yaptığı açıklamasında: ”Malazgirtin yıl dönümünde seçimin yapılmasının verilecek cevap olması” açısından çok isabetli olacağını ifade etmiştir(Hürriyet, 2018).

MHP Liderinin Ankara’yı hareketlendiren "erken seçim" çağrısının ardından cumhurbaşkanı Erdoğan ve Bahçeli, 17 Nisan 2018 tarihinde Beştepe’de Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde bir araya gelerek seçimlerin erkene alınması hususunu görüşmüşlerdir. Bahçeli’nin çağrısının yetkili kurullarla görüşüldüğünü vurgulayan Erdoğan, seçimlerin 24 Haziran 2018’de yapılmasına karar verildiklerini açıklamıştır.

Seçimlerin erkene alınma tarihi muhalefet parti ve liderleri tarafından eleştirilse de alınmasını eleştirse de, seçime hazır oldukları mesajını vermişlerdir. Öyle ki 21 Nisan 2018’de Kılıçdaroğlu ile Meral Akşener’in görüşmelerinin ardından, 22 Nisan 2018’de İyi Parti’ye 15 CHP milletvekilinin geçmesi sağlanarak, İYİ partiye Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) grup yolunu açmıştır(Yegen, 2018:2).

AK Parti ile MHP yetkili kurulları arasında usul ve esalara ilişkin görüşmeler gerçekleşmiş nihayetinde MHP tek başına Cumhurbaşkanı adayı göstermemiştir. Recep Tayyip Erdoğan, MHP ve AK Partinin Cumhur İttifakı adayı olarak Başbakan Binali Yıldırım ile Devlet Bahçeli birlikte başvuru yapmışlardır.

Anamuhalefet Partisi CHP, daha önceki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde “Çatı Aday” eleştirileri karşısında kendi içlerinden, Muharrem İnce’yi oy birliğiyle Cumhurbaşkanı adayı olarak göstermişlerdir.

Anyasa’da kabul edilen düzenleme uyarınca 100 bin imza toplayarak Meral Akşener, Temel Karamollaoğlu, Doğu Perinçek ve Vecdet Öz 100 bin imza toplayarak

Cumhurbaşkanı adayı olabilmişlerdir. Son yıllarda, seçimler ve halkoylamalarına giden süreçte yaşanan kutuplaşmalar, muhalafet ve iktidar partilerinin birbirleri aleyhine sert söylemleri 24 Haziran seçim sürecinde de yaşanmıştır.

24 Haziran 2018 seçimi sonucunda Recep Tayyip Erdoğan, cumhurbaşkanı seçilirken Milliyetçi Hareket Partisi %11.10 oy oranı ve 49 milletvekiliyle Mecliste temsil olunacaktır. İttifakı TBMM'de çoğunluğu sağlamıştır. Seçim sonuçlarına göre %42.56 oy alarak 295 milletvekili çıkaran AK Parti yeni dönemde TBMM'de tek başına çoğunluğu sağlayacak millevkili çıkaramadığı için kanuni düzenlemeleri yapabilmek için MHP'nin desteğine ihtiyaç duyacaktır.

Yaşanan süreçte CHP ve diğer partilerin Cumhurbaşkanlığı seçiminde başarısız olmalarının nedeni olarak, ülkenin meseleleri hakkında çözüm üretmemeleri ve kampanyalarını salt “Erdoğan karşıtlığı” stratejisi üzerine kurmaları olduğu ileri sürülmüştür(Miş, 2018: 33; Sobacı, 2018: Star Açık görüş). Altun da Erdoğan karşıtlığının Cumhuriyet Halk Partisinnce söylem olarak adeta bir kimlik haline getirildiğini ifade etmiştir(Altun, 2018: Seta).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÛMET SİSTEMİ

4.1.BAŞKANLIK SİSTEMİ TARTIŞMALARINDA LEHTE VE ALEYHTE OLAN GÖRÜŞLER

Bu başlık altında Anayasa değişikliklerinin kamuoyuyla paylaşılması ve sonrasında TBMM’de komisyonlarda ve genel kurulda görüşülmesi sırasında meydana gelen tartışmaları, söylem dilini ve propaganda yöntemleri ile Anayasa değişikliklerinin TBMM tarafından kabul edildikten sonraki süreç olan halkoylaması sürecinde taraflarca yürütülen propaganda faaliyetleri ve söylemleri üzerinde açıklama yapılacaktır. Yöntem olarak Tarafların beyanları değişikliklerin lehinde ve aleyhinde olanların görüşleri ve bunların kamuoyuna yansımaları işlenecektir.

Anayasa değişiklikleri sürecinin başlaması ve bunun parti yöneticileri nezdinde görüşmeye başlanması ile AK Partinin değişiklik önerilerinin kamuoyu ile paylaşılması sonucu gerek muhalefet parti ve partilerince gerekse sivil toplum örgütleri girişimiyle Anayasa değişikliklerine yönelik yoğun Propaganda çalışmaları başlatılmıştır. Bu kapsamda kamuoyu nezdinde yapılan değişikliklerin niteliği hakkında yapılan propagandalarda korkular temelli bir algı ve kanat oluşturma çalışmaları başlatılmıştır. Bu bağlamda gerek yapılmakta olan Anayasa değişikliklerinin gerekse daha önce var olan Anayasa değişikliği ve hükûmet sistemi önerileri kapsamında ileri sürülen propaganda argüman ve söylemleri benzerlik taşıdığı gözlemlenmektedir.

Bu kapsamda yapılan anayasa değişiklikleri ile eyalet ve fedaratif bir yapı tasarladığı, üniter yapının terk edileceği vurgusu yapılarak toplum nezdinde bu noktada kanaat oluşturulmaya çalışılmıştır. Anayasa değişiklikleriyle rejimin değiştirildiği, yapılan değişikliklerle yasamanın da yürütmenin de kontrolünün Erdoğan’a verildiği, tek adamlık otoriter bir yönetime gidileceği temalı propaganda faaliyetleri devam etmiştir. Yine anayasa değişiklikleriyle Cumhurbaşkanı’na verilen Cumhurbaşkanlığı Kararnemeleriyle Meclisin devre dışı bırakılacağı gibi iddialar çokça dile getirilmiştir.

Recep Tayyip Erdoğan, Yeni Türkiye Dergisi’nin Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemi özel sayısında kaleme aldığı makalesinde, Birleşmiş Milletler’e üye 200’e yakın ülke bulunduğunu ve her birinin farklı sosyal kültürel ve tarihi şartları içerisinde

biriktirdiği tecrübelerle yönetim sistemlerini belirlediklerini dile getirmiştir. Türkiye'nin de 200 yıllık tecrübe ve birikimiyle arayış ve çalkantılarla birçok badireler atlattığını, Çanakkale ruhu ile Kurtuluş Savaşını kazandığını, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte birçok yönetim tecrübesinden bugünlere geldiğini vurgulamıştır. Erdoğan yazısının devamında Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ihtiyacının bir günde ortaya çıkmadığını, istikrar, büyüme, beka sorunu, demokrasinin kesintiye uğramaması düşünceleri ile gün yüzüne çıktığını, tek adamlıkla ilgisinin bulunmadığını belirterek, Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemiyle yönetimin doğrudan millete verildiğini, yönetimde iki başlılığın sona ereceğini ifade etmiştir.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu: “ Anayasa değişikliği kabul edilirse dokunulmaz diktatör meydana getirileceğini otoriter bir rejim kurulmaması için Anayasa değişikliğine “Hayır” açıklamasını yapmıştır(Chp, 2017).

Anayasa taslağı hakkında bazı sivil toplum kuruluşlarının da sürece toplantı, yayım ve kitapçıklara dahil olduğu ve benzer söylemleri dillendirdiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda yasama ve yürütmenin tek kişiye bağlandığı” O” kişi kim olursa olsun-, meclis çoğunluğunun da aynı partiye mensup olması durumunda bu yetkileri kullanacak olan kişinin anayasa üstü, devlet üstü bir konumuyla devletin hepsini içine alacağı, kendi kişiliğinde bütünleştireceği bir devlet-kişisi yaratıldığı fikri ileri sürülmüştür(Balkız, 2017: 24).

Anayasa değişikliklerinin yapılması sürecinde oluşturulan bu korku temelli propagandaların daha önce de benzer şekillerde işlenilmiş ve kullanılmış olduğu, bunun bir refleks ile Cumhuriyete ve laikliğe yönelik bir tehlike ve tehdit algısıyla sağ parti iktidarlarını bu söylemler üzerinde etkilemeye çalıştıkları vurgusu yapılmıştır(Küçük, 2017: 27).

Türkiye’de olumlu istikamette yapılacak her değişime gelişime ve değişikliğe, belli bir kesimin “korkuları” kaşıyarak muhalefet ettiklerinin normal bir durum olduğu, bundan maksadın da her pahasına statükonun sürdürülmesi olduğu ileri sürülmüştür. Küçük’ün de ifade ettiği gibi laiklik ve Cumhuriyet rejimi doğrultusunda korku ve tehditlerle oluşturulan algıların sürekli püskürtüldüğü bu defa aynı algının Başkanlık hükümet sistemi değişiklikleri sırasında hayata geçirildiğini önyargılara dayalı olduklarını bu değişikliklere yönelik makul ve rasyonel bir argüman

geliştiremediklerini savunmuştur. Daha önce başörtüsü serbest olduğunda Rejim elden gitmediyse yine Başkanlık sisteminin kabulüyle de diktatörlük gelmeyeceğini, otoriterleşmenin olmayacağı düşüncesi ileri sürülmüştür(Küçük, 2017: 28). Yine Başkanlık sisteminin Türkiye'nin ihtiyacını karşılayacak yararlı bir model olup olmadığını tespiti ve konunun gerçek zemin üzerinde tartışılabilmesi için korku temelli argüman ve ifadelerin terk edilmesi gerekecektir(Küçük, 2017: 170).

AK Partinin Anayasa uzlaşma komisyonuna sunduğu Anayasa değişikliği teklifinin Türk tipi Başkanlık Sistemi niteliğinde olmadığına dair akademisyenler ve Anayasa hukukçuları tarafından itirazlar dillendirilmiştir. Teziç'e göre Anayasa ile başkana verilen Kararname çıkarma yetkisinin niteliği, Cumhurbaşkanına TBMM onayı olmadan üst düzey yöneticileri atama yetkisinin verilmesi ve Cumhurbaşkanına, TBMM'yi fesih yetkisinin verilmesinin nerede olursa olsun kişiselliğe ve otoriterliğe yol açabileceğini(Teziç, 2013: 371). Erdoğan ise sistemin saf bir Başkanlık sistemi olmadığını, Başkanın şahsında temerküz eden gücün, iktidarın şahsileşmesi amacına yönelmesi nedeniyle önerilen sistemin Başkanlık sistemi olarak nitelendirilebileceğini ileri sürmüştür(Erdoğan, 2013:546-547). Üskül'e göre kararname çıkarma yetkisi tanınmanın yasama yetkisinin kullanımına ortak olmak olduğu ve "ABD" deki gibi bir "Denge ve Denetim" mekanizmasının kurulmadığı(Üskül, 2013: 535), Yanık'a göre "Başkana, TBMM seçimlerini yenileme yetkisi tanınmasının AK Parti önerisinin en olumsuz yanı olduğu" Başkana verilen fesih yetkisinin denge ve denetim açısından sıkıntı oluşturduğu ve bu yetkilerin tanınmasının sistemi ABD tipi Başkanlık sisteminden saptırdığı ve bu yetkilerin tanınmasının sistemin mantığına aykırı olduğu(Yanık, 2013: 665-667). Uluşahin ise sistem açısından tartışılanın saf bir başkanlık sistemi olmadığı gücün Başkanda temerküz ettiği otoriterliğe kaymaya meyilli bir sistem tasarımı olduğu(Uluşahin, 2013: 331) düşüncesini ileri sürmüşlerdir

Türkiyede Başkanlık hükümeti sistemi savunanların bu sistemin yönetimde etkinlik, istikrar ile güçlü yürütme meydana getirdiğinden bahisle savundukları tezinin parlamenter sistem pratiğinin 70 ve 90' lı yıllar boyunca gösterdiği parçalanmış siyasal yapı, zayıf yapıli koalasyonlarla ciddi yönetm zaflarını doğurduğu ve olumsuz performans sergilediği, bu yönüyle antidemokratik uygulamalara çanak tuttuğu ve demokratik rejime ara verilmesi sonucunu doğurduğu gerçeğidir(Merdanoğlu, 2013: 587).

Yönetimde iki başlılık sorununa(Özbudun, 2012: Star, Açık görüş) son vermesi, 70 ve 90'lı yıllardaki zayıf istikrarsız koalisyonlar son vermesi düşünülen anayasa değişiklikleri ve getirilmesi düşünülen sistem ile alakalı rejim değişikliği(diktatörlük, otoriterleşme) ve üniter yapının ortadan kaldırılacağı yönündeki algı söylemlerinin yanlış bir yönlendirmeden başka bir şey olmadığı dile getirilmiştir(Bilir, 2017: 526, 527).

Özbuduna göre doğrudan halk tarafından seçilen Başkanın bulunduğu başkanlık sistemlerinde başkanın veya cumhurbaşkanının bir partiye üye olmasının, aday olup seçileceği partinin kuvvetle ihtimal o partinin lideri olacağı, başkanlık sistemlerinin niteliğinin bir sonucu olduğudur. Geniş güçlere dayanan sağlam bir Parti olmaksızın büyük seçim kampanyalarını yerine getirmeye yönelik büyük harcama kaynaklarını karşılama ve seçim vaatlerinin gerçekleştirilmesi noktasında bunun bir zorunluluk olarak ortaya çıktığıdır(Bilir, 2017: 525-526).

Özbudun, Başkanlık sistemlerinin de tıpkı Parlamenter sistem gibi birer demokratik yönetim usulleri olduğu ve demokratik açıdan gelişmiş pek çok ülkede başarıyla uygulandığını, bu sistemlerin “kişisel yönetmelere” ve “diktatörlüklere” neden olacağı fikrinin isabetli olmadığı, başkanlık sisteminin kısmi anlamda yönetimde istikrar sağlayacağı fikrinin doğru olduğunu ifade etmiştir(Özbudun, 2013: 205)

Anayasa değişiklikleri ile hayır oyu tarafında olanların iddia ettiği gibi Cumhuriyet kaldırılmayacak, Üniter yapı değişmeyecek, rejim değişmeyecektir bu argümanları kullananların yanlı ve evham içeriside oldukları söylenmiştir(Gözler, 2017: 17).

Sobacı ve Köseoğlu'nun Başkanlık Sistemi ile yönetilen bazı ülkelerin yerel yönetimlerini inceledikleri çalışmasında Başkanlık sistemi ile Federalizm arasında doğrudan bir bağlantı olmadığı, Başkanlık hükmet sistemiyle yönetilen devletlerin çoğunun üniter devlet yapısında bulunduğu, başkanlık sistemlerinde tek bir yerel yönetim modelinin bulunmadığı ve Türkiyenin hükümet sistemi tercihini Başkanlık hükümet sisteminden yana yapması halinde yerel yönetim modelini değiştirmek zorunda olmadığı sonucuna varmışlardır(Sobacı ve Köseoğlu, 2016: 81-83).

Sobacı, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş ile birlikte doğrudan halk tarafından seçilmenin verdiği meşruiyet ve güç ile siyaset merkezinin güçlü bir

Cumhurbaşkanı tarafından doldurulacağı ve bu güç ile parlamenter sistemin vesayetçi yapısının ve bürokratik vesayetin de bu güçle sonlandıracağını ifade etmiştir. Sobacı ayrıca, zayıf koalisyon dönemlerinde güç devşiren ve kendine alan açan hakim bürokrasi geleneğinin son bulacağı, bürokratik elitlerin kararları doğrultusunda değil milletin gerçek talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda kararlar alınabileceği ve uygulamaya konulabileceğini, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanının atama yetkisiyle Devletin ihtiyaç duyduğu üst düzey yönetici ihtiyacının da karşılanmasında kolaylık ve dinamizm getireceğini savunmuştur(Sobacı, 2017: 542-549)

Anayasa değişikliği sürecine ilişkin olarak oluşturulan algının daha önce Cumhuriyet mitinglerinde yapıldığı gibi ülkeyi kaosa sürüklemek ve istikrarı bozma amacına yönelik faaliyetler benzeri olduğu da ifade edilmiştir. Yapılan değişiklikte rejimin değişmediği sistemin ağırlık merkezinin değiştiği iddiası savunulmuştur. Bu anlamda yaşanan sürecin devletin kuruluşundan beri var olan ve devleti tahakküm altına alan ve toplumla bağlarını koparan anlayıştan yeni ve gerçek Cumhuriyete geçişin ifadesi olarak görülmüştür(Aslan, Ali, Seta: 2017).

SETA İstanbul Genel Koordinatörü Doç Dr. Fahrettin Altun da, meseleyi yörüngesi dışına kaydırma gayretleri nedeniyle Başkanlık Sistemi doğrultusunda düzenli bir ortamın oluşmamasının muhalefetin tavır ve davranışlarından kaynaklandığını belirterek, bu durumun, getirilecek hükümet Sisteminin pozitif unsurları yerine, olumsuz yönlerini öne çıkaran yönlerini kurgulamanın verdiği yanılsamadan kaynaklandığını ve sistemin zaten 2007’de yapılan anayasa değişikliklerinin halkoyuyla kabulüyle değiştiğini ifade etmiştir(Miş, 2017: 18).

Nebi Miş ”Başkanlık sisteminin kendi dinamikleri içinde tartışılmadığı akademik kaygılardan çok muhalefetin konuyu Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın şahsıyla özdeşleştirdiğini kendi tezlerini sunmak yerine korku ve algı iklimi eksenli bir tavır geliştirdiğini” ileri sürmüştür.

Yusuf Tekin ise Türkiye’de hükümet sistemleri bağlamında yapılan tartışmaların neden sağlıklı ve akılcı ortamlarda yapılamadığına yönelik tespitler içeren makalesinde: Korkular ve algılar temelinde manipilasyonların yapıldığı: Cumhuriyet karşıtlığı, tekadam diktatörlüğü, federalizm gibi argümanlarla desteklenerek gerçekte Parlamenter

sistemin işleyişinde yaşanan sorunların gizlenerek sürecin bu düzlemlere kaydırıldığını ifade etmiştir(Tekin, 2013: 194-198).

Altun, Türkiye'nin yönetim sistemi değişimi ihtiyacının salt Erdoğan karşıtlığı ile engellenemeyeceğini ve muhalefetin Erdoğan karşıtlığıyla Başkanlık sistemi tartışmalarının Erdoğan'ın şahsına yöneldiğini belirtmiştir(Altun, 2015: Sabah) Altun ayrıca Başkanlık hükümet sisteminin Türkiye'nin ihtiyacı olduğu istikrar ve büyüme ihtiyacı arayışları açısından Başkanlık hükümet sisteminin sistem önerisi olarak önem taşıdığını ifade etmiştir(Altun, 2016: Seta)

Kuzu'ya göre yapılan anayasa değişiklikleriyle “rejimin değiştiği”, “tek adam diktatörlüğünün” oluşturulduğu gibi iddiaların “akla ziyan” değerlendirmeler olduğu getirilen sistemin “tek adam” sistemi değil bütün birikim ve tecrübeler dayanan fakat Türkiye'nin de kendine özgü şartlarını dikkate alan milli bir sistem olan Türk tipi ”Cumhurbaşkanlığı Hükümet Modeli” oluşturulduğunu ifade etmiştir(Kuzu, 2017: 128)

Serap Yazıcı'ya göre Türkiye'de haklı bir anlayış olarak sistem arayışlarının süregeldiğini fakat sistemin, 2002 yılı ve daha sonra yapılan genel seçimler ile 2011 seçimleri sonuçları dikkate alındığında tek parti iktidarını temin ederek istikrar getirdiğini belirterek sistem arayışının günümüzde isabetli olmadığını ileri sürmüştür(Yazıcı, 2013: 540).

Tüm bu şiddetli tartışmalar içinde aslında gözden kaçan hususun şekli anlamda kâğıt üzerinde kabul edilen Anayasal kurum ve kuralların uygulamaya yönelik sonuçlarının ne olabileceği hususunun Kamuoyunda yeterince tartışılmadığı getirilen bu kurum ve kuralların farklı meclis kompozisyonunda nasıl işleyeceği ve işlerliği üzerinde layıkıyla durulmadığı, ayrıca anayasa değişikliklerinin, Anayasa mühendisliği kapsamında tasarımının etkili yapılmadığından bahisle Anayasa değişikliklerinin kabulü ve sistemin yürürlüğe girmesinden sonra da Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin tartışılmaya devam edileceği fikri ileri sürülmüştür(Gönenç, 2017: 10).

Anayasa değişikliğine ilişkin halk oylaması 16 Nisanda 2011'de ilk defa uygulanacak bir yöntem olmadığı, daha önce de ilki 1987 olmak üzere, 1988, 2007 ve 2010 yıllarında olmak üzere Türkiye bu deneyimi dört defa yaşamıştı. 2017 Anayasa değişikliklerinin halkoyuyla kabulü sürecinde yaşanan uzlaşmazlık denkleminde bütünleşen tutum ve davranışların, kullanılan dilin, ötekileştirici ve suçlayıcı beyan ve

söylemlerin, zaten kutuplara ayrılmış olan siyasi hayatımızda derin faylar açabileceği ve kurgulanan muğlak algılarla toplumda yapay kutuplaştırmalar oluşturulmaya çalışıldığı ifade edilmiştir(Hacısalihoglu, Akşam, 2017).

Ayrıca, referandum sürecine yönelik yapılan propagandaların gazetelere ve haberlerine nasıl yansıdığına yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmaların birinin bulgularından göre Anayasa referandum sürecinde gazetelerin patronaj yapılarıyla referanduma yönelik yapılan haberler paralellik arz etmiştir. Bu bağlamda Sabah Gazetesi yaptığı haberlerde “evet” tarafında olduğunu belirgin bir şekilde hissettirmiştir. Sabah Gazetesinin içerik yönünden okurlarına anayasa değişikliklerinin desteklenmesi yönünde haberler sunduğu, haberlerinin çoğunluğunun “evet” in desteklenmesi yönünde olduğu; “hayır” oyunu destekleyecek hiç haber yapılmadığı araştırma sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Sözcü Gazetesinin de haber ve içerik analizlerinde yukarıda karşılaşılan durumun tersi bir durum söz konusu olmuş, Referandumunda “hayır” tercihi yapılması gerektiğini savunur bir görüntü çizmiştir. Yaptığı haberlerde anayasa değişikliğinin olumsuzlukları öne çıkarılmış ve bu değişikliğin kabul edilmemesi yönünde yayın yapmıştır. Ayrıca bu gazete köşe yazarlarının da yukarıda kabul edilen tutumlarla özdeş bir seyir içinde olduğu sonucu ortaya çıkmıştır(Akpınar, 2017: 852).

16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği Referandumuyla ilgili olarak basında yer alan haberlerin haberlerin nasıl çerçvelendiğine ilişkin yapılan bir çalışmada basın aracılığıyla Partilerin taraflarını nasıl domine ettiklerini göstermesi açısından önem teşkil etmiştir. Bu çalışma kapsamında basın organlarının gözlemlenmesi sonucu Referandum haberlerinin altı gün boyunca 21 defa manşette, 12 defa sürmanşette ve 106 defa ise sayfanın eteğinde kullanıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışmanın içerik bölümünde klişe kelime ve haber örüntüsü örnek alınmış olup “Tek Adam Rejimi”, “Eyalet Meselesi”, “Terörize Edilmiş Hayırcılar”, gibi. Bu çerçevelerin gazete haberindeki nicel kullanımlarına bakıldığında “Terörize Edilmiş Hayırcılar” çerçevesinde haberler takip edilmiş olup 28, “Tek Adam Rejimi” çerçevesi 14, “Eyalet Meselesi” çerçevesi 15 haberde kullanılmıştır(Uzun, 2017: 163).

Yukarıda değişik çalışmalar da 17 Nisan Anayasa değişiklikleri sürecinde Halkoyu sürecinde Türk siyasal hayatındaki çatışma ve kutuplaşmanın geldiği noktayı göstermesi açısından önem arz etmektedir. Parti liderleri ve siyasi kişiliklerce konunun

olgunlaştırılma ve topluma sunulma süreçlerinde oluşturulan politika söylemlerinin, basında işlenişi de paralellik arz etmiş olup alanlar, konsolide edilerek taraf algısı bütünlüğü içerisinde siyaset hayatının çatışma ekseninde konumlandırılmasına neden olmuştur.

Başkanlık sistemi tartışmaları sürecinde konuyla ilgili bir araştırmada Başkanlık Sistemi lehinde olan yazıların: “Yeni Türkiye”, “Eski Türkiye”, “Mevcut Parlamenter Sistem”, “Başkanlık Sistemine Karşı Çıkanlar”, “Cumhurbaşkanlığı Seçimi”, “AK Parti”, “Ahmet Davutoğlu”, “Çözüm Süreci”, “Yerel Yönetimler”, “Siyaset Sistem”, “Hızlı Karar”, “Söz Sahibi Ülke” kalıp ifadelerini kullandığı; Başkanlık Sistemi aleyhtarı olan yazıların ise: “Yüksek Yargı”, “Türk Milleti”, “Kuvvetler Ayrılığı”, “Latin Amerika”, “ABD Dışında”, “ABD’deki Başkanlık”, “Erdoğan’ın Başkanlık Sevdası”, “Türk Tipi”, “Abdullah Gül”, “Tek Adam” “Başkanlık Sistemi Adı Altında” kalıp ifadelerini kullandığı tespit edilmiştir (Bayram, 2017: 38).

4.2. REFERANDUM SONUCU KABUL EDİLEN DEĞİŞİKLİKLER

4.2.1. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Yasama Organı

Genel olarak bakıldığında TBMM’nin görev ve yetkileri 1961 ile 1982 Anayasamızın kabulünde de aynıdır. 1961 Anayasasının getirdiği anayasa anlayışı Klasik Parlamenter Sistem anlayışı temelinde aynı anlayıştır. 1961 ile 1982 Anayasalarındaki temel farklılık temellerinde yatan farklılıktan kaynaklanmakta olup Meclisin görev ve yetkileri aslında anlamda benzerlik arz etmektedir. Şöyle ki, 1961 Anayasası 1950-1960 yılları arasında iktidar muhalefet dengesinde yaşanan olumsuzluklara tepkisel ve sistemin işleyişine katkı sağlayacağı düşünülen değişiklikler ve yeniliklerle pozitif anlamda hükümler ve düzenlemeler ihtiva etmişti.

1961 Anayasası, TBMM’yi ikili bir yapıda düzenlenmiş Millet Meclisi karşısında onu denge ve denetleyebilecek bir Cumhuriyet Senatosu Kurumu getirilmişti. Sistem hükümet sistemi olarak Saf Parlamenter sistemi idi yalnız denge ve denetim mekanizması olarak kurumsallaştırılmaya çalışılan yeni yapı düşünülen şekilde işlemedi bu kapsamda Millet Meclisince kabul edilen kanunlar Cumhuriyet Senatosunca da kabul edilmesi esası doğrultusunda sistem sürünceme içerisinde

birakılarak süreç işlevsizleştirilmiş oluyordu. Hâlbuki sistemde Hükûmetin sorumluluğu yalnız Millet Meclisine karşıdır.

1961 Anayasası'nın yürütmeyi etkisizleştirdiği anlayışının hakim olması ile birlikte Anayasada 1971-1973 değişiklikleri olarak anılan Anayasa değişiklikleri ile başlayan Yürütmenin güçlendirilmesi iradesi, 1982 Anayasası ile zirveye ulaşmıştır. 1982 Anayasası esas itibariyle Parlamenter sistem düzeni kursa da Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm ilke ve kurallarına yer vererek yasama organı karşısında yürütme organını yürütme Organı içerisinde özellikle Cumhurbaşkanlığı makamını dolayısıyla Cumhurbaşkanını güçlendirmiştir. Bu da esas itibariyle 1982 Anayasasının hükûmet sisteminin niteliğinin ne olduğu konusunda doktrinde tartışmalar ve ayrışmalar meydana getirmiştir.

1961 Anayasası yasama-yürütme güçleri dengesinde nasıl ki kendinden önceki döneme bir tepki niteliğinde gelişmiş ve pozitif anlamda anayasal olarak kurumsallaşmışsa 1982 Anayasası da kendinden önceki dönemde yaşananlara tepki olarak kurumsallaşmış yasama-yürütme güçleri dengesinde yürütme organına güç ve üstünlük tanımıştır.

TBMM'nin görev ve yetkileri (Mevzuat, 2017)

Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak;

Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek;

Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek;

Bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek;

Para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek;

Milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak;

Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilanına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.

Anayasanın diğer maddelerinde ise TBMM'ye aşağıdaki görev ve yetkiler verilmiştir:

Anayasayı değiştirmek,

Kalkınma planlarını onaylamak,

TBMM İtüzüğünü yapmak,

Olağanüstü hal sırasında ıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini onaylamak, değiştirmek veya reddetmek,

Olağanüstü hâl kararını onaylamak, süresini her defasında 4 ayı geçmemek üzere uzatmak, kaldırmak,

TBMM Başkanını ve Başkanlık Divanı üyelerini seçmek,

Anayasa Mahkemesine üye seçmek,

Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyelerinin bir kısmını seçmek,

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyelerini seçmek.

Sayıştay Başkan ve üyelerini seçmek.

Kamu Baş denetçisini ve kamu denetçilerini seçmek,

Süresi dolmadan TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,

Milletvekili dokunulmazlığını kaldırmak,

TBMM üyeliğinin düşmesine karar vermek,

Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunmasına izin vermek,

Kamu iktisadî teşebbüslerini denetlemek.

Anayasa referandumu ile 2017’de Anayasada yapılan değişiklikler incelendiğinde TBMM’nin görev ve yetkilerinde hükümet sistemi bağlamında yapılan değişiklikler Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine uyum sağlanması amacıyla yapılan değişiklikler olduğu söylenebilmektedir. Bu kapsamda yapılan değişiklikler Anayasa değişikliği genel gerekçesinde güçler ayrılığının vurgusu yapılmakla Cumhurbaşkanlığı ve TBMM arasındaki hükümet sistemi ilişkisinin istikrar üretmesi amacına yönelik olduğu vurgusu yapılmıştır.

Yeni hükûmet sisteminin test edilmesine yönelik olarak yapılan ilk seçim olan 24 Haziran 2018 seçimlerinde AK Parti propaganda söylemleri olarak Güçlü Meclis Güçlü Hükümet, Güçlü Yasama Güçlü İcraat, Güçlü Yönetim Güçlü Türkiye ana temalarına vurgu yaparak bir anlamda aslında yapılan değişikliklerin aynı zamanda meclisi güçlendireceği tezini de işlemekteydi.

Bu tez aslında Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından ve AK Partili kurumlar tarafından değişik toplantılarda ve söyleşilerde dile getirilmişti. Nitekim Cumhurbaşkanı Erdoğan, üçüncü Yasama açılış konuşmasında uygulamaya geçecek olan yeni sistemle beraber kuvvetler arasındaki ilişkilerin netleşeceğini belirterek, "Uygulanmakta olan mevcut hükûmet sisteminin en önemli zaafının, bu yasama-yürütme arasındaki ilişkilerin birbirine karışıyor olması ve Yasama organının ve yürütme organının, yani Mecliste çoğunluğu elinde bulunduran iktidar partisinin veya koalisyon parti ortaklıklarının tahakkümü altında bulunduğu eleştirisinin, ortadan kalktığı" ifadelerini kullanmıştır(Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı: 2019).

Yine Cumhurbaşkanı başkanışmanı Şükrü Karatepe: "Yeni anayasayla Meclis'in sadece yasa çıkaracağını "Yasama yürütmeye, yürütme de yasamaya karışmayacak. Sistemin yürürlüğe girmesiyle Meclis asli görevine dönecek ve yasamanın esas ne olduğunu anlayacak. Böylece daha güçlü olacak" ifadelerini kullanmıştır(Karatepe, Memurlar: 2017).

Değerlendirme: Yapılan düzenlemeler esas itibariyle 18 madde olmakla birlikte düzenleme maddeleri geçiş hükümleriyle birlikte epey bir madde üzerinde etkisini göstermektedir. Kabul edilen yeni istemle birlikte yönetim olarak monist (tekçi) bir yapıda yürütmenin sadece Cumhurbaşkanında temerküz etmesi nedeniyle Parlamenter sistemin dualist (ikici) yapısından kaynaklanan tüm kurumlar kaldırılarak yapılan değişikliklerle yeni sisteme uygun düzenlemeler yapılmıştır.

Bu kapsamda Anayasada yer alan Meclisin ait vazifelerden "bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşüp kabul etmek", "Bakanlar Kurulu'na belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek", "Bakanlar Kurulu'nu ve bakanları denetlemek" hükümlerini içeren ifadeler anayasa metninden çıkarılmıştır. Bu değişiklikler yukarıda da belirttiğim üzere yeni sistemin anayasaya entegre edilmesi amacıyla yapılmış değişikliklerdir. Bu değişikliklerden "Bakanlar Kurulu'nu ve

bakanları denetlemek" hükmü zaten sistemsal bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde Parlamento ve yürütme organı direkt seçmenler tarafından seçilmektedir. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı tarafından yerine getirilecek ve Cumhurbaşkanı halk tarafından doğrudan seçilecek ve atanacak Bakanlar bir kurul olarak görev yapmayacaktır. Parlamenter sistemin en önemli unsuru olan kolektif organ ve sorumluluk esasları yeni sistemde geçerli olmayacaktır. Bu kapsamda eski sistemde geçerli olan Bakanlar Kurulunun meclisce denetlenmesini sağlayan anayasal kurumlar ve düzenlemeler etkisini yitirmiş olacaktır.

Parlamenter sistem içerisinde kuvvetler ayrılığı teorisinin geçirdiği evrim ve değişim sonucunda zaten yasama yürütme arasındaki ilişkiler Partiler sisteminde Yürütme lehinde yol almaya ve işlemeye dönüşmüş yasama-yürütme organları arasındaki ayırım önemini yitirmektedir(Akgül, 2010: 81-93). Bu anlamda yasamanın yürütme organından ayrılığı ve onu denetlediği savı da eski önemini yitirmiştir.

Siyasal tarihimiz boyunca, Mecliste çoğunluğun bir partiden oluşması ve sayısal olarak çoğunlukta olan iktidara karşı gensoru mekanizmasının işletilmesinin sembolik bir formaliteden öteye gidemediği, etkinliğinin bulunmadığı ve fonksiyonel bir şekilde kullanılmadığı da bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır(Coşkun, 2017: 13; Ulusoy, 2017: 3). Şöyle ki, gensoru oylaması sonucu şimdiye kadar sadece iki bakan(Hayrettin Erkmen-Güneş Taner) görevden düşürülebilmiştir(Kılıçoğlu, 2013: 63,64).

Yeni sistemle birlikte hükûmetin Meclisce denetlenmesi ve bilgi edinmesine ilişkin yeni düzenlemeler geçerli olacaktır. Bu kapsamda hükûmetin kuruluşunda Meclis tarafından verilen kurucu güven oylaması ve hükûmetin devamı sırasında hükûmetin ve gerekse bakanların siyasi sorumluluğuna ve görevden düşürülmesi sonucuna yol açan gensoru oylaması artık tarih oluyordu. Nedeni çok basit yeni sistemde Meclis de Cumhurbaşkanı da direkt seçmenlerce seçilmektedir. Oyların yarısından fazlasını alan Cumhurbaşkanı adayı da Yürütme yetkisine sahip oluyordu. Gensoru yetkisi de artık olmayacaktı artık sorumluluk doğrudan halka karşı olacaktı. Meclis gensoru kurumunu kullanarak hükûmetin veya bakanın görevine son veremeyecektir. Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde Yürütme Yasamadan kaynaklanmayacak içinden çıkmayacak ve ona karşı sorumlu olmayacaktır. Her ikisi de meşruiyetini seçmenlerden alacaktır. Çifte meşruluğa dayalı bir yapı ortaya çıkmıştır.

Cumhurbaşkanlığı sisteminde Yürütmenin tek ve yegâne sahibi olarak gerçekleştirilen veya gerçekleştirilmeyen politikalardan tek başına Cumhurbaşkanı sorumlu olacaktır ve bu sorumluluk eğer bir dönem daha yönetime cumhurbaşkanınca yönetime talip olunması durumunda seçimlerde söz konusu olacaktır.

Netice itibarıyla Anayasa referandumundan önce “Anayasanın 98. maddesi kenar başlığında yer alan Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bilgi edinme ve Denetim Yolları” başlığı komple metinden çıkarılmış ve 98. Madde;

Türkiye Büyük Millet Meclisi; Meclis araştırması, genel görüşme, Meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır.

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir.

Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.

Meclis soruşturması, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında 106’ncı maddenin beşinci, altıncı ve yedinci fıkraları uyarınca yapılan soruşturmadan ibarettir.

Yazılı soru, yazılı olarak en geç onbeş gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir.

Meclis araştırması, genel görüşme ve yazılı soru önergelerinin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile araştırma usulleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.”

Şeklinde düzenlenmiştir. Yine daha önce anayasada yer alan sözlü soru yeni anayasal düzenlemede yer almamıştır.

Bu düzenlemelerden yeni sistemde en önemli olacak olan denetim yöntemi Meclis soruşturması olacaktır. Daha önce Başbakan veya Bakanlar hakkında görevleriyle ilgili olarak suç islediği iddiası ile “cezai sorumluluklarına yol açan ve nihayetinde Yüce divan olarak Anayasa Mahkemesinde yargılanmalarını sağlayan bir denetim yöntem olan Meclis Soruşturması yeni anayasal düzenlemeyle birlikte sadece Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanları kapsar hale getirilmiştir. Cumhurbaşkanı hakkında bu yöntem uygulanamayacaktır. Cumhurbaşkanı hakkında cezai sorumluluğa ilişkin hükümler anayasanın 108. Maddesinde bir önceki düzenlemeye oranla daha

işlevsel ve kapsayıcı olarak düzenlenmiştir. Bu konuya ilişkin geniş açıklamalar Yürütme bahsi içinde yapılacaktır.

Yeni düzenlemelerden, Meclis soruşturması önergesi verilmesi, kabulü ve Yüce Divana sevk kararı almanın bir önceki anayasal düzenlemelere oranla şartlarının güçleştirilmiş yani yeni sistemde Cumhurbaşkanı yardımcıları ile Bakanlar hakkında cezai soruşturma işletilebilmesi şartları zorlaştırılmış olduğunu müşahede etmekteyiz. Önceki düzenlemede TBMM üye tamsayısının en az onda birinin (550/10=55 milletvekilinin) vereceği önerge ile Meclis soruşturması açılması istenip ilgilinin Yüce Divana sevkine ise üye tamsayısının salt çoğunluğunca gizli oyla karar verilmekteydi.(550 milletvekilinin 367 oyu ile mümkün olabilirken)

Yeni düzenlemede Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Bakanlar hakkında Meclis araştırması açılması bir önerge ile istenilecek olup bu istem TBMM Genel Kurul tarafından gizli oyla oylanıp karar verilecektir. Meclis soruşturma açılması isteminin kabulü üye tamsayısının 3/5(360) nitelikli çoğunluğu aranır. Komisyon kurulup görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu TBMM üye tamsayısının 2/3(400) çoğunluğunun gizli oyuyla karar verir. Görüldüğü üzere Yeni sistemde Cumhurbaşkanı yardımcıları ile Bakanlar hakkında görevleriyle ilgili olarak işledikleri iddiasıyla Meclis Soruşturması açılması, kabulü ve Yüce Divanı sevk kararı alınması usulü zorlaştırılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin kabulü ile olarak yine hükûmetin kurulması noktasında Yasama organını ilgilendiren bir değişiklik de Hükûmetin kurulması ile alakalı olmaktadır. Parlamenter hükûmet sisteminin bir gereği olarak cumhurbaşkanı, hükûmeti kurma görevini Parlamenter sistem teamüllerine uygun olarak genel seçimler sonucu Mecliste en fazla üyeye sahip olan Siyasal Partinin genel Başkanına vermektedir. O kişi de hükûmet üyelerini belirlemekte ve belirlenen liste Cumhurbaşkanı tarafından onaylanınca hükûmet kurulmakta Başbakan ve Bakanlar hemen göreve başlamaktadır. Cumhurbaşkanı Başbakanı seçmekte ve atamakta Başbakan da hükûmet üyelerini seçmekte Cumhurbaşkanının atama onayına sunmaktadır.

Anayasa referandumu ile kabul edilen Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde Yasama üyeliği ile Yürütme organı üyeliği birleşmemektedir. Cumhurbaşkanı ve

Bakanlar doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından seçilmekte ve atanmakta olup sert kuvvetler ayrımı nedeniyle güven oylamasına gidilmeden göreve başlayacaklardır. Bir kişi ya Cumhurbaşkanı ya da milletvekili olabilecektir. Bu durum yine Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Bakanlık görevlerine atanacaklar için de geçerli olacaktır.

Yine doğrudan hükümet sistemi özelliği olmasa da Yasama organının en önemli görevi olması nedeniyle Kanun yapma tekniğinde de değişiklikler yapılmıştır. Şöyleki, Bakanlar Kurulu olmayacağı için Kanun tasarısı sunma yetkisi de olmayacaktır. Bu noktada önemli olan husus Yürütme organını sahibi yani Cumhurbaşkanı'nın da yasa önerisi yapamayacaktır. Kuvvetler ayrımı dengesinde güçler ve görevler ayrımı ilkesi uyarınca Cumhurbaşkanı bu yetkiye sahip olmamaktadır. Kanun teklifi anlamında Cumhurbaşkanı'nın tek yetkisi Bütçe Kanun teklifinin Meclise sunulmasında söz konusu olacaktır. Partili bir Cumhurbaşkanlığı sisteminde aslında bütün bu hükümlerin pratikte bir anlamı bulunmamaktadır. Yürütmenin tek sahibi Cumhurbaşkanı partisi üzerindeki gücü ve denetimi ile yetkili kurulları harekete geçirerek Milletvekillerine Kanun teklifi verdirebilecektir. Aslında Cumhurbaşkanı'nın onayı olmadan partisince bir kanun teklifi verilmesi şu anki siyasi partiler kanunu ve parti içi kurumsal düzenlemeler ile parti içi demokrasi kapsamında mümkün görülememektedir.

TBMM'nin üye sayısı, yapılan değişiklikle 550 olan milletvekili sayısı 600'e çıkarılmıştır. Milletın temsili ve iller arası temsilde adaleti tesisi etme ve nüfus artışına uygun olarak milletvekili sayısı arttırılmıştır. Yapılan bu değişiklikle alakalı olan bir sonuçta Meclisin toplantı ve karar yeter sayısında kendini göstermektedir. Yapılan değişiklik sonucu, Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dâhil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz(Anayasa 96. madde). Yapılan değişiklik uyarınca 600 üyeli Meclis en az 200 milletvekili ile toplanıp 150 kişinin katılımı ile karar alabilecektir. Salt çoğunluk sayısı 150 ve daha fazla olduğu müddetçe asgari karar yeter sayısı 150 olacaktır. Ama 300 kişi ile toplanan mecliste karar yeter sayısı 151,350 kişi ile toplanan Meclis 176 kişi, 400 kişi ile toplanan Meclis ise 201 asgari karar yeter sayısı ile karar alabilecektir.

4.2.1.1.Veto Yetkisi

Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde de Kanunları yayımlamak yetkisi Cumhurbaşkanına ait olmaya devam etmektedir. Şöyle ki, kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması düzenlemesi,

Madde 89- Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar.

Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.

Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tabi değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu üye tamsayısının salt çoğunluğuyla aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır;

Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.

Eski düzenlemede Türkiye Büyük Millet Meclisi geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır hükmü yer almaktaydı. Bu şekilde 200 milletvekili ile toplanıp 150 milletvekili ile karar alan Meclis, kanunu Cumhurbaşkanınca geri gönderilmesi durumunda kanunlaşma sürecinin devamı için artık 1550 sayısı yeterli olmayacak, 301 kişinin oyu gerekli olacaktır(Akçakaya ve Özdemir, 2018: 925).

4.2.1.2. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Kararnameler, başkanlık sisemlerinde başkana kararname çıkarma yetkisi tanımak tüm başkanlık sistemlerinde Başkanın halka sorumluluğunu dolaysız sağlanması açısından verilmesi zorunlu bir yetki olarak kabul edilmiştir(Alkan, 2018: 41).

Cumhurbaşkanlığı sisteminin önerilmesi, tartışılması ve 2017 yılı anayasa referandumu sürecinde en fazla tartışılan, eleştirilen düzenlemelerin başında Cumhurbaşkanına “yürütme” alanında düzenleme yapma yetkisi veren Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri yer almaktadır. Bu kararnameler nitelendirilmesi farklı olsa da 2012 yılı AK Parti tarafından Meclise sunulan anayasa taslağında da yer almaktaydı ve adı Başkanlık Kararnamesi idi. Daha sonra 2016 yılı anayasa çalışmalarında adı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi olmuştur. Konuyu geniş bir şekilde analiz edeceğimiz için bu aşamada AK Parti tarafından 2012 ve 2016 yıllarında sunulan tekliflerin birbirinden isimleri dışında farklı noktaları da tezimizde incelenecek ve değerlendirilecektir.

Konuyu tarihsel bir perspektifte incelediğimizde Türk Anayasa Hukukunda Anayasal metinler incelendiğinde Cumhurbaşkanına, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarma yetkisinin 2017 Anayasa değişikliklerinden önce var olduğu ve bu yetkinin 1982 Anayasasıyla verildiğini görmekteyiz(Çolak, 2017: 56; Küçük ve Doğan, 2019: 5).

1961 Anayasasının düzenleyici işlemleri arasında düzenlemediği ve yer vermediği söz konusu düzenleyici işlem 1982 Anayasasında pozitif olarak Anayasa hukukumuzda girmiştir.

Anayasamızın mülga 107.Maddesine göre: “Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilat ve çalışma esasları, personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenir” hükmü yer almaktadır. Bu hüküm 1982 anayasasının Yürütme organını güçlendirdiği ona araya kanun yani Meclis girmeden doğrudan düzenleme yapma yetkisinin verildiğinin somut göstergelerinden biridir. Daha önce 1982 Anayasasının hükümet sistemleri başlığında değindiğimiz gibi buna Anayasa hukukunda Yasama yetkisinin asliliğinin (ilk elliğinin) istisnası adı verilmektedir (Odyakmaz, 2018: 27). Yani bir konuyu ilk elden araya başka bir organ girmeden doğrudan düzenleme yetkisi sadece yasama organının yetkisindedir. Bu anlamda yürütme işlemleri ikincil işlemlerdir kanuna dayanmak ve onları takip etmek durumundadır(Gözler, 2015: 238).

1982 Anayasası Yürütmenin asli düzenleme yapması noktasında iki ayrıksı düzenleme içermektedir. Bunlardan ilki yukarıda bahsettiğimiz Cumhurbaşkanlığı

genel sekreterliği teŖkilatının kuruluŖu, teŖkilat ve alıŖma esasları ile personel atama iŖlemleri hakkında ıkarılacak Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle, Sıkıyönetim ile Ohal KHK'larıdır. Bunlar da Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanacak Bakanlar Kurulunca Meclisten yetki almadan yani yetki kanununa gerek kalmadan yaptığı iŖlemlerdir. Bu iki iŖlem 1982 Anayasası ile doğrudan yürütmenin asli ve mahfuz düzenleme alanı içinde kabul edildiğinden kanundan değil Anayasadan kaynaklanan yetkililerdir.

Ayrıca Özbudun'a göre "Cumhurbaşkanlığı kararnamesi istisnai bir iŖlem türü olmak itibariyle, ancak Anayasanın 107'nci maddesinde belirtilen konularda, yani Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluŖu, teŖkilat ve alıŖma esasları, personel atama iŖlemlerinin düzenlenmesi konularında çıkarılabilir. Bunun dıŖındaki bir konunun Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenmesine imkân yoktur(Özbudun, 2002: 246).

Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini yapılan anayasa deđiŖikliklerini pozitif metin olarak incelediğimizde konuyla ilgili olarak aŖađıdaki düzenlemelerin yer aldığı görölmektedir.

Anayasa 104. maddesinde; (mevzuat, 2018)

"Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine iliŖkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir.

"Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kiŖi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez.

"Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörölen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz.

"Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir."

AK Parti tarafından Anayasa Komisyonuna sunulan 2012 Yılı Taslak metinde Başkanlık Kararnamesi(Atay, 2013: 267).

Madde- (1) Başkan, genel siyasetin yürütülmesinde ihtiyaç duyduğu konularda Başkanlık kararnamesi çıkarabilir. Bir konuda Başkanlık kararnamesi çıkarılabilmesi için kanunlarda o konuyu düzenleyen uygulanabilir açık hükümlerin bulunmaması şarttır. Kişi hak ve hürriyetleri ile siyasi hak ve hürriyetler kararname ile düzenlenemez. Kararnameler ile kanunlarda aynı konuda farklı hüküm bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır.

(2) Başkan, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.

(3) Kararnameler ve yönetmelikler, yayından sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.

Değerlendirme: Anayasada yapılan referandum ile 16 Nisan 2017 tarihli değişikliklerin kabulü sonucunu doğuran 2016 yılı AK Parti değişiklik metni ile 2012 Anayasa çalışmalarında AK Parti Tarafından Meclise taslak metin olarak sunulan tekliflerin birlikte değerlendirdiğimizde bu tekliflerin birkaç noktada farklı olduğunu görmekteyiz. Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerine ilişkin ilk teklif olan 2012 taslakta isim farklılığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Başkanlık Kararnamesi ifadesini taşıyan tanımlama görülmektedir. 2016 Anayasa değişiklik teklifinde ise Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ifadesi yerini almaktadır

2012 Anayasa teklif taslağının Başkana, yürütülmesinde ihtiyaç duyduğu tüm konularda Başkanlık kararnamesi çıkarabilmesi imkânını tanıyarak çok geniş ve muğlak bir ifadeyle sınırı belirlenmemiş bir düzenleme alanı sağladığı ileri sürülerek eleştiri konusu yapılmış, kimi anyasa hukukçularınca, Başkana kanun gücünde düzenleme yetkisi sağlandığı eleştirileri yapılmıştır(Özbudun, 2013: 67). Anayasa teklifinde Başkanlık Kararnamesine getirilen sınırlar ise: Başkanlık Kararnameleri ile Kişi hak ve özgürlükleri ile siyasi hak ve hürriyetler düzenleme konusu olamayacak; Bir konuda Başkanlık kararnamesi çıkarılabilmesi için kanunlarda o konuyu düzenleyen uygulanabilir açık hükümlerin bulunmamasının şart olması; Kararnameler ile kanunlarda aynı konuda farklı hüküm bulunması halinde, kanun hükümlerinin uygulanacağı hükmü de ayrı bir sınır olarak düzenlenmiştir(Akgün, 2017: 3).

2017 Anayasa referandumunu ile daha önce Başkanlık Kararnameleriyle alakalı ileri sürülen “aşırı yetki ve yetki belirsizliği” eleştirilerine karşı yeni düzenlemeler olan; Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamayacağı hükmü diğeri ise Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir” hükmüdür. Getirilen diğeri yeni düzenlemeyle Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin düzenleme alanına sınır getirmesi açısından önemli olan: “Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir” hükmü de ortaya çıkabilecek belirsizliklere karşı önlem olarak getirilmiş düzenlemedir.

Bu düzenlemeler ışığı altında Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin daha önceki AK Parti Anayasa Komisyonuna sunduğu teklifteki tereddüt ve endişeleri giderebildiği Kararnamenin düzenleme alanları ve yetkisinin belirginleştirdiği, kanunlara karşındaki ikincil konunu netleştirdiği 16 Nisan 2017 Anayasa referandumunu sonucu yapılan değişikliklerle gerçekleşmiştir.

Olağanüstü Hal Yönetiminde değişiklikler mevcuttur.

Madde 119 Cumhurbaşkanı; savaş, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

Olağanüstü hal ilanı kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır; Meclis gerekli gördüğü takdirde olağanüstü halin süresini kısaltabilir, uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Cumhurbaşkanının talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi her defasında dört ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.

Olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile 15 inci maddedeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya geçici olarak durdurulacağı, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği kanunla düzenlenir.

Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104 üncü maddenin on yedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Kanun hükmündeki bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur.

Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Değerlendirme: Madde düzenlemesi iki bakımdan bir önceki metin düzenlemesinden ayrılmaktadır. Birincisi, önceki sistemde yetki Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kuruluna ait olan yetkilerin doğrudan Cumhurbaşkanına geçmesi ve onun tarafından bu yetkinin kullanılacağıdır. İkincisi ise yeni metinde Olağanüstü yönetim usulleri arasında “sıkıyönetim” ilanı yetkisinin düzenlenmemesidir zira sıkıyönetim rejimi hukuk sistemimizden çıkarılmıştır.

Normlar hiyerarşisi, Hiyerarşi, eski dilde silsile-i meratip veya mertebeler silsilesi şeklinde kullanılmış, üst üste sıralanmış hukuk normalarının derece, alttakinin üsttekine tabi olduğu basamak ve kademelerdir(Günday, 2004: 71). Normlar hiyerarşisi, Viyana okulu denilen ve Hans Kelsen tarafından sistemleştirilen kademeli hukuk düzenini olup bu anlaşın bir ürünüdür(İpek, 2010: 941). Bu kapsamda hukuk düzeninde düzenleme getiren birçok norm bulunmaktadır. Bu normlar da etki gücü bakımından geçerliliğini ve etkisini daha üstteki normdan almaktadır(Kuluçlu, 2015:3).

Anayasanın, silsile bakımından kanunlar ve diğer normlardan önce ve onların üzerinde olmasına “anayasanın üstünlüğü” denmektedir(Gözler, 2004: 21).

Normların etkisinin nasıl olacağı, sıralamasının nasıl olacağı normlar hiyerarşisindeki silsilesine göre tayin edilecek hukuki etki açısından daha altta bulunan bir norm silsile yoluyla kendinden bir üst hukuk kuralına tabi olacaktır. Bu kapsamda Normlar hiyerarşisi birden fazla düzenlemenin varlığını ve zorunlu sonucu olarak bir sıralama, dereceleme gerekliliği kılmalıdır.

1982 Anayasasına göre Normlar Hiyerarşisi, En üstte ve başta olmak üzere Anayasa, Uluslararası Antlaşmalar, Yasa, Olağan dönem KHK'ler, Nizamnameler ve Yönetmelikler şeklinde sıralanmaktaydı. Bir de anayasada düzenlenmeyen adsız düzenleyici işlemler (genel tebliğler, tebliğler, genelgeler) de bulunmakla beraber bunlar da Yönetmeliklerden sonra gelmektedir.

Anayasaya göre: Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Bu hüküm uyarınca düzenlenmesi kanun konusu olan hususlarla alakalı olarak Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenleme yapılamayacağı, ancak tersinin doğru olacağı bir durum ortaya çıkmakta yani Kararnamelerle düzenleme yapılacak hususlar bile kanuni düzenlemeye konu olabilecektir(Ardıçoğlu, 2017: 38). Böylece kanunkoyucu kanunlara üstünlük tanımıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.

Anayasada Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin hukuki düzenleme olarak Kanunlara eşit olacağına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak anayasanın OHAL'de çıkarılacak Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin kanunlara denk olup kanun kuvvetinde olduğunu açıkça belirtmiştir (AY. m.119/6).

Tüm Hükümleri dikkate aldığımızda Kanunların, hiyerarşik bir düzenleme olarak Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde üst bir düzenleme olduğunu açıkça görmekteyiz(Akyılmaz, 2019: 200).

Yeni Sistemde Normlar Hiyerarşisi;

Anayasa; Temel Hak ve Hürriyetlere İlişkin Uluslar arası Anlaşma; Kanun/OHAL'de çıkarılacak Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Milletlerarası Antlaşma; Yürütmeye İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve Yönetmelik, şeklinde olacaktır.

Anayasa ile olağan ve olağanüstü dönem KHK'leri ve Tüzük düzenlemelerine son verilmiştir. Olağan dönem Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile Olağanüstü Dönemlere çıkarılacak Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ihdas edilmiştir.

Anayasanın Cumhurbaşkanını görevlerini düzenleyen 104. Maddesinde yer alan ve genel esasları düzenlenen Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ilişkin Anayasanın diğer maddelerinde de özel düzenlemelerde de mevcuttur. Bu hükümler incelendiğinde devlet teşkilatının örgütlenmesi ve işleyişine ilişkin aşağıda gösterilen birçok düzenleme Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile yapılacaktır.

- "Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir" (md. 106/son).

-"Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir" (md. 108/son).

-"Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir" (md. 118/6).

-"Kamu tüzel kişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur"(md. 123/3)

-"Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler" (md. 124/1).

Anayasanın Cumhurbaşkanınının grevleri maddesinde düzenlenen Üst kademe kamu yöneticilerinin atanma usul ve esasları (m.104/9), ile özel maddelerle Anayasa metnine serpiştirilmiş olan Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatının kurulması (m.106/11), Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri (m.108/son) ile Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri (m.118/son), Cumhurbaşkanınca Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle düzenlenecek olması bu sayılan maddeler açısından mahfuz yetki alanı olduğu bu konuların Cumhurbaşkanlığı

kararnamesiyle düzenlenmesinin öngörüldüğü ileri sürülmüştür(Ülgen, 2019: 19; Yıldırım, 2018: 17; Gözler ve Kaplan, 2018: 385).

Anayasanın Anayasa mahkemesinin görev ve yetkileri maddesinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin denetiminin de Anayasa mahkemesinin görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin yargısal denetimini şekil ve esas bakımından Anayasa Mahkemesince yapılacaktır. Ancak, olağanüstü hallerde ve savaş hallerinde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz. Söz konusu hüküm nedeniyle açılacak dava iptal davasıdır. Anayasamıza göre Anayasa mahkemesinde doğrudan iptal davası açmaya yetkili makamlar Anayasanın iptal davası başlığı altında 150. Maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir.

Madde 150- Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İttüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı,

1-Cumhurbaşkanına,

2-Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna

3- üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere ait olacaktır. (Mülga son cümle: 21/1/2017-6771/16 md.)

Ayrıca, Yüksek Mahkeme Cumhurbaşkanlığı kararnamesini idari işlemlerin beş ögesi: Yetki, şekil, sebep, konu ve maksat öğeleri açısından hukuka uygun olup olmadıkları açısından değil; sadece Anayasa'ya uygunluk çerçevesinde denetleyebilecektir.(Akyılmaz, 2019: 199)

Cumhurbaşkanı Kararnameleriyle atama ve seçme niteliğindeki birel nitelikte idari işlemler yapılamayacağı bu tür işlemlerin Cumhurbaşkanlığı Kararneleriyle yapılabileceği ileri sürülmüştür(İba ve Söyler, 2019: 202).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin kabulüyle birlikte yukarıda belirtildiği üzere birel işlem olan “üst düzey” yöneticileri atama yetkisi Cumhurbaşkanlığı Kararnesiyle Cumhurbaşkanına verilmiştir. Yürütme yetkisi kapsamında Cumhurbaşkanınca bu yetki kullanılarak üst düzey yöneticilerin atanması bu şekilde

yapılacaktır. Böyle bir atama işlemine karşı dava açılmak istendiğinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin yargısal denetimi Anayasa Mahkemesinde yapılacaktır. Anayasa mahkemesine doğrudan iptal davası açmaya hakkının Anayasada sınırlı sayıda makama: Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere tanındığı ve bunlar arasında da “üst düzey” yöneticilerin bulunmadığı düşünülürse kanımızca da isabetli görülen dava açmak isteyen üst düzey yöneticilerin kuvvetle muhtemel zorluk yaşayacağı görüşü ileri sürülmüştür(Kahraman, 2018: 244).

Ayrıca üst düzey yöneticilerin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile atama işleminin idari yargı bakımından denetlemeye tabi tutan herhangi bir hüküm Anayasada düzenlenmediğinden bu işlemlerin idari yargı yerlerince de denetimine imkân bulunmamaktadır. Bu konuda üst düzey yöneticilerin elinde Anayasanın 152. Maddesi uyarınca alt derece mahkemesinde ileri sürdükleri hukuka aykırılığı defî (itiraz) yoluyla Anayasa Mahkemesine taşımak olanağı kalmaktadır. Burada da yargılama usulleri ve bekletici mesele gibi hususlardan ötürü yargılama uzun sürecek, olası gecikmeler yüzünden hak kayıpları meydana gelebilecektir.

4.2.2.Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Yargı Organı

Cumhurbaşkanlığı hükûmet Sistemi ile yapılan değişiklikler bakıldığında yasama ve Yürütme organların ilişkin yapılan değişiklikler yanında sınırlı kalmaktadır.

Bu kapsamda yapılan değişiklikler aşağıda ele alınmaktadır:

Yapılan değişiklikle Yargı yetkinsin bağımsız olduğu madde metnine “Tarafsız” ibaresi de eklenmiştir. Durgun yapılan bu değişikliğin nednini, yargı kurumunun sahip olduğu tarafgir yapı ve sorunun çözümüne yönelik yapılan düzenleme olarak ifade etmiştir(Durgun, 2017: 9).

Anayasa değişikliğiyle yargı organı olarak üzerinde yapılan değişiklikler Hâkimler Savcılar Kurulu'nda (HSK) üzerinde yoğunlaşmıştır.. HSK üyelerinin belirlenmesinde esaslı değişiklikler yapılmıştır.

HSYK Hâkimler Savcılar kuruluna dönüştürülmüş ve üye seçiminde kendi meslek mensuplarınca üye seçilmesi yöntemine son verilmiştir. Bu yeniliğin 2010

anayasa referandumunu sonucu kabul edilmesi sonucu yargıda bloklaşma ve kamplaşma oluşması olgusu ve kurulun demokratik meşruiyetini yükseltmek doğrultusunda gerçekleştiği ifade edilmiştir(Uzun, 2017: 7).

Anayasa değişikliği ile HSK üye sayısı 13'e düşürülmüş, üyelerinin altısını atama yetkisi Cumhurbaşkanı'na verildi. Geri kalan yedi üyeyi ise Meclis seçecektir. Danıştay, Yargıtay, idari ve adli hâkim ve savcıların, HSK üyelerinin belirlenmesinde etkisi kaldırılmıştır.

Adalet Bakanı kurulun Başkanı Adalet Bakanı, Bakan Yardımcılarından biri de(Müsteşarlık kurumu 703 sayılı KHK İLE kaldırılmıştır) da kurulun tabi üyesidir.

Askeri Yargı alanındaki iki yüksek mahkeme kaldırılmıştır. Bu anlamda Askeri yüksek İdare Mahkemesi ve Askeri yargıtaya ilişkin hükümler Anayasadan çıkarılmıştır.

Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemelerinin kaldırılmasıyla AYM üye sayısı 17'den 15'e düşürüldü.

Değerlendirme: Yapılan değişikliklerle Cumhurbaşkanının HSK üzerindeki bir önceki anyayasadaki konumuna göre etkinliği arttırdığı ileri sürülmektedir. Üye belirlem yönteminde yapılan değişikliklerin HSK'yı yürütmeye tabi bir bürokratik organa çevireceği eleştirileri yapılmıştır. HSK'nın yapısındaki bu değişimlerin Danıştay ve Yargıtay üyelerinin seçimi üzerinde de etkisi olacaktır (barobirlik.org.tr, 2017).

4.2.3.Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Yürütme

4.2.3.1.Genel Olarak Yürütme

Türk siyasal hayatında gerek 1961 gerek 1982 Anayasaları getirdiği vesayetçi kurumlar ve bürokratik yapı ile zaman zaman harekete geçerek siyasi tarihimizde krizlerin ve istikrarsızlığın kaynağı olmuşlardı. Çok bölünmüş bir siyasal yapı seçimlerde koalisyonlara yol açarak güçlü yürütmeyi ve siyasal istikrar engel olan bir yapı oluşturmuştur. Bu kapsamda siyasal hayatımızda Erdoğan ile yeniden ivme kazanan Başkanlık hükûmet sistemi 2011 yılında tüm partilerin eşit üye ile oluşturduğu ve ülkemizdeki toplumun tüm kesimlerinin dâhil olduğu, tasarılarını değişik araçlarla

sunma imkânına sahip olduğu sivil anayasa çalışmaları için belirlenen takvim süresi tamamlanmış idi.

AK Parti Komisyona daha önce Türk Siyasal Hayatına yön vermiş liderlerce de dillendirilen Başkanlık sistemi teklifini ilk defa resmi ve hukuki bir platforma sunma başarısını göstermişti. 2012 Anayasa Komisyonuna verilen teklif o günün şartları içerisinde Amerikan modeli bir Başkanlık olsa da zaman içerisinde değişerek ve gelişerek yine bir Başkanlık sistemi örneği olarak 2016 yılı Anayasa taslağında Cumhurbaşkanlığı Hükûmet sistemi niteliğine bürünmüştür.

Hükûmet sistemleri içerisinde doğdukları ülkenin tarihi, siyasal, kültürel ve sosyo-politik özelliklerine göre gelişmiş ve her sistem kendi içinde proto tipini oluşturarak diğer ülkelere model olmuştur. ABD tipi Başkanlık sistemi de esasını ve niteliğini aldığı Amerikan geçmişinden alarak o ülkeye özgü şartlar içerisinde bir Tip olmuştur. Türkiye’de hükûmet sistemi savunucuları da Amerika’da uygulanan sert kuvvetler ayrılığına dayanan Başkanlık sistemini istediklerini değişik zamanlı beyanlarında vurgulamışlardı. Farklı bir ülkenin çok değişik unsurlarıyla oluşumu ve onlara bezenmiş bir sistem aynıyla başka bir ülkeye aynı düzeyde ve aynı sistemle uygulanabilir mi? Aynı şekilde işler mi? Sorusuna tabii ki hayır diyebiliriz. Nasıl ki daha önce İngiltere’den öykünerek oluşturmaya işletmeye çalıştığımız Parlamenter hükûmet sistemi nasıl ki Anavatanı İngiltere’deki gibi işlemediyse; yeni alacağımız Başkanlık sistemi ABD deki gibi işleyemeyeceği düşünülerek AK Parti tarafından 2016 yılında verilen Anayasa taslağı ABD’deki Başkanlık proto tipini içermiyordu.

Recep Tayyip Erdoğan, AK Parti yetkilileri, partinin sözcüleri ve anayasa hukukçuları verilen beyanatlarda kabul edilecek sistemin nasıl tasavvur edildiği noktasında ipuçları içermekteydi. Erdoğan’ın bir konuşması düşünülen ve tasarlanan hükûmet sisteminin ne olduğunu belirtmesi açısından oldukça önemlidir. Erdoğan, başkanlık sistemine ilişkin, getirilecek sistemin kendi bünyemize uygun kendisine has olup yapılan düzenlemelerin “Padişahlık sistemi getirilmediği getirilecek sistem ne ABD tipi ne Latin Amerika benzeri olmayacağı” vurgusu yapmıştır (Anadolu Ajansı, 2015)

AK Parti İstanbul Milletvekili olan ve konu ile alakalı olarak bir de “Parlamenter Sistem Krizleri ve Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi” adlı kitap çalışması olan

Hurşit Yıldırım: “Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin ana modellemesinin istikrar üzerine kurulduğunu belirterek, bu modelin sadece Türkiye için değil parlamenter sistem krizleriyle mücadele eden diğer ülkelere” de örnek olacağını ifade etmiştir. Yıldırım ayrıca “Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin, mevcut başkanlık hükûmet sistemlerinden farklı yapıda olduğunu belirterek, MHP ile beraber, var olan başkanlık sistemleri ve parlamenter sistem krizlerini inceleyerek, yerli ve milli bir model ortaya koyduklarını” ifade etmiştir(Yıldırım, 2017: 78).

TBMM Adalet Komisyonu Başkanı İyimaya: "başkanlık sisteminin bir rejim değişikliği olmadığını, tamamen hükûmet sistemi değişikliği olduğunu vurgulayarak bu yönde oluşturulmaya çalışılan rejim değişiyor endişelerini karşılayacak açıklamalara yer vermiştir. İyimaya konuşmasının devamında “Kurgusu iyi yapılırsa ve dünyadaki başkanlık sistemlerindeki problemler iyi gözlemlenirse, Türkiye'nin sorunları, kültür yapısı ve tarihsel gerçeği itibarıyla en iyi hükmet sisteminin, başkanlık sistemi olduğunu vurgulayan İyimaya, AK Parti'nin bu konuda gerekli çalışmayı yaptığını ve rasyonelleştirilmiş başkanlık sistemi modelini ortaya koyduğunu” kaydetmiştir.

Prof. Dr. Mustafa Şentop (AK Parti İstanbul Milletvekili) yaptığı açıklamada:”Aslında dünyada başkanlık sisteminin olmadığı, başkanlık sistemlerinin var olduğunu, temel esasların mevcut bulunduğunu. Birçok konuda ülkelere özgü modelleri kurmanın mümkün olduğunu, Türkiye için de, ülkeye özgü, doğru bir model oluşturulmasının gerektiği ve bu anlamda güçlü bir hükûmet in bulunmasının, bir seçim döneminin hükûmet arayışlarıyla geçmemesinin gerektiğini” ifade etmiştir(Şentop, Sabah, 2017).

ABD Başkanlık sisteminin mahzurlarını içermeyen, adeta onun Rasyonelleştirilmiş halini teklif ettiklerini beyan ediyorlardı. Bu düşünce doğrultusunda 2012 yılı AK Parti Başkanlık teklifi Türk tipi Başkanlık olan Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi adını alıyordu. Bu bağlamda AK Partinin 2016 anayasa teklifi 2017 anayasa referandumu sonucu kabul edilen Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi değişik kurumlar ve uygulamalarla ABD tipi Başkanlık hükûmet sisteminden farklılık arz etmektedir. Hükûmet sistemleri tartışmasında başat unsur Yürütme olduğundan, tezimin aşağıdaki kısmı bu doğrultuda Yürütme Organı Yapısı

işleyişi Organlar Kurumlar ve sistemin ABD Başkanlık sisteminden farklı yönleriyle işlenip konu tamamlanacaktır.

Tarihsel süreç içerisinde Osmanlı-Türk anayasal gelişiminde Yasama- yürütme ilişkileri bağlamında güç dengesi meşruti monarşi başlangıç kabul edilirse başlangıçta bir kişiye (Padişaha) ait olan yetkiler zaman içerisinde Meclise geçmiş kişiye bağlı yürütme akabinde Meclis üstünlüğüne dayalı bir yapıya dönüşmüştür. Bu bağlamda 16 Nisan halkoylaması ile kabul edilen anayasa değişiklikleri esas itibarıyla hükûmet sistemi değişiklikleri olup 24 Haziran seçimlerinin tamamlanıp Cumhurbaşkanı TBMM’de yemin edip göreve başlamasıyla da yeni hükûmet sistemi olan Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi de devreye girmiştir. Anayasada yapılan değişiklikler öncesi Yasama-yürütme ilişkileri bağlamında 1982 Anayasasını kurduğu hükûmet sisteminin niteliğinin ne olduğu ile alakalı olarak daha önce bahsettiğimiz eleştiriler geçerli olmakla beraber Parlamenter sistemin temel özelliklerinden biri olan düalist yürütme organı tesis etmiştir. Bir yanda sorumsuz ama önemli yetkiler sahip Cumhurbaşkanı diğer yanda Bakanlar Kurulu bulunmaktaydı. Anayasanın 8.maddesine göre “yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir” hükmü yer almaktaydı. Bir kişi olan Cumhurbaşkanı ile kurul arasında yürütme yetki ve görevi paylaştırılmıştı.

Parlamenter hükûmet sistemi kurgusunda devlet başkanı konumunda olan şahsın devletin başı, Başbakanın ise hükûmet in başı kabul edilmektedir. Bu kapsamda hükûmet in genel siyasetini tayin eden yürütülmesini sağlayan ve bakanlıklar arası eşgüdümü sağlayarak koordine eden kişi başbakandır. Bu kapsamda hükûmet üzerinde Başbakanın etkin olması Parlamenter Hükûmet Sistemi içerisinde belirgin bir unsur olduğu kabul edilmektedir(Tunç, 2019: 238).

1982 Anayasasının hükûmet sisteminin niteliği bahsinde belirttiğimiz gibi 1982 Anayasası yalnızca Cumhurbaşkanı değil onunla birlikte Başbakanı da güçlendirici kurallar getirmiştir(Özkuş, 2013: 77). 1982 Anayasası Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm ilkesi doğrultusunda 1961 Anayasasında yer almayan Anayasanın 109. Maddesi ile Başbakana bakanların görevden azlini isteme yetkisini vererek Başbakanın Bakanlar Kurulu içindeki hâkimiyetini kuvvetlendirmiş ve onu “eşitler arası birinci

“konumundan, Bakanlar Kurulunun gerçek lideri konumuna getirmiştir(Özbudun, 2002: 335). Bu görevden alma işlemi Başbakanın önerisi üzerine olmaktadır ve bu yetki Cumhurbaşkanının tek başına kullanabileceği bir yetki olmayıp Başbakanın önerisi ile kullanılabilir bir yetkidir(Gözler, 2012: 302).

4.2.3.2. Cumhurbaşkanlığı Seçimi

16 Nisan 2017 Anayasa değişikliği ile kabul edilen değişikliklerle Cumhurbaşkanının aday olabilmesi ve seçilebilmesi için Anayasanın 101.maddesi aşağıdaki gibi düzenlenmiştir

1. Türk vatandaşı olmak,
2. Kırk yaşını doldurmuş olmak,
3. Yükseköğrenim yapmış olmak,
4. Milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak, yeterliliğini aramıştır

Değerlendirme:

Cumhurbaşkanı seçilebilme yeterliliği ile ilgili olarak daha önce Anayasa taslağında Cumhurbaşkanı seçilebilmek için “doğuştan Türk vatandaşı olmak” şeklinde yer alan düzenlemeden Anayasa Teklifinin Meclis Anayasa Komisyonu görüşmelerinde doğuştan kelimesi taslak metinden çıkarılmıştır.

Adaylık:

Cumhurbaşkanlığına, siyasi parti grupları en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler ile en az yüz bin seçmen aday gösterebilir. Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.

Görev Süresi ve Seçim usulü

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.

İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin herhangi bir nedenle seçime katılmaması halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların salt çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilir. Oylamada, adayın geçerli oyların çoğunluğunu alamaması halinde, sadece Cumhurbaşkanı seçimi yenilenir.

Seçimlerin tamamlanamaması halinde, yenisi göreve başlayıncaya kadar mevcut Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin diğer usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Değerlendirme: 21 Eki 2007 yılı halkoylaması ile kabul edilen Cumhurbaşkanının siyasal parti gruplarınca birlikte veya tek başına aday gösterilmesine ilişkin %10'luk oy oranı %5'e indirilmiştir. Yine Anı halkoylaması değişiklikleri ile Anayasada yer alan "İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin **ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi** halinde" Hükümü "İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin **herhangi bir nedenle seçime katılmaması**" hükmüne çevrilerek daha geniş hareket alanı sağlayan bir düzenleme tercih edilmiştir.

Yapılan düzenlemelerle Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde siyasi partilerin etkisi artırılmakta ve demokratik katılımın artırılması amacıyla birçok ülke uygulamasında olduğu gibi en az yüz bin seçmen tarafından da Cumhurbaşkanlığına aday gösterilmesi imkânı tanındığı madde gerekçesinden anlaşılmaktadır.

2017 Anayasa değişiklikleriyle Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi doğrultusunda Anayasanın 101. Maddesinin son fıkrasında yer alan "Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer." Hükümü kaldırılmış ve partili Cumhurbaşkanı seçilebilme imkânı getirilmiştir. Cumhurbaşkanının tarafsızlığı hükmü madde metninden çıkarılmıştır. Bu değişiklik daha önce de bahsedildiği üzere kamuoyunda çokça tartışılmıştır. Bu konuda yapılan değişikliğin amacına ilişkin madde gerekçesi aşağıda sunulmaktadır.

16 Nisan 2017 değişiklikleri ile Anayasada yapılan bu düzenleme ile cumhurbaşkanı seçilecek kişinin bir partinin üyesi veya genel başkanı olmasının önü açılarak, getirilen hükümet sisteminin “partili cumhurbaşkanlığı sistemi” olarak tanımlanmasında etkili olmuştur(Akçakaya, 2018: 23).

Madde gerekçesinde ”Cumhurbaşkanı seçilen kişinin partisiyle ilişkisinin kesilmesine yönelik düzenleme kaldırılmaktadır. Böylelikle doğrudan halk tarafından seçilen ve esasen siyasal bir kişilik olan Cumhurbaşkanının, partisiyle ilişkisinin kesilmesine dair hükmü yürürlükten kaldıran ilga normunun, halk oylamasında kabulü akabinde yürürlüğe girmesi anında bir siyasi partiyle ilişki kurması mümkün hale getirilmektedir. Cumhurbaşkanının herhangi bir partiyle ilişkisinin olması, onun görevini yerine getirirken taraflı olacağı anlamına gelmemektedir. Esasen demokratik hukuk devletlerinde kamu adına görev yapan seçilmiş veya atanmış tüm yöneticiler görevlerini kamu hizmetinin gerektirdiği tarafsızlık ilkesine uygun olarak yerine getirmekle yükümlüdürler” ifadeleri yer almıştır(Mevzuat, 2018)

4.2.3.3.Cumhurbaşkanını Cezai Sorumluluğu

Madde 105 – Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun (en az 301) vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün (en az 360) gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak on beş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının üçte ikisinin (en az 400) gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içerisinde tamamlanır, bu sürede

tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

“Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı seçim kararı alamaz. Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanının görevi sona erer”

“Cumhurbaşkanının görevde bulunduğu sürede işlediği iddia edilen suçlar için görevi bittikten sonra da bu madde hükmü uygulanır”

Değerlendirme: Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğuna ilişkin hükümler anayasanın 108.maddesinde bir önceki düzenlemeye oranla daha işlevsel ve kapsayıcı olarak düzenlenmiştir. Buna göre değişiklikten önce Anayasada sadece vatana ihanetten dolayı sorumlu tutulabilen Cumhurbaşkanının sorumluk konusu genişletilmiştir(Alkan, 2017: 3).

Anayasadaki önceki düzenlemeler de de yer almadığı şekliyle cezai sorumluluğu onun adı suçlarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ayrıca, hakkında kında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı seçim kararı alamayacağı hükmü getirilerek Cumhurbaşkanının sorumluluktan kurtulmaya çalışma olasılığını da bertaraf edilmek istenmiştir.

Cumhurbaşkanının sorumluluğunu arttıran ve kapsayıcı hale getiren diğer yenilik: Cumhurbaşkanının görevde bulunduğu sürede işlediği iddia edilen suçlar için görevi bittikten sonra da sorumlu tutulabilmesi yolu açılmıştır.

Cumhurbaşkanının eski sisteme göre Yüce divana gönderme sayısı 550 milletvekilinin 2/3'ünün vereceği karar ile mümkün iken; 16 Nisan 2017 ile yapılan anayasa değişiklikleri çerçevesinde Yüce Divana sevk için gerekli olan yeterli çoğunluk işe 600 milletvekilinin 2/3'ünün (400) milletvekili olarak belirlenmiştir. Bu durum nispi olarak az da Cumhurbaşkanını sorumlu tutulabilmesi için gerekli karar sayısını düşürerek Cumhurbaşkanının Yüce Divanda yargılanarak cezalandırılmasını kolaylaştırmıştır.

4.2.3.4. Cumhurbaşkanının İdari Eylem ve İşlemlerinin Yargı Denetimine Tabi Tutulması

16 Nisan Halkoylaması ile yapılan değişiklikle, Anayasanın 105. Maddesinde yer alan “Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dâhil, yargı mercilerine başvurulamaz” hükmü ile Anayasanın 125 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şuranın kararları yargı denetimi dışındadır” ibaresi ile hükümleri Anayasa metninden çıkarılmıştır.

Bu bağlamda idarenin yargısal denetimi noktasında “hukuk devleti ilkesinin gerçekleşmesi noktasında eleştiri konusu olan durum ortadan kaldırılmakta ve hukuk devletinin tesisi yönünde bir kazanım elde edilmiştir(Coşkun ve Pank, 2017: 15).

4.2.3.5. Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri

Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.

Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.

Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.

Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.

Kanunları yayımlar.

Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.

Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar.

Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar ve görevlerine son verir.

Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.

Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyetinin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.

Milletlerarası antlaşmaları onaylar ve yayımlar.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar.

Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir.

Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.

Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez. Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.

Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.

Kararnameler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.”

Değerlendirme: Anayasada Önceki metinde Cumhurbaşkanının yetkileri düzenlenirken Cumhurbaşkanını yetkileri organlara göre sınıflandırılmış bulunmaktaydı. Şöyle ki, Cumhurbaşkanının “yasama ile ilgili yetkileri”, “yürütme ile

olan yetkileri”, “yargı ile olan yetkileri” şeklindeki bir sınıflandırma terk edilmiş bulunmaktadır.

2017 Anayasa değişiklikleri ile Askeri Yargıtay ile Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kaldırıldığı için yeni anayasada bu kurumlara ilişkin düzenlemeler ve Cumhurbaşkanının bu kurumlara ilişkin yetkisi kalmamıştır.

Anayasa değişiklikleri ile anayasada yer alan en önemli düzenleme sistemin dinamik unsuru Cumhurbaşkanlığı ile ilgili yer alan düzenlemedir. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanında temerküz ettiği için yürütme ile ilgili düzenlemeler yapması için Cumhurbaşkanına Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarma yetkisi verilmiştir. Bu kapsamda Anayasanın Cumhurbaşkanına, daha önce Bakanlar Kurulunca yetki kanununa dayalı olarak çıkarılan ve anayasa mahkemesinin denetimine tabi olan Kanun Hükmünde Kararnamelere benzer bir düzenleme yetkisi verdiğine delil teşkil etmektedir.

Anayasanın daha önceki metnindeki Cumhurbaşkanının görevlerine ilişkin var olan hangi yetkinin Cumhurbaşkanınca tek başına hangi yetkilerin ilgili Bakan, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca karşı imza kuralı gereği yerine getirileceği ayrımı da sona ermiştir. Yeni sistemde Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu olmayacağı için böyle bir ayrım da kalmamıştır nitekim Karşı İmza kuralı tipik bir parlamenter sistem kurumudur. Cumhurbaşkanı yürütmenin sorumsuz kanadı olması sebebiyle yapılan işlemde sorumluluk işlemde imzası bulunan Bakan veya Başbakan da olmaktadır. Yeni sistemde Anayasa ile Cumhurbaşkanına verilen tüm yetkiler doğrudan Cumhurbaşkanınca kullanılacaktır.

Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin kabulüyle birlikte Cumhurbaşkanı Yardımcılığı Kurumu ihdas edilmiş olduğundan, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya yardımcılarının atanmasına ilişkin yetki de Anayasada Cumhurbaşkanının yetkileri arasında düzenlenmektedir. Yine daha önceki sistemde Başbakanın önerisi üzerine atanan bakanlar yeni sistemde doğrudan Cumhurbaşkanınca seçilecek ve atanacaktır. Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde, sistemin Cumhurbaşkanlığı makamında temerküz etmesi nedeniyle üst düzey yöneticileri atama görevi de anayasa ile Cumhurbaşkanına verilmiştir. Valilerin, Büyükelçilerin v.b. üst düzey yöneticilerin atanması gibi.

Yeni Anayasa metninde daha önce Cumhurbaşkanı görev ve yetkileri maddesinde yer verilen: Cumhurbaşkanının Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı vekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek gibi görevleri yerine getireceğine ilişkin düzenlemelere yeni madde metninde yer verilmemiştir.

4.2.3.5.Cumhurbaşkanı Yardımcıları, Cumhurbaşkanına Vekâlet ve Bakanlar

MADDE 106- Cumhurbaşkanı, seçildikten sonra bir veya daha fazla Cumhurbaşkanı yardımcısı atayabilir.

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde, kırkbeş gün içinde Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Yenisi seçilene kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanlığına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır. Genel seçime bir yıl veya daha az kalmışsa Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimi de Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte yenilenir. Genel seçime bir yıldan fazla kalmışsa seçilen Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi seçim tarihine kadar görevine devam eder. Kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinin yapılacağı tarihte her iki seçim birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, 81'inci maddede yazılı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde andiçerler. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanırlarsa üyelikleri sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği

önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak on beş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır ve dağıtımdan itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

Bu kişilerin görevde buldukları sürede, görevleriyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar bakımından, görevleri bittikten sonra da beşinci, altıncı ve yedinci fıkra hükümleri uygulanır.

Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın görevi sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.

Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.

Değerlendirme: Anayasanın bu maddesinde Cumhurbaşkanlığı sisteminin kabulü ile birlikte anayasa hukukumuzda giren Cumhurbaşkanı Yardımcılığı Kurumu ile daha önce de Anayasada Parlamenter sistem unsuru olarak yer alan Bakanların atanması, Cumhurbaşkanına vekâlet durumu ile Cumhurbaşkanı Yardımcıları, Bakanların hukuki ve cezai sorumlulukları, dokunulmazlıkları ile Bakanlıkların kurulması, idari teşkilatın nasıl düzenleneceğini ilişkin hükümler içermektedir.

Kabul edilen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi Başkanlık sisteminin bir türü olarak kabul edildiği için yeni sistemde Cumhurbaşkanı yardımcılığı ile Bakanlık görevleri ve sıfatı Milletvekili sıfatı ile birleşmeyeceği için Cumhurbaşkanı yardımcıları ile Bakanlar Cumhurbaşkanı tarafından Meclis üyesi olmayan kimselerden atanacaktır.

Bu bağlamda Cumhurbaşkanı birden fazla Cumhurbaşkanı Yardımcısı atayabilecektir. Yapılan düzenlemeler dikkate alındığında Cumhurbaşkanı Yardımcıları ile Bakanların cezai yargılanmalarına ilişkin düzenlemelerin Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğuna ilişkin hüküm ve düzenlemelerle paralellik arz ettiği görülmektedir. Burada gözden kaçırılmaması gereken husus ise Cumhurbaşkanı Yardımcıları ile Bakanların görevleriyle ilgili olmayan adi suçlarıyla ilgili olarak sorumlu tutulmasına yönelik düzenlemelerin yasama dokunulmazlığına sahip milletvekillerinin yargılanmalarına ilişkin usul ve esaslar doğrultusunda gerçekleştirileceğidir.

Cumhurbaşkanlığı Sisteminde, Cumhurbaşkanı Yardımcıları ile Bakanlar aynı zamanda Cumhurbaşkanına karşı sorumlu olacaklar ve Cumhurbaşkanı tasarrufu ile görevlerine son verilip yerlerine Cumhurbaşkanınca yenileri atanabilecektir.

4.2.3.6. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin Yenilenmesi

Madde 116- Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu halde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır. Cumhurbaşkanının ikinci döneminde Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde, Cumhurbaşkanı bir defa daha aday olabilir.

Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetki ve görevleri, yeni Meclisin ve Cumhurbaşkanının göreve başlamasına kadar devam eder.

Bu şekilde seçilen Meclis ve Cumhurbaşkanının görev süreleri de beş yıldır.

Değerlendirme: Daha önceki bölümlerde değinildiği üzere 16 Nisan 2017 Anayasa değişiklikleri ile anayasamıza dâhil edilen kurum sistemin alındığı örnek model olan ABD tipi Başkanlık sisteminde öngörülen bir mekanizma değildir. Devlet Başkanının ve Meclisi karşılıklı olarak birbirlerini fesih yetkisi güçler ayrılığının yumuşak ayırımına dayanan Parlamenter sistemlerinin tipik özelliğidir ve 1961 Anayasası ile ilk kez Anayasamıza girmiştir. 1982 anayasası ile daha gerçekçi ve hayata geçirilebilir esaslara dayanan Devlet Başkanının ve Meclisi karşılıklı olarak birbirlerini fesih yetkisi Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde de öngörülen ve sisteme istikrar sağlamak ve sistemin tıkanması durumunda yumuşak bir geçişle denge sağlamayı amaç edinen bir mekanizma olarak tasarlanmış bir düzenlemedir.

Anayasada yapılan düzenlemeye göre Cumhurbaşkanı herhangi bir sebeple Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar verebilecektir. Cumhurbaşkanı böyle bir karar vermesi durumunda kendi seçimlerinin de yenilenmesini göze almak zorunda kalacaktır. Bu bağlamda karşılıklı olarak Meclis de bu yetkiyi kullanacak ama TBMM üye tamsayısını 3/5 çoğunluğu ile yani 360 milletvekilinin oyu ile bu kararı alabilecektir.

Anayasa madde gerekçesi: Bu şekilde, sistem tıkanıklarının milli idareye müracaatla çözümüne imkân tanınmaktadır. Seçimlerin yenilenmesi durumunda, hem Cumhurbaşkanı hem de Meclisin birlikte seçilecek olması, denge kontrol mekanizması açısından önem arz etmektedir. Yasama ve yürütme kuvvetlerinin birbirini kontrol etmesini de sağlayacak bu düzenleme, aynı zamanda iki kuvvet arasında kriz oluşması halinde halkın hakemliğine başvurma imkânı getireceği vurgusunu yapmaktadır.

Seçimlerin birlikte yapılması da daha önce Parlamenter hükûmet sistem tıkanıklıkları ve istikrarsızlıklarına karşı bir tedbir niteliğinde düşünülmüş düzenlemedir. Cumhurbaşkanı seçimi de birlikte yapılarak ülkenin hükûmet siz ve başsız kalmasının önüne geçilmiş olmaktadır. Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi Türkiye'nin siyasi geçmiş dönemde yaşanan, hükûmet istikrarsızlıkları, koalisyon dönemleri kırılmalıklarına karşı düşünülmüş rasyonelleştirilmiş bir hükûmet sistemi değişiklikler olacağı daha önce de belirtildiği üzere kamuoyunda dillendirilmiştir.

Bu sistem ile Parlamento ve Cumhurbaşkanı seçimlerinin yapılması ile ülkeyi kimin yöneteceği ve iktidar olacağı aynı gün netleşmiş olacak ve koalisyonlara yer

vermeyecek olduğu için yönetime istikrar sağlayacaktır(Kuzu, 2017: 119-123) Cumhurbaşkanlığı hkmet sisteminin kabulü ile halk, Cumhurbaşkanı'nı doğrudan seçerek hkmet kuruyor. Cumhurbaşkanı da kendi çalışma ekibini kurarak hkmet faaliyetini gerçekleştirmektedir(Arslan, Diriliş postası, 2018).

4.3. ABD TİPİ BAŞKANLIK SİSTEMİ İLE TÜRK TİPİ CUMHURBAŞKANLIğI HKMET SİSTEMİ ARASINDAKİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

Her iki sistemin benzerlikleri:

1. ABD Başkanlık Sisteminde de Cumhurbaşkanlığı Hkmet Sisteminde de Başkan Türkiyede Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmektedir.
2. Her iki Başkanlıkta Bakanları (Sekreter) başkan atar.
3. Her iki Başkanlık tipinde de yürütme yetkisi başkana aittir;
4. Her iki Başkanlık tipinde de başkanın kanunları onaylama veya veto yetkisi bulunmaktadır.
5. Her iki Başkanlık tipinde de Başkanın Kararname ıkarma yetkisi vardır.
6. Her iki Başkanlık tipinde de Başkanın st düzey idarecileri atama yetkileri vardır.
7. ABD Başkanlık Sisteminde de Cumhurbaşkanlığı Hkmet Sisteminde de başkanın ve Cumhurbaşkanının Parlamento karşısında nesuliyeti yoktur. Sorumluluk halka karşıdır ve halk da seçimlerde bu durumu başarılı görmese tekrar semeyerek gstertecektir.
8. Her Başkanlık Sisteminde de Cumhurbaşkanlığı Hkmet Sisteminde de yasama yeliği ile yürütme organı yeliği birliştir.
9. Başkanlık Sisteminde de Cumhurbaşkanlığı Hkmet Sisteminde de Bakanların sorumluluğu Başkana'dır. Meclise karşı sorumlulukları yoktur.
10. İki Başkanlık modelinde de Başkan ile bakan sıfatları ile yasama organı yeliği birleşmemektedir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ABD Tipi Başkanlık Sisteminden Farkları:

1. ABD’de Başkan tarafından imzalandan andlaşmalar Senatonun onayına tabidir. Türkiye’de ise Milletlerarası andlaşmalar Cumhurbaşkanınca onaylanır ve yayımlanır.

2. ABD’de bütçe konusunda eli kolu bağı ve Senatoya bağı iken Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Meclisin engellemesine karşı bir önceki seneyi belli şartlar altında uygulamaya devam ettirme olanağı vardır.

3. Amerika Birleşik Devletleri federal niteliğe sahip bir devlet olup iki meclisli bir parlamentosu bulunurken Türkiye’de ise tek meclisli bir yasama organı mevcuttur.

4. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin kabulü sırasında en belirgin farklardan biri olan ve eleştiriler tabi tutulan düzenleme ABD tipi başkanlıktan farklı olarak Cumhurbaşkanı ve Meclisin karşılıklı olarak seçimlerin yenilenmesi müessesesi ile birbirlerinin hukuki varlığına son verebilmelidir bu anlamda karşılıklı fesih yetkisi ile seçimler birlikte yapılacaktır. ABD Başkanlık sisteminde ise kuvvetler birbirinin varlığına son veremedikleri gibi, seçimleri de ayrı zamanlarda yapılmaktadır.

5. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, Cumhurbaşkanı üst düzey yöneticileri atama yetkisi doğrudan Cumhurbaşkanına aittir. Oysa ABD başkanı üst düzey atamaları Senatonun onayıyla yapabilmektedir.

6. ABD’de başkanlık seçimi iki dereceli oy sistemiyle dolaylı olarak ikinci seçmenler tarafından seçilir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı, tek dereceli seçimle doğrudan halk tarafından seçilmektedir

7. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı görev süresi 5 yıl olarak belirlenmişken ABD’de Başkan 4 yıllığına seçilmektedir. ABD’de Başkan yardımcısı da Başkanla birlikte seçilirken, Cumhurbaşkanı yardımcısı Milletvekili seçilme yeterliliğine sahip kişiler arasından Cumhurbaşkanınca atanmaktadır.

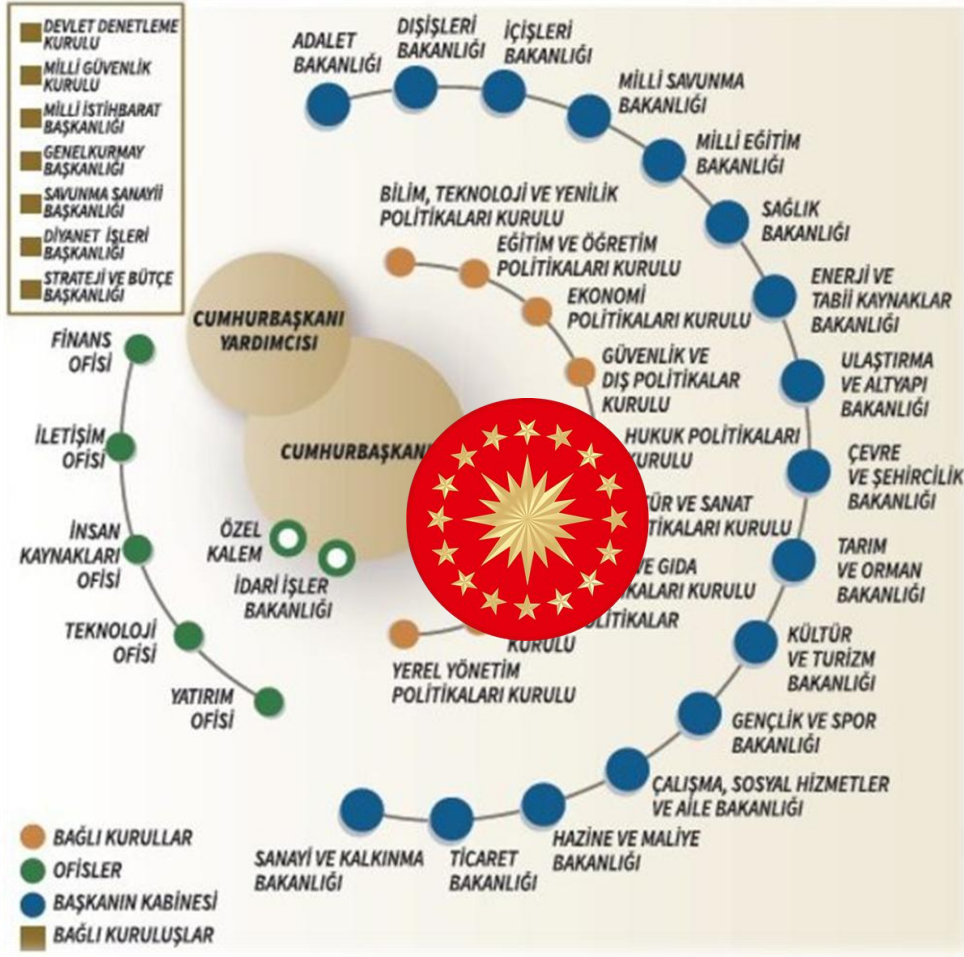
8. ABD’de Federal hâkimlerin atanması Başkanı tarafından yapılarak Senatonu onayıyla tamamlanmaktadır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanınca yüksek yargı organlarına yapacağı atama sınırlı kalmakta olup bu yetki resen kullanılmakta olup yasama organını onayına tabi değildir.

9. Başkanın da Cumhurbaşkanının da Yasama organı tarafından cezaî sorumluluğuna gidilebilmekte olup. ABD’de bu kurum “İmpeachment” adını almaktadır. Yargılama işlemi Senato tarafından yapılmaktadır. Cumhurbaşkanı bizde yüce divan sıfatıyla Anyasa mahkemesince yargılanmaktadır.

10. Bir önceki bahiste açıkladığımız gibi Cumhurbaşkanının da ABD başkanının da kanunları tekrar görüşülmek üzere Meclise iade (veto) yetkisi mevcuttur. Bu yetki bir bakımdan farklılık arz etmektedir. Şöyleki, Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde veto edilen kanunların aynen kabulü için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gerekirken, ABD’de üçte iki çoğunluğun oyu gereklidir. Bu anlamda bize göre güçleştirilmiş bir veto sözkonusu olmaktadır.

11. Cumhurbaşkanı Hükûmet sisteminde Bakanlar ve üst düzey yöneticiler doğrudan araya meclis vs. girmeden Cumhurbaşkanınca atanırken; ABD’de Başkanın, bakanları atanması Senatonun onayıyla mümkün olmaktadır.

4.4.CUMHURBAŞKANLIĞI TEŞKİLATI (Cumhurbaşkanlığı, 2018)

4.4.1.Genel Olarak Cumhurbaşkanlığı Teşkilat Yapısı ve İşleyişi

Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemine geçiş sağlayan Anayasa Değişikliklerinin halkoylaması sonucu, yeni sisteme ilişkin birçok temel yapısal değişiklikler anayasa değişikliklileri ile yapılmış yapılan bu düzenlemelerin yeni sisteme dönüşümünün sağlanması için alt yapısal sistemin de yeni sisteme entegre olması gerekiyordu. Bu kapsamda yeni sisteme geçiş için gerekli uyum yasaları çıkarılarak Cumhurbaşkanlığı sisteminin ve devlet teşkilat yapısının senkronize çalışması için gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Parlamente hükûmet sisteminden Cumhurbaşkanlığı hükûmet ine geçişte yapılan anayasa değişikliklerine uyum sağlanması amacıyla birçok düzenleme yapılmış ve yeni sistem kurumsallaşmaya başlamıştır. Bu kapsamda daha önce 10/5/2018 tarihli

ve 7142 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 2/7/2018 tarihinde kararlaştırılmış olan 477 Sayılı Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile 1924 yılından 1960'a kadar çıkarılmış bazı kanunlarda yer alan "İcra Vekilleri Heyeti" ibaresi ile 1963-2017 yıllarındaki bazı kanunlarda geçen "Bakanlar Kurulu" ve "Başbakanlık" ibareleri, "Cumhurbaşkanı" ve "Cumhurbaşkanlığınca" olarak değiştirilmiştir.

Söz konusu düzenlemeyle, yürürlükte bulunan kanun ve KHK'lerle 10 Mayıs 2018 tarihli ve 7142 sayılı kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yürütme maddelerindeki Bakanlar Kurulu ve bakanlara yapılmış olan atıflar, Cumhurbaşkanına yapılmış sayılacak. Yeni KHK'deki Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne ilişkin düzenlemeler, 24 Haziran'da birlikte yapılan Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanının yemin ederek göreve başladığı tarihte yürürlüğe girecektir. Cumhurbaşkanı Erdoğan 9 Temmuz 2018 tarihinde Mecliste yemin ederek görevine başlamış ve söz konusu değişiklikler bu tarihte yürürlüğe girmiştir(Cnn Türk, 2018).

16 Nisan 2017 Anayasa değişikliği ve daha sonra çıkartılan uyum yasaları ile yapılan düzenlemeler neticesinde yeni sistemin yapısı oluşturulmaya ve tamamlanmaya çalışılmıştı. Parlamenter sistemin son toplantısı 04 Haziran 2018 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında Beştepede yapılmıştır(Akşam, 2018)

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Mecliste yemin ederek göreve başlamış ve Anayasanın Yürütme alanında düzenleme yapma yetkisi verdiği Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ard arda yayımlanarak yeni sisteme uyum sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda aynı gün yayımlanarak yürürlüğe giren 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile idari yapı ve teşkilat yasalarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu bakımdan idari teşkilat yapılarında değişiklik getiren, yeni sisteme uyum sağlamak amacıyla atıflar yapan ve teşkilat yasalarını kaldırarak Bazı bakanlıkların teşkilat kanunlarını lağveden, Bazı Bakanlıkları birleştiren 703 Sayılı KHK yeni sisteme uyum sağlanması amacıyla yapılan değişiklikler bakımından çok büyük önemi haizdir (resmigazete, 2018).

Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımlanmasını takip eden günlerde Cumhurbaşkanlığınca 1. 2. 3. 4. ve son olarak da tezimi gözden geçirdiğim bugünlerde, 27.06.2019 tarihli 41 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri yayımlanmıştır. Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde Cumhurbaşkanı ile çalışacak Cumhurbaşkanı Yardımcılığı Kurumunun yapılan anayasa değişiklikleri sonucunda ihdas edildiğini önceki bölümlerde bahsetmiştik. Yine aynı anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanının artık Meclis üyesi olmayan Bakanlar atmasına imkân tanıyan düzenleme de yapılmıştı. Cumhurbaşkanı Yardımcılığı ile Bakanlar Cumhurbaşkanlığı sisteminde önemli organlar olarak görev yapacaklardır. 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Cumhurbaşkanlığı hükûmet Sisteminde yeni bir örgütlenme modeli benimsenmiştir.

Örgütlenmeye ilişkin yayımlanana 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi uyarınca Cumhurbaşkanlığı merkez teşkilatı Cumhurbaşkanlığı Makamı ve İdari İşler Başkanlığı şeklinde belirlenmiştir. Daha önce 703 sayılı KHK değişiklikleri sonucu belirsiz olan bakanlık sayısı 16'ya düşürülmüş ve Bakanlıkların teşkilat yapısı merkez, taşra, bağlı ilgili, ilişkili kuruluşları belirlenerek Bakanlıklar, Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı içinde örgütlenmiştir. Yine getirilen düzenlemeyle yeni sistemde bir siyasal inovasyon olarak politika kurulları ve ofisler oluşturulmuştur. Ayrıca yeni sistemde Cumhurbaşkanlığına bağlı kurum ve kuruluşlar ihdas edilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükûmet sisteminde yapısal anlamda en önemli düzenlemeler getiren uyum çalışması Anayasa değişikliklerine uyum sağlanması amacıyla bazı Kanun ve KHK'lerde değişiklik yapılmasını içeren 703 sayılı KHK, olduğundan yukarıda bahsetmiştik. Bu kapsamda yeni sistem açısından önemli düzeyde değişiklik getiren bu KHK hakkında açıklama yapmak elzem görünmektedir.

703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile idari yapı ve teşkilat yasalarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu bakımdan idari teşkilat yapılarında değişiklik getiren, yeni sisteme uyum sağlamak amacıyla atıflar yapan ve teşkilat yasalarını kaldırarak Bazı bakanlıkların teşkilat kanunlarını lağveden, Bazı Bakanlıkları

birleştiren 703 sayılı KHK yeni sisteme uyum sağlanması amacıyla yapılan değişiklikler bakımından çok büyük önemi haizdir (mevzuat, 2018).

4.4.2. Bakanlıklar

Bu kapsamda yapılan değişikliklerle birleştirilen Bakanlıklar:

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilerek adı Çalışma Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı olmuştur,

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Kalkınma Bakanlığı birleştirilerek Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına,

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı birleştirilerek Ticaret Bakanlığı,

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı birleştirilerek Tarım ve Orman Bakanlığı,

Dışişleri Bakanlığı ile Avrupa Birliği Bakanlığı birleştirilerek Dışişleri Bakanlığı,

Maliye Bakanlığının yeni ismi Hazine ve Maliye Bakanlığına dönüştürülmüştür.

Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının yeni adı ise Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı olmuştur.

Netice itibarıyla Kararname ile birleştirilen ve ismi değişen 6 bakanlık ihdas oluşturulmuştur.

703 sayılı KHK ile Ekonomi alanında sayısı 6 olan ilgili bakanlık sayısı 3'e inerken daha önce Başbakan Yardımcılığına bağlı olan ve müsteşarlık olarak teşkilatlanan Hazine Müsteşarlığı yeni yapılanmada Maliye Bakanlığı çatısında düzenlenmiştir.

Başbakanlığa bağlı olan TOKİ, Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlanmıştır.

703 Sayılı KHK ile "Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı" ibaresi "MİT", "Müsteşar" ibaresi ise "Başkan" şeklinde değiştirilerek Mit Müsteşarı MİT Başkanı olmuştur. Yine aynı KHK ile yapılan değişiklikle 2945 sayılı Milli Güvenlik Kurulu

(MGK) ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu" yürürlükten kaldırılmıştır.

Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon genel müdürlüğünün teşkilat ve görevleri hakkındaki KHK yürürlükten kaldırılarak Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü kapatılmıştır. Kapatılan Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğüne ait her türlü taşınır, taşıt, araç gereç ve malzeme, her türlü borç ve alacaklar, hak ve yükümlülükler bu Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe girdiği tarihte hiçbir işleme gerek kalmaksızın Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığına devredilmiştir.

703 Sayılı KHK ile idarede devamlılığı sağlayacak önemli Geçiş hükümlerine de yer vererek personel, unvan, kadro ve pozisyon, alacak ve haklar bakımından herhangi bir karışıklık ve ihtilafa mahal vermemek için düzenlemeler getirmiştir bu kapsamda, Geçici 1.madde aşağıda sunulmuştur.

Geçiş hükümleri ise şunlardır:

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte teşkilatlarına ilişkin kanun veya kanun hükmünde kararnameleri yürürlükten kaldırılan bakanlıkların veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarının her türlü taşınır, taşıt, araç, gereç ve malzeme, borç ve alacaklar, hak ve yükümlülükler, yazılı ve elektronik ortamdaki her türlü kayıtlar ve dokümanları; bunların bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla tahsis edilmiş olduğu veya fiilen kullanıldığı birimin ve/veya bu birime verilmiş olan görevlerin ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre bünyesinde düzenlendiği bakanlığa veya diğer kamu kurum ve kuruluşuna ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın devredilmiş sayılır. Mülkiyeti Hazineye ait veya Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmazlardan teşkilatlarına ilişkin kanun veya kanun hükmünde kararnameleri yürürlükten kaldırılan bakanlıklara veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına tahsis edilmiş olanlar ile fiilen kullanılanlar, hiçbir işleme gerek kalmaksızın tahsis amacına uygun olarak kullanılmak üzere kapatılan bakanlığın veya diğer kamu kurum ve kuruluşunun ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre bünyesinde yeniden yapılandırıldığı bakanlığa veya kamu kurum ve kuruluşuna tahsis edilmiş sayılır. Birimleri ve/veya bu birimlere verilmiş olan görevleri, ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre birden fazla bakanlığın uhdesine geçen bakanlıklara

veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına tahsis edilmiş veya bunlar tarafından fiilen kullanılan taşınmazların hangi bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşuna tahsis edilmiş sayılacağı ise bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde Cumhurbaşkanınca belirlenir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte teşkilatına ilişkin kanun veya kanun hükmünde kararnamesi yürürlükten kaldırılan ve teşkilatına ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenleme yapılmayan kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmazlar başka bir işleme gerek kalmaksızın Hazine adına resen tescil edilir.

(2) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte teşkilatlarına ilişkin kanun veya kanun hükmünde kararnameleri yürürlükten kaldırılan bakanlıkların veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarının döner sermaye işletmeleri, her türlü taşınır, araç, gereç ve malzeme, demirbaş ve taşıtlar, her türlü borç ve alacaklar, hak ve yükümlülükler, yazılı ve elektronik ortamdaki her türlü kayıtlar ve dokümanları ve kadro ve pozisyonlarında bulunan personeli ile birlikte, ilgili bakanlığın veya kamu kurum ve kuruluşunun birimlerinin ve/veya görevlerinin ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre bünyesinde düzenlendiği bakanlıkta veya kamu kurum ve kuruluşunda kurulan döner sermaye işletmesine, ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla başka bir işleme gerek kalmaksızın devredilmiş sayılır. Düzenlemesine yer verilmiştir.

703 sayılı khk'nın tüm maddelerini buraya taşımak çalışmamızın kapsamı dışında kalacağından sadece önemli görülen hüküm ve düzenlemeler ele alınmıştır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan Mecliste yemin ederek göreve başlamış ve Anayasanın Yürütme alanında düzenleme yapma yetkisi verdiği Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ard arda yayımlanarak yeni sisteme uyum sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 703 sayılı KHK idari anlamda önemli değişiklikler ihtiva etse de Cumhurbaşkanlığı teşkilatıyla ilgili olarak asıl düzenlemeler 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yapılacaktır.

1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi:
“Cumhurbaşkanlığı Makamı, Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı, Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Cumhurbaşkanına Vekâlet, Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları,

Cumhurbaşkanlığına Bağlı Kurum ve Kuruluşları, Bakanlıklar, Cumhurbaşkanlığı Ofisleri ve Ortak Hükümler” başlıklı bölümlerden oluşmaktadır.

Kararname ile Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı ile Cumhurbaşkanlığı bünyesindeki oluşturulan kurul ve ofislerin yapısı, Bakanlıkların teşkilat yapılanmaları ve bağlı kurum ile kuruluşlara dair esaslar ve usuller belirlenmiştir.

Kararname Cumhurbaşkanlığı Makamı başlıklı 1. Kısım ile başlayıp Cumhurbaşkanı alt başlığı 1.2.3.Madelerine göre

Cumhurbaşkanı MADDE 1- (1) Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. (2) Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder. (3) Cumhurbaşkanı, yetkilerinden bir kısmını gerektiğinde sınırlarını yazılı olarak belirterek astlarına devredebilir. Ancak devrettiği yetkiyi, gerek gördüğünde kendisi de doğrudan kullanabilir.

Düzenlemeler değerlendirildiğinde, Cumhurbaşkanı devletin başı oluşu ve yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanına ait olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda, Cumhurbaşkanı Devlet Başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk milletinin birliğini temsil edecek, Anayasanın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gerçekleştirecektir. Cumhurbaşkanı, gerektiğinde yetkilerinden bir kısmını sınırlarını yazılı olarak belirterek astlarına devredebilecek, fakat lüzum gördüğünde devrettiği yetkiyi bizzat kendisi de doğrudan kullanabilecektir.

4.4.3.Cumhurbaşkanlığı Makamı

Kararnameye göre Cumhurbaşkanlığı Makamı, 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde belirtildiği üzere, Özel Kalem Müdürlüğü, Başdanışman ve Danışman, Özel Temsilciler ile Millete ve devlete hizmeti geçmiş, bilgi ve birikim sahibi kişilerin bu kazanımlarından istifade edilebilmesi amacıyla üyeleri Cumhurbaşkanınca belirlenen Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulundan oluşmaktadır. Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdürlüğünün unvan ve görevleri de Kararname ile belirlenmiştir.

Düzenlemeye göre Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdürüne büyükelçi unvanı verilecektir.

Özel Kalem Müdürlüğünün grevleri Kararnamede,

- a) Cumhurbaşkanı makamına ilişkin hizmetleri yürütmek,
 - b) Cumhurbaşkanının resmi ve özel yazışmalarını yürütmek,
 - c) Cumhurbaşkanının tören, yurtiçi ve yurtdışı gezi işlerini düzenlemek ve yürütmek,
 - ç) Cumhurbaşkanlığı makamının protokol, halkla ilişkiler ve kurumsal iletişim hizmetlerini bünyesindeki birimler aracılığıyla yürütmek,
 - d) Cumhurbaşkanının Milli Saraylar ve Devlet Arşivlerine ilişkin talimat, iş ve işlemlerini yürütmek,
 - e) Cumhurbaşkanı tarafından verilen diğer görevleri yapmak.
- Şeklinde düzenlenmiştir.

Aynı Kararnameye uyarınca, Cumhurbaşkanı, kendisine danışmanlık ve verdiği görevleri yapmak üzere Cumhurbaşkanı Başdanışmanı ve Cumhurbaşkanı Danışmanı atayabilecek, özel bilgi ve uzmanlık gerektiren konularda, dış ülkelerde veya uluslararası kuruluşlar nezdinde özel bir görevi ifa etmek üzere özel temsilci görevlendirebilecektir. Bu şekilde görevlendirilecek kişilere Büyükelçi unvanı verilecek, büyükelçilik unvanı özel temsilcilik görevi müddetinde devam edecek, özel temsilcilerin giderleri Cumhurbaşkanlığı bütçesinden karşılanacaktır.

Kararname ile Cumhurbaşkanlığı teşkilatının idari yönetimi ile alakalı olarak Kararnamenin İkinci Kısımında 1982 Anayasasında düzenlenen ve 16 Nisan 2017 Anayasa değişiklikleriyle kaldırılan Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin yerine Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı oluşturulmuştur. En büyük devlet memuru da İdari İşler Başkanı olmuştur.

Başkanlıkla ilgili düzenlemeler aşağıda sunulmuştur.

4.4.4.Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı

İdari İşler Başkanlığının düzenlendiği madde 5 şöyledir:

(1) En yüksek Devlet memuru olan İdari İşler Başkanı, Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığının en üst amiridir.

(2) İdari İşler Başkanlığının görevleri şunlardır: a) Mevzuatla verilen görevleri yapmak, b) Cumhurbaşkanı tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

(3) İdari İşler Başkanı bütün birimlerin faaliyetlerini, işlemlerini ve hesaplarını denetlemekle görevli ve yetkili olup yukarıda belirtilen hizmetlerin mevzuata, Cumhurbaşkanının politika ve talimatlarına uygun olarak yürütülmesinde Cumhurbaşkanına karşı sorumludur.

Görevler ve birimler

MADDE 6 - (1) İdari İşler Başkanı Cumhurbaşkanı adına aşağıdaki görevleri yapar.

a) Anayasada belirtilen görevlerinin yerine getirilmesinde ve yetkilerinin kullanılmasında Cumhurbaşkanına gerekli olan hizmetleri sunmak.

b) Türkiye Büyük Millet Meclisi ile olan münasebetlerin yürütülmesi ve kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanması için gerekli çalışmaları yapmak.

c) Devlet Teşkilatının düzenli ve etkin bir şekilde işlemlerini temin edecek prensiplerin tespiti için gerekli çalışmaları yapmak.

ç) İç güvenlik, dış güvenlik ve terörle mücadele konusunda koordinasyonun sağlanması için gerekli çalışmaları yapmak.

d) Yapılan çalışmaların kamuoyundaki etkilerini izleme ve değerlendirme çalışmalarını yapmak.

(2) İdari İşler Başkanlığının birimleri aşağıda gösterilmiştir.

a) Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü

b) Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü

c) Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü

ç) Destek ve Mali Hizmetler Genel Müdürlüğü

d) (Ek: RG-10/1/2019-30651-CK-27/1 md.) Koruma Hizmetleri Genel Müdürlüğü

4.4.5. Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Cumhurbaşkanına Vekâlet

Cumhurbaşkanı Yardımcıları

MADDE 17 - (1) Cumhurbaşkanı yardımcıları, Cumhurbaşkanı tarafından verilen görevleri yaparlar.

(2) Cumhurbaşkanı yardımcıları, Cumhurbaşkanına karşı sorumludur.

Cumhurbaşkanına vekâlet

MADDE 18 - (1) Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde, yenisi seçilene kadar en yaşlı Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanlığına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

(2) Cumhurbaşkanının hastalık ve yurtdışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, Cumhurbaşkanının görevlendirdiği yardımcısı Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

Cumhurbaşkanı yeteri sayıda yardımcı atayabilir. Burada sayı sınırlaması olmamakla beraber, fiiliyatta da görüldüğü üzere bir tane ile yetinilmiştir.

4.4.6.Politika Kurulları

Kurulların Oluşumu

Kuruluş MADDE 20- (1) Cumhurbaşkanlığı bünyesinde aşağıda yer alan kurullar kurulmuştur.

- a) Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu.
- b) Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu.
- c) Ekonomi Politikaları Kurulu.
- ç) Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu.
- d) Hukuk Politikaları Kurulu.
- e) Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu.
- f) Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu.

g) Sosyal Politikalar Kurulu.

ğ) Yerel Yönetim Politikaları Kurulu.

Kurul Başkanı, başkanvekilleri ve üyeleri

MADDE 21- (1) Cumhurbaşkanı, kurulların başkanıdır.

(2) Kurullar en az üç üyeden oluşur. Kurul üyeleri Cumhurbaşkanınca atanır. Cumhurbaşkanı kurul üyelerinden birini başkanvekili olarak görevlendirir.

Cumhurbaşkanlığı Politika Kurullarının genel görev ve yetkileri ise şu şekilde düzenlenmiştir (CBK-1, 22. Madde):

- “Cumhurbaşkanınca alınacak kararlar ve oluşturulacak politikalarla ilgili öneriler geliştirmek.

- “Geliştirilen politika ve strateji önerilerinden Cumhurbaşkanınca uygun görülenler hakkında gerekli çalışmaları yapmak.

- “Küresel rekabetin getirdiği ani değişimlere karşı strateji ve politika önerileri geliştirmek, - Görev alanlarına giren konularda kamu kurum ve kuruluşlarına görüş vermek.

- “Görev alanlarına giren konularda Bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, sivil toplum ve sektör temsilcileri, alanında uzman kişiler ve ilgili diğer ilgililerin görüşünü alarak uygulanan politikaları ve gelişmeleri izlemek, yapılan çalışmalarla ilgili Cumhurbaşkanına rapor sunmak.

- “Cumhurbaşkanı programına uygunluk açısından, bakanlıklar ile kurum ve kuruluşların uygulamalarını izlemek ve Cumhurbaşkanına rapor sunmak.

- “Bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, sivil toplum ve sektör temsilcileri, alanında uzman kişiler ve ilgili diğer ilgililerin davet edilmesi suretiyle genişletilmiş kurul toplantıları yapmak.

- “Görev alanlarına giren konularda talep, ihtiyaç ve etki analizi yapmak ve/veya yaptırtmak.

- “Cumhurbaşkanınca verilen diğer görevleri yapmak.”

4.4.7. Cumhurbaşkanlığı Ofisleri

Kuruluş

MADDE 525 – (1) Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin bu kısmında; verilen görevleri yerine getirmek üzere Cumhurbaşkanlığına bağılı, özel bütçeli, kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip,

Dijital Dönüşüm Ofisi,

Finans Ofisi,

İnsan Kaynakları Ofisi ve

Yatırım Ofisi kurulmuştur.

1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnesiyle getirilen düzenlemelerle, Cumhurbaşkanlığı ofislerine “Kamu Tüzelkişiliğı” verilmiş olduğundan bahisle “Cumhurbaşkanı” ile “Ofsler” arasındaki ilişkinin İdarenin bütünlüğünün sağlanması açısından “idari vesayet” ilişkisi olarak değerlendirileceğidir(Ocak, 2019: 173).

Tanımlar

MADDE 526 – (1) Bu Bölümde geçen;

a) Başkan: Dijital Dönüşüm Ofisi, Finans Ofisi, İnsan Kaynakları Ofisi ve Yatırım Ofisinin Başkanı,

b) Başkanlık: Dijital Dönüşüm Ofisi, Finans Ofisi, İnsan Kaynakları Ofisi ve Yatırım Ofisinin Başkanlığını, ifade eder.

Ofislerin görevleri

MADDE 527 – (1) Dijital Dönüşüm Ofisinin görevleri şunlardır:

- a) Kamunun dijital dönüşümünü (e-devlet dönüşümü) koordine etmek.
- b) Milli teknolojinin geliştirilmesi ve bu kapsamda farkındalık oluşturmak amacıyla gerekli olan projeler geliştirmek,
- c) Büyük veri analizi yapmak, öncelikli proje alanlarında yapay zekâ uygulamalarına öncülük etmek,

ç) Siber güvenlik ve bilgi güvenliğini artırıcı projeler geliştirmek,

(2) Finans Ofisinin görevleri şunlardır:

a) Ulusal ve uluslararası bankacılık ve finans sektörünü izlemek ve analizler yaparak raporlamak.

b) Türkiye'nin finans piyasaları içindeki konumunu raporlamak.

c) Finansal kaynakların çeşitlendirilmesi ve uluslararası fonların Türkiye'ye gelmesini sağlayıcıyı çalışmalar yapmak,

ç) İstanbul Finans Merkezi projesini yürütmek ve gelişmeleri takip etmek,

(3) İnsan Kaynakları Ofisinin görevleri şunlardır:

a) Türkiye'nin insan kaynakları envanterini çıkartmak ve ihtiyaç duyulan alanlarda yetenek gelişim faaliyetlerini yürütmek,

b) Türkiye'nin vizyonu, hedefleri ve öncelikleri doğrultusunda insan kaynağının geliştirilmesini sağlamaya yönelik projeler üretmek,

c) Özel yeteneklerin keşfini sağlamak ve yetenek yönetimi projelerini yürütmek.

ç) Politika kurullarının öncelediği alanlarda küresel düzeyde insan kaynağının tespitini yaparak milli projelere kazandırılmasını sağlamak,

d) Kamuda kariyer yönetimi, performans yönetimi, ve diğer modern insan kaynağı yönetim modellemelerini hayata geçirilmesi için projeler geliştirmek,

e) Kamu istihdamında liyakat ve yetkinliğin artırılması için gerekli olan projeler üretmek ve çalışmalar yapmak,

f) Verimliliğin artırılması için insan kaynakları planlamasına yönelik çalışmalar yapmak,

(4) Yatırım Ofisinin görevleri şunlardır:

a) Ülkenin ekonomik kalkınmasında gereksinim duyulan yatırımların artırılması için Türkiye'de yatırım yapılmasını özendirmeye yönelik çalışmalar yapmak,

b) Kamu kurum ve kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarınca yürütülen uluslararası düzeydeki yatırım ortamı tanıtım faaliyetleri kapsamında kurum ve kuruluşları arasında koordinasyon sağlamak,

c) Yatırımcıların karşılaşılabilecekleri engel ve sorunları tespit ederek sorunların çözümü konusunda ilgili merciler nezdinde girişimde bulunmak.

ç) Türkiye'de yatırımların artırılmasına katkı sağlayacak her türlü bilgi ve veriyi oluşturmak veya ilgili kurum ve kuruluşlardan toplamak, güncellemek ve dağıtmak, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla bu konuda işbirliği yapmak.

d) Yatırım ortamının iyileştirilmesine ilişkin reform sürecine katkı sağlamak, bu kapsamda öneriler geliştirmek.

(5) Ofisler Cumhurbaşkanınca verilen diğer görevleri yapar.

16 Nisan 2017 tarihli anayasa değişiklikleri ile birlikte yeni hükümet sistemi olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle beraber Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına geçmiştir. Daha öce düalist bir yapıda bir yandan Sorumsuz Cumhurbaşkanı ve diğer yanda Başbakan ve Bakanlar Kurulu bulunmaktaydı. Bu durum yönetimde çift başlılık ve meşruiyet olgusunu da beraberinde getirmekteydi. Kabul edilen değişiklikler sonucu geçilen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle beraber artık yetkiler tek merkez ve güç olarak Cumhurbaşkanında toplanmıştır. Önceki sistemde Başbakan, Başbakanlık ve Bakanlar Kuruluna ait yetkiler Cumhurbaşkanına geçmiştir. Bu anlamada Yürütme yetkisi olarak daha önceki sistemde Cumhurbaşkanı arasında dolaylı bir bağ bulunan Kamu Yönetimi artık doğrudan Cumhurbaşkanını düzenlemeleriyle şekillenmeye başlamıştır. Doğrudan halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı anayasanın kendisine verdiği yetkileri kullanarak başında bulunduğu Yürütmeyi ve Onun altındaki Kamu Bürokrasisi ve yönetimine yönelik kararlar alarak ve gerekli düzenlemeleri yaparak doğrudan etkide bulunmaktadır

Bu bağlamda Anayasanın verdiği yetkiyle Yürütme alanında düzenleme yetkisi verilen Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle Bakamlık teşkilatı Kamu Kurum ve kuruluşları üst kademe yöneticilerini ve Kamu yönetiminin tüm unsurlarını etkileyecek düzenlemeler yapmıştır. Cumhurbaşkanı henüz göreve başlamadan çıkarılan 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Bakanlıkların teşkilat kanunlarının kaldırıldığını, bazı

bakanlıkların birleştirildiğini, kamu yönetimine ve bürokrasisine yönelik birçok önemli düzenlemenin yapıldığını bir önceki konuyu işlerken etraflıca bahsetmişim. Aynı şekilde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın göreve başlamasıyla yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı oluşturulmuş ve teşkilat yapılanmasına yönelik birçok düzenleme yapılmıştır.

Bu bağlamda Cumhurbaşkanlığı Merkez teşkilatı oluşturulmuş bu teşkilat da Cumhurbaşkanlığı sisteminde Diğer Bakanlık bağlı Kurum ve Kuruluşlar ile organların kadro, personel, mevzuat ve kamu yönetimi alanındaki işleyiş ve düzenini sağlayacak olan İdari İşler Başkanlığı kurulmuştur. Yapılan Anayasal değişikliklerle ihdas edilen Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı ve devam eden Bakanlık müesseseleri ile Cumhurbaşkanı Kamu yönetimine yön vermektedir. Cumhurbaşkanı doğrudan seçilen Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Bakanlar Cumhurbaşkanına karşı sorumlu olacaklardır. Cumhurbaşkanı gerektiğinde politika belirleme tartışma ve istişari olarak bakanlardan oluşan Kabinesini toplamakta ve Kamu Yönetimine yön verecek kararlar alınarak Bakanlıklar aracılığıyla tüm ülkede uygulanması sağlanmaktadır.

Yine aynı Kararnameyle Cumhurbaşkanlığı sistemi içerisinde görev alanlarıyla ilgili olarak kamu politika belirleyen araştırma ve ön çalışmalar yaparak bir nevi politikaların mutfağı şeklinde işleyen Cumhurbaşkanına yardımcı olmak üzere Politika Kurulları oluşturulmuştur. Bu kurulların belirlediği politikalar Cumhurbaşkanı emri haline getirilerek Bakanlık politikaları haline alması itibariyle bu uygulamanın Amerikan public policy-kamu politikası anlayışı benzeri olduğu kabul edilmektedir (Güler, Aydınllık, 2018).

Bu kurullar görev alanlarıyla ilgili olarak Cumhurbaşkanının başkanlığında Cumhurbaşkanının emir ve talimatları doğrultusunda ve dolaysız olarak Cumhurbaşkanı ile çalışmaktadırlar.

Politika Kurulları kendi görev alanlarını ilgilendiren çalışma ve toplantılarda sivil toplum kuruluşları, özel sektör temsilcileri, yerli ve yabancı uzmanların iştiraki ve akademisyenler ile çalışarak yönetim anlayışı doğrultusunda hareket etmektedir (Akman, 2019: 61).

Ayrıca oluşturulan Cumhurbaşkanlığı ofislerince politika ön hazırlığı olarak geliştirilen projelerin Politika kurullarınca olgunlaştırılıp kamu politikaları olarak

Bakanlıklarca uygulanması esasıyla yeni sistemde Cumhurbaşkanına Kamu Yönetimini belirleme ve politika üretme noktasında yardımcı olmaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle cumhurbaşkanına bağlı Kurum ve kuruluşlar oluşturularak Cumhurbaşkanlığı Merkez teşkilatı dışında yönetime yön verecek ve Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen temel ilke, hedef ve amaçlar doğrultusunda çalışan ve Kamu yönetimine yönelik kararlar alan ve uygulayan birimler olarak görev yapmaktadır.

Yeni sistemle beraber Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Cumhurbaşkanına üst düzey yöneticileri atama noktasında yetki verilmiştir. Anayasanın 104. Maddesine göre “Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.” Yeni sistem Cumhurbaşkanına çok geniş atama yetkisi tanınmaktadır. Bu bağlamda daha önce Bakanlar Kurulu, başbakanlık, Cumhurbaşkanı ve Başbakan imzalarıyla ortak olarak yapılan atamalar Cumhurbaşkanınca tek başına yapılmaktadır. Nitekim 10 Temmuz 2018 tarihinde üst kademe kamu yöneticileri ile ilgili usûl ve esaslar ile kamu kurum ve kuruluşlarında atama usûl ve esaslarını belirlemek amacıyla 3 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayımlanmıştır.

Burada dikkat çeken husus mevcut anayasamız ve kanunlarımızda “üst kademe yöneticilik” ve “kimlerin üst kademe yönetici” olduğu konusunda bir düzenleme olmamasıdır(Sobacı, 2018: 12).

1982 Anaysası 128. Maddesinde üst düzey yöneticilerin yetiştirilme usul ve esasları gösterilmişken, atanma ve görevden alma usulü düzenlenmemiştir. 16 Nisan Anayasa değişikliği ile üst düzey yöneticilerin atanma ve görevden alınması Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle yapılacaktır.

Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin, ekli cetvellerdeki kadro, pozisyon ve görevler, bakanlıklar, bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarını kapsadığı ifade edilmiştir. Ayrıca adı geçen Kararnamede, Atama usulü başlığı altındaki 2. Maddesinde,

(1) Anayasanın 104 üncü maddesine göre yürütme yetkisinin sahibi olan Cumhurbaşkanının, atamaya yetkili amirlere ait yetkileri haiz olduğu,

(2) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere Cumhurbaşkanı kararıyla, (II) sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere Cumhurbaşkanı onayı ile atama yapılır. Bu cetvellerde sayılmayan kadro, pozisyon ve görevlere, ilgili Cumhurbaşkanı yardımcısı, bakan veya atamaya yetkili amirler tarafından atama yapılır. Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakan bu yetkisini alt kademedeki yöneticilere devredebilir.

(3) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlerin boşalması hâlinde rektörler bakımından Yükseköğretim Kurulu Başkanı, diğerleri bakımından ilgili Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan tarafından görevlendirme yapılabilir. Bu görevlendirmeler aynı gün Cumhurbaşkanlığına bildirilir. Düzenlemeleri yer almıştır.

Kararnamenin 3. Maddesinde de I ve II sayılı cetvelde yer alan kadrolarla diğer görevlere atanma şartları düzenlenmiştir.

Atama şartları

MADDE 3- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere atanacaklarda aşağıdaki şartlar aranır:

a) 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesinde sayılan genel şartları taşımak.

b) En az dört yıllık yükseköğrenim mezunu olmak.

c) Kamuda ve/veya sosyal güvenlik kurumlarına tabi olmak kaydıyla uluslararası kuruluşlar ile özel sektörde veya serbest olarak en az beş yıl çalışmış olmak.

(2) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ekli (II) sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere atanacaklarda aşağıdaki şartlar aranır:

a) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan genel şartları taşımak.

b) En az dört yıllık yükseköğrenim mezunu olmak.

c) Kamuda en az 5 yıllık hizmeti bulunmak.

ç) İl ve bölge müdürü kadro, pozisyon ve görevleri ile kamu iktisadi teşebbüsleri yönetim kurulu üyeliklerine atanacaklar için kamuda ve/veya sosyal güvenlik

kurumlarına tabi olmak kaydıyla uluslararası kuruluşlar ile özel sektörde veya serbest olarak, alanında en az beş yıl çalışmış ve temayüz etmiş olmak.(2)

(3) Yurtdışı daimî görevlere atanabilmek için birinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde yer alan şartlara ilave olarak, 657 sayılı Kanunun 59 uncu maddesi kapsamında yapılacak atamalar dâhil, yeterli dil bilgisine sahip olunduğunu belgelendirmek şarttır. Yurtdışı teşkilatında daimî bir göreve atanacak kamu görevlilerinin seçimi, atanması, çalışma usûl ve esasları ile disiplin ve diğer özlük işlerine ilişkin usûl ve esaslar Cumhurbaşkanınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

(4) 657 sayılı Kanunun 59 uncu maddesine göre yapılacak atamalarda birinci ve ikinci fıkraların (a) bentleri hariç, bu madde hükümleri uygulanmaz.

(5) (Ek: RG-15.7.2018-30479 - CK-4/800 md.) Rektörler, (...)

(1) profesörlük yapanlar arasından atanır.

(6) (Ek: RG-15.7.2018-30479 - CK-4/800 md.) Mesleğe özel yarışma sınavı ile girilen kadro, pozisyon ve görevlerde ikinci fıkranın (c) bendi hükümleri uygulanmaz.

(7) (Ek: RG-13/9/2018-30534 - CK-17/3 md.) TÜBİTAK Yönetim Kurulu üyeliklerine yapılacak atamalarda ikinci fıkranın (c) bendi hükmü uygulanmaz..

(8) (Ek: RG-13.12.2018-30624-C.K.-23/11 md.) Türkiye Uzay Ajansı Başkan Yardımcılıkları ve Yönetim Kurulu üyeliklerine yapılacak atamalarda ikinci fıkranın (c) bendi hükmü uygulanmaz(mevzuat.gov.tr, 2018).

4.5. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÛMET SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ, TESPİT, ANALİZ VE DEĞERLENDİRMESİ

16 Nisan 2017'deki referandumda yüzde 51,41 oy oranıyla kabul edilen Anayasa değişikliğiyle; Türkiye, yönetim sistemi değişikliği yolunda ilk adımını attı. 24 Haziran 2018'de yapılan seçimler sonucunda; Recep Tayyip Erdoğan aldığı yüzde 52,6'lık oyla Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi'nin ilk Cumhurbaşkanı oldu. Erdoğan'ın 9 Temmuz 2018'de TBMM Genel Kurulu'nda yemin etmesiyle yeni sistem resmen yürürlüğe girmiş oldu.

Yemin ederek görevine başlayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, ilk kabinesini kamuoyu ile paylaşarak Cumhurbaşkanı Yardımcılığına olarak Fuat Oktay'ı atamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan TBMM'de yapılan yemin töreninden sonra Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde yapılan Cumhurbaşkanlığı töreninin ardından Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin ilk kabinesini açıkladı. Erdoğan yeni sistemin kurumlarından olan Cumhurbaşkanı Yardımcılığına olarak Fuat Oktay'ı getirmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Anayasa değişikliklerinin uygulanmasına yönelik uyum yasaları ile teşkilat yapısı yeniden düzenlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, bakanlıkların teşkilat yapısını yeni sistemin resmen yürürlüğe girmesinden hemen önce kaldıran 703 sayılı KHK yayımlanmış, bazı bakanlıklar birleştirilmiştir. Bu kapsamda Cumhurbaşkanlığı teşkilat yapısını belirginleştirmesi açısından önem taşıyan I Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, göreve resmen başlamasının ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından yayımlanmıştır.

Yayımlanan Kararname ile Cumhurbaşkanlığı Merkez teşkilatı, Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı, Bakanlıklar, Cumhurbaşkanlığı ofisleri ile Bağlı kurum ve kuruluşlarının teşkilat görev ve oluşumuna yönelik düzenlemeler yapılmış ve Bakanlık sayısı 16 olarak belirlenmiştir. 703 Sayılı KHK ile teşkilatları kaldırılan Bakanlıkların teşkilat yapısının nasıl olacağına ilişkin sorular ve tereddütler giderilmiştir. Yine Cumhurbaşkanı'nın göreve başladığı aynı gün yayımlanan II nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kamu kurum ve kuruluşlarının kadrolarının belirlenmesindeki usul ve esaslar belirlenmiştir. 10 Ağustos 2018 tarihinde de üst kademe kamu yöneticileri ile kamu kurum ve kuruluşlarında atama usul ve esaslarını belirlemek amacıyla 3 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayımlanmıştır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından 09 Ağustos 2018 tarihinde yayımlanan Resmi gazete ile Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi Başkanlığına Salim Arda Ermut, Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi Başkanlığına ise Doç. Dr. Salim Atay atanmıştır. Atay, Kamuoyunda Yükseköğretim İstihdam Endeksi Calibre'nin kurucusu olarak tanınılmaktaydı. Ayrıca Cumhurbaşkanı'nca 09 Ekim 2018 tarihinde, yeni sistemde kamu politikaları oluşturma sürecinde Cumhurbaşkanı'na bağlı olarak çalışacak Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulu üyeliklerine atamalar yapılarak bu kurullar görevlerine başlamıştır.

Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi Cumhurbaşkanı Erdoğan başkanlığında ilk kabine toplantısını 13 Temmuz 2018'de gerçekleştirmiştir. 15 Temmuz FETÖ darbe girişiminin hemen ardından 20 Temmuz 2016'da ilan edilen ve 3 aylık süreler le toplamda 7 defa uzatılan OHAL uygulaması, yeni hükûmet sisteminin yürürlüğe girmesiyle süresi uzatılmayarak 18 Temmuz 2018 itibarıyla sona erdirilmiştir (Trthaber, 2018).

Cumhurbaşkanı, Bakanlar, Politika Kurulları, Cumhurbaşkanlığı Ofisleri Cumhurbaşkanlığı merkez, bağlı kurum ve kuruluşları ile hızlıca icraata geçmiş, bu doğrultuda 100'er günlük olmak üzere, 400 projeli ilk eylem planı 3 Ağustos 2018'de Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından açıklanmıştır.

100 günlük Eylem Planında ulaşımdan enerjiye, ekonomiden sanayiye, dış ticaretten şehirciliğe, dış politikadan savunmaya, eğitimden sağlığa, tarımdan teknolojiye, turizmden gençlik ve spora birçok başlıkta Bakanlıklar tarafından gerçekleştirilmesi planlanan hedefler yer almıştır(Cumhurbaşkanlığı, 2018).

İlk Eylem programında hedeflenen 400 eylemden 340'ı hayata geçirilmiş olup. 43 milyar liralık bütçe maliyeti öngörülen 400 eylem için, 37,3 milyar lira para harcanmıştır. 13 Aralık 2018'e tarihinde ise ikinci 100 Günlük Eylem ve İcraat Programı kamuoyuna açıklanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıkladığı programda, bütçeye ek maliyeti 24 milyar lira olan 454 eylem yer almıştır.

Eylem planlarının açıklanmasının ardından 30 Mayıs 2019'da Yargı Reformu Stratejisi kamuoyuna duyurulmuştur. Bu program esas itibriyle 2 temel perspektif 9 amaç, 63 hedef ve 256 faaliyetten oluşmakta, Yargı Reformu Stratejisi Programı ile hak ve özgürlüklerin güçlenmesi ve adalet sisteminin işleyişinin daha etkili ve sağlıklı hale getirilmesi amaçlanmıştır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan Programının açılışında Yargı Reformu Stratejisi ile ilgili olarak yaptığı açıklanmasında:

"Bu strateji belgesini sonraki reform hazırlıklarının başlangıcı olarak görebiliriz. Yapılan reformların kimse istediği için değil vatandaşların ihtiyacı olduğu için gerçekleştirildiğini ve Adaletin küçüldüğü yerde zulmün büyüdüğünü ifade etmiştir. Erdoğan konuşmasının devamında "Yargı Reformu Stratejisi belgesi eski reformların güncellenmesiyle ortaya çıktığını, her alanda ayrı ayrı çalışmalar yürütüldüğünü, bu

reform belgesinin daha güvenilir bir yatırım ortamının oluşmasına yardımcı olacağını söyleyerek bu şekilde AB'ye bağlılığımızı da ifade etmiş oluyoruz.” İfadelerini kullanmıştır(Memurlar. 2019).

Avrupa Birliği politikalarına uyum kapsamında Kopenhag Kriterlerinin yerine getirilmesinin takibi amacıyla gerçekleştirilen reformların izlenmesi için kurulan Reform Eylem Grubu (REG) VI. Toplantısı, yaklaşık 3 yıllık aradan sonra Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi'nin hayata geçmesinin ardından Ağustos 2018'de toplandı. Bakan düzeyinde Aralık ayında tekrarlanan toplantı, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başkanlığında ise ilk kez, 9 Mayıs 2019 tarihinde Avrupa Gününde Ankara'da toplanmıştır(Dışişleri Bakanlığı, 2019).

23 Ekim 2018 tarihi itibariyle, Cumhurbaşkanı Erdoğan Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk ile birlikte, 2023 Eğitim Vizyon Belgesini açıkladılar. 18 başlık altında toplanan hedeflerden oluşan 2023 Eğitim Vizyonu, öğrenciler üzerindeki sınav baskısının azaltılması, yabancı dil kazanımının artırılması, ders sayılarının düşürülmesi gibi hedefleri içermektedir. Eğitim Vizyonu 3 yıllık ve üç aşamalı olarak tasarlanmıştır. Buna göre birinci aşamada gerçekleştirilecek hazırlık ve küçük ölçekli pilotlamaları, ikinci aşamada orta ölçekli pilotlamalar ve tasarım iyileştirmeleri, üçüncü aşamada ise çalışmanın ülke genelinde uygulamaya geçmesi ve etki analizlerinin başlaması takip edecektir(Cnn Türk, 2019).

Kamu ve özel sektör için, 3 yıllık ekonomik perspektif oluşturmayı ve öngörülebilirliği artırmayı hedefleyen Orta Vadeli Program, yeni sistem ile 'Yeni Ekonomi Programı' adıyla güncellenmiştir. 'Orta Vadeli Program' gibi 3 yıllık çerçeve çizen 'Yeni Ekonomi Programı', ekonomik reform hamlelerini beraberinde getirdi. Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi ile ortaya konulan Yeni Ekonomi Programı, 76 milyar liralık tasarruf ve gelir artırıcı önlemleri öngörürken, 2019 bütçesinde bu rakamın 44 milyar liralık kısmı uygulamaya alınmıştır(Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Cumhurbaşkanı Erdoğan 6 Temmuz 2019'da Ekonomi ve para yönetiminde önemli bir görevden alma işlemi gerçekleştiriyordu. Erdoğan, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Başkanı Çetinkayayı görevinden alarak yerine aynı bankada Başkan Yardımcısı olarak görev yapan Murat Uysal'ı atamıştır. ,

Yapılan görev değişikliğine ilişkin olarak Bosna-Hersek dönüşünde uçakta gazetecilerin sorularını yanıtlayan Erdoğan yaptığı açıklamada: Merkez Bankası ile ilgili atılan adımın Yeni sistemin Cumhurbaşkanına verdiği yetki çerçevesinde olduğu Merkez Bankası Başkanının layüsel olduğu, ihtiyari adım atabildiği, kendine has birçok tasarrufunun bulunduğu ve bunun neticesinde büyük bedeller yüklenildiğini ifade ettiği konuşmasının devamında ”Bir noktaya kadar tahamülü olan durumun, çekilmez hale geldiğini, Hazine ve Maliye Bakanı olmak üzere diğer arkadaşlarımızla değerlendirmemizi yaptık ve değişikliğe gitmenin faydalı olacağı sonucuna varıldığı” ifadelerini kullanmıştır(Hürriyet, 2019).

Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemin ilk yılında dış politikada da önemli olaylar yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Rusya Federasyonu'nda S-400 hava savunma sistemi alması, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından büyük tepki gördü. ABD, Türkiye'nin S-400'leri teslim alması halinde; Türkiye'nin ortağı olduğu F-35 programından çıkarılması, ABD'de eğitim gören Türkiyeli pilotların eğitimlerinin sonlandırılarak Türkiye'ye geri gönderilmesi, Türkiye'ye CAATSA yaptırımlarının uygulanması gibi başlıkların gündeme gelebileceğini ilan etmiştir.

Yüksek lisans tezimi gözden geçirdiğim bu günlerde S-400 hava savunma sistemlerinin alımı ve F-35 savaş uçakları programı konusunda önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Haber ajanslarınca peş peşe son dakika haberleriyle S-400 teslimatının başladığı bilgisi veriliyordu. Milli Savunma Bakanlığınca konuyla alakalı yapılan açıklamada ise S-400 teslimatlarının 12 Temmuz 2019 tarihiile başladığı, bugüne kadar teslimat kapsamında 15.Uçağın da Mürted hava alanına indiği bilgisi basında yer almıştır(Cnn Türk, 2019).

S-400 leri tesliatının başlaması ile birlikte konuya ilişkin olarak ABD Başkanı ve yetkilileri ile dünya kamuoyunun tepkisini ne olacağı merakla beklenmeye başlanmışken konuyla alakalı ilk tepki “Pentagon”dan Amerika savunma Bakan Vekili Mark Esper'den gelmiştir. Esper S-400 teslimatından Amerika'nın haberdar olduğunu, ülkesinin bu konudaki duruşunda herhangi bir değişiklik olmadığını ve ilerleyen saatlerde, bu konuyu Türkiye Savunma Bakanı Hulusi Akar'la telefonda görüşeceğini belirtmiştir. Teslimatların artmasıyla birlikte konuyla alakalı olarak yetkililerden de açıklamalar ard arda gelmeye başlamıştır. Trump yaptığı açıklamada ” Obama

zamanında Türkiye'ye Patriot'ların verilmemesini doğru bulmadığını, ifade etmiştir(Euronews, 2019).

Beyaz Saraydan yapılan açıklamada ise Rus istihbarat platformu ve istihbaratının F-35 sistemine yönelik olası sonuçları gerekçesiyle Türkiye'nin F-35 programına katılımını imkânsız olduğu belirtilmiştir(Sözcü, 2019).

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yönetimiyle, Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi'nin uygulanması sayısal olarak değerlendirildiğinde, hükûmet sisteminin yürürlüğe girdiği 09 Temmuz 2018 tarihinden bugüne kadar, 41 Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 696 Cumhurbaşkanı Kararı, 51 yönetmelik, 28 Cumhurbaşkanlığı Genelgesi Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, yeni sistemde iki Anayasa Mahkemesi Üyesi seçmiştir. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, bugüne kadar toplam 18 kez Cumhurbaşkanı Erdoğan'a vekâlet etmiştir. Ayrıca bu süreçte altı Milli Güvenlik Kurulu toplantısı yapılmıştır.

4.6. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÛMET SİSTEMİ GÜNCELLEME TARTIŞMALARI VE SİSTEMİN GELECEĞİ

Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemine geçilmesine yönelik değişiklikler 16 Nisan 2017 Anayasa referandumuyla kabul edilip 24 Haziran seçimlerinin yapılması sonucu Recep Tayyip Erdoğan doğrudan halk tarafından seçilen ilk Cumhurbaşkanı olmuş ve 09 Temmuz 2018'de Türkiye Büyük Millet Meclisinde yemin ederek görevine başlamıştı. Böylelikle yeni sistem resmen yürürlüğe girmiş bulunmaktaydı. Aradan geçen bir yıl içerisinde daha önceki bölümlerde de kapsamlı olarak anlattığımız gibi Cumhurbaşkanı yeni sistemin merkezi olarak birçok düzenlemeyi gerçekleştirmiştir.

Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin seneyi devriyesini yaşadığı bu günlerde Cumhurbaşkanlığı Hükûmet sistemi özelinde, yeniden sistem tartışmaları alevlenmiştir. 24 Haziran İstanbul seçimlerinin ardından muhalefet partileri CHP, İYİ Parti Genel başkan ve temsilcileri düzeyinde Cumhurbaşkanlığı sisteminin tıkandığı, iyi işlemediği ve tekrardan referanduma gidilip Parlamenter sisteme dönülmesi ve Cumhurbaşkanı'nın tarafsız olması gerektiği savunulmaktadır.

Kılıçdaroğlu, 24 Hazran İstanbul seçimlerinin yenilenmesi sonrası Meclis grubu toplantısında: “Cumhurbaşkanının tarafsız olması gerektiği ve bu konuda tekrardan referanduma gitme talebini tekrarlamıştır”. İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener de TBMM grup toplantısında yaptığı konuşmasında Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini eleştirmiştir. Akşener konuşmasında Cumhurbaşkanını oyuna getirildiğini ileri sürmüştür.

Konu ile alakalı ana muhalefet Partisi genel Başkanının Adalet Parkı'nın açılışında bir gazetecinin "CHP'nin başkanlık sistemine yönelik bir hazırlığı var mı?" sorusuna verdiği yanıt dikkat çekicidir. Kılıçdaroğlu: "CHP olarak Parlamenter sistemin, Türkiye açısından en münasip bir sistem olduğunu değişik mahal ve zamanlarda ifade ettiklerini, tarihsel süreç içinde parlamenter sistemle alakalı aksaklıkların olduğunun kabulüyle birlikte, toplumda Parlamenter sistem açısından genel bir kabul bulunduğunu belirtmiştir, "Başkanlık sistemi de tartışılabilir mi?" şeklindeki bir soru karşılığında ise: "Elbette tartışılabileceğini, Başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerin başında Amerika'nın geldiğini ve "Eğer, 'Amerika'daki başkanlık sistemini tartışalım' diyorsa bunu da tartışabileceklerini" ifade etmiştir(Chp, 2019).

Konu ile ilgili olarak muhalefet cephesinden bu noktada söylemler devam ederken Cumhur İttifakını oluşturan MHP ve AK Parti Genel Başkanları, yetkililerince de konua ilişkin değerlendirmeler gecikmemiştir. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli konuyla alakalı olarak yaptığı açıklamada “Eski sisteme dönelim diyenlerin FETÖ ile irtibatı olduğunu, bunların icazetli, ikiyüzlü oldukları, kalplerinin mühürlü, siyasetlerinin rehinli olduğunu” ileri sürmüştür.

AK Parti Grup Başkan Vekili Naci Bostancı ve Bülent Turan'dan yapılan açıklamalarda da “sistemin revize edileceğine” yönelik ifadeler yer almıştır(Anadolu Ajansı, 2019)

Erdoğan'ın Bosna–Hersek dönüşü gazetecilerin sorularını yanıtlarken konuyla alakalı verdiği cevaplar önem arz etmektedir. Muhalefetin parlamenter sisteme geçelim, partili cumhurbaşkanı olmasın konulu referandum talebine ilişkin bir soruya Erdoğan ” konuyla alakalı referandumumuzu yaptık. Halkımız % 52'nin üzerinde bir oyla evet demek suretiyle sistemi tasdik etti ve yeni yönetim sistemine geçildi.” diyen Erdoğan konuşmasının devamında Parlamenter sistemde çok bedeller ödedik, sekiz ayda

hükûmet ler değişti, ana Muhalefet lideri eğer demokratsa milletin verdiği karara saygı duymalı ifadelerini kullanmıştır(Haber 7, 2019).

Cumhurbaşkanı Erdoğan aynı ortamda başka bir gazetecinin sistemde revize ihtiyaç var mı sorusu karşılığında Cumhurbaşkanı Erdoğan “Hükümet sistemiyle alakalı çalışm ava araştırmaların sonuçlarının yapılan görüş alışverişleriyle gelişecek düşüncelerle ortaya çıkacağını bu konuda gerekirse Bahçeli ile de konunun yeniden değerlendirmesinin yapılabileceğini ve sonuca göre gerekli adımların atılabileceği açıklamasını yapmıştır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan İstanbul Belediye Başkanlığı seçimlerinden sonra meclisteki AK Parti Milletvekilleri ile gruplar halinde toplantılar yapmıştır. Bu kapsamda, AK Parti Genel Merkezi'nde bakanlar, parti yöneticileri, MYK üyeleri ile birlikte toplam 22 il milletvekillerinin aralarında bulunduğu grup ile kahvaltılı toplantıda bir araya gelmiş ve milletvekillerinin görüşlerini almıştır.

Toplantı öncesi konuya ilişkin bir değerlendirme yapan AK Parti Grup Başkanı Naci Bostancı'nın sözleri sistem tartışmaları noktasında açıklayıcı olmaktadır. Bostancı açıklamasında AK Parti yöneticilerinin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne ilişkin “sistem revize edilecek” açıklamalarının yanlış anlaşıldığını ve abartıldığını, "Sisteme ilişkin “revizyon” kelimesinin biraz yanlış kullanıldığını ifade ederek konuşmasının devamında ise konuyla alakalı şu değerlendirmeye yer vermiştir. ”Kastedilen değerlendirmedir. Yoksa sisteme ilişkin değerlendirmelerin verileri görülmeden afakî bir takım sonuçları şimdiden söylemenin manası şu; bu sadece bir değerlendirme, sistemin 1 yıllık uygulamasına ilişkin bir değerlendirme. Bu değerlendirmeyi 2'nci yılda yapar, bunu 3 yılda yapar, her yıl yapabilir, 4 yılda bir yapabilir. Dolayısıyla mesele uygulamanın değerlendirmesidir"(Sabah, 2019).

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Milletvekilleri ile bir araya geldiği üçüncü toplantıda Milletvekilleri ile Erdoğan arasında ilginç bir “Züğürt Ağa” diyalogunun geçtiği iddia edilmektedir. Toplantıya katılan AK Partili milletvekillerinin, Erdoğan'a, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde yaşadıkları zorlukları, sinema sanatçısı Şener Şen'in başrolünü üstlendiği, 1985 yapımı “Züğürt Ağa” filminden esinlenerek anlattıkları iddia edilmiştir. Bazı milletvekillerinin Erdoğan'a “yeni sistemde seçim bölgelerinin sorunlarıyla ilgili olarak özellikle bakanlara ve bakan yardımcısına

ulaşmakta zorluk çektiklerini” “Köyü elinden alınmış Züğürt Ağa'ya döndük. Herkes milletvekilinden bir şey bekliyor. Ama elimizde yetki yok. Bakanlar telefonlarımıza çıkmıyor. Bakanlara ulaşamayınca hiçbir şey yaptırıyoruz. Milletvekilinin bir ağırlığı kalmadı.” şeklinde konuştukları haberlere konu olmuştur(Sözcü, 2019).

Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi tartışmalarıyla alakalı olarak bir açıklama da AK Parti sözcüsü Ömer Çelik'ten gelmiştir. Çelik, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın AK Parti Milletvekilleri ile toplantıları kapsamında 9 ilin (İstanbul, Bursa, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Kırklareli, Yalova, Çanakkale, Düzce) milletvekilleriyle İstanbul'da katıldığı toplantı sonrasında çeşitli değerlendirmelerde bulunmuştur. Çelik: "Yeni bir sistem hayata geçti. Bürokrasinin çeşitli noktalarında sisteme uyum sağlayamama söz konusuysa bunlar tespit edilecek. Çeşitli noktalarda vatandaşa hizmet götürme konusunda yeterli performans göremediğimiz konular güncellenecek. Bunların hepsi masaya yatırılıp, bunun bir röntgeni, MR'ı çekilecek. Önemli olan burada hizmetin hızlı gitmesi" diye konuştu(Memurlar, 2019).

Bir gazetecinin "Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi'nin bir yılı doldu. Toplantıda, bu sistem de değerlendirildi mi? " sorusu üzerine AK Parti Sözcüsü Ömer Çelik, son grup toplantısında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sistemin birinci yılının değerlendirilmesi, performansının çeşitli yerlerde ve birimlerde ölçülmesiyle ilgili Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'a talimat verdiğini ve onun başkanlığındaki bir heyetin bunu gözden geçirdiğini söylediğini ancak bunu muhalefet partilerinin sanki Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi'nin kendisinin gözden geçiriliyormuş gibi algıladıklarını aktarmıştır.

Türkiyede Başkanlık sistemi denince ilk akla gelen Akademisyen-Hukukçu kişiler arasında yer alan ve Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi'nin kabul edilmesinde önemli payı olan ve Cumhurbaşkanlığı Hukuk Politikaları Kurulu Üyesi olan Burhan Kuzunun konuya ilişkin açıklamaları sistemin işleyişi ve karşılaşılan sorunlar hakkında yol gösterici olmaktadır. Kuzu yaptığı açıklamada:”Sistemde bir sıkıntı olmadığı, uygulamada sorun olduğunu belirttiği konuşmasında Sistemin yürütme kısmının halledildiğini ancak yasama kısmının halledilemediğini zira parlemontoyu güçlendirmenin yolunun da bu bağlamda seçim sisteminde yapılacak değişikliklerle dar bölge seçim sistemine geçilmesi olduğunu beyan etmiştir.

Kuzu ayrıca, 17 yıllık AK Parti iktidarının en önemli icraatının Başkanlık hükûmet sistemi doğrultusunda yaptığı çalışmalar olduğunu bunu tartışmaya açmanın ülkenin geleceğine yapılacak en büyük ihanet olacağını beyan etmiştir. Kuzu, sistemi eleştirenlerin haklı olduğunu, eleştirilerin nedeninin yasamanın güçlü hale gelmemesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Açıklamasının devamında; bir yıllık sürenin sistemi test etmede ve değerlendirmede ölçü olamayacağını, bir yılda çok büyük bir dönüşüm ve değişimin gerçekleşmeyeceğini, kısa sürede yaşanan aksaklıklar yüzünden bahisle yeniden eski sisteme dönelim eleştirilerini doğru bulmadığı ifade etmiştir.

Kuzu son olarak, Parlamenter sistemin bu ülkede patladığını, çözüm üretmediğini, sistemde tıkanıklıklara yol açtığını, istikrar üretmediğini belirtmiştir. Cumhuriyetin Yüzüncü yaşına ulaşmadan 260 civarında hükûmet kurulduğunu, Üç ayda hükûmetlerin yıkıldığını ifade ederek tekrardan Parlamenter sisteme dönmek istemenin doğru bir akıl olmadığını, Başkanlık sistemini de eleştirenlerin iyi niyetli olmadığını ileri sürmüştür(Mynet, 2019).

Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminde Başkan ile Bakanlar ve tbmm üyeleri arasında bağın koptuğu Milletvekillerinin Bakanlara ulaşamadığı, Bakanlıklar arasında koordinasyon eksikliğinin yaşandığı, Bürokratik oligarşinin etkisinin kırılamadığı eleştirileri üzerine Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuyu AK Parti yetkili kurullarında gündeme geldiği ve bu hususlarla alakalı olarak çalışmalar başlatıldığı haberleri kamuoyunda yer almaya başlamıştır.

Milletvekillerinin Bakanlara ulaşamaması konusunda Cumhurbaşkanı Erdoğanın çok rahatsız olduğu ve bunun tekrarlanması durumunda vekil dinlemeyen Bakanları görevden alabileceği haberleri basında yer almıştır(Memurlar, 2019)

Bu kapsamda bu haberlerin ardından, Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin birinci yılının değerlendirilmesi, performansının değişik birimlerde ölçülmesi amacıyla Cumhurbaşkanı yardımcısı Fuat Oktay Başkanlığında bir heyetin görevlendirildiği yönündeki AK Parti Sözcüsü Ömer Çelik'in açıklaması kamuoyunda yer almıştır(Memurlar, 2019).

Konuyla alakalı olarak Hürriyet gazetesi deneyimli muhabiri Hande Fırat ın 03 Ağustos 2019 tarihli gazete köşesindeki(hürriyet.com.tr) “Sistem çalışmasında sona

gelindi.” Başlığıyla verdiği haberde sistemin A’dan Z’ye kurulması ve eksikliklerinin giderilmesi amacıyla Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay başkanlığında başlatılan çalışmada sona gelindiği, yapılan çalışmada sistemin sorgulanmadığı, sistemin aksayan yönlerinin tespit edildiği ve çalışmanın temel olarak neler vaat edildi neler arzulanıp da hangi hedefler gerçekleştiği noktasında kilitlendiği bilgisine yer verilmiştir.

Söz konusu haberde ayrıca sistemle alakalı üç ana alanın incelendiği bunların:

Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının öz işleyişleri, birbirleriyle ilişkisi ile bunların Cumhurbaşkanlığı ile ilişkilerinin olduğu ve bu alanlara ilişkin olarak,

Sistemle beraber çok başlılığın sona erip ermediği,

Hızlı karar alma süreçlerinin uygulamaya konulup konulmadığı ile

Bürokrasinin azaldığı mı yoksa arttığına dair sorular sorulara cevaplar arandığı bilgisi de yer almıştır.

İlerleyen günlerde 11 Ağustos 2019 tarihinde konuyla alakalı olarak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay tarafından yapılan açıklamada şu ifadeler yer verilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğanın talimatı ile Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin birinci yıl çalışmalarının çok kapsamlı bir şekilde değerlendirildiği ve çalışmanın, sistemin geleceğe yönelik olarak çok güçlü şekilde devamına yönelik olarak Türkiye'nin önünü açacak perspektifte yasama ve yürütmenin tüm organlarıyla ve yerel olarak da muhasebesinin yapıldığı bilgisi verilmiştir. Açıklamasının devamında Oktay” Cumhurbaşkanlığı Sisteminin çok güçlü bir şekilde sorunların üstesinden gelme kabiliyetinin bulunduğu. Meselenin ve gayretlerin yönünün Türkiye'nin önünü açmakla alakalı olduğu ve yapılan çalışmanın sonuna gelindiği ve çalışmanın Cumhurbaşkanına arz edilecek aşamada bulunduğu" ifadesini kullanmıştır(Hürriyet, 2019)

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin işleyişi ve uygulama sonuçlarıyla alakalı hususlar arasında yer alan ve önceki hükümet sisteminde de en fazla üzerinde durulan ve yakınılan bürokrasinin sistemin değişmesiyle daha etkin ve akılcı bir biçimde tasarlanmasını gerektiği vurgulanmıştır(Çalışkan ve Önder, 2017: 578). Yine Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin kabulüyle en fazla etkilenecek yapının siyaset kurumları ile Kamu yönetimi olacağı belirtilmiştir(Akıncı, 2017: 6,9-18).

BÜROKRATİK VESAYET DEVAM MI EDİYOR? :

“ÖRNEK VAKA İNCELEMESİ”

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin kabul edilip Sistemin kurumsallaşmasına ve Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat ve kadrolarına ilişkin olarak Anayasada yapılan değişikliklere uyum sağlanmasına yönelik değişik düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda en önemli düzenlemelerin 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapıldığına önceki kısımda detaylı olarak değinilmiştir.

703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 1. Maddesinin (9) numaralı bendinde; “657 sayılı Kanunun 36 ncı maddesinin “Ortak Hükümler” bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendinde belirtilen ve merkez teşkilatı kadrolarında bulunanlar ile mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri ve yeterlikleri aynı veya benzer nitelik arz eden kadro veya pozisyonlarda görev yapan ve merkez teşkilatı kadrolarında bulunanlardan; bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan başkanlıklarca uygun görülenler, anılan başkanlıklar için ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde 657 sayılı Kanunun ek 41 inci maddesi kapsamında öngörülen unvanlı kadrolara 31/12/2018 tarihine kadar atanabilir(Haberturk, 2018).

Bu maddenin diğer fıkralarında personel devirlerine ilişkin düzenlemeler bu fıkrada belirtilen başkanlıklar için uygulanmaz.” hükmü yer almaktadır. Bu düzenleme hükmü uyarınca Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile Cumhurbaşkanlığı merkez teşkilatı ile Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Başkanlıklara, geçiş döneminde nitelikli kariyer uzman personel ihtiyacını karşılamak amacıyla diğer Bakanlıklar ile Kamu kurum ve kuruluşlarında görevlerine devam eden, yeterliliğe tabi ve merkez uzmanı diye tabir edilen, aynı zamanda kamu bürokrasisinin lokomotif niteliğindeki bu memuriyetlerden kurumlararası naklen geçiş hükümleri doğrultusunda istifadelerine olanak sağlanmıştır.

Bu mevzuat düzenlemesi uyarınca Cumhurbaşkanlığına Bağlı Başkanlıkların birçoğu naklen personel geçiş hükümlerinden yararlanmak amacıyla “Kariyer Uzmanı” teminine yönelik diğer bakanlıklar ile Bağlı Kurum ve Kuruluşlardan bu nitelikteki uzmanları bünyesine katmak amacıyla alımlar yapmıştır. Burası çok önemlidir ki Mevzatanın yetki vermesi ve ”Naklen Kariyer Uzmanı” **talep eden kurumların**

Cumhurbaşkanlığına bağlı Başkanlıklar olmasına rağmen uzman talep edilen Bakanlıklar ile diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca engel çıkarılmış ve talep edilen personellerce bu engeller kanuni hakları olan dava yoluyla aşılmaya çalışılmıştır.

Bu konuyla alakalı olarak somut bir dava “Örnek Vaka” incelemesi olarak değerlendirilecek ve en büyük hedefi bürokratik oligarşiyi ortadan kaldırmak olan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin hala nasıl bir dirençle karşılaştığını göstermesi açısından çok manidar ve açıklayıcıdır.

Örnek olay Cumhurbaşkanlığına Bağlanan daha önce Müsteşarlık olan “Saunma Sanayi Başkanlığının” yukarıda değinilen 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 1. Maddesinin (9) numaralı bendi doğrultusunda Türk Patent ve Marka Kurumunda sınai mülkiyet uzmanı olarak çalışmakta olan davacı tarafından, Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayi Başkanlığınca 11.12.2018 tarih ve 39562 sayılı yazı ile Savunma Sanayi Uzmanı kadrosuna atanması için davalı idareden istenilen muvafakatın verilmemesine dair Türk Patent ve Marka Kurumu Yönetim Kurulunun 24.12.2018 tarih ve 17/24 sayılı kararının hukuka aykırı olduğu ileri sürülerek iptali ile yürütmenin durdurulması istenilmektedir.

Davalı İdarenin Savunma özetinde idarenin takdir hakkı çerçevesinde kamu yararı ve hizmet gerekleri ileri sürülerek yürütmenin durdurulması talebinin Mahkemece reddi istenilmiştir.

Türk Milleti adına karar veren Ankara 10. İdare Mahkemesi idarenin savunmasını reddederek Türk Patent Kurumunun naklen geçişe onay vermeyen kararının hukuka aykırılığının açık olarak görüldüğü ve sözkonusu işlemin uygulanması halinde telafisi güç ve imkânsız zarar doğurabileceğinden 2577 sayılı Kanunun 27. Maddesi uyarınca yürütmenin durdurulmasına karar vermiştir.

Mahkeme Karar gerekçesinde konunun önemini çok güzel açıkladığından burada kısaca o açıklamaya değinilecektir.

“uyuşmazlık konusu olayda, her nekadarr davalı idare tarafından davacının çalıştığı birimde hizmetine ihtiyaç olduğu gerekçe gösterilerek Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayi Başkanlığına Savunma Sanayi Uzmanı kadrosuna muvafakat verilmediği belirtilmekte ise de Ülkemizde Başkanlık Sistemi ile yeni bir teşkilatlanma sürecine girildiği ve bu teşkilatlanma doğrultusunda ihtiyaç duyulan deneyimli

personelin devletin çeşitli kurumlarından temin edilerek karşılanacağı, Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayi Başkanlığının da yüksek dereceli güvenlik hassasiyeti nedeniyle teknik ve uzmanlık alanı gerektiren konularda kendi bünyesinde kamudan uzman atayarak çalıştırmayı tercih edebileceğidenilerek tesis edilen dava konusu işlemlerde hukuka uyarlılık bulunmamıştır.” denilerek mahkemece işlemin yürürlüğü durdurulmuştur.

Yukarıda Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin işleyişi ile alakalı olarak yaşanan güncelleme tartışmalarına yönelik somut bir örnek vermeye çalışılan vaka incelemesinin tartışmalara bir resim sunacağı kanaatindeyiz. Parlamenter sistem dinamikleri içerisinde genel olarak yürütme organının iş ve işlemleri ile faaliyetlerine yönelik olarak karşılaşılan yargı bürokratik vesayetinin nitelik değiştirmesi bunun karşısında idari bürokratik kadrolardaki vesayeti göstermesi açısından da örnek olay açıklayıcı olmaktadır.

Daha da olumsuzu yaşanan tıkanıklık ve engellemelerin sadece bu kurumla da sınırlı kalmaması Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan diğer Başkanlıkların da benzer engellerle karşılaştığıdır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın en yakınındaki bir ismini başında olduğu Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı da benzer sıkıntıları yaşamış; ihtiyaç duyduğu Uzman personelin naklen geçişini Milli Savunma Bakanlığında temin edememiştir. Milli Saraylar Başkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı da aynı engellemelerden nasibini almış süreç naklen alımı istenen personellerin benzer yargısal çözüm yollarına başvurmalarıyla devam etmektedir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bir yıllık uygulama döneminde yaşanan aksaklıkları göstermesi açısından sadece bu örnekler durumu izahta Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay’ın da başında bulunduğu ekibin üzerinde durduğu ve incelediği iddia edilen alanlarla örtüştüğünü göstermektedir. Bakanlıklar arasında idari usul ve teamüllerle çözülmesi gereken sorunların işbirliği koordinasyondaki zayıflık ve karşılaşılan direnç nedeniyle yargısal yollar aracılığıyla çözülüyor olması: Bürokrasinin azalmadığını, bürokratik mekanizmalarda çok başlılığın bitmediğini ve süreçlerin en azından bu olaylar açısından uzdığını ve çalışanların mağdur olduğunu göstermesi açısından ibretamizdir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle kurulan yeni yapı

içerisinde Cumhurbaşkanlığı makamına en yakın konumdaki Başkanlıkların bu sorunları yaşamış olması bile konuyu tüm açıklığıyla izah etmiş bulunmaktadır.

SONUÇ

1921 Anayasası hariç Türk Anayasalarının tümü esas itibarıyla Parlamenter sistem unsurlarını taşımışlardır. 1876 Anayasası; 1909 değişiklikleri ile 1921 Anayasası da 1923 değişiklikleri ile bu unsurlara sahip olmuştur. Bu bağlamda gerçek anlamda Parlamenter sistem uygulamaları 1961 Anayasası ile kendini bulmuştur. 1961 Anayasası ile getirilen Anayasal kurumlar esas itibarıyla yürütmeyi etkisizleştirmiş ve siyasal istikrar açısından başarılı netice vermemiştir Dünyada başlayan yürütmenin güçlendirilmesi gelişmeleri doğrultusunda 1961 Anayasasında 1971-1973 Anayasa değişiklikleriyle gerek sivil idare gerekse askeri yürütme alanında yürütmenin güçlendirilmesi doğrultusunda değişiklikler yapılmıştır.

1982 Anayasasının hükümet sistemleri bağlamında niteliğinin ne olduğu konusu epeyce tartışılmıştır. Bu kapsamda Parlamenter sistem unsurlarından sapma gösterse de Hükümetin kuruluşu işleyişi organların birbirleriyle ilişkileri bağlamında Parlamenter hükümet sistemi unsurlarını esas itibarıyla bünyesinde barındırmaktadır. 1961 anayasası dönemindeki olumsuz gelişmelere tepki olarak 1971-73 anayasa değişikliğiyle başlayan yürütmenin güçlendirilmesi eğilimi 1982 ile zirveye ulaşmıştır. 1982 Anayasası yürütme organını ve bu organ içerisinde Cumhurbaşkanlığı makamını dolayısıyla Cumhurbaşkanını parlamenter sistem içindeki konumun aşacak şekilde güçlendirmiştir.

Anayasa Cumhurbaşkanının tek başına kullanabileceği yetkileri pozitif anlamda düzenlemek ve arttırmakla kalmamış, resen tek başına yaptığı işlemleri yargısal denetim dışına çıkarmıştır. Bu nedenle idare hukuku anlamında yetkisiz ve sorumsuz olması gereken Cumhurbaşkanı yetkili ama sorumsuz bir niteliğe bürünmüştür. Bu bağlamda 1982 Anayasasının hazırlanması sırasında danışma meclis toplantısında gündeme gelen Başkanlık hükümet sistemi tartışmaları teorik ve kavramsal anlamda Turgut Özal tarafından siyasal hayatta yerini alıyordu. Yönetime istikrar ve güçlü yürütme şeklinde vurgulanan başkanlık sistemi siyasal tartışmaların argümanı olmuştur. Daha düşük düzeyde de olsa başkanlık sistemine ilişkin benzer düşünceler Süleyman Demirel tarafından da dillendirilmiştir.

Türk Siyasal Hayatımızın Mustafa Kemal Atatürk dönemi, İsmet İnönü tek parti dönemi ile çok partili siyasal hayatın: Adnan Menderes Turgut Özal, Recep Tayyip Erdoğan dönemleri dışında, istikrarsızlıkların olduğu dönemler olmuş, 1970-1980

dönemi ile 1990-2001 yılları kısa süreli, koalisyonlar kurulmuş Parlamenter sistem içerisinde getirilen vesayet kurumları koalisyon dönemleri, cumhurbaşkanı seçimleri süresinde istikrarsızlık kaynağı olmuştur. Bu bağlamda zaman zaman dinen hükümet sistemi tartışmaları canlılığını hep devam ettirmiştir.

90'lı yılların istikrarsız koalisyon dönemleri Türk Siyasal hayatının en sorunlu dönemi olmuştur. Koalisyon dönemlerinde siyasal istikrar ve etkinlik sağlanamamış yapılan seçimlerde tek başına iktidar hayal olmuş, kısa süreli koalisyonlar ülkede gündemden düşmemiştir. Her ne kadar 1982 Anayasası parlamenter sistem ve kurallara etkinlik sağlanması amacıyla Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm kurallarını anayasa kuralları haline getirirse de siyasal parti çokluğu nedeniyle Parlamenter sistem tam olarak da işlememiştir.

2001 Anayasa krizi ve 1999 yılından itibaren ülkeyi etkisi altına alan ekonomik istikrarsızlık ile siyasette yeni yüzlere şans verme eğilimi doğrultusunda 3 Kasım 2002 yılında yapılan seçimlerde yaklaşık olarak %35 civarında oy alarak Parlamento'ya da o dönemde fazla parti girememesi sebebiyle de tek başına iktidar olmuştur. Nicel olarak toplumdaki gördüğü destek ile sosyal ve ekonomik değişim ve dönüşümler gerçekleştiren AK Parti iktidarı Haziran/2015 seçimlerine kadar oylarını arttırarak tek başına iktidar olma başarısı gösteren tek parti olmuştur.

Bu bağlamda Haziran/2015 seçimleri kırılma meydana getirmiş %40.66 oy alarak seçimlerde birinci parti olmasına rağmen hükümeti kuracak çoğunluğu elde edememiştir. Bnda yine parçalanmış siyasi yapı ve meclise gire partilerin sayısı çok olması etkili olmuştur. Netice itibariyle ülke gündemine koalisyon olgusu yeniden girmiştir. Ülke 45 gün koalisyon arayışıyla hükümete kalmış ve Mayıs 2013 Gezi Parkı Eylemleri, 17/25 yargı eli ile bürokrasi darbe girişimi ile başlayan süreç Haziran/2015 seçimleriyle zirveye ulaşmıştır.

Yargı bürokrasisi tarafından verilen "367" kararı aynı gün yayımlanan "27 Nisan Muhtırası" ülkede iki kişiden birinin oyunu alan AK Partinin Cumhurbaşkanı adayına karşı, önünü kesmeye yönelik başlatılan girişimler iktidar tarafından da aynı sertlikle karşılanmış ve seçimlerin erkene alınmasıyla yapılan seçimler neticesinde oyunu arttıran iktidar, her seçim döneminde krizlere yol açan Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçimine yönelik düzenlemeleri içeren anayasa değişikliği,

halkoylamasında halkın çoğunluğunca kabul görerek yürürlüğe girmiştir. 10 Ağustos 2014 yılında cumhurbaşkanının görev süresi dolmuş ve yapılan seçimlerde halk tarafından doğrudan seçilen ilk lider Recep Tayyip Erdoğan olmuştur.

Recep Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesiyle, 2007 anayasa değişiklikleri bağlamında zaten yetkileri Parlamenter sistemle bağdaşmayacak ölçüde fazla olan cumhurbaşkanı var olan yetki ve gücüne halk tarafından seçilmiş olmanın verdiği meşruiyet gücüyle sistemde başat konumuna gelmiştir. Herhangi bir kriz veya anlaşmazlık durumunda yine halk tarafından dolaylı olarak seçilen başbakanla ve meclis çoğunla çatışma ihtimali daha güçlü bir aktör haline gelmiştir. Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde seçilmesi durumunda klasik ve temsili bir cumhurbaşkanı olmayacağını aktif bir cumhurbaşkanı olarak Anayasanın kendine verdiği yetkileri kullanacağını beyan etmiştir ve seçimden sonra da politik gündemden uzak durmayan ve gelişmelere yön veren bir Cumhurbaşkanı görüntüsünde olmuştur.

Oluşan bu fiili durum ileride olası bir siyasi gelenekleri ters olan ve birbirine zıt Cumhurbaşkanı Meclis ve Başbakan kompozisyonunda siyasal sistem içerisinde çatışma çıkartabilecek unsurları ihtiva etmekteydi. Siyasi gelenekleri aynı Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında sorun çıkarmayacağına dair bir garanti de yoktur. Çünkü aynı siyasi geleneklerden olsa da Süleyman Demirel-Tansu Çiller; Turgut Özal-Mesut Yılmaz; Necdet Sezer-Bülent Ecevit arasında yaşananlar canlılığını korumaktadır.

Cumhurbaşkanı-Başbakan arasındaki ilişkilerin niteliği ve seyrinin Fransa'da cohabation dönemlerindeki benzer bir işleyişe sahip olabileceğine dair tezler ileri sürülmüştür. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile aynı parti ve gelenekten gelen Başbakan Davutoğlu arasında çatışma emareleri görülmüş ve Haziran/2015 seçimleri bu anlamda belirleyici bir aşama olmuştur. Dolayısıyla siyasal istikrar ve etkinliği sağlayacak bir hükümet sistemi arayışının gerekliliğini ortaya koymuştur. Haziran/2015 seçimleri sonrası 45 gün içerisinde hükümetin kurulamaması nedeniyle Anayasanın Cumhurbaşkanıya verdiği yetkiyle seçimlerin yenilenmesi kararı alınmış ve yapılan Kasım/2015 seçimlerinde AK Parti yaklaşık % 50 oy alarak seçimlerin tekrar galibi olmuş ve hükümeti kuracak yeterli milletvekili çoğunluğuna sahip duruma gelmiştir.

Yapılan seçimler sonucunda hükümet Ahmet Davutoğlu başkanlığında kurulmuş, Davutoğlunun 2016 yılının başlarında görevi bırakması ile Binali Yıldırım Başbakan olmuş ve Cumhurbaşkanı ile uyum içerisinde çalışmıştır.

2011 seçimlerinden sonra başlayan ve 2013 yılının başında sona eren sivil anayasa yapım çalışmaları, partilerin kırmızı çizgileri, ön kabul ve redleriyle 60. Maddenin yazımında kalmış ve akamete uğramıştır. 2015 seçimleri sonucunda yine canlandırılmaya çalışılan anayasa görüşmeleri süreci başkanlık sistemi tartışmaları altında sessiz sedasız sona ermiştir.

15 Temmuz 2016 yılında asker kılığına girmiş FETÖ Terör örgütü mensuplarınca başlatılan darbe girişimi Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın halkı meydanlara çağırmasıyla halkın büyük direnişi (Alkan, 2016: 253) ve güvenlik güçlerinin duruma hâkim olmasıyla bastırılmıştır. 251 vatandaşımızın şehit olduğu kalkışmada yüzlerce vatandaşımız da gazi olmuştur. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında daha sonradan "Yeni Kapı Ruhu" olarak nitelendirilecek birliktelik ileriki zamanlarda AK Parti ile MHP arasında Cumhur ittifakına dönüşmüş, CHP ve diğer partilerce de Millet ittifakı adı verilen birliktelik oluşturulmuştur.

MHP lideri Devlet Bahçeli'nin 16 Aralık 2016'da parti meclis grubunda yaptığı açıklamalar Türkiye gündemini belirliyordu. Bahçelinin açıklamaları sönmüş olan hükümet sistemi tartışmalarını yeniden alevlendiriyordu. Bu bağlamda Bahçeli hükümet sistemi değişikliğine ışık yakıyor hükümete tez zamanda bu konudaki Anayasa değişiklik önerilerini meclise getirmeleri noktasında çağrı yapıyordu. İktidar kanadından da bu çağrıya gecikmeden karşılık verilmiş ve AK Parti ve MHP arasında varılan uzlaşma ve mutabakat doğrultusunda 21 olan daha sonra yapılan uzlaşma sonucu 18 maddeye düşürülen Anayasa değişiklikleri Meclis Anayasa komisyonu ve Genel kurulunda yoğun tartışmalar neticesinde kabul edilmiştir.

TBMM'de kabul edilen ve Cumhurbaşkanı'nca onaylanan Anayasa değişiklikleri Halkoyuna sunulmak üzere Resmi gazetede yayımlanmıştır. YSK tarafından belirlenen takvime göre 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin yapılan halkoylaması halk tarafından kabul edilecektir.

Anayasa değişiklikleri daha önce de AK Parti tarafından değişik platformlarda ileri sürülen teklifleri içermekle beraber farklı ve yeni özellikleri de ihtiva etmekteydi.

Değişiklikler kapsamında Parlamenter hükümet sistemi kaldırılarak yerine kuvvetlerin katı ayrılığına dayanan hükümet sistemi kabul ediliyordu. Sistem, ABD tipi başkanlıktan dönüşerek Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi adını alıyordu. ABD’de sistemin işlerliğinde mahur olarak görülen hususlar rasyonel bir mantıkla Anayasada düzenlenip kurumsallaştırılmıştır. Bu kapsamda kendi geleneklerimiz, siyasi tecrübeler ve bünyemizde barındırdığımız özelliklere dayalı ABD tipi başkanlık modelinden Türk tipi Cumhurbaşkanlığı modeline kaymıştır. Sistem, Anayasa değişikliklerini teklif edenler tarafından, sistemin anavatanı olan ABD prototipinden farklılıklar arz edecek şekilde tasarlanmıştır. Bu kurguda ABD tipi Başkanlık prototipinde sistemin işleyişinde çatışma ve istikrarsızlık oluşturulan kurumlar ve kurallar, istikrar ve etkinlik getirmesi kapsamında Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine alınmamıştır. Bunların yerine tıpkı Parlamenter sisteme istikrar ve işlerlik kazandıracak düşünülen Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm kuralları kabul edilmiş ise Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde de ABD tipi Başkanlık modelinin mahzur ve sakıncalarını giderecek sisteme işlerlik ve istikrar kazandıracığına inanılan düzenlemelerin ve kurumların tasarlandığı iddiası ileri sürülmüştür. Bu kapsamda tamamen taklit ve öykünmecilik yapılmadığı kendi tecrübe ve özellikleriyle harmanlanmış Türk Tipi bir hükümet sisteminin kabul edildiği savunulmuştur.

Bu kapsamda kabul edilen değişikliklerde ABD tipi başkanlık modelinden farklı olarak Meclis ve Cumhurbaşkanına prototipi ABD başkanlık sisteminde olmayan birbirlerinin hukuki varlıklarına son verme yetkisi tanıyan seçimlerin taraflarca yenilenmesi yetkisini vermektedir. Ayrıca TBMM ve Meclis seçimlerinin de aynı zamanda yapılması yönünde düzenlemeler kabul edilerek Cumhurbaşkanı ile Parlamento çoğunluğu uyumunun sağlanmaya çalışıldığı yapılan bu değişiklikten anlaşılmaktadır. Yine yapılan düzenlemeyle Cumhurbaşkanına Kararname çıkarma yetkisi tanınmıştır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ayrıca ABD’ bütçe yetkisi kapsamında senatoca Başkana karşı bir silah olarak kullanılan ve sistemi tıkama ve siyasal çatışma noktasına getiren düzenlemeler yerine bütçe yapma yetkisi bakımından rasyonel düzenlemeler getirerek sistemin etkilik işleyişini sağlayıcı tedbirle alınmıştır. Yapılan değişikliklerle Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğuyla alakalı olarak daha kapsamlı ve genişletici bir dorumluluk öngörülmüştür. Ayrıca “partili cumhurbaşkanı” olabilme yolunda gerekli değişiklikler yapılarak Cumhurbaşkanının seçilince partisiyle

ilişkisinin kesileceğine ilişkin hüküm anayasa metninden çıkarılmış ve böylece partili cumhurbaşkanı” olabilme imkânı getirilmiştir.

Yapılan Anayasa değişiklikleri sonucu getirilen düzenlemeler kamuoyunda bir süre yoğun olarak tartışılmıştır. Muhalefet partileri ve toplumun değişik kesimleri değişikliklerin lehinde ve aleyhinde düşünceleri ileri sürmüşlerdir. Bu kapsamda yapılan eleştiriler Partili Cumhurbaşkanlığı noktasında birleşmekteydi. İleri sürülen husus Cumhurbaşkanı seçilecek kişinin mecliste de aynı çoğunluğu sağlayarak kararnemelerle yürütme alanıyla birlikte elde ettiği gücü meclis çoğunluğuna da sahip olarak yasama organında da hâkimiyeti sağlayacağı ve bu durumun da bir “tek adamlığa” ve “otoriter yönetime” dönüşeceği iddiaları ileri sürülmüştür.

İstikrar ve etkinlik temelinde kurgulanan bu sistem beklenilenin aksine istikrarsızlık kaynağı da olabilirdi. Şöyle ki, Cumhurbaşkanı ve Parlatentonun ayrı çoğunluğa sahip olması durumunda parlamenter sistemde görülebilecek sıkıntılar bu noktada da kendini gösterebilirdi. Cumhurbaşkanı ile meclis çoğunluğunun ayrı siyasi gelenekler sahip olmaları durumunda Meclis Cumhurbaşkanını ihtiyacı olan kanuni düzenlemelerin yapılmasına engel olarak sistemi kilitleyebilecekti. Cumhurbaşkanı ve Meclis seçimlerinin aynı zamanda yapılması yönünde değişiklikleri kabul edilerek Cumhurbaşkanı ile Meclis uyumuna yönelik seçmenlerce bir birleştirme yapılacağına olan beklenti ve Bütçe düzenleme yetkisinin rasyonel esaslar dâhilinde Cumhurbaşkanına verilmiş olmasının sistemi kurgulayanlar tarafından sistemde olası aksaklıklara karşı yapılmış düzenlemeler oldukları yönünde savunulmuştur.

Partiler arasında seçim ittifaklarına yönelik yasak kaldırılarak partilerin seçimlere, partilerce belirlenen ve gerekli kurumlara bildirilen protokol dâhilinde gidebilmesinin yolu açılmıştır. Bu kapsamda kabul edilen düzenlemeye göre ittifak dâhilinde seçime katılan partilerden birinin seçim barajını aşarak Mecliste temsil edilmesi durumunda, ittifaka dâhil diğer parti ve partiler de mecliste temsil olunabilecekti. Bu bağlamda oluşturulan Cumhuriyet ittifakı ile Millet ittifakı 24 Haziran seçimlerine girmiş yapılan seçimler sonucu Cumhuriyet ittifakı; 295 AK Parti milletvekili ve 50 MHP milletvekili olmak üzere toplamda 345 milletvekili ile temsil olunmuşlar ve 600 sandalyeli Mecliste çoğunluğu sağlayabilmişlerdir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle alakalı olarak olası farklı geleneklerden gelen Cumhurbaşkanı ve Parlamento çoğunluğu en azından 24 Haziran seçimleri açısından böyle parçalı bir sonuç meydana getirmemiştir. Ayrıca yapılan anayasa değişiklikleri sonucu kabul edilen düzenlemeler sonucu seçim sonuçlarıyla birlikte hükümet de belli olmuş ve kurulmuş oluyor ve Başkanlık hükümeti sistemini savunanlarca en güçlü yönü olarak gösterilen özelliği işlemeye başlıyordu. Böylece gereksiz hükümet kurma arayışları ve koalisyon olasılığı ortadan kalkmıştır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı tarafından Bakanlar ve Cumhurbaşkanı yardımcısı atanarak Meclisin güvenoyu aranmaksızın hükümet kurulmuş ve göreve başlamış oluyordu yine getirilen sistemi eleştirenlerce vurgulandığı üzere Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde ABD'den farklı olarak Cumhurbaşkanı yardımcısı/yardımcıları doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından göreve atanıp onun tarafından görevine son verilecektir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine karşı olanlar 24 Haziran seçimleri sonrasında da sisteme olan eleştirilerini devam ettirmişler ve süreç içerisinde de eleştirirler bir müddet daha devam etmiştir. Bu noktada 23 Haziran İstanbul yenileme seçimleri sonrası sisteme yönelik eleştiriler yeniden alevlenmiştir. Muhalefet partileri yetkililerince Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde görülen aksaklıklar ileri sürülerek yeniden Parlamenter sisteme dönülmesi ve Partisiz Cumhurbaşkanlığı söylemlerini dillendirilmeye başlanmıştır. Muhalefetin bu istemleri karşısında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ise yaptığı açıklamayla “sistemden kesinlikle dönüş olmadığı” ve “halkın kararına saygı duyulması gerektiğini” ifade etmiştir.

Daha sonra da iktidar yetkililerince de yapılan açıklamalarda sistemde her zaman revizyonunun mümkün olduğu ve en ufak bir aksama karşısında eski sisteme dönmek istemenin mantıksızlığı vurgulanmıştır. İktidar tarafınca yeni kabul edilen ve daha bir senesini yeni dolduran bir sistemde aksamalar olabileceği ve bunlar için gerekli tedbirler alınabileceği ifade edilmiştir.

Son günlerde yeniden alevlenen sistem tartışmaları ve güncellemeleri doğrultusunda ülkemizde hükümet sistemi tartışmaları bir müddet daha devam edecek ve çok eskilere dayanan bu tartışma güncelliğini yitirmeyecek gibi görülmektedir. Hükümet sistemleri olarak gerek Kuvvetlerin sert ayrımına dayanan Başkanlık hükümet

sistemi gerekse kuvvetlerin yumuşak ayırımına dayanan parlamenter sistem ikisi de demokratik ve meşru sistemlerdir. Her iki sistem de Cumhuriyet rejimiyle uyumludur. 24 Haziran seçimleri sonucu seçimlerin neticelenmesi ile birlikte hükümet kurulmuş bu anlamda yürütme istikrar kazanmış hükümeti kim kuracak ne zaman kuracak güvenoyu alacak mı koalisyon olur mu beklenti ve sorunları ortadan kalkmış gibi görünmektedir. Bu durum Türk siyasal hayatı açısından önem arz etmektedir. Bu açıdan sistemin gelecekte daha güçlü bir şekilde yoluna devam edebilmesi açısından,

1. Sistem ile ilgili hususların TBMM içerisinde yer alan tüm siyasi partileri içerisine alacak ve iletişim ve geri besleme kanallarını mümkün olacak bir diyalog yöntemiyle ele alınması,
2. Yürütme-Yasama organı ilişkilerinde denge ve denetim olanakları, işbirliğini güçlendirecek yeni adımlar atılması ile Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini savunanlarca bir argüman olarak ileri sürülen ve yeni sistemle yasamanın etkinliğinin artacağına yönelik tezlerin somutlaşması ve yasama organının etkinsiz kaldığı eleştirilerine yönelik yasamanın süreçlere dahlini ve etkinliğini sağlayacak düzenlemelerin hayata geçirilmesi,
3. Siyasal Parti mevzuatına yönelik, parti içi demokrasi kurumlarını güçlendirici değişikliklerin yapılması,
4. Parlamenter Sisteme göre kurgulanan ve onun kuralları içerisinde hayat bulan mevzuat, teşkilat yapı ve uygulamalarının süratle Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle uyumlu hale getirilmesi,
5. Bir siyasal inovasyon olarak da değerlendirilen özel sektör içerisinde kendi alanlarında çok başarılı olmuş iş insanlarının Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Bakan olarak görevlendirilmesi kamu-özel birlikteliği ve işleyişinin sisteme güç katacağı değerlendirilmekte ise de; bu kimselerin devlet bürokrasisine olan uzaklığı ve işleyişe hakim olamama nedenleriyle koalisyon dönemlerinde görülen bürokratik vesayet damarı ve uygulamalarının palazlanması ve rol kapmasının önüne geçecek önlemlerin alınması, bu bağlamda Bakanlara yardımcı olmak üzere hukuk sistemimize ve idari teşkilatımıza 2011 yılında ihdas edilen siyaset ve bürokrasi arasında

köprü vazifesi görmesi düşünülen Bakan Yardımcılığı kurumunun işleyiş ve etkinliğine yönelik tedbir ve düzenlemelerin yapılması,

6. Cumhurbaşkanlığına bağlı Başkanlıkların yapı, konum ve statülerinin gözden geçirilerek etkinliklerinin artırılması,
7. Sistemin dinamik unsuru olan Cumhurbaşkanlığı Kararnemelerinin gücünü artırılmasına yönelik tedbirler alınması,
8. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle uyumlu dinamik yeni bir personel rejimi kurgusunun gerekliliği, Bürokraside liyakat sistemini hakim kılacak düzenleme ve uygulamalara yaygınlık kazandırma,
9. Sistemin sağlam temelli meclis çoğunluğna yol açması açısından seçim sistemi üzerinde de ülkenin hassasiyetleri de gözetilerek istikrara yönelik düzenlemeler yapılabileceği,
10. Tüm Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyon işbirliğinin proaktif bir biçimde temini, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin uygulamadaki hassasiyetleri sağlayıp denetleme, Bürokratik iş akışlarını kontrol etmek ve aksaklıklara yerinde ve zamanında müdahale sağlamak açısından hali hazırda var olan Cumhurbaşkanı yardımcısının görev yükünü azaltacak yeni bir Cumhurbaşkanı Yardımcısının görevlendirilmesi, gibi yukarıda sayılan hususlar sisteme katkı sağlayabilecektir.

Bu bağlamda yapılan düzenlemelerin olumlu taraflarının olduğu açıktır. Her sistem kendi proto tipi içerisinde sosyal ve tarihi gelişim ve tecrübelerine uygun olarak gelişmiş ve kurumsallaştırılmıştır. Bu açıdan bakıldığında ABD tipi bir başkanlık ta İngilterede uygulandığı şekliyle parlamenter hükümet sisteminin bizim yapımıza uygun olmadığı iddia olunabilecektir. Sonuçta İngiltere’de iki partili sistem içerisinde sorunsuz ve istikrarlı seyreden parlamenter hükümet sistemi ülkemizde işlememiş, istikrarsız ve zayıf hükümetlere yol açmış, vesayet odaklarını cesaretlenmiş ve vesayet odaklarınca demokrasi dışı araçlara tevessül edilerek ülkenin zamanı, kaynakları ve geleceği heba edilmiştir.

16 Nisan 2017 referandumu sürecinde propaganda söylemi olarak ve yapılan değişiklikler ile alakalı olarak ileri sürüldüğü şekilde Devletin rejimi değişmemiştir, Cumhuriyet halen en önemli kazanım olarak varlığını devam ettirmektedir. İddia olunan

gibi yasama da yürütme ve yargı tek kişiye ait olmamış tek adam diktatörlüğü oluşmamıştır. Ülke federalizme kaymamış bölünmemiştir. Daha önceki anayasalarda tek başına kararları aleyhine yargı yoluna başvurulamayan Cumhurbaşkanının tüm işlemleri yargı denetimi içerisine alınarak hukuk devleti mahzurlu alan olarak belirtilen ve hukuk adamlarınca eleştirilen durum ortadan kalkmış görünmektedir.

90'lı yıllarda koalisyonlar, istikrarsız hükümetler, sürekli hükümet arayışları ile geçirilen zayıf, istikrarsız, etkinsiz yönetimlerin devlette ve toplum yapısında meydana getirdiği tahribat ve travmalara müşahit biri olarak Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin, hükümet kurma noktasındaki etkinliğinin çok önemli bir kazanım olduğu değerlendirilmektedir.

Yürütme organının doğrudan halk tarafından belirlenmesi hükümeti doğrudan işbaşına getirmiş, hükümet kurulması yolunda belirsizlikler son bulmuş, koalisyon hükümetleri sona ermiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet Sisteminin, Yürütmenin Başlı olan Cumhurbaşkanına verdiği yetki ve olanaklar ile güçlendirilmiş yapı ile hızlı ve seri kararlar alınmış kendi coğrafyasında ve dünyada meydana gelen olaylarda etkin bir ivme kazandırmıştır.

Daha önceki tek parti dönemleriyle oluşan istikrarlı hükümet dönemlerinde olduğu gibi, 2002-2016 tek parti iktidarı ile başlayan istikrar ile, iktidar dönemi içerisinde geçmişten gelen yapısal reformların da katkısıyla ekonomide yapısal dönüşüm gelişim ve ilerleme sağlanmış, hukukun üstünlüğü, insan hakları, temel hak ve özgürlükler açısından AB üyeliği doğrultusunda bir çok alanda ilerleme kaydedilmiştir. Tek parti iktidarı ile oluşan olumlu siyasi ve ekonomik hava ile büyümeden ihracata, gayri safi milli hasıla, gelişmişlik indeksleri, enerji, savunma sanayi alanındaki gelişmeler ve bu alanda kendi kendine yeterliliğin artması gibi her alanda olumlu sonuçlarla kendini göstermiştir. 2002-2016 döneminde 2009 yılı küresel kriz etkisi hariç Türkiye ekonomisi sürekli olarak hep büyüme göstermiştir. İhracat rakamları rekor üstüne rekorlar kırmıştır.

Gelişen büyüyen ve sorunlarını halleden ülkenin gelişmesi ve bağımsız politikalar üretme kapasitesine erişmesi kimi çevreleri rahatsız etmiş; Türkiye ekonomisinin ekonomik göstergeler ve mevcut durumu itibarıyla görece olarak en iyi olduğu dönemde şiddete yönelik toplumsal olaylar ve eylemler ile ülkenin önü

kesilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ülkenin seçmenlerce seçilmiş meşru temsilcileri Arap Baharı eylemlerine benzer bir şekilde sokak hareketleriyle alaşağı edilmeye çalışılmış Türkiyenin yakın dönemde maruz kaldığı dış destekli saldırısının ilki olan Gezi Parkı Eylemleri ile başlayan operasyonlar, 17/25 Aralık darbe girişimi ile devam etmiştir. Bu girişimler doğrudan müdahaleye yönelik olan 15 Temmuz uluslar arası destekli FETÖ darbe girişimiyle devam etmiş ve bu girişim de devlet ve toplum beraberliğinde alaşağı edilmiştir.

15 Temmuz gibi büyük bir kalkışma karşısında yapısal açıdan görece güçlü olan ekonomi büyük bir çöküntüye girmeden, hızlı bir toparlanma sürecine girmiş bu defa döviz hareketleri ile ekonomiye saldıran çevreler, uluslar arası kredi derecelendirme kuruluşlarını da devreye sokarak siyasi ve kasıtlı kararlarıyla ekonomik açıdan olumsuz algı operasyonlarıyla, ülkenin gelişmesinin önünü kesme çalışmalarına devam etmişlerdir. Geçmişte ASALA, bugün PKK ve FETÖ maşalarıyla ülkeyi dizayn etmeye kalkışanlar Türk Milletinin güçlü birlikteliği karşısında hezimete uğramışlardır.

Bu bağlamda Cumhurbaşkanlığı hükümeti sisteminin yönetimde etkinlik ve istikrara katkısı ile tarihten gelen devlet tecrübe, birikim ve miras ile tüm kesimleri içerisine alarak kucaklayacak, geçmişte olduğu gibi bu günde inanç yaşam, insan çeşitliliğini bünyesinde barındıran ve yaşatan anlayışıyla devleti ve toplumu daha güçlü ve güvenli geleceğe taşıyabileceğini söyleyebiliriz.

Nasıl ki Parlamenter sisteme etkinlik ve işlerlik kazandırmaya yönelik Rasyonel Parlamenterizm kuralları uygulamaya konulmuşsa 16 Nisan 2017 tarihinde kabul edilen değişiklikle, ABD tipi başkanlık sistemi de uygulamada çatışma meydana getiren ve istikrarsızlığa neden olan kural ve kurumlarıyla alınmamıştır. Sistem, Türk devlet geleneği ve bünyesinde barındırdığı özellikleri ve yönetsel alandaki tecrübeleri ışığında kendine uyarlanarak Türk Tipi bir Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi meydana getirilmiştir.

Son söz olarak, tarih içerisinde Türk devletlerinden birikim olarak devam eden “Güçlü Yürütme” anlayışı ve geleneği Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda da önemini kaybetmemiş Atatürk’le başlayan ve günümüzde de devam eden “Güçlü Devlet” “Güçlü Devlet Başkanı” birlikteliğinde bugünlere gelinmiştir. Cumhurbaşkanlığı

hükümet sistemine de kendini ifade etmesi ve kanıtlayabilmesi için en az Parlamenter sistem kadar şans ve mühlet verilmelidir.

KAYNAKÇA

Akgül, Emin Mehmet (2010), “*Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Dönüşümü ve Günümüz Demokratik Rejimlerdeki Anlamı*”, Ankara Barosu, Sayı: 2010/4, ss.79-101.

Akıncı, Berat (2017), “*Hükümet Sistemleri Ve Ülkemizde Olası Hükümet Sistemi Değişikliğinin Etkileri*”, Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR) Cilt: 4, Sayı: 8, ss.1-21.

Akçakaya, Murat ve Özdemir, Abdulkadir (2018), “*Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Siyasal İstikrar Presidential System Of Government And Political Stability*”, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, Cilt:53, Sayı:3, ss.922-944.

Akçalı, Pınar, (2013), “*Genel Özellikleri Yararları ve Sakıncaları Işığında Başkanlık Sistemleri*”, Yeni Türkiye, Sayı: 51, sss.406-412.

Akçalı, Pınar, (2016), “*Karşılaştırmalı Devlet Sistemlerine Giriş*” Birinci Baskı: İmge Yayınevi: Ankara.

Akgül, Mehmet Emin, (2010), “*Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Dönüşümü ve Günümüz Demokratik Rejimlerindeki Anlamı*”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4 s.79-101

Akgün, Hüseyin Mert (2017), “*Başkanlıktan Cumhurbaşkanlığı Sistemine: 2012 ve 2016 AK Parti Anayasa Önerileri*”, Seta Perspektif, Sayı: 163. Ocak.

Akpınar, Kadir (2017), “*16 Nisan 2017 Referandum Propaganda Sürecinde Gazete Haberlerinin İçerik Analizi*”, Journal Of Social And Humanities Sciences Research 2017 Vol:4 / Issue:12 Pp.851-857.

Akyılmaz, Cemre (2019), “*Anayasa Değişikliğine Göre Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:23, Sayı:1,ss.191-207.

Aliefendioğlu, Yılmaz (2011), “1982 Anayasasında Cumhurbaşkanının Yürütme İçerisindeki Yeri, Seçimi ve Sorumsuzluğu, Yasama Dokunulmazlığı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi”, Sayı: 94, ss. 329-358.

Alkan, Haluk (2017), “Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Yasama Denetimi”, Yeni Türkiye: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı, Sayı:94, ss.471-477.

Alkan, Haluk (2018), “Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Kurumsal Özellikleri ve Demokratikleşme Sürecine Olası Etkileri”, Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, ss.139-153.

Alkan, Haluk (2016), “15 Temmuz Anlamak: Parametreler ve Sonuçlar”, Bilig, S: Güz,79.ss.253-272.

Alkan, Haluk (2013), “Karşılaştırmalı Siyaset Başkanlık ve Parlamenter Sistemler Işığında Yarı Başkanlık Modelleri”, 1. Baskı, Açılım Kitap: İstanbul

Altun Fahrettin (2015), “Başkanlık Sistemi Neden Gerekli”, [Erişim: 12 Ağustos 2016, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/fahrettinaltun/2015/02/05/baskanlik-sistemi-neden-gerekli>]

Altun Fahrettin (2016), “ Başkanlık Sistemi Türkiyenin İstikrarı için Önemli”, [Erişim: 12 Mart 2016, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/baskanlik-sistemi-turkiyenin-istikrari-icin-onemli/512476>]

Altun, Fahrettin (2018), “CHP, Erdoğan Karşıtlığını Adeta Bir Kimlik Haline Getirdi.”, [Erişim: 12 Ağustos 2018, <https://www.setav.org/prof-dr-fahrettin-altun-chp-erdogan-karsitligini-adeta-bir-kimlik-haline-getirdi/>]

Anadolu Ajansı (2019), “AK Parti Grup Başkanvekili Turan: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nde Revize Her Zaman Mümkün”, [Erişim: 21 Temmuz 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/ak-parti-grup-baskanvekili-turan-cumhurbaskanligi-hukumet-sisteminde-revize-her-zaman-mumkun/1519631>]

Anadolu Ajansı (2017), “Anayasa Değişikliği Kabul Edildi”, [Erişim: 8 Nisan 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/anayasa-degisikligi-kabul-edildi/731787>]

AnadoluAjansı (2015), “*Seçim Değerlendirmesi: “Cumhurbaşkanlığı Sistemi 10 Ağustosta Çöktü”*”, [Erişim: 18 Eylül 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskanligi-sistemi-10-agustosta-coktu/52160>]

Anayurt, Ömer (2018), *Anayasa Hukuku Genel Kısım*, Seçkin Yayınları, Ankara

Aslan, Seyfettin vd.(2016) “*Gezi Parkı Eylemlerinin Farklı Boyutlarıyla Bir Değerlendirmesi*”, Birey ve Toplum, Güz, Cilt. 6. S: 12, ss.153-177

Atar, Yavuz (2002), *Türk Anayasa Hukuku, İkinci Baskı*, Mimoza: Konya.

Atar, Yavuz (2011), *Türk Anayasa Hukuku, Altıncı Baskı*, Mimoza Yayınevi: Konya.

Ardıçoğlu, Artuk (2017), “*Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*”, Ankara Barosu Dergisi: 2017/3,ss.21-51.

Aslan, Ali (2017), “*Rejim Değişmiyor: Cumhuriyet Güçleniyor*” [Erişim: 12 Mart 2017, <https://www.setav.org/rejim-degismiyor-cumhuriyet-gucleniyor/>]

Akman, Çiğdem (2019), “*Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Politika Kurulları: Sosyal Politikalar Kurulu Üzerinden Bir Değerlendirme*”, Route Educational And Social Science Journal C: 6(3), ss.659-676.

Ataay, Faruk (2013), “*Başkanlık Sistemi Önerisi Üzerine Değerlendirme*”, Alternatif Politika, cilt 5, sayı 3

Balkız, Neval (2017), “*Anayasa Değişikliği Ne Getiriyor? Ne Götürüyor?*”, TMH - 493 - 2017/1

Baraobirlik (2017), “*Anayasa Değişiklik Teklifinin Maddeleri*”, [Erişim: 12 Eylül 2018] http://anayasadegisikligi.barobirlik.org.tr/Anayasa_Degisikligi.aspx]

Barın, Taylan (2016), “*Anayasa Uzlaşma Komisyonu Tecrübesi Uzlaşılan Maddeler ve Anayasa*”, SETA Analiz Ocak Sayı: 147,ss.1-52.

Barın, Taylan (2013), “*Anayasa Uzlaşma Yolunda Komisyonun Uzlaştığı Maddeler ve Anayasa*” SETA Analiz Ağustos Sayı: 71, ss.1-64.

Başgil, Ali Fuat (1960a) *Esas Teşkilat Hukuku, Türkiye Siyasi Rejimi ve Anayasa Prensipleri*, Cilt I(Fasikül I) Baha Matbaası: İstanbul.

Başgil, Ali Fuat (1960b) *Esas Teşkilat Hukuku, Türkiye Siyasi Rejimi ve Anayasa Prensipleri*, Cilt I (Fasikül II) Baha Matbaası: İstanbul.

Bayram, Salih (2017), “*Türkiye’de Başkanlık Sistemi Tartışmaları Algular, Argümanlar ve Tezler*”, SETA Yayınları Ankara 2017.

Bbc Türkçe (2016), “*Anayasa Değişiklik Teklifi Komisyon'dan Geçti.*”, [7 Temmuz 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38465427>]

Bbc Türkçe (2018), “*Devlet Bahçeli'nin Türkiye’de Son 16 Yılda Siyasete Yön Veren Kararları*” 24 Haziran Seçimleri, [Erişim: 2 Temmuz 2018, <https://www.bbc.com/turkce/43799117>]

Beceren, E. , Kalağan, G. (2007/2), “ *Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemi, Türkiye’de Uygulanabilirliği Tartışmaları*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi S:11, ss.163-181.

Bengoğulları, Cem; Ercan, Murat (2016), “*1982 Anayasasının Öngördüğü Hükümet Sistemi ve 2007 Sonrası Tartışmaları*”, Uluslararası Osmaneli Sosyal Bilimler Kongresi, Bilecik.ss.348-358.

Bilir, Faruk (2017), “*Türkiye’ye Özgü Yeni Bir Hükümet Modeli: Cumhurbaşkanlığı Sistemi*”, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı: 94, ss. 525-532.

Cnntürk (2018), “*Bakanlar Kurulu KHK ile yetkilerini Devretti*” [Erişim: 21 Eylül 2018, <https://www.cnnturk.com/turkiye/son-dakika-yeni-khk-yayinlandi>]

Cnntürk (2019),”*S 400’lerin Türkiye’ye İntikaline Başlandı*”, [Erişim: 21 Temmuz 2019,<https://www.cnnturk.com/turkiye/son-dakika-msb-s-400-malzemelerinin-intikaline-baslandi>,]

Cnn Türk(2018), “2023 Eğitim Vizyonu Açıklandı! İşte 2023 Eğitim Vizyonu Maddeleri”, [Erişim: 18 Temmuz 2019, <https://www.cnnturk.com/turkiye/2023-egitim-vizyonu-aciklandi-iste-2023-egitim-vizyonu-maddeleri>]

Çağlar, Bakır (1989), “*Anayasa Bilimi Çalışma Taslağı*”, BFS Yayınevi, İstanbul.

Çam, Esat (1987), “*Devlet Sistemleri*”, Der Yayınları: İstanbul

Çalışkan, Emre ve Önder, Murat (2017), “*Başkanlık sistemi ve mevcut kurumları üzerine olası etkileri*, Uluslar arası Sosyal araştırmalar dergisi C: 10 S: 49, ss. 570-578

Coşkun, Vahap (2017), “*16 Nisan 2017 Tarihinde Kabul Edilen Anayasa Değişikliklerinin Değerlendirilmesi*”, DiÜHFD, C: 22, S:36, ss. 3-30.

Coşkun, Bayram ve Pank, Çiğdem (2017),” *Başkanlık Sisteminde Başkanla İdari Yapı Arasındaki İlişki Ve Türkiye İçin Değerlendirmeler*”, Cilt: 1 Sayı: Özel Sayı 4,ss.1-17.

Çolak, Doksan Çağrı (2017), “*Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Yetkisinin Amerikan Sistemi Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi*”, Strategic Public Management, C:3 ss.51-65

Çolak, Doksan Çolak ve Uzun, Abdullah (2017),” *Türk Siyasal Hayatında Başkanlık Sistemini Gündeme Getiren Liderler: Türkeş, Demirel, Özal Ve Erdoğan*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt:10, Sayı:50, ss.196-214.

Cumhuriyet Halk Partisi (2018), “*Anayasa Değişikliği Gerçekleşirse Bir Diktatör Yararırız*”, Kılıçdaroğlu Grup Konuşması,[Erişim: 20 Ocak 2018, <https://www.chp.org.tr/haberler/17-ocak-2017-tarihli-tbmm-grup-konusmasi>]

Cumhuriyet Halk Partisi (2019), ”*Kılıçdaroğlu Başkanlık Açıklaması*”, [Erişim: 19 Temmuz 2019, <https://www.chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-adalet-parkinin-acilisinda-gazetecilerin-sorularini-yanitladi-13-temmuz-2019>]

Demir, Fevzi (1998), *Demokrasilerde Hükümet Sistemleri ve Başkanlık Hükümeti Rejimi* [Elektronik Sürüm], EĞİAD, İzmir.

Demir, Fevzi (2013), “*Yarı Başkanlık Sistemi ve Türkiye*”, [Elektronik Sürüm], Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, Cilt:8 Özel Sayı ss.831-875.

Demirkol, Mustafa (2016),” *Başarısız bir Anayasa Yapım Süreci: TBMM Meclis Anayasa Komisyonu’na Yönelik Bir Değerlendirme*”, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, S:Aralık 2016, ss.1-12.

Dış İşleri Bakanlığı (2019),” Reform Eylem Grubu Altıncı Toplantı Basın Bildirisi”, [Erişim: 12 Temmuz 2019]<http://www.mfa.gov.tr/altinci-reform-eylem-grubu-basin-bildirisi-hk.tr.mfa>

Doğan, İlyas (2018), *Dört Kıtada Başkanlık Sistemi*, Astana Yayınları, Ankara

Durgun, Gonca (2017),” *Anayasa Referandumu ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*”, Yeni Türkiye: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı, Sayı: 94, ss.494-500.

Duran, Cem (2017), “*Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Yargı*”, Analiz Mart 2017 Sayı: 193

Elgie, Robert (1999), “The Politics of Semi-Presidentialism”, *Semi-Presidentialism in Europe*, Ed. by Robert Elgie, Oxford

Elgie, Robert (2010), “*Semi-Presidentialism, Cohabitation And The Collapse Of Electoral Democracies, 1990-2008*” *Government And Opposition*, C: 45, S. 1, ss. 29-49.

Erdoğan, Mustafa (2013), “*Başkanlık Sistemi, Demokrasi ve Türkiye*”, Yeni Türkiye: Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Sayı:5, ss.542-547.

Erdoğan, Mustafa (2001), *Anayasal Demokrasi*, 4. Baskı, Siyasal Kitabevi: Ankara.

Erdoğan, Mustafa (2012), *Anayasal Demokrasi*, Tıpkı Basım 9. Baskı, Siyasal Kitabevi: Ankara.

Erdoğan, Mustafa (1996),”*Başkanlık Sistemini Doğru Tartışmak*” *Liberal Düşünce C.I*, Sayı.2 Bahar, Başkanlık Sistemi tartışmaları.

Erdoğan, Tayyip Erdoğan (2017), “200 Yıllık Arayışın Ürünü: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”, Yeni Türkiye: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı, S:94, ss.9-11.

Erdoğan, Selami (2016), “Türkiye’de Yeni Anayasa Yapım Süreci ve TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt,Sayı:50 ss.180-191.

Eroğul, Cem (1997), “Türk Anayasa Düzeninde Cumhuriyet Senatosunun Yeri”, A.Ü.S.B.F. Yayını: Ankara.

Eroğul, Cem (1997), “Anatüzeğe Giriş”, Beşinci Bası, İmaj Yayınevi: Ankara

Eroğul, Cem (2006), *Çağdaş Devlet Düzenleri*, 5.Baskı İmaj Yayınevi: Ankara.

Eroğul, Cem (2009), “Anayasa Değişikliği Önerisinde Değişiklik Yapılması“, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi C.64, S.I, ss.99

Eroğul, Cem (2007), “2007 Cumhurbaşkanı Seçimi Bunalımından Çıkarılabilecek Dersler”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi C.62, S.III.ss.180.

Euronews (2019), “Trump: Türkiye Patriot İstedi ABD Satmadı”, [Erişim: 16 Temmuz 2019], <https://tr.euronews.com/2019/07/16/trump-tan-s-400-yorumu-durum-adil-degil-turkiye-patriot-istedi-abd-satmadi>,

Fendoğlu, Hasan Tahsin (2010), “Başkanlık Sistemi Tartışmaları”, SDE Analiz, S: Eylül ss.7-10

Fendoğlu, Hasan (2012), “Başkanlık Sistemi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2 ss. 46-48.

Fendoğlu, Ali Yılmaz (2011), “1982 Anayasasında Cumhurbaşkanının Yürütme İçerisindeki Yeri, Seçimi ve Sorumsuzluğu”, TBMM Dergisi, 94

Göksu, Oğuz (2018), “10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi: Siyasal Kampanyaların Yeni Medya Boyutunun Analizi, Turkish Studies, Cilt: 13, ss. 123-140.

[Erişim: 23 Haziran 2019

https://www.researchgate.net/publication/327269677_10_Agustos_2014_Cumhurbaskanligi_Secimi_Siyasal_Kampanyalarin_Yeni_Medya_Boyutunun_Analizi

Gönenç, Levent (2011),” 2011 Anayasa Yapım Sürecinde Yönteme İlişkin Bazı Sorunlar”, Politika Notu, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayınları, ss.1-6.

Gönenç, Levent (2013), ”Türkiyedeki Hükümet Sistemi Tartışmalarına İlişkin Değerlendirmeler”, Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi Özel Sayısı:51. Sayı, ss.269-279.

Gönenç, Levent (2015), ” Türkiye'nin Anayasa Uzlaşma Komisyonu Deneyimi” Politika Notu, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayınları, Haziran 2015 ss.1-3

Gönenç, Levent (2017), “2017 Anayasa Değişikliği Sürecine Dair Notlar”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayınları ss.7-10

Gözler, Kemal (2010), *Anayasa Hukukuna Giriş*, 16. Baskı, Ekin Kitapevi: Bursa.

Gözler, Kemal (2010), *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Cilt I, Ekin Kitapevi: Bursa

Gözler, Kemal (2013), *Anayasa Hukukuna Giriş*, 21. Baskı, Ekin Kitapevi: Bursa.

Gözler, Kemal (2015), *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 19. Baskı, Ekin Kitapevi: Bursa,

Gözler, Kemal (2017), *Cumhurbaşkanı Yetkileri*, [Erişim 16 Nisan 2018] <http://www.anayasa.gen.tr/cbyetki.htm>

Gözler, Kemal (2017), “Cumhurbaşkanlığı Sistemi Mi, Başkanlık Sistemi Mi, Yoksa Neverland Sistemi Mi? 16 Nisan’da Neyi Oylayacağız?”, [Erişim: 21 Mart 2017 www.anayasa.gen.tr]

Gözler, Kemal (2015) *Devletin Genel Teorisi*, Ekin Yayınları, 6. Baskı

Gözler, Kemal (2011), *Anayasa hukukunun Genel Teorisi*. C.II, Ekin Kitapevi: Bursa

Gözler, Kemal (2001), “Devlet Başkanları Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi”, Bursa, Ekin Yayınevi

Gözler, Kemal (2002), *Anayasa Hukukuna Giriş*, Ekin Kitapevi: Bursa

Gözler, Kemal ve Kaplan, Gürsel (2018), *İdare Hukuku Dersleri*, 20. Baskı, Ekin Yayınevi: Bursa.

Gözübüyük, Şeref (2017), *Açıklamalı Türk Anayasaları*, Turhan Kitabevi, Ankara

Güler, Birgül Ayman (2018), “Başkanlık Şeması” [Erişim: 12 Eylül 2018, <https://www.aydinlik.com.tr/baskanlik-semasi-birgul-ayman-guler-kose-yazilari-temmuz-2018>]

Gülener, Serdar ve Nebi Miş (2017),” *Cumhurbaşkanlığı Sistemi*”, SETA Analiz, Sayı: 190 ss.1-28.

Günday, Metin (2004), *İdare Hukuku*, İmaj Yay. Ankara 9. Baskı

Güneş, Turan (1956), *Parlameter Rejiminin Bugünkü manası ve İşleyişi*, İÜHF Yayınları, İstanbul.

Güzel, Hasan Celal (2012) “*Türkiye’de Yarı Başkanlık Sistemi Uygulanabilir*”, Yeni Türkiye Dergisi, S.51,ss.476-479.

Habertürk Gazetesi (2018), “*Son Dakika: 703 Sayılı KHK Yayınlandı*”, [Erişim: 19 Ocak 2019, <https://www.haberturk.com/son-dakika-703-sayili-khk-yayinlandi3-2051221>]

Haber 7 (2019), “*Erdoğandan Sistemde Revizyon Olur mu Sorusuna Cevap*”, [Erişim: 16 Temmuz 2019, <http://www.haber7.com/siyaset/haber/2877070-erdogandan-sistemde-revize-olur-mu-sorusuna-cevap/?detay=1>]

Hakyemez, Şevki Yusuf (2011), “*Yeni Anayasada Türkiye’nin Hükümet Sistemi*”, SDE Analiz, S: Eylül ss.7-9.

Hacısalıhoğlu, Yaşar (2017), “*Anayasa Değişikliği Sürecinde Gerilim Stratejisi*”, [Erişim: 17 Ocak 2017, <https://www.aksam.com.tr/prof-dr-yasar-hacisalihoglu/yazarlar/anayasa-degisikligi-surecinde-gerilim-stratejisi/haber-586593>]

Hürriyet Gazetesi (2017), “İlk dört madde Kırmızı Çizgi”, [Erişim: 4 Nisan 2017, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ilk-4-kirmizi-cizgi-40251507>]

Hürriyet Gazetesi (2019), “Merkez Bankası Yorumu: Çekilmez Oldu Değişikliğe Gittik”, [Erişim: 21 Temmuz 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/merkez-bankasi-yorumu-cekilmez-oldu-degisiklige-gittik-41269068>]

Hürriyet Gazetesi (2018), “Bahçeliden Erken Seçim Çağrısı: Tarih Verdi”, [Erişim: 19 Mayıs 2019, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-bahceliden-erken-secim-mesaji-40807547>]

Hürriyet Gazetesi (2019), “Türkiye Güzel Günlerden Geçiyor“, [Erişim: 15 Ağustos 2017, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-guzel-gunlerden-geciyor-41300130>]

İba, Şeref ve Söyler, Yasin (2019),”Yeni Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi İle Cumhurbaşkanı Kararının Nitelik Farkı Ve Hukuki Sonuçları”, Anayasa Yargısı C: 36 Sayı: 1,ss.195-223.

İba, Şeref (2010), *Parlamento Hukuku*, İş Bankası Kültür Yayınları, 4.baskı: İstanbul.

İba, Şeref (2016),”Türkiye’de Yeni Anayasa Arayışları ve Parlamento’nun Rolü”, Yasama Degisi, Sayı: 34, ss. 47-61.

İçener, Zeyneb (2015), “Türkiye’de Başkanlık Sistemi Tartışmalarının Yakın Tarihi: Özal ve Demirel’in Siyasi Mülahazaları” Bilig, Sayı 75.

İnternet haber (2018), “Adaylık İmzaları 100 bin imzada son durum Hangi Lider Kaç İmza Aldı?”, [Erişim: 12 Haziran 2018, <https://www.internethaber.com/100-bin-imzada-son-durum-hangi-lider-kac-imza-aldi-1869819h.htm>]

İpek, Aydın (2018), *Metinden Norma Anayasa Yorumu*, İstanbul.

Kahraman Mehmet (2012), “Hükümet Sistemi Tartışmaları Bağlamında Başkanlık Ya Da Yarı-Başkanlık Sistemlerinin Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute, Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 18, ss.431-457

Kahraman, Mehmet (2018), “Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ve Denetimi, International Journal of Academic Value Studies Vol: 4, Issue: 19, pp. 239-246

Kalaycıoğlu, Ersin (2005), “Başkanlık Rejimi: Türkiye'nin Diktatörlük Tehdidiyle Sınava”, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sayı: 77s.13-29.

Kamu Ajansı (2018), “Teşkilat Şeması, Tüm Bakanlıkların Yeni Teşkilat Şeması”, [Erişim: 23 Eylül 2018, <http://www.kamujans.com/guncel/tum-bakanliklarin-yeni-teskilat-semasi-h526747.html>]

Karagöl, Tanas Erdal (2016), “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Türkiye Ekonomisi”, Adam Akademi, 6/2: ss.37-50.

Karatepe, Şükrü (2013), “Hükümet Sistemleri ve Türkiye”, Yeni Türkiye Dergisi, Mart/Nisan, S: 51 ss. 223-236..

Kılıçoğlu, Sinan Mehmet (2013), “Türkiyede Yasama Organının Yürütme Organını Siyasi Denetimi”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C: 17, S: 1-2, ss.31-71.

Kuluçlu, Erdal (2017), “Türk Hukuk Sisteminde Normlar Hiyerarşisi Ve Sayıştay Denetimine Etkileri”, Sayıştay Dergisi, Sayı: 71, ss.1-22.

Kuzu, Burhan (2011), *Her Yönü İle Başkanlık Sistemi*, 2. Baskı, BKY Yayınları: Adana.

Kuzu, Burhan (2017), “Anayasa Değişikliği ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Genel Faydaları”, Yeni Türkiye “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı”, Sayı: 94, ss.110-128.

Kuzu, Burhan (2000) “Neden Başkanlık Hükümeti”, Ankara, Türkiyede Siyasi Yapılanma ve Temel Siyasi Sorunlar Sempozyumu. ss.34-35.

Küçük, Adnan (2017), “Cumhuriyet'ten Günümüze İfade Hürriyeti Korkusu ve Temel Dinamikleri”, [Erişim: 18 Ocak 2017],

Küçük Adnan (2017), ”Cumhuriyet’ten Günümüze İfade Hürriyeti Korkusu ve Temel Dinamikleri”, <http://www.hurfikirler.com/cumhuriyetten-gunumuze-ifade-hurriyeti-korkusu-ve-temel-dinamikleri/>]

Küçük, Adnan (2017), “Yeni Anayasa Değişikliği ile Getirilmek İstenen Türkiye’ye Özgü Başkanlık Sistemi: Korkular, Algular, Beklentiler”, Liberal Düşünce Dergisi, Sayı: 85 Kış, ss. 157-189

Küçük, Adnan (2016), “AK Parti’nin Başkanlık Sistemi Modelinin ABD’deki Başkanlık Sistemi Modelinden Farklılık Arz Eden Yönleri “ Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, ss.25-64.

Küçük Adnan ve Doğan, Bayram (2019), “Türkiyede 2017 Anayasa Değişikliği Kapsamında Yürütmenin Asli düzenleme Yetkisi ve Mahfuz Düzenleme Alanı”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C: 9 Sayı: 1ss.1-60.

Lijphart, Arend (1995), *Çağdaş Demokrasiler, Yirmi bir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri*, (Çev. Ergun Özbudun - Ersin Onulduran) Yetkin Yayınları: Ankara.

Linz, Juan (1990),“The Perils of Presidentialism. ”*Journal of Democracy* 1: 51-69. Türkçesi: Linz, Juan. 1995. “Başkanlık Sisteminin Tehlikeleri.” *Demokrasinin Küresel Yükselişi*, der. Larry Diamond ve Marc F. Plattner, (çev: Ergun Özbudun), ss. 143-160. Ankara: Yetkin Yayınları.

Memurlar Net (2016), “Cumhurbaşkanı Başdanışmanı: Meclisin Asli Görevine Dönecek”, [Erişim:14 Eylül 2017, <https://www.memurlar.net/haber/633168/cumhurbaskani-basdanismani-meclis-asli-gorevine-donecek.html>]

MemurlarNet (2019), “Vekil Dinlemeyen Bakanı Görevden Alırım”, [Erişim: 14 Temmuz 2019, <https://www.memurlar.net/haber/840179/erdogan-vekili-dinlemeyen-bakani-gorevden-alirim.html>]

Memurlarnet (2019),”Cumhurbaşkanlığı Sistemi İçin Fuat Oktay’a Talimat”, [Erişim: 21 Ağustos 2019, <https://www.memurlar.net/haber/840415/yeni-cumhurbaskanligi-sistemi-icin-fuat-oktay-a-talimat.html>]

Merdanoğlu, Merdan Mehmet (2013), “Başkanlık Demokrasisini Doğru Tartışmak”, Yeni Türkiye, Sayı: 51,ss.587-591.

Mevzuat (2019), “Kararnameler”, [17 Nisan 2019] mevzuat.gov.tr

Milliyet (2008), “Kapatma Davası Kararı: AK Parti Kapatılmasın Kararı ıktı”, [Erişim: 23 Temmuz 2018, <http://www.milliyet.com.tr/siyaset/ak-parti-kapatilmasin-karari-cikti-972729>]

Miş, Nebi (2018), “24 Haziran Seçim Sonuçları Analızı”, Seta Analiz Temmuz Sayı: 250

Miş, Nebi (2017) “Türkiye’de Başkanlık Sistemi Tartışmaları: Algılar, Argümanlar ve Tezler, [Erişim: 14 Eylül 2017, <https://www.setav.org/etkinlikler/turkiyede-baskanlik-sistemi-tartismalari-algilar-argumanlar-ve-tezler/>]

Mynet(2019), “Burhan Kuzu’dan Başkanlık Değerlendirmesi: Haklılar”, [Erişim: 21 Temmuz 2019, <https://www.mynet.com/burhan-kuzu-dan-baskanlik-sistemi-degerlendirmesi-haklilar-110105538411>]

Ntv(2018), “Bahçeli’den Başkanlık Sistemi ıkışı”, [Erişim: 30 Mayıs 2018, https://www.ntv.com.tr/turkiye/bahceliden-baskanlik-sistemi-cikisi,c1WeUw7SfUaRhJHd_4gJAQ]

Ntv (2016), “AK Partinin Yeni Anayasa Taslak metni MHP’ye İletildi”, [Erişim: 1 Temmuz 2017, www.ntv.com.tr/turkiye/ak-partinin-yeni-anayasa-taslak-metni-MHPye-iletildi,oUWHAYETFku4nv2wLwkRsQ]

Ocak, Kasım (2019), “Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi İle İdari Vesayet Yetkisi Düzenlenmesinin Bir rneği Olarak Cumhurbaşkanlığı Ofisleri”, Anayasa Yargısı, Cilt: 36, Sayı: 1, ss. 163–193.

Oder, Emrah Bertil (2005), “Türkiye’de Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Rejimi Tartışmaları: 1991-2005 Yılları Arasında Basına Yansıyan neri ve Tepkilerden Kesitler” Türkiye Barolar Birliği Yayınları: Başkanlık Sistemi: S. 77, ss.30-61.

Odyakmaz, Zehra (2018), *İdare Hukuku*, Temis Yayınları, Ankara

Osmanbaşıoğlu, Kaya Gülşen (2018), “Cumhurbaşkanlığı Sistemi: Bir “Siyasal İnovasyon” Olabilir Mi?”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt:20, Sayı: 3, ss.578-589.

Oytan, Muammer (1982). “Fransa’da Yürütme Organının Yetkileri ve Güçlü Olma Nedenleri”. AİD. Cilt:15, Sayı:1. ss.85-104.

Özer, Attila(1981), *Batı Demokrasilerinde ve Türkiye’de Hükümetin Kuruluş Yöntemleri*, Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınevi.

Özer, Attila (2010), *Anayasa Hukuku*, Geliştirilmiş 4. Baskı, Ankara, Turhan Kitapevi.

Özbudun, Ergün (2014), *Türk Anayasa Hukuku*, 15. Baskı) Ankara: Yetkin Yayınevi.

Özbudun, Ergün (2014), “İki-başlı yürütme”, Açık Görüş Star gazetesi,[Erişim. Tarihi:20.06.2018, <https://www.star.com.tr/acik-gorus/ikibasli-yurutme-haber-703339/>]

Özbudun, Ergun (2005), “Başkanlık Sistemi Tartışmaları”, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sayı: 77s. 105-111

Özbudun, Ergün (2002), *Anayasa Hukuku*, Seçkin Yayınları 7.baskı

Özbudun, Ergün (2000), “Türkiye’de Siyasi Yapılanma ve Temel Siyasi Sorunlar Sempozyumunun 5. Oturumunda Genel Değerlendirme Tebliği” Ankara ss.309

Özbudun, Ergun (1985), “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Hukuki Niteliği”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi C.I. Sayı. II. ss. 475-503.

Özbudun Ergun (2013), “Hükümet Sistemi Tartışmaları” Yeni Türkiye Sayı: 51,ss. 205-212

Özbudun, Ergun (1993), *Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anayasa Yapımı*, Bilgi Yayınevi: Ankara.

Özbudun, Ergun (2002), *Türk Anayasa Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Basımevi: Ankara.

Özgişi, Tuna (2011), “*Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosunun Yeri*”, *Türkiyat Mecmuası*, C:21, Güz, ss.291-323.

Özipek, Bekir Berat (2014), “*Türkiye Siyasetinde 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi*”, *Liberal Düşünce* Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014

Özkul, Fatih (2013), “*1982 Anayasasında Başbakan*”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(2), ss.75-90.

Parsak, Mehmet (2012), “*Parlamentar/ Başkanlık/ Yarı Başkanlık Hükümet Sistemlerine Genel Bir Bakış ve Türkiye Cumhuriyetinin Hükümet Sistemi*”, *Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV)*, S: Kasım ss.15-18.

Resmi Gazete, 16 Mart 2018, resmigazete.gov.tr

Sabah Gazetesi(2019), “*Başkan Erdoğan Milletvekilleri ile Biraraya Geldi*”, [Erişim: 21 Temmuz2019, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/07/04/baskan-erdogan-milletvekilleri-ile-bir-araya-geldi>]

Sabah Gazetesi(2016), “*Gezi Tezgâhının Maliyeti 157 Milyar Dolar*”, [Erişim: 26 Mayıs 2018, <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2016/05/26/gezi-tezghininin-maliyeti-157-milyar-dolar>]

Sabah Gazetesi(2012), “*Başkanlık Sistemi İstikrara Kilitleniyor*”, [Erişim: 9 Haziran 2012, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2012/06/09/baskanlik-sistemi-istikrara-kilitleniyor>]

Sandıklı, Atilla (2014), “*Yumuşak Güç Savaşları ve Gezi Parkı Olayları*”, BİLGESAM, erişim tarihi. Erişim tarihi16 Haziran 2019.

Sandıklı, Atilla, “*Yumuşak Güç Savaşları*” BİLGESAM, ss.183-205: Erişim tarihi 16 Haziran 2019

Sandıklı, Atilla ve Kaya, Erdem, (2013) “*Gezi Parkı Olayları: Çıkarılması Gereken Dersler*” BİLGESAM, : Erişim tarihi 16 Haziran 2019

Shukurov, Tarkan (2003), ” *Hükümet Sistemlerinin Çeşitli Açılardan Değerlendirilmesi ve Bu Değerlendirme Işığında 1993 Tarihli Rusya Federasyonu Anayasasının Getirdiği Hükümet Sistemi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sobacı, Zahid Mehmet ve Köseoğlu Özer(2018), “*Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Üst Kademe Yöneticiler*”, Seta Rapor 111 2018 yılı 1. Baskı.

Sobacı, Zahid Mehmet (2017), “Cumhurbaşkanlığı Sistemi ve Türkiye’de Bürokrasinin Dönüşümü”, Yeni Türkiye “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Özel Sayısı”, Sayı: 94, ss.542-549.

Sobacı, Zahid Mehmet ve Köseoğlu Özer(2016), “*Başkanlık Sistemlerinde Yerel Yönetimler: ABD, Brezilya, Şili,Endonezya ve Güney Kore*”, Seta Rapor 63. 2016 yılı 1. Baskı.

Sobacı, Zahid Mehmet(2018), “ Her Zaman Kaybettiren Strateji: Erdoğan Karşıtlığı” [Erişim: 16 Temmuz 2018, <https://www.star.com.tr/acik-gorus/her-zaman-kaybettiren-strateji-erdogan-karsitligi-haber-1339545/>]

Sözcü Gazetesi(2019), ”AKP’li Vekil: Züğürt Ağaya Döndük”, [Erişim:21 Temmuz 2019, <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/akpli-vekil-zugurt-agaya-donduk-erdogan-zugurt-aga-kim-5224967/>]

Sözcü(2019), “*Beyaz Saray’dan S 400 ve F 35 Açıklaması*”, [Erişim: 21 Temmuz 2019], <https://www.sozcu.com.tr/2019/dunya/son-dakika-beyaz-saraydan-s400-aciklamasi-5235652/>]

Sözcü Gazetesi(2017),”*Yeni Anayasa Değişikliği Neleri İçeriyor? Hayatımızda Neler Değişecek?Anayasa Değişiklikleri Nelere Tesir Edecek?*”, [Erişim: 4 Mayıs 2017,<https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/yeni-anayasa-degisikligi-neleri-iceriyor-hayatimizda-neler-degisecek-1616050>]

Stratejik Düşünce Enstitüsü (2013),”*Taksim Gezi Parkı Raporu Eylemleri Raporu: Gezi Parkı Etrafında Yaşanan Toplumsal Olaylara İlişkin İzleme ve Değerlendirme*

Strateji ve Bütçe Başkanlığı(2019), “Orta Vadeli Program”, [Erişim: 21 Temmuz 2019]
<http://www.sbb.gov.tr/orta-vadeli-program-2019-2021-aciklandi/>

Türkiye Büyük Millet Meclisi(2018), 2011 Yılında Başlatılan Yeni Anayasa Yapım süreci Bilgi Notu, [Erişim: 9 Ağustos 2018,
https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/yeni_anayasa_sureci_bilgi_notu.docx]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı(2018), “Cumhurbaşkanı Erdoğan, İkinci 100 Günlük İcraat Programı’nı açıkladı”, [Erişim: 21 Eylül 2018,
https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/100_Gunluk_Icraat_Programi.pdf].

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı(2017), “Yeni Sistemle, Yasama Yetkisi Tamamen Milletvekillerimizin Uhdesine Bırakılıyor” [Erişim: 21 Eylül 2017,
<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/84723/yeni-sistemle-yasama-yetkisi-tamamen-milletvekillerimizin-uhdesine-birakiliyor>]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı(2018), “Cumhurbaşkanı Erdoğan, İkinci 100 Günlük İcraat Programı’nı açıkladı”, [Erişim: 21 Eylül 2018,
https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/100_Gunluk_Icraat_Programi.pdf].

TrtHaber(2018), “*OHAL Kalktı*”, [Erişim: 20 Temmuz 2018,
<https://www.trthaber.com/haber/gundem/ohal-uygulamasi-sona-erdi-376009.html>]

Tanör, Bülent (1994), *İki Anayasa*, 3. Baskı, Beta Yayınevi: İstanbul.

Tanör, Bülent (2019), *Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, 32.Baskı Ankara.

Tekin Yusuf(2013), “*Hükümet Sistemi Tartışmalarının Sorunlu Görünümü*”, Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi Özel Sayısı:51,ss.190-198.

Teziç, Erdoğan (2004), *Anayasa Hukuku*, Beta Yayınevi: İstanbul

Teziç, Erdoğan (2001), *Anayasa Hukuku*, 7.baskı, Beta Yayınevi: İstanbul.

Teziç, Erdoğan (2012), *Anayasa Hukuku*, 15.baskı, Beta Yayınevi: İstanbul.

Teziç, Erdoğan, (2013), “*Başkanlık Rejimini Anlamak*”, Yeni Türkiye: Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Sayı: 51s.368-371.

Tunç, Hasan ve Yavuz, Bülent (2009), “*Avantaj ve Dezavantajlarıyla Başkanlık Sistemi*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi S: 81, ss.33-35.

Tunç, Hasan (2019), *Anayasa Hukuku*, Gazi Kitabevi, Ankara

Tunç, Hasan (1988) “*Amerika Birleşik Devletlerinin Hükümet Sistemi ve Yürütme Organı*” İdarecinin Sesi Dergisi C.II S. 1 ss.5

Turan, İlter (2005) “*Başkanlık Sistemi Sevdası: Zayıf Temelli Bir Özlem*”, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sayı: 77, s.121, 113-124.

Turan, Menaf (2018), “*Türkiye'nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*”, Social Sciences Research Journal, Volume 7, Issue 3, ss.42-91.

Turhan, Mehmet (1989), *Hükümet Sistemleri ve 1982 Anayasası*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını: Diyarbakır.

Turhan, Mehmet (1991), “*Meclis Hükümeti (Konvansiyon Kuramı)*” Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi C. 46. Sayı:1 ss.453-463.

Tosun Tanju, Tosun Gülgün Erdoğan(2013), “*Türkiyede Hükümet Sistemi Arayışları Başkanlık veya Yarı Başkanlık Sistemlerinin Değerlendirilmesi*”, Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi Özel Sayısı:51. Sayı, ss.608-616.

Uçum Mehmet(2017), “Halk Cumhurbaşkanını Seçerek Doğrudan Hükümet Kuruyor”, [Erişim: 13 Eylül 2017], <https://www.dirilispostasi.com/mulakat/halk-cumhurbaskanini-secerek-dogrudan-hukümet-kuruyor-5a78557a18e540432e751767>

Uluşahin, Nur (1999), *Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi*, Yetkin Yayınları: Ankara.

Uluşahin, Nur (2003), “*Demokratik siyasal rejimlerin sınıflandırılmasında farklı bir yaklaşım: Yarı Başkanlıktan İki Başlı Yürütme Yapılanmasına*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 52 ss.216-223.

Uluşahin, Nur (2011), “*Türkiye’de Mevcut Hükümet Sisteminin Niteliği ve Rejimin Başkanlık Sistemine Kaymasının Getireceği Tehdit ve Tehlikeler*”, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, C: 98 ss. 34

Uluşahin, Nur(2013), ”Cumhurbaşkanının Halk Tarfindan Seçilmesinin Siyasal Sistemimize Etkileri: Türkiye’de Hükümet Sisteminin Geçirdiği Dönüşüm ve Geleceğe Yönelik Beklentiler”, Yeni Türkiye: Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Sayı:5, ss. 319-333.

Ulusoy, Ali (2017), “*Aralık 2016 Anayasa Teklifi Neler Getiriyor, Neler Götürüyor*”, <http://www.anayasa.gen.tr/ulusoy-anayasa-degisikligi.pdf>, erişim tarihi, 10.07.2018

Uzun, Yeşim (2018), “*16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği Referandum Sürecinin Ulusal Basındaki Haber Çerçevesi Üzerine Bir Çalışma*”, İnif E-Dergi ss163-164

Ülgen, Özen(2018), “*Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Niteliği ve Türleri*” Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2018/1

Üskül, Zafer(2013), “*Başkanlık Sistemi mi Neden?*”, Yeni Türkiye: Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Sayı: 5, ss.530-537.

Yaman, Abdulsemet (2014), ”*Başkanlık Sistemi, Uygulamaları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1, ss. 83-98.

Yanık, Murat(2013),” *Başkanlık Sistemi ve Türkiyede Uygulanabilirliği*”, Yeni Türkiye: Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Sayı:5, ss. 663-667.

Yanık, Murat(1997), *Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, birinci baskı Alfa Yayınevi: İstanbul

Yargı Reformu, “Yargı Reformu Strateji Belgesinin Tam Metni”, [Erişim: 14 Haziran 2019], <https://www.memurlar.net/haber/833082/yargi-reformu-strateji-belgesi-nin-tam-metni.html>

Yavuz, Bülent (2008), “*2007 Anayasa Değişikliğinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 12 ss. 1194.

Yavuz Bülent, Bülbül Mahmut(2012). “Çift Meclis Sistemi ve Türkiye”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVI, S:1 ss. 217-260

Yayman, Hüseyin (2016), *Türkiye’de Devlet Reformu ve Başkanlık*, 4. Baskı, Doğan Kitap: İstanbul.

Yazıcı Serap (2002), *Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri, Türkiye İçin Bir Değerlendirme*, Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Yazıcı Serap (2005), “*Başkanlık Sistemleri: Türkiye İçin Bir Değerlendirme*”, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sayı: 77, ss. 125-142.

Yazıcı, Serap, (2013), “*Başkanlık Sistemine Geçiş Gerekli mi ?*”, Yeni Türkiye, Sayı: 51, ss. 538-541.

Yargı Reformu, “Yargı Reformu Strateji Belgesinin Tam Metni”, [Erişim: 14 Haziran 2019, <https://www.memurlar.net/haber/833082/yargi-reformu-strateji-belgesi-nin-tam-metni.html>]

Yeğen, Ceren (2018), “*Kamuoyu Oluşumu ve Seçimler: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanı Seçimi Ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Üzerine Bir Ağ Analizi*”, Ankara

Yeni Anayasa Yapımı Çalışmalarına STK’ların Katılımı (2011), TÜSEV Yayınları, İstanbul

Yeni Şafak Gazetesi(2008), “*AK Parti Kapatma Davası*”, [Erişim: 12 Eylül 2018, <https://www.yenisafak.com/yerel/ak-partiye-kapatma-davasi-105773>]

Yıldırım, Turan (2018), “*Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri*”, MÜHF - HAD, C.23, S.2

Yıldırım, Hurşit (2017),” *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi-Parlamente Sistem Krizleri*”, 1. Basım: Pozitif Yayınları.

Yıldız, Hüseyin (2013), “*Türkiye’de Parlamento Sistem Uygulamaları*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 4 S: 1 ss. 196-209.

Yücel, Bülent(2003),“Yarı - Başkanlık Sisteminin Hükümet Modeli Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Fransa Modeli Ve Komünizm Sonrası Polonya”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, C:52, S.4, ss.335- 364.

EK

Konuyla ilgili önemi doğrultusunda 16 Nisan 2017 tarihinde referandum sonucu Kabul edilen anayasa değişikliklerine bu kısımda yer verilmiştir.(Metin <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6771.html>) adresinden alınmıştır.

MADDE 1- 7/11/1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 9 uncu maddesine “bağımsız” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve tarafsız” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 2- 2709 sayılı Kanunun 75 inci maddesinde yer alan “beşyüze” ibaresi “altıyüz” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 3- 2709 sayılı Kanunun 76 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Yirmibeş” ibaresi “Onsekiz” şeklinde, ikinci fıkrasında yer alan “yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar,” ibaresi “askerlikle ilişkili olanlar,” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 4- 2709 sayılı Kanunun 77 nci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“C. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanının seçim dönemi

MADDE 77- Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri beş yılda bir aynı günde yapılır.

Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığı seçiminde birinci oylamada gerekli çoğunluğun sağlanamaması halinde 101 inci maddedeki usule göre ikinci oylama yapılır.”

MADDE 5- 2709 sayılı Kanunun 87 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 87- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; bütçe ve kesinhesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve

Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.”

MADDE 6- 2709 sayılı Kanunun 98 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve kenar başlığı metinden çıkarılmıştır.

“MADDE 98- Türkiye Büyük Millet Meclisi; Meclis araştırması, genel görüşme, Meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır.

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir.

Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.

Meclis soruşturması, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında 106 ncı maddenin beşinci, altıncı ve yedinci fıkraları uyarınca yapılan soruşturmadan ibarettir.

Yazılı soru, yazılı olarak en geç on beş gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir.

Meclis araştırması, genel görüşme ve yazılı soru önergelerinin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile araştırma usulleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.”

MADDE 7- 2709 sayılı Kanunun 101 inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“A. Adaylık ve seçimi

MADDE 101- Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından, doğrudan halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına, siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler ile en az yüz bin seçmen aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin herhangi bir nedenle seçime katılmaması halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların salt çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilir. Oylamada, adayın geçerli oyların çoğunluğunu alamaması halinde, sadece Cumhurbaşkanı seçimi yenilenir.

Seçimlerin tamamlanamaması halinde, yenisi göreve başlayıncaya kadar mevcut Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin diğer usul ve esaslar kanunla düzenlenir.”

MADDE 8- 2709 sayılı Kanunun 104’üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 104- Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.

Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyeti’ni ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.

Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.

Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.

Kanunları yayımlar.

Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.

Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya  ekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar.

Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar ve görevlerine son verir.

Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.

Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.

Milletlerarası antlaşmaları onaylar ve yayımlar.

Anayasa deŐikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar.

Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir.

Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.

Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve  devler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez. Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.

Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını saŐlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.

Kararnemeler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.”

MADDE 9- 2709 sayılı Kanununun 105 inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“E. Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğu

MADDE 105- Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak on beş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı, seçim kararı alamaz.

Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanının görevi sona erer.

Cumhurbaşkanının görevde bulunduğu sürede işlediği iddia edilen suçlar için görevi bittikten sonra da bu madde hükmü uygulanır.”

MADDE 10- 2709 sayılı Kanunun 106'ncı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“F. Cumhurbaşkanı yardımcıları, Cumhurbaşkanına vekâlet ve bakanlar

MADDE 106- Cumhurbaşkanı, seçildikten sonra bir veya daha fazla Cumhurbaşkanı yardımcısı atayabilir.

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde, kırk beş gün içinde Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Yenisi seçilene kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanlığına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır. Genel seçime bir yıl veya daha az kalmışsa Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimi de Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte yenilenir. Genel seçime bir yıldan fazla kalmışsa seçilen Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi seçim tarihine kadar görevine devam eder. Kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinin yapılacağı tarihte her iki seçim birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, 81 inci maddede yazılı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde an içerler. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanırlarsa üyelikleri sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir. Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak on beş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten

raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır ve dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

Bu kişilerin görevde buldukları sürede, görevleriyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar bakımından, görevleri bittikten sonra da beşinci, altıncı ve yedinci fıkra hükümleri uygulanır.

Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın görevi sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.

Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.”

MADDE 11- 2709 sayılı Kanunun 116 acı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“H. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanı seçimlerinin yenilenmesi

MADDE 116- Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu halde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır. Cumhurbaşkanının ikinci döneminde Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde, Cumhurbaşkanı bir defa daha aday olabilir.

Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetki ve görevleri, yeni Meclisin ve Cumhurbaşkanının göreve başlamasına kadar devam eder.

Bu şekilde seçilen Meclis ve Cumhurbaşkanının görev süreleri de beş yıldır.”

MADDE 12- 2709 sayılı Kanununun 119 uncu maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve kenar başlıkları metinden çıkarılmıştır.

MADDE 119- Cumhurbaşkanı; savaş, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

Olağanüstü hal ilanı kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır; Meclis gerekli gördüğü takdirde olağanüstü halin süresini kısaltabilir, uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Cumhurbaşkanının talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi her defasında dört ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.

Olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile 15 inci maddedeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandıracağı veya geçici olarak durdurulacağı, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği kanunla düzenlenir.

Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104 üncü maddenin onyedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Kanun hükmündeki bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur.

Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

MADDE 13- 2709 sayılı Kanunun 142 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkemeler kurulamaz. Ancak savaş halinde, asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askerî mahkemeler kurulabilir.”

MADDE 14- 2709 sayılı Kanunun 159 uncu maddesinin başlığı ile birinci ve dokuzuncu fıkralarında yer alan “Yüksek” ibareleri madde metninden çıkarılmış; iki, üç, dört ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş; altıncı fıkrasında yer alan “asıl” ibaresi madde metninden çıkarılmış; dokuzuncu fıkrasında yer alan “kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere” ibaresi “kanun ve diğer mevzuata” şeklinde değiştirilmiştir.

“Hâkimler ve Savcılar Kurulu onüç üyeden oluşur; iki daire halinde çalışır.

Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun, üç üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcılar arasında, bir üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idari yargı hâkim ve savcılar arasında Cumhurbaşkanınca; üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir. Öğretim üyeleri ile avukatlar arasında seçilen üyelerden, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olması zorunludur. Kurulun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilecek üyeliklerine ilişkin başvurular, Meclis Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon her bir üyelik için üç adayı, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılmaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç

çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenemediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasından, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır.

Üyeler dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler bir kez daha seçilebilir.

Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki otuz gün içinde yapılır. Seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden otuz gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır.”

MADDE 15- 2709 sayılı Kanununun 161 inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“A. Bütçe ve kesinhesap

MADDE 161- Kamu idarelerinin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.

Malî yıl başlangıcı ile merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü ile yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller kanunla düzenlenir. Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifini, malî yılbaşından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe teklifi Bütçe Komisyonunda görüşülür. Komisyonun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin Genel Kurulda görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

Bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde, geçici bütçe kanunu çıkarılır. Geçici bütçe kanununun da çıkarılmaması durumunda, yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilerek uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini her bütçenin görüşülmesi sırasında açıklarlar, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.

Genel Kurulda kamu idare bütçeleri ile değişiklik önerileri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.

Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek tutarın sınırını gösterir. Harcanabilecek tutarın Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle aşılabileceğine dair bütçe kanununa hüküm konulamaz.

Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik teklifleri ile carî ve izleyen yılların bütçelerine malî yük getiren tekliflerde, öngörülen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.

Merkezî yönetim kesinhesap kanunu teklifi, ilgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak en geç altı ay sonra Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanun teklifinin verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Meclise sunar.

Kesinhesap kanunu teklifi ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

Kesinhesap kanunu teklifi, yeni yıl bütçe kanunu teklifiyle birlikte görüşülür ve karara bağlanır.”

MADDE 16- 2709 sayılı Kanunun;

A) 8 inci maddesinde yer alan “ve Bakanlar Kurulu”; 15 inci maddesinin birinci fıkrasında, 17 nci maddesinin dördüncü fıkrasında ve 19 uncu maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “, sıkıyönetim”; 88 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu ve”, ikinci fıkrasında yer alan “tasarı ve”; 93 üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine,”; 125 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şuranın kararları yargı denetimi dışındadır. Ancak,” ve altıncı fıkrasında yer alan “sıkıyönetim,”; 148 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “, sıkıyönetim”, altıncı fıkrasında yer alan “, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare

Mahkemesi” ve “Yüksek”, yedinci fıkrasında yer alan “ile Jandarma Genel Komutanı”; 153 üncü maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “tasarı veya”; 154 üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Yüksek”; 155 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları,” ve “tüzük tasarılarını incelemek,” üçüncü fıkrasında yer alan “Yüksek” ibareleri madde metinlerinden çıkarılmıştır.

B) 73 üncü maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “Bakanlar Kuruluna” ibaresi “Cumhurbaşkanına”; 78 inci maddesinin başlığı “D. Seçimlerin geriye bırakılması ve ara seçimler”; 117 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı”; 118 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları,” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcıları,” “Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından” ibaresi “Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanlarından”, üçüncü fıkrasında yer alan “Bakanlar Kuruluna” ibaresi “Cumhurbaşkanına”, “Bakanlar Kurulunca” ibaresi “Cumhurbaşkanınca”, dördüncü fıkrasında yer alan “Başbakan” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcıları”, beşinci fıkrasında yer alan “Başbakanın” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcısının”, altıncı fıkrasında yer alan “kanunla” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle”; 123 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak” ibaresi “kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle”; 124 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Başbakanlık” ibaresi “Cumhurbaşkanı” ve “tüzüklerin” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin”; 127 nci maddesinin altıncı fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulunun” ibaresi “Cumhurbaşkanının”; 131 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “ve Bakanlar Kurulunca” ibaresi “tarafından”; 134 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Başbakanlığa” ibaresi “Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakana”; 137 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “tüzük” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamesi”; 148 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “kanun hükmünde kararnamelerin” ibareleri “Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin”, altıncı fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu üyelerini” ibaresi “Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları”; 149 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan “oniki” ibaresi “on”; 150 nci maddesinde yer alan “kanun hükmündeki kararnamelerin” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin” ve “iktidar ve

anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi” ibaresi “Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve”; 151 inci maddesi ile 153 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “kanun hükmünde kararname” ibareleri “Cumhurbaşkanlığı kararnamesi”; 152 nci maddesinin birinci fıkrası ile 153 üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “kanun hükmünde kararnamenin” ibareleri “Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin”; 158 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “adli, idari ve askeri” ibaresi “adli ve idari”; 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “hükümete” ibaresi “Cumhurbaşkanına”; 167 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kuruluna” ibaresi “Cumhurbaşkanına” şeklinde değiştirilmiştir.

C) 89 uncu maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “geri gönderilen kanunu” ibaresinden sonra gelmek üzere “üye tamsayısının salt çoğunluğuyla” ve 117 nci maddesinin üçüncü fıkrasının başına “Cumhurbaşkanınca atanan” ibareleri eklenmiştir.

Ç) 108 inci maddesinin birinci fıkrasına “inceleme,” ibaresinden önce gelmek üzere “idari soruşturma,” ibaresi eklenmiş; ikinci fıkrasında yer alan “Silahlı Kuvvetler ve” ibaresi madde metninden çıkarılmış; üçüncü fıkrasında yer alan “üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından,” ibaresi “Başkan ve üyeleri,” şeklinde ve dördüncü fıkrasında yer alan “kanunla” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle” şeklinde değiştirilmiştir.

D) 146 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “onyedi” ibaresi “onbeş” şeklinde değiştirilmiş, üçüncü fıkrasında yer alan “, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi” ibaresi ile dördüncü fıkrasında yer alan “, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi” ibareleri madde metninden çıkarılmıştır.

E) 82 nci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi, 96 ncı maddesinin ikinci fıkrası, 117 nci maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları, 127 nci maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesi, 150 nci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi ile 91, 99, 100, 102, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 120, 121, 122, 145, 156, 157, 162, 163 ve 164 üncü maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 17- 2709 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 21- A) Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27’nci Yasama Dönemi milletvekili genel seçimi ve Cumhurbaşkanlığı seçimi 3/11/2019 tarihinde birlikte yapılır. Seçimin yapılacağı tarihe kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ve Cumhurbaşkanının görevi devam eder. Meclisin seçim kararı alması halinde, 27’nci Yasama Dönemi milletvekili genel seçimi ve Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

B) Bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu Kanunla yapılan değişikliklerin gerektirdiği Meclis İçtüzüğü değişikliği ile diğer kanuni düzenlemeleri yapar. Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenleneceği belirtilen değişiklikler ise Cumhurbaşkanının göreve başlama tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Cumhurbaşkanı tarafından düzenlenir.

C) Anayasanın 159 uncu maddesinde yapılan düzenlemeye göre Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeleri en geç otuz gün içinde seçilirler ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki kırkıncı günü takip eden iş günü görevlerine başlarlar. Başvurular, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon on gün içinde her bir üyelik için üç adayı üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada üçte iki çoğunlukla seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci ve üçüncü oylamalar yapılır; bu oylamalarda üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyunu alan aday seçilmiş olur. Beşte üç çoğunluğun sağlanamaması halinde üçüncü oylamada en çok oyu almış olan, seçilecek üyelerin iki katı aday arasından ad çekme usulü ile üye belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu aynı usul ve nisapları gözeterek onbeş gün içinde seçimi tamamlar. Mevcut Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri, yeni üyelerin göreve başlayacağı tarihe kadar görevlerine devam eder ve bu süre içinde yürürlükteki Kanun hükümlerine göre çalışır. Yeni üyeler, ilgili kanunda değişiklik yapılmıyaya kadar mevcut Kanunun Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uyarınca çalışır. Görevi sona eren ve Hâkimler ve Savcılar Kuruluna yeniden seçilmeyen üyelerden, talepleri halinde adli yargı hâkim ve savcılar arasından seçilenler Yargıtay üyeliğine, idari yargı hâkim ve savcılar arasından seçilenler Danıştay üyeliğine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca seçilir; öğretim üyeleri ve avukatlar arasından seçilenler ise Danıştay üyeliğine Cumhurbaşkanınca atanır. Bu

şekilde yapılan seçim ve atamalarda boş kadro olup olmadığına bakılmaz, seçilen ve atanan üye sayısı kadar Yargıtay ve Danıştay kadrolarına üye kadrosu ilave edilir.

D) Askerî Yargıtay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesinden Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiş bulunan kişilerin herhangi bir sebeple görevleri sona erene kadar üyelikleri devam eder.

E) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve askerî mahkemeler kaldırılmıştır.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört ay içinde; Askerî Yargıtay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından Başkan, Başsavcı, İkinci Başkan ve üyeleri ile diğer askerî hâkimler (yedek subaylar hariç) tercihleri ve müktesepi dikkate alınarak;

a) Hâkimler ve Savcılar Kurulunca adli veya idari yargıda hâkim veya savcı olarak atanabilirler.

b) Aylık, ek gösterge, ödenek, yargı ödeneği, ek ödeme, malî, sosyal hak ve yardımlar ile diğer hakları yönünden emsali adli veya idari yargıya mensup hâkim ve savcılar, bunların dışındaki hak ve yükümlülükler yönünden ise bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihteki mevzuat hükümleri uygulanmaya devam edilmek suretiyle Millî Savunma Bakanlığınca mevcut sınıflarında, Bakanlık veya Genelkurmay Başkanlığının hukuk hizmetleri kadrolarına atanırlar. Bunlardan, emeklilik hakkını elde edenlerden yaş haddinden önce bu görevlerden kendi istekleriyle ayrılacaklara ödenecek tazminata ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Kaldırılan askerî yargı mercilerinde görülmekte olan dosyalardan; kanun yolu incelemesi aşamasında olanlar ilgisine göre Yargıtay veya Danıştaya, diğer dosyalar ise ilgisine göre görevli ve yetkili adli veya idari yargı mercilerine dört ay içinde gönderilir.

F) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte bulunan kanun hükmünde kararname, tüzükler, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikler ile diğer düzenleyici işlemler yürürlükten kaldırılmadıkça geçerliliğini sürdürür. Yürürlükte bulunan kanun hükmünde kararname hakkında 152 nci ve 153 üncü maddelerin uygulanmasına devam olunur.

G) Kanunlar ve diğer mevzuat ile Başbakanlık ve Bakanlar Kuruluna verilen yetkiler, ilgili mevzuatta değişiklik yapılcaya kadar Cumhurbaşkanını tarafından kullanılır.

H) Anayasanın 67 nci maddesinin son fıkrası hükmü, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra birlikte yapılacak ilk milletvekili genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi bakımından uygulanmaz.”

MADDE 18- Bu Kanun ile Anayasanın;

a) 8, 15, 17, 19, 73, 82, 87, 88, 89, 91, 93, 96, 98, 99, 100, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113 üncü maddelerinde yapılan değişiklikler ile 114 üncü maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının ilğaları yönünden, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124 ve 125 inci maddelerinde yapılan değişiklikler ile 127 nci maddenin son fıkrasına dair değişiklik; 131, 134, 137 nci maddelerinde yapılan değişiklikler ile 148 inci maddenin birinci fıkrasındaki değişiklik ile altıncı fıkrasındaki “Bakanlar Kurulu üyelerini” ibaresine dair değişiklik, 150, 151, 152, 153, 155 inci maddenin ikinci fıkrası, 161, 162, 163, 164, 166 ve 167 nci maddelerinde yapılan değişiklikler ile geçici 21 inci maddenin (F) ve (G) fıkraları, birlikte yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanının göreve başladığı tarihte,

b) 75, 77, 101 ve 102 nci maddelerinde yapılan değişiklikler, birlikte yapılacak ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin takvimin başladığı tarihte,

c) Değiştirilen diğer hükümleri ile 101 inci maddesinin son fıkrasında yer alan “Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişiğı kesilir” ibaresinin ilğası bakımından yayımı tarihinde, yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır

ÖZGEÇMİŞ

